T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HELLENİSTİK DÖNEM'DEN MS 4.YY SONUNA KADAR PAMPHYLIA, KILIKIA VE KUZEY SYRIA'DAKİ MOZAİKLERİN ÜRETİM TEKNİKLERİ

Yağmur TOPALOĞLU
2501180547

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Aşkım ÖZDİZBAY

İSTANBUL-2023

ÖZ

HELLENİSTİK DÖNEM'DEN MS 4.YY SONUNA KADAR PAMPHYLIA, KILIKIA VE KUZEY SYRIA'DAKİ MOZAİKLERİN ÜRETİM TEKNİKLERİ

YAĞMUR TOPALOĞLU

Bu yüksek lisans tezinin konusunu Pamphylia, Kilikia ve Kuzey Syria'da yer alan, tarih aralığı Hellenistik Dönem-MS 4.yy sonu olan zemin mozaikleri oluşturmaktadır. Çalışmada bu bölgelerin oluşturduğu kıyı şeridinde görülen mozaiklerin teknik özellikleri, mozaiklerde kullanılan malzemelerin çeşitliliği, mozaik atölyeleri, mozaiklerin yer aldığı mimari kontekstler ve döşemelerde kullanılan teknikler ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu bölgelerdeki tarih aralığına uyan yayımlanmış örnekler literatür taraması yapılarak incelenmiş ve katalogları hazırlanarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda söz konusu bölgeler arasındaki mozaik sanatının gelişimi, mozaik atölyeleri ve aralarındaki etkileşim, Hellenistik Dönem-MS 4.yy sonu aralığındaki mozaik üretim teknikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atölye, Mozaik, Tessellatum, Üretim Tekniği, Zanaatkar.

ABSTRACT

PRODUCTION TECHNIQUES OF MOSAICS IN PAMPHYLIA, CILICIA AND NORTHERN SYRIA FROM THE HELLENISTIC PERIOD TO THE END OF THE 4TH CENTURY AD

YAĞMUR TOPALOĞLU

The subject of the MA Thesis consists of the floor mosaics in Pamphylia, Cilicia and Northern Syria, from the Hellenistic Period to the end of the 4th century AD. In the study, the technical specialities of the mosaics found on the coastline formed by these regions, the diversity of the used materials in the mosaics, the mosaic workshops, the architectural contexts in which the mosaics are located and the techniques used in the flooring are discussed. For this purpose, the published examples within the date range belonging to the regions mentioned above were examined by making a literature review, and an overall assessment was made by preparing their catalogues. As a result, the development of mosaic art between the regions in question, the mosaic workshops and the interaction between them, the mosaic production techniques between the Hellenistic Period and the end of the 4th century AD were studied.

Keywords: Workshop, Mosaic, Tessellatum, Production Technique, Craftsmen.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, günümüzde olduğu gibi antik sanatta da önemli bir yer tutan ve daima ilgi çekici olan mozaiklerin üretim sürecinin arkeolojik kazılarda bulunmuş ve yayımlanmış örnekleri ışığında anlatılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenmek üzere üç bölge seçilmiş ve tarih aralığı olarak başlangıç için Hellenistik Dönem, bitiş için ise MS 4.yy sonu tercih edilmiştir. İlk bölümde mozaik sanatının gelişimi; ikinci bölümde ise tekniklerine göre mozaik türleri kronolojik olarak anlatılmıştır. Üçüncü bölümde mozaiklerin üretim süreci hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde mozaik atölyelerinin işleyişi ve burada çalışan ustalar, mozaikler üzerindeki imzaları ve bu ustaların kullanmış olduğu desen kitaplarından bahsedilmiştir. Beşinci bölüm Pamphylia Bölgesi; altıncı bölüm Kilikia Bölgesi; yedinci bölüm ise Kuzey Syria Bölgesi'nde yapılan çalışmalar sonucunda incelenen mozaikleri göstermektedir. Son bölümde ise söz konusu örnekler ışığında kıyı şeridindeki mozaiklerin üretim teknikleri, üretim süreci ve buradaki mozaik sanatının gelişimi anlatılmıştır.

Tez konumu seçmemde bana yol gösterip destek olan, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını, bilgilerini ve manevi desteğini asla esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Aşkım ÖZDİZBAY'a her şey için çok teşekkür ederim.

Tez sürecimle başından beri ilgilenip her türlü görüş, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, manevi desteğini hep hissettiğim Dr. Işıl Rabia IŞIKLIKAYA LAUBSCHER'e de ayrıca çok teşekkür ederim.

Tez konum ile ilgili görüş ve kaynaklarını benimle paylaşan Prof. Dr. Hatice PAMİR, Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY ve Dr. Öğr. Üyesi Orçun ERDOĞAN'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Tez sürecimin başından beri bıkmadan her türlü yardım ve desteği gösterdikleri için başta Sena ÖZTÜRK olmak üzere; Meltem ÇAKIN ÖNCÜ, Şeymanur BOĞAZ, Aslıhan ÇİVİLİDAĞ, Çağla MOZAKOĞLU, Kamuran ÖNCÜ, Mert ASLANYÜREK ve Burak YILMAZ'a çok teşekkür ederim.

Bana inanmaktan asla vazgeçmeyen ve her zaman destek olan annem Raziye ÇETİNKAYA, babam Bülent TOPALOĞLU ve ailemin diğer üyelerine yanımda oldukları için teşekkür ederim.

İSTANBUL – 2023
Yağmur TOPALOĞLU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
RESİMLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xxvi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
MOZAİKLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	
1.1. En Erken Örnekler	4
1.2. Klasik Dönem Mozaikleri	7
1.3. Hellenistik Dönem Mozaikleri	10
1.4. Roma Geç Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemi Mozaikleri	24
1.5. Geç Antik Dönem Mozaikleri	33
İKİNCİ BÖLÜM	
TEKNİKLERİNE GÖRE MOZAİK TÜRLERİ	
2.1. Opus Tessellatum	36
2.2. Opus Vermiculatum	38
2.3. Opus Signinum	40
2.4. Opus Figlinum	42
2.5. Opus Scutulatum	43
2.6. Opus Sectile	44
2.7. Opus Aleksandrinum	50

2.8. Opus Musivum 50

2.9. Opus Spicatum 53

2.10. Opus Segmentatum 54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOZAİK ÜRETİM TEKNİKLERİ

3.1. Malzeme 56

3.1.1. Harç Yatağı 56

3.1.2. Üst Malzeme 60

3.2. Uygulama Yöntemleri 63

3.2.1. Direkt Metod 64

3.2.2. İndirekt Metod 68

3.3. Desen Katalogları 71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MOZAİK ATÖLYELERİ

4.1. Atölye Kavramı 78

4.2. Mozaik Sanatçıları ve İmzaları 86

BEŞİNCİ BÖLÜM

PAMPHYLIA BÖLGESİ MOZAİKLERİ

5.1. Perge 96

5.1.1. Güney Hamam Mozaikleri 97

5.1.1.1. Natatio ile Frigidarium Arasındaki Geçiş Döşemesi 97

5.1.1.2. Frigidarium Döşemesi 99

5.1.1.3. Güney Hamam Palaestrası Kuzey Portiği Döşemeleri 100

5.1.1.4. Güney Hamam Palaestrası Güney Portiği Döşemeleri 102

5.1.1.5. Güney Hamam Palaestrası Batı Portiği Döşemesi 105

5.1.1.6. Güney Hamam Palaestrası Doğu Portiği Döşemesi 108

5.1.1.7. Güney Hamam Apodyterium Döşemesi 110

5.1.1.8. Klaudios Peison Galerisi Döşemesi 112

5.1.2. Macellum Kuzeybatı Girişi (B Kodlu Mekân) Döşemesi 114

5.1.3. Stoa Diple (?) Döşemesi 116

5.1.4. Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemeleri 117

5.1.5. Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği/ Güney Bazilika Portiği Döşemesi Güney Bölümü 120

5.1.6. Batı Nekropolis M9 Kodlu Mezar Yapısı Döşemeleri 122

5.1.7. Konut Alanı Döşemeleri 123

5.2. Lyrbe 125

5.2.1. Orpheus Mozaiği 126

5.2.2. Bilgeler Mozaiği 128

ALTINCI BÖLÜM

KILIKIA BÖLGESİ MOZAİKLERİ

6.1. Ovalık Kilikia 131

6.1.1. Adana 132

6.1.1.1. Orpheus Mozaiği 133

6.1.1.2. Neptün'ün Zaferi Mozaiği 134

6.1.1.3. Dirke'nin Cezalandırılması Mozaiği 135

6.1.1.4. Avlanan Eroslar Mozaiği 136

6.1.2. Anazarbos 136

6.1.2.1. Balık Mozaiği 137

6.1.2.2. Tethys Mozaiği 138

6.1.3. Aigai-Güreşenler Mozaiği 140

6.1.4. Aleksandrea-Myriandus 141
6.1.4.1. Ninos ve Kantharosu Çevreleyen Kuşlar Mozaiği 142
6.1.4.2. Okeanos ve Tethys Mozaiği 143
6.1.5. Tarsos 144
6.1.5.1. Gözlükule (Çakıl taşı mozaik) 145
6.1.5.2. Üç Parçalı Mozaik 147
6.1.5.3. Siyah-Beyaz Mozaik 149
6.1.5.4. Tethys Mozaiği 149
6.1.5.5. Figürlü Mozaik (?) 150
6.1.6.Yarbaşı-Kilise Döşemesi 152
6.2. Dağlık Kilikia 153
6.2.1. Alanya-Kadıpaşa Kurtarma Kazısı Mozaikleri (A ve B Birimleri) 154
6.2.2. Anemourion 155
6.2.2.1. BI 16a Mezarı Döşemeleri (Burial BI 16a) 156
6.2.2.2. BI 16b Mezarı Döşemesi(Burial BI 16b)-Avlanan Eros Döşemesi 158
6.2.2.3. Palaestra-Güney Koridor Döşemesi (EIII 2b) 160
6.2.2.4. Eksedra Binası Doğu Kanattaki Mekânın Döşemeleri (II 12e) 161
6.2.2.5. Yol Kenarı Binası Döşemeleri (WII 13) 162
6.2.3. Elaiussa-Sebaste 165
6.2.3.1. Tiyatro Altındaki Yapı (Hamam?) Döşemesi 165
6.2.3.2. Agora Döşemesi 167
6.2.3.3. Liman Hamamı Döşemesi 167
6.2.4. Antiokheia pros Kragou- Büyük Hamam Yapısı Döşemesi 168
6.2.5. Narlıkuyu-Üç Güzeller Mozaiği 170
6.2.6. Seleukeia pros Kalykadno 172

6.2.6.1. Konut Döşemeleri 172

6.2.6.2. Ganymedes'in Kaçırılışı Mozaiği 173

6.2.6.3. Meryemlik-Mağara Kilisesi Döşemesi 175

6.2.7. Syedra 176

6.2.7.1. Balık Tutan Eroslar Mozaiği 177

6.2.7.2. Hylas'ın Nympheler Tarafından Kaçırılışı Mozaiği 178

6.2.8. Olba-Eroslar Mozaiği 179

YEDİNCİ BÖLÜM

KUZEY SYRIA BÖLGESİ

7.1. Antiokheia epi Oronte 182

7.1.1. Atrium Evi Döşemeleri (House of Atrium) 183

7.1.1.1. Aphrodite ve Adonis Döşemesi 184

7.1.1.2. Paris'in Yargısı Döşemesi 184

7.1.1.3. İçki Yarışması (Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki Yarışması) Döşemesi 185

7.1.1.4. Dans Eden Mainad ve Satyr Döşemeleri 185

7.1.2. Güneş Saati Evi Döşemeleri (House of Sundial) 186

7.1.2.1. Dionysos ve Ariadne Döşemesi 186

7.1.2.2. Güneş Saati Döşemeleri 187

7.1.2.3. Kuşlar ve Krater Döşemesi 188

7.1.3. Aion Evi Döşemeleri (House of Aion) 188

7.1.3.1. Briseis'in Vedası Döşemesi 188

7.1.3.2. Aion ve Khrenoi Döşemesi 189

7.1.4. Psykhelerin Kayığı Evi Döşemeleri (House of the Boat of Psyches) 190

7.1.4.1. Europa'nın Kaçırılışı Döşemesi 193

7.1.4.2. Okeanos ve Tethys Döşemesi 193

7.1.4.3. Pegasus ve Nympheler Döşemesi 194
7.1.4.4. Psykhelerin Kayığı Döşemesi 194
7.1.4.5. Satyr, Lykurgos ve Mainad Döşemesi 194
7.1.4.6. Hermaphrodite Döşemesi 195
7.1.4.7. Tethys Döşemesi 195
7.1.4.8. Agros ve Opora Döşemesi 196
7.1.5. Menander Evi Döşemeleri (House of Menander) 196
7.1.5.1. Ayrılış Döşemesi 197
7.1.5.2. Nehirdeki Narkissos Döşemesi 197
7.1.5.3. Menander ve Glykera Döşemesi 198
7.1.5.4. Tryphe Döşemesi 199
7.1.5.5. Ladon ve Psalis Döşemesi 199
7.1.5.6. Apollon ve Daphne Döşemesi 199
7.1.5.7. Okeanos ve Tethys Döşemesi 200
7.1.5.8. Balık Tutan Eroslar Döşemesi 200
7.1.6. İçki İçme Yarışması Evi Döşemeleri (House of Drinking Contest) 201
7.1.6.1. Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki İçme Yarışması Döşemesi 201
7.1.6.2. Eros ve Psykhe Döşemesi 202
7.1.6.3. Mevsimler Döşemesi 202
7.1.7. Takvim Evi Döşemeleri (House of the Calendar) 203
7.1.7.1. Takvim Döşemesi 204
7.1.7.2. Okenaos ve Tethys Döşemesi 204
7.1.7.3. Zenci Balıkçı Döşemesi 205
7.1.8. Sarhoş Dionysos Evi Döşemeleri (House of the Drunken Dionysus) 205
7.1.8.1. Sarhoş Dionysos Döşemesi 205

7.1.8.2. Tryphe ve Bios Döşemesi 206

7.1.8.3. Balık Tutan Eros Döşemesi 207

7.1.9. Kilikia Evi Döşemesi (House of Cilicia)-Triclinium Döşemesi 207

7.1.10. Kırmızı Zemin Evi Döşemeleri (House of the Red Pavement) 208

7.1.10.1. Narkissos Döşemesi 208

7.1.10.2. Kırmızı Zemin Döşemesi 209

7.1.10.3. Kuşlar Döşemesi 210

7.1.10.4. Medusa Başı Döşemesi 210

7.1.11. Iphigenia Evi Döşemeleri (House of Iphigenia) 211

7.1.11.1. Dionysiak Sahne Döşemesi 211

7.1.11.2. Iphigenia Aulis'te Döşemesi 211

7.1.12. Dionysos ve Ariadne Evi Döşemeleri (House of Dionyssus and Ariadne) 212

7.1.12.1. Dionysos ve Ariadne Döşemesi 212

7.1.12.2. Perseus ve Andromeda Portiko Döşemesi 213

7.1.13. Dionysos'un Zaferi Evi Döşemeleri (House of the Triumph of Dionysus) 213

7.1.13.1. Dionysiak Sahne Döşemesi 214

7.1.13.2. Dionysos'un Zaferi Döşemesi 214

7.1.13.3. Khresis Döşemesi 215

7.1.14. Portikolar Evi Döşemeleri (House of Porticus) 215

7.1.14.1. Nehirler Döşemesi 216

7.1.14.2. Nikostratos Döşemesi 216

7.1.15. Kem Göz Evi Döşemeleri (House of the Evil Eye) 217

7.1.15.1.Yılanları Öldüren Herakles Döşemesi 217

7.1.15.2. Şanslı Kambur Döşemesi 218

7.1.15.3. Kem Göz Döşemesi 218

7.1.16. Büfe Evi Döşemeleri (House of the Buffet Supper) 218

7.1.16.1. Apsidal Oda Döşemesi 219
7.1.16.2. Narkissos Döşemesi 219
7.1.16.3. Emblema ve Bordür Parçaları 220
7.1.16.4. Eğlenenler ve Hetaerae Döşemesi 221
7.1.17. Constantinianus Villası Döşemesi-Oda 1 Döşemesi 221
7.1.18. E Hamamı Döşemeleri (Bath E) 222
7.1.18.1. Thiasos Döşemesi 223
7.1.18.2. Hokkabazlar Döşemesi 223
7.1.19. Mnemosyne Mezarı Döşemesi (Tomb of Mnemosyne) 224
7.2. Apamea epi Orontou 225
7.2.1. Geometrik Halı/Kilim Döşemesi (Tapis Geometrique) 225
7.2.2. Tanrılar ve Bilgeler Döşemesi (Dieux et des Sages) 226
7.2.3. Yıl/Yaş ve Mevsimler Döşemesi (Ge et les Saisons) 228
7.2.4. Geometrik Dekor Döşemesi (Decor Geometrique) 230
7.2.5. Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü Döşemesi (Le Retour d'Ulysse et les Thérapsides) 231
7.2.6. Nereidlerin Yargısı Döşemesi (Le Judgement des Nereides) 231
7.2.7. Taç Döşemesi (Couronne Gemmee) 232
7.2.8. Sokrates ve Bilgeler Döşemesi (Socrate et les Sages) 233

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ 234
KATALOG 242
BİBLİYOGRAFYA 388

RESİMLER LİSTESİ*

Resim 1	**:**	Natatio ve Frigidarium Arasındaki Geçit Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.5.	s.243
Resim 2	**:**	Frigidarium Döşemesi: Işıklıkaya,2010, res.94.	s.245
Resim 3	**:**	Palaestra Kuzey Portiği (İmparatorlar Salonu) Erken Dönem Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.3.	s.246
Resim 4	**:**	Palaestra Kuzey Portiği (İmparatorlar Salonu) Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.15.	s.247
Resim 5	**:**	Palaestra Güney Portiği Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2012, fig.4.	s.249
Resim 6	**:**	Palaestra Batı Portiği Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.11.	s.250
Resim 7	**:**	Palaestra Doğu Portiği Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.9.	s.251
Resim 8	**:**	Apodyterium Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.23.	s.252
Resim 9	**:**	Klaudios Peison Galerisi Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.14.	s.253
Resim 10	**:**	Macellum Kuzeybatı Girişi (B Kodlu Mekân) Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.12.	s.255
Resim 11	**:**	Stoa Diple (?) Döşemesi: Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.17.	s.256

*Kaynakça belirtilmeyen resimler yazara aittir.

Resim 12 : Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi: s.257

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.3.

Resim 13 : Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi: s.258

Işıklıkaya,2010, res.4.

Resim 14 : Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi: s.259

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.20.

Resim 15 : Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi: s.260

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.26.

Resim 16 : Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği Döşemesi (Güney Bölüm): s.261

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.13.

Resim 17 : M9 Mezar Yapısı Döşemesi (Ön Avlu): s.262

Işıklıkaya, 2010, res.15.

Resim 18 : M9 Mezar Yapısı Döşemesi (M9.1 Kodlu Oda): s.263

Işıklıkaya, 2010, res.16.

Resim 19 : M9 Mezar Yapısı Döşemesi (M9.2 Kodlu Oda): s.264

Işıklıkaya, 2010, res.17.

Resim 20 : M9 Mezar Yapısı Döşemesi (Üst Kat): s.265

Işıklıkaya, 2010, res.18.

Resim 21 : A Evi, V4a Döşemesi: s.266

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.8.

Resim 22 : B Evi, V24c Döşemesi: s.267

Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.21.

Resim 23 : E Evi, V13a Döşemesi: s.268
Işıklıkaya-Laubscher, 2016, res.7.
Resim 24 : Orpheus Mozaiği: s.269
İnan, 1998, res.127.
Resim 25 : Bilgeler Mozaiği: s.270
İnan, 1998, res.78.
Resim 26 : Orpheus Mozaiği: s.271
Tülek, 1998, illus.9.
Resim 27 : Neptün'ün Zaferi Mozaiği: s.272
Tülek, 2005, fig.1.17.
Resim 28 : Dirke'nin Cezalandırılması Mozaiği: s.273
Tülek, 2005, fig.1.20.
Resim 29 : Avlanan Eroslar Mozaiği: s.274
Balıkçı, 2020, fig.17.
Resim 30 : Balık Mozaiği: s.275
Demir, 2021, şek.4.
Resim 31 : Tethys Mozaiği: s.276
Demir, 2021, şek.2.
Resim 32 : Güreşenler Mozaiği: s.278
Budde, 1972, fig.57.
Resim 33 : Ninos ve Kantharosu Çevreleyen Kuşlar Mozaiği: s.279
Tülek, 2018, res.3.
Resim 34 : Okeanos ve Tethys Mozaiği: s.280
Tülek, 2018, res.1.
Resim 35 : Çakıl taşı mozaik: s.281

Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 36 : Üç Parçalı Mozaik: s.282
Cimok, 2000, s.144.

Resim 37 : Siyah-Beyaz Mozaik: s.284
Tülek, 2005, fig.20.27.

Resim 38 : Tethys Mozaiği: s.285
Tülek, 2005, fig.20.19.

Resim 39 : Figürlü Mozaik: s.286
Dunbabin-Adıbelli, 2019, fig.2.

Resim 40 : Kilise Mozaiği: s.287
Tülek, 2005, fig.21.1.

Resim 41 : Konut Mozaiği: s.288
Tülek, 2005, fig.24.8.

Resim 42 : BI 16a Mezarı Antre Döşemesi: s.289
Tülek, 2005, fig.27.42.

Resim 43 : BI 16a Mezarı Üst Kat Döşemesi: s.290
Campbell, 1998, fig.59.

Resim 44 : BI 16a Mezarı Üst Kat Döşemesi: s.291
Tülek, 2005, fig.27.43.

Resim 45 : BI 16a Mezarı Döşemesi: s.292
Tülek, 2005, fig.27.47.

Resim 46 : Avlanan Eros Döşemesi: s.293
Campbell, 1998, pl.136.

Resim 47 : Palaestra-Güney Koridor Döşemesi: s.294
Campbell, 1998, pl.136.

Resim 48 : Eksedra Binası Birim A Döşemesi: s.295
Tülek, 2005, fig.27.80.

Resim 49 : Eksedra Binası Birim B Döşemesi: s.296
Campbell, 1998, pl.52.

Resim 50 : Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi: s.297
Campbell, 1998, pl.56.

Resim 51 : Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi: s.298
Campbell, 1998, pl.57.

Resim 52 : Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi: s.299
Tülek, 2005, fig.27.87.

Resim 53 : Yol Kenarı Binası Antre Döşemesi: s.300
Campbell, 1998, pl.62.

Resim 54 : Yol Kenarı Binası A Birimi Döşemesi: s.301
Tülek, 2005, fig.27.94.

Resim 55 : Yol Kenarı Binası B Birimi Döşemesi: s.302
Campbell, 1998, pl.71.

Resim 56 : Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi: s.303
Tülek, 2005, fig.30.3.

Resim 57 : Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi: s.304
Tülek, 2005, fig.30.6.

Resim 58 : Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi: s.305
Tülek, 2005, fig.30.7.

Resim 59 : Agora Döşemesi: s.306
Tülek, 2005, fig.30.10.

Resim 60 : Liman Hamamı Döşemesi: s.307

Tülek, 2005, fig.30.19.

Resim 61 : Büyük Hamam Yapısı Havuzlu Avlu Döşemesi: s.308
Can, 2017, s.85.

Resim 62 : Üç Güzeller Mozaiği: s.309
Balıkçı, 2020, fig.44.

Resim 63 : Konut Döşemesi: s.310
Tülek, 2007, resim.1a.

Resim 64 : Ganymedes'in Kaçırılışı Mozaiği: s.311
Tülek, 2007, resim.7.

Resim 65 : Mağara Kilisesi Döşemesi: s.312
Tülek, 2005, fig.33.4.

Resim 66 : Balık Tutan Eroslar Mozaiği: s.313
Alanya Arkeoloji Müzesi

Resim 67 : Hylas'ın Nympheler Tarafından Kaçırılışı Mozaiği: s.315
Scheibelreiter, 2003, abb.1.

Resim 68 : Eroslar Mozaiği: s.316
Balıkçı, 2020, fig.56.

Resim 69 : Aphrodite ve Adonis Döşemesi: s.317
Becker-Kondelon, 2005, fig.14.

Resim 70 : Paris'in Yargısı Döşemesi: s.318
Becker-Kondelon, 2005, fig.12.

Resim 71 : İçki Yarışması (Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki Yarışması) Döşemesi: s.320
Becker-Kondelon, 2005, fig.18.

Resim 72 : Dans Eden Satyr Döşemesi: s.322

Becker-Kondelon, 2005, fig.9.

Resim 73 : Dans Eden Mainad Döşemesi: s.323
Becker-Kondelon, 2005, fig.10.

Resim 74 : Dionysos ve Ariadne Döşemesi: s.324
Becker-Kondelon, 2005, s.183.

Resim 75 : Güneş Saati Döşemesi: s.325
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 76 : Güneş Saati Döşemesi: s.326
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 77 : Kuşlar ve Krater Döşemesi: s.327
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 78 : Briseis'in Vedası Döşemesi: s.328
Campbell, 1988, pl.168.

Resim 79 : Aion ve Khreoni Döşemesi: s.329
Campbell, 1988, pl.169.

Resim 80 : Europa'nın Kaçırılışı Döşemesi: s.330
Cimok, 2000, s.153.

Resim 81 : Okeanos ve Tethys Döşemesi: s.331
Cimok, 2000, s.151.

Resim 82 : Pegasus ve Nympheler Döşemesi: s.332
Cimok, 2000, s.154.

Resim 83 : Psykhelerin Kayığı Döşemesi: s.333
Kondelon, 2000, fig.6.

Resim 84 : Satyr, Lykurgos ve Mainad Döşemesi: s.334
Cimok, 2000, s.157.

Resim 85 : Hermaphrodite Döşemesi: s.335
Cimok, 2000, s.167.
Resim 86 : Tethys Döşemesi: s.336
Cimok, 2000, s.169.
Resim 87 : Agros ve Opora Döşemesi: s.337
Cimok, 2000, s.171.
Resim 88 : Ayrılış Döşemesi: s.338
Cimok, 2000, s.177.
Resim 89 : Nehirdeki Narkissos Döşemesi: s.339
Cimok, 2000, s.179.
Resim 90 : Menander ve Glykera Döşemesi: s.340
Kondelon, 2000, kat.no.40.
Resim 91 : Tryphe Döşemesi: s.341
Kondelon, 2000, fig.9.
Resim 92 : Ladon ve Psalis Döşemesi: s.342
Kondelon, 2000, fig.9.
Resim 93 : Apollon ve Daphne Döşemesi: s.343
Cimok, 2000, s.185.
Resim 94 : Okeanos ve Tethys Döşemesi: s.344
Cimok, 2000, s.187.
Resim 95 : Balık Tutan Eroslar Döşemesi: s.345
Cimok, 2000, s.188.
Resim 96 : Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki İçme Yarışması Döşemesi: s.346
Cimok, 2000, s.135.

Resim 97 : Eros ve Psykhe Döşemesi: s.347
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 98 : Mevsimler Döşemesi: s.348
Cimok, 2000, s.139.
Resim 99 : Takvim Döşemesi: s.349
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 100 : Okeanos ve Tethys Döşemesi: s.350
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 101 : Zenci Balıkçı Döşemesi: s.351
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 102 : Sarhoş Dionysos Döşemesi: s.352
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 103 : Tryphe ve Bios Döşemesi s.353
Campbell,1988,pl.190.
Resim 104 : Balık Tutan Eros Döşemesi: s.354
Campbell, 1988, pl.191.
Resim 105 : Triclinium Döşemesi: s.355
Levi, 1947, pl.IXd.
Resim 106 : Narkissos Döşemesi: s.356
Levi, 1947, pl.XIVb.
Resim 107 : Kırmızı Zemin Döşemesi: s.357
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 108 : Kuşlar Döşemesi: s.358
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 109 : Medusa Başı Döşemesi: s.359

Cimok, 2000, s.88.

Resim 110 : Dionysiak Sahne Döşemesi: s.360
Cimok, 2000, s.105.

Resim 111 : Iphigenia Aulis'te Döşemesi: s.361
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 112 : Dionysos ve Ariadne Döşemesi: s.362
Cimok, 2000, s.125.

Resim 113 : Perseus ve Andromeda Döşemesi: s.363
Levi, 1947, pl.XXIXb.

Resim 114 : Dionysiak Sahne Döşemesi: s.364
Levi, 1947, pl.XVIa-b.

Resim 115 : Dionysos'un Zaferi Döşemesi: s.365
Levi, 1947, pl.XVIc.

Resim 116 : Khresis Döşemesi: s.366
Cimok, 2000, s.95.

Resim 117 : Nehirler Döşemesi: s.367
Levi, 1947, pl.XVIII a-d.

Resim 118 : Nikostratos Döşemesi: s.368
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 119 : Yılanları Öldüren Herakles Döşemesi: s.369
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 120 : Şanslı Kambur Döşemesi: s.370
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 121 : Kem Göz Döşemesi: s.371
Hatay Arkeoloji Müzesi

Resim 122 : Apsidal Oda Döşemesi: s.372
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 123 : Narkissos Döşemesi: s.373
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 124 : Emblema ve Bordür Parçaları: s.374
Cimok, 2000, s.119.
Resim 125 : Eğlenenler ve Heterae Döşemesi: s.375
Levi, 1947, pl.XLVIII a.
Resim 126 : Oda 1 Döşemesi: s.376
Cimok, 2000, s.203.
Resim 127 : Thiasos Döşemesi: s.377
Cimok, 2000, s.223.
Resim 128 : Hokkabazlar Döşemesi: s.378
Hatay Arkeoloji Müzesi
Resim 129 : Mnemosyne Mezarı Döşemesi: s.379
Cimok, 2000, s.231.
Resim 130 : Geometrik Halı/Kilim Döşemesi: s.380
Balty, 1977, s.13.
Resim 131 : Tanrılar ve Bilgeler Döşemesi: s.381
Balty, 1981, pl XIV.2.
Resim 132 : Yıl/Yaş ve Mevsimler Döşemesi: s.382
Balty, 1973, pl XV.1.
Resim 133 : Geometrik Dekor Döşemesi: s.383
Balty, 1981, pl .XXXVI.
Resim 134 : Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü Döşemesi: s.384

Balty, 1995, pl.XLVIII.1.

Resim 135 : Nereidlerin Yargısı Döşemesi: s.385

Balty, 1995, pl.LI.1.

Resim 136 : Taç Döşemesi: s.386

Balty, 1995, pl.L.2.

Resim 137 : Sokrates ve Bilgeler Döşemesi: s.387

Balty, 1995, pl.XLVIII.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	:	Aynı eser
a.y.	:	Aynı yer
a.g.e.	:	Adı geçen eser
Bkz./ bkz.	:	Bakınız
bs.	:	basım
cm.	:	Santimetre
Çev.	:	Çeviren
Ed.	:	Editör
fig.	:	Figür
Kat. no.	:	Katalog Numarası
km.	:	Kilometre
m.	:	Metre
mm.	:	Milimetre
MÖ.	:	Milattan Önce
MS.	:	Milattan Sonra
pl.	:	Plate
Res.	:	Resim
s.	:	Sayfa / Sayfalar
vd.	:	Ve Diğerleri
Vol.	:	Volume
Yak.	:	Yaklaşık
Yay.haz.	:	Yayına hazırlayan
yy.	:	Yüzyıl

GİRİŞ

Özgün şekilleriyle ya da özel olarak kesilip şekillendirilerek kullanılan çeşitli taş türleri, cam, pişmiş toprak ve keramik parçalarının, özel olarak hazırlanmış ve çeşitli tabakalardan oluşan harcın üzerinde yan yana yerleştirilmesiyle yapılan döşemelere mozaik adı verilmektedir. İlk olarak zemin döşemesi olarak karşımıza çıkan mozaikler, zamanla duvar ve tonozlarda da kullanılmaya başlamıştır. Hem işlevsel hem de görsel olarak tercih edilen bu mozaikler, döneminin hem tarihi hem de sanatı hakkında bize bilgi sağlamaktadır. Üzerinde herhangi bir motif bulunmayan bezemesiz veya geometrik öğeler, mitolojik konular, bitkisel öğeler gibi motiflerin kullanılabildiği mozaikler, döneminin yanı sıra yaptıran kişinin de estetik zevkini, sanat anlayışını, statüsünü, belki de eğitim düzeyini gösterebilmektedir. Döşemelerde kolay ulaşılabilir ve bol miktarda bulunan malzemelerin seçilmesi, basit tasarımlar gibi öğeler daha az maliyet gerektirdiğinden bu tip mozaiklere daha kolay sahip olunabilmektedir. Özel ve zor bulunan malzemeler, karmaşık tasarımlar gibi faktörler ise daha özel iş gücü ve tecrübeli ustalar gerektirmektedir. Bu da maliyeti arttırmaktadır. Bu tip döşemelere sahip olan kişiler statü sahibi olarak görülmektedir. Antik kaynaklarda da mozaiklerin aslında bir statü sembolü olduğundan bahsedilmektedir.

Bu tezin amacı, günümüzde de hala görsel amaçlı severek kullanılan mozaiklerin, antik dönemdeki üretim sürecini ve buna bağlı olarak mozaik sanatının gelişimini Pamphylia, Kilikia ve Kuzey Syria Bölgesi'nde Hellenistik Dönem'den MS 4.yy sonuna tarihli örnekler üzerinden açıklamaktır.

Tez kapsamında mozaiklerin tarihsel gelişim süreci ve bu süreç içerisinde mozaik üretiminde kullanılan teknikler, malzemeler ve döşemelerin görüldüğü yapılar ele alınmıştır.

Tezin yönteminde; hem incelenen teknikler hem de mozaik üretim aşamaları için antik kaynaklar ve yapılan modern çalışmalar incelenmiştir. Literatür araştırmaları için kütüphane çalışmaları yapılmış; KST, MKKS raporları, makaleler, kitaplar gibi modern kaynaklardan yararlanılmıştır.

İlk bölümde mozaiklerin tarihsel gelişim süreci çeşitli yönleriyle en erken örneklerden başlayarak sırasıyla Klasik Dönem, Hellenistik Dönem, Roma Geç Cumhuriyet Dönemi, Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Dönem'deki örnekler üzerinden anlatılmıştır.

İkinci bölümde mozaik türleri kronolojik sırayla anlatılmıştır. Burada her tekniğin ilk olarak antik kaynaklarda nasıl anlatıldığından bahsedilmiş, daha sonra yapım şekli ve kullanılan malzemeler anlatılmıştır. En sonda ise bahsedilen teknik hakkında örnekler verilmiştir. Örnekler seçilirken tekniğin görüldüğü ilk örnek olması, teknik hakkında en anlaşılır veriyi göstermesi gibi noktaların üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde sırasıyla döşemelerde kullanılan malzemeler, döşemelerin uygulama yöntemleri ve desen kataloglarından bahsedilmiştir. Malzeme bölümünde mozaiklerin harç yatağı, harç tabakaları ve en üst tabakada kullanılan malzemeler anlatılmıştır. Bu bölümde de üretim süreci anlatılırken öncelikle antik kaynaklardan yararlanılmıştır. Uygulama yöntemlerinde ise alanda döşenen bir mozaikte kullanılan yöntemler ve atölyede üretilip alana sonradan taşınan bir mozaikte kullanılan yöntemler incelenmiştir. Son olarak ise mozaik tasarımında kullanılan desen katalogları anlatılmıştır. Bu kataloglar hakkında modern araştırmacıların görüşleri, katalogda yer alan motiflerin niteliği ve döşeme üzerine nasıl aktarıldıklarından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde mozaik atölyelerinden ve mozaik sanatçılarından bahsedilmiştir. Mozaik atölyesi kavramının anlamları, bu atölyelerin tespiti için gerekli olan veriler, bir atölyenin işleyişi ve buradaki iş bölümü ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Sabit atölyelerin yanı sıra gezici atölye kavramı da bu bölümde açıklanmıştır. Mozaik ustaları ve bu ustaların sosyal statüsü, atölye içindeki konumları ve iş dağılımlarından bahsedilmiştir. Bu iş dağılımları anlatılırken mozaikler üzerinde

yer alan yazıtlar ve sanatçı imzalarından yararlanılmış, bu imzalardan ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

Beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerde sırasıyla Pamphylia Bölgesi, Kilikia Bölgesi ve Kuzey Syria Bölgesi'nde yer alan belgelenmiş mozaikler kısaca anlatılmıştır. Bu bölümlerde bölgeler hakkında kısaca bilgi verilmiş, kent tarihleri kısaca anlatılmış, daha sonra döşemeler hakkında bilgi verilmiştir. Döşemeler anlatılırken bulundukları yapı, kullanılan malzeme, varsa spesifik özellikleri ve döşemede anlatılan konulara değinilmiştir. Döşemelerin katalogları için ise ayrı bir başlık açılarak tüm döşemeler ve tek başlık altında burada toplanmıştır.

Yapılan bu çalışmada Latince cins isimler italik yazılmıştır fakat mozaik ile ilgili teknik isimleri ve terimler metin içinde çok sık kullanıldığından normal olarak yazılmıştır. Döşemelerdeki desen ve motif tanımlamaları için iki cilt halindeki "Le décor géométrique de la mosaïque romaine I-II"[1] esas alınmış, buradaki motif- desen tanım ve numaraları kullanılmıştır. Bu iki eser metinde LDG I ve LDG II olarak geçmektedir. Antik kaynak kısaltmaları için ise "Oxford Classical Dictionary" kısaltmalar listesi[2] temel alınmıştır. Kentler için ise kuruluşlarındaki orijinal Grekçe isimler tercih edilmiştir.

[1]C.Balmelle, v.d., **Le décor géométrique de la mosaïque romaine. Répertoire graphique et descriptif des compositions linéaires et isotopes**,Picard, Paris, 1985. C. Balmelle, v.d., **Le décor géométrique de la mosaïque romaine II. Répertoire graphique et descriptif des décors centrés**, Picard, Paris, 2002.

[2]S. Hornblower vd., **The Oxford Classical Dictionary**, 4.bs, Oxford University Press, Oxford, 2012.

BİRİNCİ BÖLÜM

MOZAİKLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde en erken örnekler olan Sümer mozaiklerinden başlayarak sırasıyla Klasik Dönem, Hellenistik Dönem, Roma Geç Cumhuriyet Dönemi, Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Dönem mozaikleri çeşitli yönleriyle tarihsel gelişimlerine uygun olarak anlatılmıştır.

1.1. En Erken Örnekler

Mozaik sanatının kökeni net değildir. Sümer kentleri olan Uruk-Warka ve Al Ubaid'de yer alan örnekler, mozaik sanatının bilinen en erken örnekleri olarak kabul edilmektedir. MÖ 4.-3. binyıllara tarihlenmiş bu örnekler genelde tapınak duvarlarını ya da sütunlarını süslemek için tercih edilmişlerdir ve geometrik desen oluşturacak şekilde düzenlenmişlerdir. Uruk-Warka'da yer alan örnekler pişmiş topraktan yapılmıştır.[1] Uruk-Warka'da bulunan İnanna Tapınağı'nın duvar dekorasyonu için koniler kullanılmıştır. MÖ 3100 yılına tarihlenen bu yüzey, eşkenar dörtgenler ve zikzaklardan oluşturulmuş bir desen içermektedir. Al Ubaid'de ise bu tür döşemeler için sedef, siyah şist, pembe kireçtaşı gibi malzemeler kullanılmıştır.[2] Sümer döşemeleri, Anadolu ve Yunanistan'daki mozaiklerle karşılaştırıldığında kullanılan teknik yönünden benzerdir fakat farklı coğrafyalarda ve dönemlerde görülmeleri, farklı işlevlere sahip olmaları gibi özellikler bu döşemelerin Yunan ve Roma sanatındaki mozaiklerin kökeni olarak kabul görmesine engel olmuştur.[3]

Döşemelerde beyaz ya da renkli çakıl taşlarının kil ya da harç içine yerleştirilerek bir desen oluşturmadan uygulanması çok erken tarihlidir. Bu teknikle yapılmış zeminlerin ilk örnekleri Akdeniz Havzasında Geç Neolitik Dönem tarihlidir. Uygulamanın nehir yatağı veya deniz kıyısından uygun malzemelerin bulunduğu

[1]Işıl R. Işıklıkaya, "Perge Mozaikleri Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010, s.10, Katherine M. D. Dunbabin, **Mosaics of The Greek and Roman World**, Cambridge, Cambridge University Press,1999, s.5.
[2]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.10.
[3]Işıklıkaya, **a.y.**

yerde ortaya çıktığı düşünülür. MÖ 2. binyıla ait Minos ve Myken saraylarında bulunan döşemeler, çakıl taşlarının harç tabakasının içine yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu şekilde yapılan zeminlerin daha sağlam olduğu bilinmektedir. Tiryns'te yer alan, MÖ 14.yy'a tarihlenmiş Geç Myken Dönemi'ne ait bir evde yer alan zemin döşemesi bilinen ilk kendinden desenli mozaik olarak geçmektedir. Bu döşeme renkli çakıl taşlarından oluşan dikdörtgenler içermektedir. Bronz Çağı'ndan sonra mozaik sanatının gelişimi kesintiye uğramaktadır.[4]

MÖ 1.binyılın ilk çeyreğine tarihli Arslantaş, Ziyarettepe, Altıntepe ve Til Barsip'te yer alan çakıl taşı döşemeler, mozaik sanatının gelişimi konusunda önemlidir.[5] Güneydoğu Anadolu'da bulunan Ziyarettepe'de yer alan mozaik döşeme Geç Assur Dönemi'ne tarihlenmiştir. Aşağı şehrin güneybatı bölümünde iki adet Geç Asur Dönemi'ne tarihlenen yapı bulunmaktadır. Bu yapıların orta avlularının zemini siyah beyaz çakıl taşlarından oluşan dama tahtası desenine sahip döşemelerden oluşmaktadır.[6] Bu döşemeye benzer yine Güneydoğu Anadolu'da yer alan Arslantaş mozaiğinde ise boyutları 5 ile 8 cm arasında değişen siyah beyaz taşlar bir dama tahtası deseni oluşturmuştur. MÖ 8.yy ikinci yarısına tarihlenen bu döşeme saray yapısının avlusunun zemininde yer almaktadır.[7] Aynı döneme ait ve aynı desene sahip bir diğer örnek Kuzey Suriye'de yer alan Til Barsip'te bulunmaktadır. Asur sarayına ait uzun bir koridorda yer alan döşeme, kareler ve bu karelere zıt renkte iç daire motifinden meydana gelmiştir.[8] Arslantaş döşeme örneğinde kullanılan çakıl taşlarıyla benzer boyutlara sahip olan siyah beyaz çakıl taşları kullanılarak yapılmıştır.[9] Aynı döneme ait diğer örnek Doğu Anadolu'da bulunan Altıntepe mozaiğidir fakat bu döşeme bezemesizdir.[10] Anlatılan bu döşemeler geometrik repertuara sahip döşemelerin Anadolu ve çevresinde geliştiği düşüncesine katkı sağlamaktadır. Gordion'da yer alan döşemeler ise bu bölgenin etkileşim içinde olduğu coğrafyalarda ve Yunan dünyasında

[4]Dunbabin, **a.g.e**, s.5, Işıklıkaya, **a.g.e,** s.10-11.
[5]Işıklıkaya, **a.g.e,** s.11.
[6]Işıklıkaya, **a.y.,** T. Matney, L.Rainville, "Seventh Preliminary Report on Excavations at Ziyarettepe (Diyarbakır Province) 2003 Season", **KST**, 26, 1, 2004, s.64.
[7]Rodney S. Young, "Early Mosaics at Gordion", **Expedition**, 1965, s.13.
[8]V. Müller, "The Origin of Mosaic", **Journal of the American Oriental Society**, 59, 2, 1939, s.248.
[9]Young, **a.g.e** ,s.13.
[10]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.11.

görülen en erken desenli mozaikler olarak önem taşımaktadır.[11] MÖ 8.yy sonu-7.yy başına tarihlenmiş Phryg kentine ait üç farklı binanın zemini çakıl taşı mozaik döşemeden oluşmuştur. Bu döşemelerden en yeni olanı meydanın kuzeydoğu köşesinde yer alır. Renklerine göre gruplanmış çakıl taşlarından oluşan bezemesiz bir mozaiktir.[12] Diğer döşeme, meydanın güneydoğu köşesinde yer alan megaron planlı yapıdadır. Megaron 2 veya Batı Phryg Evi[13] olarak adlandırılan bu yapının dış odasında bulunan döşeme, çeşitli geometrik desenlerden oluşmuştur. Odanın zemininde mozaikle bağlantısı olmayan bir ocak yer alır. 2-3 cm uzunluğunda, oval-badem şeklindeki çakıl taşlarının kullanıldığı bu döşeme, Gordion'da bulunan diğer mozaikler gibi döşenmiştir. Kırmızı, beyaz, sarı ve mavinin kullanıldığı döşemede onarım yapılan yerler gridir. Döşemede yamalar bulunur, bu durum uzun süreli kullanımı göstermektedir. Mozaiğin motif repertuarını svastika meander, dama tahtası, baklava dilimi, rozet, kare ve üçgenler oluşturur.[14] Motifler, kendi içinde bir birlik oluşturmadan bazen tek tek, bazen yinelenir şekilde işlenmiştir. Bazı motifler özenli iken bazı motifler özensiz yapılmıştır. Mozaik, belli bir kompozisyona sahip değildir, simetri görülmez. Taban eksenine paralel olarak yerleştirilen motifler, cetvel kullanılmadan yapılmıştır. Sadece ocağın yanında bulunan yuvarlak rozetin pergelle çizildiği düşünülür. Ocağın sağ alt bölümünde hayvan tasviri yer almaktadır.[15] Bir diğer döşeme H Megaronu olarak adlandırılan yapının girişinde yer alır. Bu döşeme Arkaik yapıya aittir. Yapı, MÖ 6.yy'a ait olmalıdır ve mozaiğin de çağdaş olduğu düşünülür. Döşemede, beyaz ve kahverengi çakıl taşları kullanılarak dama tahtası motifi işlenmiştir. Mozaiğin yapımında kullanılan teknik ve stil özellikleri diğer mozaiklerle benzerdir. Düzensiz yamalar, soluk mavi ve beyaz çakıl taşları kullanılarak yapılmış desensiz onarımlar görülmektedir. Bu durum mozaiğin uzun süreli kullanımına işaret eder.[16]

Başka bir desenli mozaik örneği MÖ 5.yy sonu- 4.yy başına tarihlenmiştir. Mozaiğin içinde bulunduğu yapının kamusal veya resmi işlere hizmet ettiği

[11] **a.e**, s.11.
[12] Young, **a.g.e**, s.9.
[13] O. Bingöl, **Arkeolojik Mimaride Resim**, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2005, s.206.
[14] Işıklıkaya, **a.g.e**, s.11-12, Young, **a.g.e**, s.12.
[15] Bingöl, **a.g.e**, s.206-207, Young, **a.g.e,** s.9-12.
[16] Young, **a.g.e,** s.7-9.

düşünülmektedir. Yapının *portikosu* ve iç odası çakıl taşı mozaik döşemeyle kaplanmıştır. 2-3 cm uzunluğunda oval-badem şekilli çakıl taşları kullanılmıştır. Taşların yuvarlak ucu yüzeyde kalacak şekilde yerleştirilmiştir. Soluk mavi ve beyaz çakıl taşları kullanılarak yapılmış döşeme, merkezden iki tarafa giden kıvrımların kareler oluşturduğu desene sahiptir. Kullanılan desen basit olmasına rağmen işçilik özenlidir.[17] MÖ 6.yy ve MÖ 5.yy sonu- 4.yy başına ait olan döşemelerde kullanılan geometrik desenlerin artık belli bir düzen içerisinde olduğu görülmektedir.[18]

Yunanistan ve Ege Havzası'nda ise MÖ 7.-6. yy'lara ait bezemesiz çakıl taşı zeminler çoğunlukla tapınak ve kutsal alanlarda kullanılmıştır. Sparta'daki Artemis Orthia Tapınağı ve Delphi'deki Athena Pronaia Tapınağı desensiz, çakıl taşlarından oluşan zemin döşemesine sahiptir.[19]

1.2. Klasik Dönem Mozaikleri

Klasik Dönem'e tarihlenmiş mozaiklerin büyük bir bölümü, Kara Yunanistan'da bulunmaktadır.[20] MÖ 5.yy sonlarına ait olan döşemeler bu coğrafyadan günümüze ulaşan en eski mozaiklerdir. Bu döşemelerin Küçük Asya' da yer alan çakıl taşı mozaiklerin ilk örneklerinden etkilenip etkilenmedikleri kesin değildir, Dunbabin'e göre bu bölgelerden bağımsız olarak bir gelişim göstermiş olma ihtimali daha uygun bir düşüncedir.[21] Yunan mozaikleri, merkezi bir öğenin etrafında geometrik, figürlü ya da bitkisel motiflerin yerleştirilmesiyle oluşturulan döşemelerdir, Anadolu' da yer alan ilk örneklerde ise tek bir motif döşemenin tümünde belli bir düzen olmadan tekrar edilerek kullanılmıştır.[22]

Erken döneme ait olan örnekler Peloponnesos Yarımadası'nda, Attika ve Euboia'da görülür fakat bu mozaiklerin kökeninin Yunan dünyasına ait olmadığı söylenmektedir. Yunanistan örnekleri arasında Olynthos'ta yer alan mozaikler yer almaktadır. En erken örnekler arasında ise MÖ 5.yy son çeyreğine tarihlendirilmiş olan

[17] **a.e**, s.7.
[18] Işıklıkaya, **a.g.e,** s.12.
[19] Dunbabin, **a.g.e,** s.5,Işıklıkaya, **a.g.e**, s.12.
[20] Işıklıkaya,**a.y.**
[21] Dunbabin, **a.g.e,** s.5.
[22] R.Westgate, "Greek Mosaics in Their Architectural and Social Context", **Bulletin of the Institute of Classical Studies**, 42, 1997-98, s.93.

Korinth Kenthauros Hamamı (Centaur Bath) mozaiği yer alır. Bu döşeme merkezde büyük dört kollu bir tekerlek içerir. Üçgen, meander ve dalga motifleri sırasıyla bant oluşturacak şekilde tekerleğin etrafını çevreler. Tekerleğin kollarının arasında kalan boşluklar ise siyah ve beyaz çakıl taşlarından oluşmuştur. Bu motifin dışında kalan alanda siyah çakıl taşlarından yapılmış arka plan üzerine, beyaz çakıl taşı kullanılarak yapılmış figürler bulunur fakat bunlardan sadece ikisi günümüze ulaşmıştır. (Kediyi kovalayan bir *Kenthauros* ve *ithyphallic* bir eşek.) Figürler siyah çizgiler kullanılarak yapılmıştır. Döşemede etki yaratmak için renkler kullanılmamıştır, kırmızı ve ten rengi çakıl taşları siyah zemin üzerine rastgele dağıtılmıştır. Genel olarak bakıldığında basit işlenen figürler görülür. Geometrik motiflerde ise dalga bandının düzenlenmesi dışında bir hata yoktur.[23]

Erken örneklerin görüldüğü bu dönemden sonra MÖ 4.yy -MÖ 430 arası Geç Klasik Dönem'e ait bir grup görülür.[24] Bu döneme ait mozaiklerde düzgün, pürüzsüz ve ortalama boyutları 1-5 cm arasında değişen, eşit büyüklükte çakıl taşlarının kullanımı görülür. Döşemeler genel olarak bikromdur, ayrıntılar için ek renkler (sarı, kırmızı, yeşil gibi) kullanılmıştır. Genellikle konutlarda tercih edilen mozaik döşemeler, mutfak, avlu gibi su ile ilişkili alanlarda işlevsel olarak tercih edilirken *andronlarda*[25] ise dekoratif amaçlı tercih edilmiştir. Burada odanın ortasında süslü bir bölüm yer alır ve *klineler* için yükseltilmiş bir bantla çevrilidir. Eşikte ise ayrı bir panel yer alarak karşılama alanı oluşturmuştur. Bu durum bize lüks kullanımının ve şıklık talebinin arttığını göstermektedir. Çoğunlukla koyu renk zemin üzerine açık renk (bazen tam tersi) tercih edilerek yapılan döşemeler; merkezde orta pano ve bunun çevresinde yer alan bir dizi bordür ya da frizden oluşur. Çoğu kompozisyon kare içinde daire olarak tasarlanmıştır. Başlangıçta basit, iki boyutlu desenler tercih edilmiş; ilerleyen dönemlerde bunlar karmaşık desenlere dönmüştür. Bezeme olarak figürlü sahneler, geometrik ve bitkisel motifler kullanılmıştır. Frizler bazı örneklerde figürlerden oluşmuştur. Bordürlerde meanderler, dalga bantları, palmetler, helezon ve üçgenler görülmektedir. Çiçek, rozet, palmet, *akanthus*, sarmaşık desenleri

[23]Dunbabin, **a.g.e**, s.5-6.
[24]**a.e.,** s.6.
[25]Mozaiklerin ev içindeki konumu üzerine yapılan araştırmada çakıl taşı mozaiklerin büyük bölümünün *andronlar* ve yemek odalarında bulunduğu görülmektedir. Westgate, **a.g.e,** s.94.

mozaiklerin çoğunda bulunur. Bu motiflerde daha net bir gelişim görülmektedir. Helezonlar üç boyutlu işlenmeye başlarken palmet gibi geleneksel motifler iki boyutlu ve stilize işlenmeye devam etmiştir. Bu dönem mozaikleri Arkaik Dönem mozaiklerine göre teknik olarak daha gelişmiştir. Bu, Yunanistan'da figürlü mozaiklerin daha eskiye gittiğini düşündürmektedir. Mozaikçiler birçok kaynaktan ilham alarak döşemeleri tasarlamışlardır. Erken dönem çakıl taşı mozaiklerinin genelde tekstil ürünlerinden ilham alınarak yapıldığı düşünülmektedir. Burada yaygın olarak kullanılan bazı motifler tekstil alanında da kullanılmıştır. Bu durumun sebebi olarak MÖ 5.yy sonlarında Yakın Doğu'da görülen lüks tekstilde kullanılan desenlerin moda olması gösterilmektedir fakat meander, dalga bandı ve palmet gibi motifler vazo resimleri ve diğer el sanatlarında da görülen motiflerdir. Kullanılan bitkisel motiflerde ise vazo resimleri ve mozaiklerde benzer gelişim görülmektedir, bu durum iki sanat arasında bir ilişki olabileceğini düşündürmektedir. MÖ 4.yy sonunda ise mozaiklerde resimleri taklit etme durumu görülmüştür.[26] Klasik Dönem mozaikleri başlıca Olynthos, Korinthos, Eretria ve Sikyon'da bulunur.[27] Olynthos'ta yer alan avlu döşemesinde (A XI 9) *svastika*, daireler ve dört kollu bir tekerlek ve bir çift balta motifleri kullanılmış ve zemine rastgele, düzensiz olarak yerleştirilmiştir. Daire-tekerlek motifleri Olynthos'ta yer alan düzensiz tasarımlara sahip bazı döşemelerde görülür. Olynthos'ta bulunan bir diğer örnek olarak İyi Şans Villası (Villa of Good Fortune) döşemeleri gösterilebilir. Burada iki küçük odada bu tip motifler yer almaktadır. İlk odada yer alan yazıtın üzerinde farklı boyutlarda tekerlek motifleri yer alır. Diğer motifler zemine rastgele yerleştirilmiştir. İkinci odada da aynı durum görülmektedir. Kullanılan motifler arasında çifte balta ve gamalı haç bulunur. Odaların işlevi net olarak bilinmektedir. Yazıtlara göre kullanılan motifler şans sembolleri olmalıdır. Düzenli tasarımların görülmediği örneklerde zemin dekorasyonunun iyi şansın getirilmesi için kullanıldığı düşünülebilir.[28] MÖ 4.yy başına tarihlenen Eretria'daki Mozaikler Evi'nde (House of Mosaics) ise *andronda* yer alan döşemede merkezde yıldızlı bir daire bulunur. Daire kartallar, *boukranion*, bir nilüfer ve palmet friziyle çevrelenmiştir. Girişteki bir panelde, denizatı süren bir Nereid'in, koridorda

[26]Dunbabin, **a.g.e**, s.6-10, Işıklıkaya, **a.g.e**, s.12.
[27]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.12.
[28]Dunbabin, **a.g.e**, s.7-8.

ise lotus-palmet bordüründe sfenksler ve kedi benzeri bir hayvanın betimleri bulunur.[29] Sikyon'da bulunan bir döşemede merkezde bir rozet yer alır, etrafında birbirine geçmiş helezonlar tasarımı oluşturur. Genel olarak bakıldığında döşeme simetrik ve yapay bir şekilde işlenmiştir fakat detaylar gerçekçidir. Geriye doğru kıvrılan yapraklar, helezonlar, büyük trompet çiçekleri gibi öğeler üç boyutlu işlenmiştir. Döşemede etkiyi arttırmak için kırmızı kullanılmıştır.[30]

Kaynaklarda MÖ 5.yy ve MÖ 4.yy sonlarında ressamların natüralizm, üç boyutluluk ve gölgelendirmeyle ilgili çalışmalar yaptıkları söylenmektedir. Bu durum Geç Klasik Dönem mozaiklerinde görülmez fakat Eretria'daki Mozaikler Evi veya Sikyon örneklerindeki helezonlar, kıvrımlar gibi öğeler istisnadır, bu aşama için geçiş adımı sayılabilir. MÖ 4.yy sonunda ise mozaiklerde resimleri taklit etme veya rakip olma çabası görülmektedir.[31]

Anadolu'ya bakıldığında bu döneme ait tek örnek Sinop'ta bulunan Serapis Tapınağı'nın altındaki mekândadır. Buradaki çakıl taşı döşeme MÖ 4.yy ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.[32]

1.3. Hellenistik Dönem Mozaikleri

Hellenistik Dönem'in ilk örnekleri MÖ 4.yy son çeyreğine denk gelen Erken Hellenistik Döneme aittir. Bu dönemin mozaiklerinde daha dikkatli ve özenli seçilmiş çakıl taşları kullanılmıştır. Figürlerde kaşlar, kirpikler, burun deliğinin kıvrımı gibi yüz ayrıntıları gösterilmiştir. Bu tip ayrıntıları verebilmek için taşlar yeni teknikler kullanılarak yerleştirilmiştir. Figürlerin oluşturulması için kullanılan çakıl taşları arka planı oluşturmak için kullanılanlardan daha çoktur. Birçok örnekte vücut hatlarını belirginleştirmek için kurşundan veya pişmiş topraktan yapılmış şeritler, kas hatları için ise farklı tonlardaki çakıl taşları gibi ek malzemelerin kullanımı görülmektedir. Figürlerde, yanındaki figürün daha kısa gösterildiği "foreshortening" tekniği kullanılmış, saç, göz, kaş kıvrımları gibi ayrıntıların yanı sıra yüz ifadeleri, vücut

[29] **a.e.**, s.8.
[30] **a.e.**, s.9.
[31] **a.e.**, s.10.
[32] Işıklıkaya**, a.g.e.,** s.13.

hareketleri gibi detaylar da işlenmiştir. Figürler üzerinde görülen bir diğer yenilik ise doğrusal olmayan ayrıntılar (insan vücudunun kas yapısı, pelerinlerin kıvrımları, hayvan postları) ve bunları göstermek için kahverengi ve gri çakıl taşlarıyla yapılan gölgelemedir. Döşemelerde üç boyutlu etki görülmektedir; perspektif, ışık-gölge oyunları gibi yöntemler bu etkiyi sağlamıştır. Bitkisel motifler yavaş yavaş daha karmaşık işlenmeye başlamış, bu durum üç boyutlu etkinin güçlenmesini sağlamıştır. Sahneler koyu renk üzerine açık renk çakıl taşları kullanılarak oluşturulmuştur. Önceki dönemlere göre renkler daha çok kullanılmıştır. Geyik derisi için kahverengi, insan saçı ve hayvan yeleleri için kırmızı ve sarı çakıl taşları kullanılmıştır. Kırmızı, kahverengi ve sarı tonları ise at koşum takımı, kemer ve kılıç kılıfı, hayvanların dili gibi ayrıntılar içindir. Döşemelerde figürlü frizler yavaş yavaş terk edilmiş fakat merkezde dikdörtgen bir panel, etrafında çoklu bordürlerin yer aldığı kompozisyonlar devam etmektedir. Bu dönemde ilk defa sanatçı imzasının mozaik üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu imza, mozaik sanatçılarının öneminin arttığını gösteren önemli bir işarettir. Döneme ait en önemli örnekler Pella, Rhodos ve Vergina'da bulunmuştur.[33]

Pella örneklerine bakıldığında konut yapılarında yer alan MÖ. 4. yy sonlarına tarihlenen döşemeler, dönemin özelliklerini göstermesi açısından önemlidir.[34] Mozaiklerde genel olarak merkezde yer alan ana sahneyi dekoratif bir sınır çevreler. Koyu renk üzerine açık renkler kullanılarak yapılan döşemelerde figürler için gri tonları, vurgular ve çeşitli tonlamalar için pembe, sarı çakıl taşları kullanılmıştır.[35] Orta Ev'in batısında iki büyük oda yer alır, burada zeminin 1 m altında suya dayanıklı çakıl taşlarından yapılmış zemin döşemeleri bulunmuştur.[36] Bina I.1[37]/Bina I[38]'de Aslan Avı Mozaiği ve Dionysos Mozaiği *andronların* merkezinde, eşkenar dörtgen ve karelerden oluşan geometrik döşeme de eşik panellerinde yer alır.[39]

[33]Dunbabin, **a.g.e.,** s.12-13, Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.13.
[34]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.13.
[35]C. Makaronas,"Pella: Capital of Ancient Macedonia," **Scientific American**, 215, 6, s.103.
[36]**a.e**., s.102.
[37]Dunbabin, **a.g.e**., s.10.
[38]M. Robertson,"Greek Mosaics," **The Journal of Hellenic Studies**, 85, 1965, s.80.
[39]Dunbabin, **a.g.e**., s.10.

Kuzey *andronda* bulunan Aslan Avı Mozaiği[40] 4.90 x 3.20 m ölçülerindedir.[41] Kükreyen bir aslan ve onu tutan iki avcıdan oluşan panelde aslan sol tarafta mızrağını ileri doğru ittirmeye hazırlanmış avcıya saldırmak üzeredir. Sağ taraftaki kılıcını kaldırmış avcı ise aslanın dikkatini dağıtmaya çalışırken betimlenmiştir.[42] Figürlerde örtüşme, iç içe geçme en azdır.[43] Döşemede avcıların gözleri, yüzlerdeki ana hatlar, parmaklar, cinsel organlar, saçlar ve aslan yeleleri gibi ayrıntılar için pişmiş toprak şeritler kullanılmıştır. Taban harcında bu izler görülmektedir.[44]

Dionysos Mozaiği'nde ise tanrı panterin arkasına binmiş, sol kolu hayvanın boynunu sarar şekilde betimlenmiştir. Sol elinde bir *thyrsos* tutmaktadır.[45] Döşemede panelin etrafında düz beyaz çakıl taşları yer alır. Koyu renk zemin üzerine açık renk taşlar kullanılarak yapılan örnekte çakıl taşlarına ek olarak Dionysos'un asma yaprağı çelengi ve *thyrsosunun* baş kısmı için yeşil kilden yapılmış boncuklar kullanılmıştır. Gözlerde de yarı değerli taşların kullanıldığı düşünülmektedir. Aslan Avı'yla benzer tekniğin kullanıldığı döşemede başlar profilden betimli, Dionysos'un vücudu üç çeyrek görünümündedir.[46] Tanrının gözleri, elleri ve ayakları gibi ince detaylar bu örnekte de kurşun şeritler kullanılarak gösterilmiştir.[47]

Bina I.5'de ise Geyik Avı Mozaiği, Helen'in Theseus Tarafından Kaçırılışı Mozaiği ve Amazonomakhia Mozaiği yer alır. 3.24 x 3.17 m ölçülerindeki[48] Geyik Avı Mozaiği'nde Aslan Avı Mozaiği ile benzer bir kompozisyon görülür. İki avcı, bir tazı ve bir geyikten oluşan panelde avcılar geyiği öldürmek üzeredir, tazı geyiğin gövdesini ısırmıştır. Sol taraftaki avcı hem çift ağızlı balta kullanır hem de kılıç taşır.

---

[40]Robertson, **a.g.e.,** s.80.
[41]Dunbabin, **a.g.e.,** s.12.
[42]Burada anlatılan olayın sıradan bir aslan avı olmadığı, Büyük İskender'in hikâyesini anlattığı düşünülmektedir. Asya'da fetih döneminde Büyük İskender'e büyük bir aslan saldırırken arkadaşı general Krateros onu kurtarmıştır. Soldaki avcının *kausia* taktığı için İskender olduğu düşünülür. Bu başlığın sadece Makedon kralları ve prensleri tarafından takıldığı bilinmektedir. Makaronas, **a.g.e.,** s.104. Delphi'de Lysippos ve Leokhares'in eseri olan aynı konunun anlatıldığı bir bronz grup bulunmuştur. MÖ 4.yy sonlarına ait aslan avı betimlerinin bu gruptan yola çıkarak yapıldığı da düşünülmektedir. Robertson, **a.g.e.,** s.80.
[43]Dunbabin, **a.g.e**., s.12.
[44]**a.e.,** s.13.
[45]Makaronas, **a.g.e**., s.104.
[46]Dunbabin, **a.g.e**., s.12.
[47]Makaronas, **a.g.e**., s.104.
[48]Dunbabin, **a.g.e**., s.14.

Döşeme düzensiz bir zemin çizgisine sahiptir.[49] Figürler yoğun bir grup oluşturmuştur. Ayrıntılar için pişmiş toprak şeritler yerine çok küçük boyutlu çakıl taşları kullanılmıştır. Kaşlar, kirpikler, tırnaklar ve hayvanların gözleri gibi ayrıntılarda tek sıra siyah çakıl taşlarının kullanıldığı görülmektedir.[50] Döşemede "*Gnosis epoiesen*" şeklinde sanatçı imzası bulunur.[51]

Aynı binada yer alan bir diğer mozaik ise 8.48 x 2.84 m ölçülerinde arabacı Phorbas, Theseus, Helene ve Deianeira'dan oluşan Helene'nin Theseus Tarafından Kaçırılışıdır. Dört atlı bir arabayı kullanan Phorbas geriye doğru Helene ve Theseus'a bakıyor. Helene ve Theseus iç içe geçmiş şekildedir. Deianeira ise panelin sonunda yer alır, Helene'ye elini uzatmış bir şekilde betimlenmiştir. Ayrıntıları vermek için pişmiş toprak şeritlere ek olarak kurşun şeritler de göz yuvaları ve tırnaklar gibi ince ayrıntılar için kullanılmıştır. Tüm figürlerin gözleri eksiktir, yarı değerli taşlar kullanıldığı düşünülmektedir. Figürler üç çeyrek açı kullanılarak oluşturulmuştur.[52] Panelde kullanılan sade stil, güçlü kontürler ve ışık-gölge dengesi döşemeyi yapan sanatçının seramik sanatçılarından etkilendiğini düşündürtmektedir.[53]

Pella döşemelerinin çiçek motifleri, MÖ 4.yy erken dönem mozaiklerinde uygulanan üslubu gösteren en iyi örnekler arasındadır. Geyik Avı Mozaiği'nin üç boyutluluk görülen bitkisel bordüründe *akanthusların* arasında helezonlara çeşitli çiçekler ve yapraklar eklenerek dallar oluşturur. Genel olarak bakıldığında yapay görünse de motiflere tek tek bakıldığında doğal bir işleniş görülmektedir. Etkileri arttırmak içinse yoğun olarak polykromi kullanımı vardır. Aynı türdeki ayrıntılı çiçek motiflerine Pella'dan bir örnek daha verecek olursak burada yer alan bir *tholos* yapısında da görülmektedir. Aslan Avı Mozaiği'nde de -özellikle ayrıntılı işlenmiş helezonlarda- ve Bina I.5'te yer alan iki adet mozaik parçasında benzer bir üslup görülmektedir.[54]

[49]Makaronas, **a.g.e**., s.104-105.
[50]Dunbabin, **a.g.e**., s.12-13.
[51]Işıklıkaya, **a.g.e**., s.13.
[52]Dunbabin, **a.g.e**., s.12-13.
[53]Makaronas, **a.g.e**., s.105.
[54]Dunbabin, **a.g.e**., s.14.

Rhodos mozaiklerine baktığımızda Pella örneklerinden farklı olarak iki boyutluluğun ve çizgisel üslubun devam ettiği görülmektedir.[55] Konutlarda bulunmuş döşemeler koyu renk zemin üzerine açık renk çakıl taşlarıyla işlenmiş figürlerden meydana gelmiştir. Figürlerde frontal işlenme, foreshortening tekniğinin kullanılmasından doğan derinlik hissi, dönemin özelliklerinin ilerisinde bir anatomik işleniş görülmektedir. Bazen gölgelendirme için gri çakıl taşı kullanılmıştır. Bellerophontes ve Khimaira Mozaiği, Tavşan Tutan Kenthauros Mozaiği ve Triton Mozaiği önemli örnekler arasındadır.[56]

Triton Mozaiği örneğinde *triton* frontal işlenmiştir ve foreshortening tekniğiyle sahnede derinlik yaratır. MÖ 3.yy sonları ilk çeyreğine tarihlenmiş Bellerophontes ve Khimaira Mozaiği'nde Bellerophontes'in mızrağının sapı gibi ayrıntıların anahatları için kurşun şeritler kullanılmıştır. Kenthauros mozaiğinde de aynı şekilde kurşun şeritlerin kullanımı görülmektedir. Bu şeritler, Pella mozaiklerinde görülenlere oranla daha az düzenli bir şekilde işlenmiştir.[57]

Pella'da bulunan mozaik sanatçılarının kullandıkları üslup ve tekniklerin Rodoslu sanatçılar tarafından bilindiği fakat çeşitli ekonomik ve estetik nedenlerden dolayı çok daha basit mozaikler üretmeyi seçtikleri düşünülmektedir. Bellerophontes ve Triton Mozaikleri'nin etrafında yer alan bitkisel bordürlerin işleniş yönünden Pella ve Virginia mozaiklerinin bordürlerinden daha basit fakat üç boyutlu etkiye sahip olması bu düşünceyi desteklemektedir.[58]

Anadolu'da ise Erken Hellenistik Dönem'e ait döşeme Assos'ta bulunmuştur. MÖ. 4. yy sonu-MÖ 3. yy başına tarihlenmiş bu döşemede Erotostasia betimlenmiştir.[59]

MÖ 3.-2.yy döşemelerine bakıldığında malzeme olarak çakıl taşının kullanılmaya devam edildiği fakat kalitede bir düşüşün yaşandığı görülmektedir.[60]

---

[55]Işıklıkaya, **a.g.e**., s.13.
[56]Dunbabin, **a.g.e**., s.16.
[57]Dunbabin, **a.y**.
[58]Dunbabin, **a.y**.
[59]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.13.
[60]Dunbabin, **a.g.e.,** s.16.

MÖ.3.yy'a tarihlendirilmiş bazı bulgulara bakılarak, bu dönemde mozaik tekniklerinde farklı denemelerin yapıldığı söylenmektedir.[61] Bu dönemin çakıl taşı mozaikleri genel olarak öncü olan bir tekniğin devamlılığını ifade eder şekildedir. Bu döşemeler MÖ 4.yy da sınırlı bir coğrafyada üretilirken bu yüzyıllarda Karadeniz'in kuzey kıyıları (Olbia ve Chersonnesos), Kıbrıs (Kourion ve Nea Paphos), Afganistan (Ai Khanoum'un Sarayı)'a kadar giden doğuya doğru bir dağılım görülmektedir. Batıda bulunan örnekler de vardır fakat burada yerel geleneklerle Yunan etkilerinin birbirinden ayrılması oldukça güçtür. İspanya'da MÖ 7.-4.yy'lara tarihlenen basit desenli çakıl taşı döşemeli ve İtalya'da yerel desenlerle süslenmiş monokrom döşemeler bu duruma örnektir. Buna ek olarak İtalya'nın diğer bazı örneklerinde yerel özelliklerin yanında kompozisyon ve motif seçiminde Yunan etkisi görülmektedir.[62] Olgun ve Geç Hellenistik Dönem mozaiklerinin Anadolu örnekleri Assos, Kyme, Priene ve Tarsos'ta bulunmuştur. MÖ 3.yy-MÖ 2.yy başına tarihlenmiş bu döşemeler genellikle konutlarda yer almaktadır. Tarsos mozaiği üç panodan oluşmaktadır; orta panoda yunus, palmet ve çelenk motifleri betimlenmiştir. Bordürlerde ise yumurta dizisi, guilloche ve dalga motifi yer almaktadır. Bu döşeme Anadolu'nun güney kıyısındaki en erken döşeme olarak bilinmektedir. Bu dönemde Anadolu'nun batı kıyılarında da mozaik kullanımında artış görülmeye başlamıştır.[63]

MÖ 3.-2.yy'larda kullanılan malzemede değişikliğe gidilerek çakıl taşından kesme taşa geçildiği görülmektedir. Bu değişimin aşamalar halinde gerçekleştiği düşünülmektedir. İlk önce farklı şekillerde kesilmiş taşların kullanıldığı görülmektedir. Bu taşlar daha sonra tessera olarak adlandırılan küp şeklinde kesilerek kullanılmıştır. Bu şekil MÖ 2.yy'da standart hale gelerek döşemelerde kullanılmaya başlamıştır. Bu değişimin en önemli sebebi olarak isteğe yönelik çakıl taşı bulmanın zorlaşması, daha detaylı döşemelerin yapılmak istenmesi fakat çakıl taşıyla yapılabilecek eserlerin daha fazla geliştirilemeyecek seviyeye gelmesi gösterilebilir.[64] Bu değişim belli bir yerde ve net bir tarihte gerçekleşti gibi bir düşünce doğru değildir. Dunbabin'e göre; çakıl taşı mozaiklerden tesseralara tek düze bir geçiş yoktu, zaman

[61] **a.e**., s.18.
[62] Dunbabin, **a.g.e.,** s.16-17, Işıklıkaya, **a.g.e**, s.14.
[63] Işıklıkaya, **a.y**.
[64] **a.e**, s.14-15.

zaman ara teknikler kullanılmıştı.[65] Geçiş örneklerinin kesin bir tarihe sahip olmaması, geniş tarih aralıklarıyla bilinmeleri ve geniş bir coğrafi dağılım görülmesi gibi durumlar kronolojik problemlere sebep olmuş ve tesseraya geçiş için net bir gelişim sırası oluşturulamamıştı. Bu karma tekniklerin kullanıldığı geçiş örneklerine genel olarak bakıldığında çoğu örnek çok temel motiflerin kullanıldığı döşemelerdir. Ayrıntılı döşemelerde ise merkezi bir panel ve bunun çevresinde gelişen eş merkezli frizler yer alır. İki boyutlu tasarıma sahip olan döşemelerdir. İç detaylar ve derinliğin çok az görüldüğü bu örneklerde figürler profilden işlenmiştir.[66]

Döşemelerde bir süre çakıl taşlarının yanında yapay olarak şekillendirilmiş taş parçaları da sınırlı olarak kullanılmıştır. Her zaman uygun renk ve boyutta çakıl taşı bulunmadığından bu karışık teknik tercih edilmiş olmalıdır. Bunun sonucunda daha estetik olan döşemelerde resimsel etki ve ayrıntı artmıştır. Bu etkilere yeni malzemelerle daha kolay ulaşıldığı da bu teknikle anlaşılmıştır.[67] MÖ 3.yy ikinci yarısı-MÖ 2.yy ilk yarısına tarihlenen döşemeler, Yunanistan'da Beroia, Demetrias, Lebena, Olympia, Rodos ve Thasos'ta bulunur. Bu coğrafyanın dışında Mısır-Aleksandria'da örneklere rastlanmıştır.[68]

Bu tip döşemelerin en iyi örneklerinden biri büyük ölçüde tahrip olmuş olan Olympia Zeus Tapınağı'nın *pronaosunun* MÖ 3.yy ortalarına ait olduğu düşünülen zemin döşemesidir. Dışta meander bandı, içte lotus-palmet bandı, bant sırasının içinde yer alan panellerde erkek ve dişi *triton* yer alır. Daha küçük bir panel ise balık betimlerinden oluşmuştur. Erkek *triton* ve bantların bazı bölümleri günümüze ulaşmıştır. Mozaiğin büyük bölümü çakıl taşlarından oluşmuştur. *Tritonun* saçları ve sakalı için ince kesilmiş kırmızı ve sarı taş parçaları, göz için merkezde kesilmiş siyah taş ve etrafında kesilmiş beyaz taşlar kullanılmıştır.[69]

Bir diğer örnek Girit Lebena'daki Asklepieion'un MÖ geç 3.yy ortalarına ait olduğu düşünülen döşemedir. Burada kesilmiş parçalar daha yoğun olarak

[65]Dunbabin, **a.g.e**., s.18.
[66]**a.e**, s.20.
[67]**a.e**, s.18.
[68]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.15.
[69]Dunbabin, **a.g.e**,s.18, Katherine M. D.: "Technique and Materials of Hellenistic Mosaics," **AJA**, 83, 3, 1979, s.265.

görülmektedir. Döşeme orta panelde *hippokampos,* paneli sınırlandıran dalga bandı ve bandın dışında yanda iki palmetten oluşur. Arka plan ve dalga bandı için çakıl taşı kullanılmıştır. *Hippokampos* ve palmetler dikdörtgene yakın bir şekilde kesilmiş beyaz mermer parçalarından oluşmuştur. Bu parçalar çakıl taşları gibi harçta kabaca birbirine bitişik olarak yerleştirilirler fakat birbirine tam olarak oturmazlar. Deniz atının iç hatları için uzunlamasına bölünmüş ince siyah çakıl taşları, burun delikleri ve dil gibi detaylar için pişmiş toprak parçaları kullanılmıştır.[70] Anadolu'da ise bu iki tekniğin birleşiminden oluşan döşeme örnekleri görülmemektedir.[71]

Bir diğer aşama döşemelerde ana malzeme olarak düzensiz kesilmiş polygonal taşların kullanılmasıdır.[72] Bu taşların en şekilsiz olanları heykeltıraşın atölyesinin atıkları olan düzeltilmemiş, şekilsiz mermer veya kireçtaşı yongalarıdır. Bu parçalar figürler için de tercih edilmiştir.[73] Örnekler çoğunlukla Ege havzasında bulunur, Yunanistan'da Abdera, Lykosura, Maroneia ve Sparta'da önemli örnekler görülmektedir.[74]

Sparta'da yer alan Triton Mozaiği'ne bakıldığında döşemede bir dizi eş merkezli karenin oluşturduğu şeritten oluşan bir kompozisyon kullanılmıştır. Bu düzen hem çakıl taşı mozaiklerini anımsatır hem de Olynthos'ta çoğu zaman görülen bir düzendir. Döşeme dıştan içe doğru bakıldığında sırasıyla; en dışta dalgalardan oluşan bir sınır, içinde satyr figürleri *kenthauroslar*, atlılar ve *griffonlar* içeren bir friz, bunun içinde açık renk zemin üzerine döşenmiş bir yonca yaprağı şeridi, içinde kırmızı zemin üzerine beyaz yunuslar ve deniz canavarlarından oluşan bir friz ve orta panelden oluşmuştur. Orta panelde ise bir meander bandı dış çerçeveyi oluşturur. Merkezde koyu yeşil zemin üzerine açık renkle yapılmış bir *triton* yer alır. Döşemeyi düzensiz şekilli beyaz ve siyah-yeşil taşlar ile kırmızı keramik parçaları (maksimum çap 2-3 cm) oluşturmaktadır. *Triton*, çok az ayrıntısı olan bir hat içindedir ve rastgele, düzensiz yerleştirilmiş beyaz parçalardan oluşmuştur; bu parçaların arasından kırmızımsı harç görülür. *Tritonun* belindeki *akanthus* yaprakları da aynı özellikleri göstermektedir.

[70]Dunbabin,1999, s.18-19.
[71]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.15.
[72]Işıklıkaya, **a.y.**
[73]Dunbabin,1999, s.19.
[74]Işıklıkaya, **a.g.e,** s.15.

Göz kapakları, saç ve iki kuyruğun uçları için uzun ince parçalar, meme uçları için yuvarlak parçalar (bunlardan bir tanesi keramik parçasıdır ve *amphora* kulplarının bir bölümü olduğu düşünülür), ağız için ise küçük kare parçalar kullanılmıştır. Frizdeki figürlerde iç detaylar yok denecek kadar azdır. Meander bandını ise gerçek tesseralara daha yakın şekildeki kabaca kare taşlar oluşturmaktadır.[75]

Yunanistan'dan bir diğer örnek Lykosura Despoina Tapınağı döşemesidir. Döşeme, girişin çevresini saran palmetlerden oluşan paneller ve merkezde dikdörtgen bir orta panelden meydana gelmiştir. Dikdörtgen orta panelde, birden fazla çerçevenin içinde bir çift yüz yüze bakan aslan yer alır. Palmetler, iki dalga deseni şeridine yerleştirilmiş çiçek ve helezonlar çakıl taşı mozaiklerinin repertuarına, bir bordürde yer alan diş motifi de Hellenistik mozaiklerin ortak özelliklerine aittir. Döşeme, boyutları ortalama 2-3 cm olan iki tür yerel kireçtaşı parçalarından oluşmuştur. Çokgen, kama ya da ince parçalar oldukça şekilsizdir ve düzensiz yerleştirilmiştir. Yüzeyi düzelmek için ise işlem yapılmamıştır. Düzensiz parçalara rağmen dalga motifinde yer yer dikdörtgene yakın parçalar bulunur. Panelde yer alan aslanda ise kullanılan şekilli parçaların yoğunluğu belli değildir. Döşemenin tarihi, tapınağın tarihinin MÖ 2.yy'a tarihlenmesi sebebiyle Lehmann tarafından bu tarih olarak geçer.[76]

Mısır(Aleksandria ve Diospolis), İtalya(Kaulonia ve Praeneste), Sicilya(Gela ve Palermo) ve Kuzey Afrika (Euesperides-Berenike ve Kyrene)'da da önemli örnekler yer alır.[77] Aleksandria'da yer alan Shatby bölgesindeki Geyik Avı Mozaiği bu dönem örnekleri arasındaki etkileyici döşemelerden bir tanesidir. Döşemenin bulunduğu alanda girişe yerleştirilmiş bir panel yer almaktadır. Kenarları yumurta-boncuk dizisiyle çevrelenmiş alanın içinde meander bandı vardır. Bandın içinde de yıldız ve rozetler işlenmektedir. Geyik Avı Mozaiği'ne bakıldığında döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; guilloche motifinden bir bant, hayvan frizi, sarmaşık bandı ve merkez panelden oluşmaktadır. Hayvan frizinde gerçek ve efsanevi hayvanlar düzensiz bir zemin çizgisi üstünde betimlenmiştir. Merkez panelde eroslar, geyik

[75]Dunbabin, 1979, s.270-271.
[76]**a.e**., s.271.
[77]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.15.

avlamak üzereyken betimlenmiştir. Bu figürler de hayvan frizinde olduğu gibi düzensiz bir zemin çizgisi üzerindedir. Burada üst üste binen figürler derinlik oluşturur. Koyu renk zemin üzerine açık renk kullanılarak oluşturulan döşemede pembe, sarı, bej, gri gibi ek renkler de görülmektedir. Döşemede ana malzeme tesseralardır. Çakıl taşları doku kontrastı yaratmak için erosların saçları, hayvanların kılları gibi ayrıntılarda; özel olarak şekillendirilmiş parçalar burunlar, dişler, gözler gibi bölgelerde; kurşun şeritler ise kontürler, iç detaylar ve süs motiflerinde (sarmaşık yaprakları ve sapları çevresinde, guilloche motifinin eğrilerinde) kullanılmıştır.[78]

Anadolu'da da bu aşamaya ait örnekler görülmüştür ve genelde M.Ö. 3. yy ikinci yarısına tarihlenmiş örneklerdir. Aphrodisias, Erythrai, Pergamon, Assos, Klazomenai, Priene ve Troia'da da döşemeler bulunur.[79]

Aphrodisias'ta yer alan Aphrodite Tapınağı'nın döşemelerine bakıldığında çoğunlukla düzensiz şekilli taşların kullanıldığı görülür. Kireçtaşı ve mermer kullanılarak yapılmış döşemede beyaz rengi mermer verirken kırmızı ve koyu maviyi kireçtaşı sağlamıştır. Kırmızı ve koyu mavi taşların bir kısmı neredeyse küp şeklindedir. Panel A, B ve C olarak adlandırılan döşemelerine bakıldığında Panel A en büyük parçadır. Döşemenin bir tarafında ince koyu mavi şerit ve bu şeridin içinde iki tarafta yer alan kırmızı bordür bulunan beyaz zeminli bir mozaiktir. Beyaz tesseraların rastgele, renkli taşların daha düzenli yerleştirildiği görülür. B ve C panelleri ise beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi renk kullanılarak yapılmış figürlerden meydana gelmiştir. B Paneli, kalın, koyu mavi parçalardan oluşan dalga motifi içerir. Beyaz zemin üzerine işlenmiş dalganın altında birkaç kırmızı ve beyaz tessera yer alır. C Panelinde yer alan figür için yunusun sırt ve kuyruğu ya da atın ön ayakları şeklinde iki farklı yorum vardır. Kırmızı taşlar için ise damlayan deniz suyu, köpük veya ıslak saç tutamları gibi çeşitli görüşler vardır.[80]

[78]Dunbabin,1999, s.23.
[79]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.15.
[80]S. Campbell, **The Mosaics of Aphrodisias in Caria**, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1991, s.5.

Erythrai'da yer alan döşeme ise çakıl taşı mozaiklerinden opus tessellatum tekniğine geçişi iyi bir şekilde göstermesi açısından önemlidir.[81] Aynı zamanda kullanılan motifler yönünden Batı Anadolu'daki erken dönem mozaiklerinin önemli bir örneğidir.[82] Yak. 3 x 3.5 m ölçülerindeki döşeme[83], merkezi bir panelin etrafında gelişen çoklu bordürlerden oluşmaktadır.[84] Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah-beyaz üçgenlerden oluşan bir bordür, pişmiş toprak renkli düz, ince bir şerit, siyah zemin üzerine beyaz taşlarla işlenmiş *griffon*-palmet bordürü (iki çeşit palmet görülmektedir), dalga sırasından oluşan bir bordür, orta panelde beyaz bir baklava dilimi ve köşelerde *hippokampos* motifi yer alır. Baklava diliminin ortasında beyaz bir kare ve çevresinde dört adet yonca motifi görülmektedir. Bu kare, küp şeklindeki tesseralardan yapılmıştır.[85] Kullanılan malzeme siyah, beyaz, kahverengi ve pişmiş toprak rengindeki yerel kireçtaşı parçalarıdır.[86] Campbell bu döşemenin tarihlendirilmesi için MÖ 3.yy ortalarını önermiştir.[87]

Pergamon, Asklepieion'un altındaki bir binada yer alan döşeme örneğinde dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga sırasından oluşan bir sınır, iki *griffon* arasında bir *krater* bulunan yan panel, beyaz bir şerit, merkezde daire içinde bir rozet ve daireyi çevreleyen basit işlenmiş bir güvercin betiminden oluşur. Döşeme siyah ve beyaz renkte düzensiz parçalar kullanılarak oluşturulmuştur. Figürlerde detay yoktur fakat rozetin yaprakları ve *griffonların* kuyruklarında uzun ince parçalar görülmektedir. Kurşun şeritler süs motiflerinin ana hattını belirtmek için kullanılmıştır. Kurşun şerit detayı dışında burada kullanılan teknik Erythrai ve Lykosoura'daki döşemelerle benzerdir. Tarih olarak MÖ 3.yy ortaları önerilmektedir.[88]

Assos Athena Tapınağı'nın *cellasının* doğu bölümünde 6 x 4 m uzunluğunda bir bölümü korunmuş olan döşeme bulunur. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah bir bordür, siyah bir dalga bordürü, açık ve koyu renkli içi boş baklava

[81]S. Campbell, "A Hellenistic Mosaic in Erythrae", **Anatolia**, 17,1973, s.207.
[82]Işıklıkaya, **a.g.e**, s.16.
[83]Campbell, 1973, s.207.
[84]Dunbabin, 1979, s.272.
[85]Campbell, 1973, s.207.
[86]Dunbabin,1979, s.272.
[87]Campbell, 1973, s.209.
[88]Dunbabin, 1979, s.272, Dunbabin, 1999, s.19.

desenlerinden oluşan ana panelden meydana gelmiştir. Malzeme olarak polygonal siyah ve beyaz mermer parçalarıyla çakıl taşı parçaları kullanılmıştır. Beyaz mermer parçalar çoğunlukla dalga bandıyla dış bordür arasındadır. Döşemenin etrafında küp şeklinde parlak sarı taşlar ve kiremit parçaları bulunmuştur. Yerleri bilinmeyen bu parçaların dalga bandıyla ana panelin arasında olduğu düşünülmektedir.[89] Dalga bandının yapılmış olan çiziminde kıvrımlarda kabaca dikdörtgen, diğer bölümlerde düzensiz parçaların kullanılmış olduğu görülmektedir.[90] Tarihleme için ilk olarak mozaiğin altında bulunmuş olan MÖ 4.yy'a ait Gargara sikkesi, astarlı keramik ve kabartmalı kâse parçaları baz alınarak döşeme MÖ 4.yy ikinci çeyreğine tarihlenmiştir. Daha sonra döşemedeki çakıl taşlarının Megara, Olynthos, Atina, Eretria, Voula ve Pella'daki örnekler gibi birbirine bitişik şekilde yerleştirilmemiş olması ve siyah-beyaz çizgiler nedeniyle döşeme MÖ 3.yy ikinci yarısına tarihlenmiştir. İlk önermede baz alınan Pergamon kabartmalı kâse parçasının MÖ 3.yy ortalarına ait olduğu ve sikkenin *terminus post quem* olarak kullanılamayacağı söylenmiştir.[91]

Klazomenai'da yer alan figürlü mozaiğin motifleri için kurşun şeritler kullanılmıştır.[92] Trioa'daki tarihlenmemiş döşeme ise küp şeklindeki tesseralarla büyük ve düzensiz parçaların kullanımı görülmektedir.[93]

Geçiş aşamasında kullanılan bu teknikler daha sonraki yüzyıllarda da kullanılmaya devam etmiştir. Kullanılan malzemenin ekonomik olarak uygunluğu, döşemelerde yaratılan etkiler gibi etkenler bu durumun sebepleri arasında sayılabilir. Bu devamlılık çakıl taşlarında da görülmektedir. Figürlerde, ikinci teknik olarak döşemenin çeşitli yerlerinde ya da düzenli tesseralardan yapılmış panelleri çevreleyen bantlarda görülmektedir.[94]

Düzgün küp biçimindeki tesseraların ilk olarak nerede görüldüğü konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Tsakirgis, Morgantina mozaikleriyle ilgili çalışmasında

[89]N. Arslan, C. Bakan, "Assos Mozaikleri," **JMR**, 5, 2012, s.2.
[90]Dunbabin, 1979, s.272.
[91]Arslan, **a.g.e**., s.3, Dunbabin, **a.g.e**., s.272.
[92]Işıklıkaya, **a.g.e**., s.16.
[93]Campbell, 1973, s.209.
[94]Dunbabin, 1999, s.20.

Ganymedes Mozaiği'nin opus tessellatum tekniği kullanılarak yapılan en erken döşeme olduğundan bahsetmiştir.[95] Yine aynı çalışmada Phillips'in de bu öneriyi sunduğundan bahseder.[96] Phillips, tekniğin çıkış yeri olarak Sicilya'yı önermiştir ve bu fikir için Levi'nin fikrinden faydalanmıştır. Bu öneri çoğunluk tarafından kabul edilmiş ve Ganymedes mozaiği en erken tessellatum mozaiği olarak kabul edilmiştir.[97] MÖ. 3. yy ikinci yarısına tarihlenen Ganymedes Mozaiği, avlunun doğu *portikosuna* açılan Oda 14 olarak adlandırılan küçük kare bir odada yer alır. Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; üç sıra kırmızı tesseradan oluşan dış çerçeve, perspektifle oluşturulmuş küpler ve svastikalardan yapılmış bir meander çerçevesi, tek sıra kırmızı tesserayla çevrili bir orta panelden meydana gelmiştir. Panelde siyah zemin üzerine işlenmiş kırmızı Phryg şapkası takan Ganymedes, sağ kolunu havaya kaldırmış, sol eli kalçasında ve flüt veya asa tutar şekilde dizlerinin üzerine düşen bir pozisyonda betimlenmiştir. Kartal, kanadıyla Ganymedes'i çevrelemiştir. Bu betim Ganymedes'in ve kartalın duruşuyla sağ alt köşeden sol üst köşeye doğru diyagonal bir hareket içerir. Döşemede siyah ve beyaza ek olarak kırmızı, sarı gri, yeşil ve mavinin tonlarının da kullanıldığı görülmektedir. Meander bandı koyu mavi zemin üzerine yeşil ve bej kullanılarak yapılmıştır. Ganymedes'in vücudu beyaz ve bej tonlarından, kartal ise kahverengi, sarı, bej ve turuncudan oluşmuştur. Ganymedes'in üst gövdesi, sol kolu, kartalın başı ve gövdesi günümüze ulaşamamıştır. Malzeme olarak çoğunlukla kare tesseralar kullanılmıştır. Figürler, zemine yerleştirilen tesseralardan daha küçük boyuttaki tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur. Kireçtaşı, arduvaz ve pişmiş toprak da kullanılan malzemeler arasındadır. Tesseralara ek olarak bazı bölümlerde farklı şekillerde kesilmiş parçalar kullanılmıştır; meander bandının bazı bölümlerinde beyaz ince parçalar, perspektifi belirtmek için de arduvazdan yapılmış koyu renkli üçgenler kullanılmıştır. Ganymedes'te ayak parmakları, testisler, çizmelerin bağcıkları; kartalda kanatlar ve tüylerde ince şeritler kullanılmıştır[98] Salzmann ise Ege havzasındaki gelişim sürecine bakarak bu tekniğin de aynı coğrafyada geliştiğini MÖ 3.yy sonu- 2.yy başına tarihli Klazomenai ve Thebai örneklerine dayanarak

[95]B. Tsakirgis, "The Decorated Pavements of Morgantina I: The Mosaics," **AJA**, 93, 3, 1989, s.395.
[96]Kyle M. Phillips Jr., "Subject and Technique in Hellenistic-Roman Mosaics: A Ganymede Mosaic from Sicily," **The Art Bulletin**, 42, 4, 1960, 243-262.
[97]Tsakirgis, **a.g.e.**, s.395.
[98]Dunbabin, 1999, s.21-22, Tsakirgis, **a.g.e.**, s.399-400.

söylemiştir. Günümüze ulaşamamış olan Klazomenai Mozaiği, bir *andronun* zemin döşemesidir. Bordürlerde palmetler ve *griffonlar*, orta panelde *hippokamposun* üzerinde Amphitrite betimli bu döşemenin çevresi polygonal taşlar, orta paneli ise küp biçimli tesseralar kullanılarak işlenmiştir. Bu döşeme Anadolu'da bilinen ilk opus tessellatum döşeme olarak geçmektedir.[99]

Opus tessellatum tekniği[100] özellikle MÖ. 2. ve 1. yüzyıllarda mozaiklerde sıkça kullanılıp geliştirildikten sonra, daha küçük boyutlu tesseraların kullanıldığı opus vermiculatum tekniği[101] kullanılmaya başlamıştır.[102] Bu tekniğin en güzel örneklerinden sayılan ve MÖ 2.yy ilk yarısına[103] tarihli olduğu düşünülen Thmuis Mozaiği; Sophilos tarafından imzalanmıştır.[104] Açık mavi, koyu mavi ve açık yeşilin kullanıldığı bu döşemede[105] bir kadın figürü, gemi pruvası şeklinde bir başlıkla betimlenmiştir. Bu figürün II. Berenike ya da Aleksandria kentinin personifikasyonu olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.[106]

Geç Hellenistik Dönem'e ait Anadolu'da yer alan merkezlere bakıldığında Samsat'ta Mithradates Sarayı olarak adlandırılan yapıda yer alan taht salonunda taban döşemeleri bulunmaktadır. Bu salon, büyük bir salon ve iç odadan oluşmuştur. Genişliği 2 m, uzunluğu 3 m olan bu iç odada siyah beyaz tesseralardan oluşmuş zemin döşemesi yer alır. Büyük salonun taban döşemesi ise çok renklidir. Beyaz, siyah, kırmızı, sarı ve yeşilin kullanıldığı bu döşeme orta panel ve bu paneli çevreleyen bir çerçeveden meydana gelmiştir. Bitkisel ve figüratif öğelerden oluşan panel beyaz zemin üzerine testere dişi, spiral, eşkenar dörtgen, üçgen, meander, yaprak, asma dalı gibi motifler içermektedir. Ortada ise kırmızı zemin üzerine siyah ve beyaz kullanılarak işlenmiş *satyr* başı bulunmaktadır. Döşemenin günümüze ulaşmamış bölümleri mevcuttur, bununla birlikte orta kısmı da çökme sebebiyle zarar

[99]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.16.
[100]Teknik hakkında ayrıntılı bilgi 2. Bölümde anlatılmıştır.
[101]Teknik hakkında ayrıntılı bilgi 2. Bölümde anlatılmıştır.
[102]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.16.
[103]Dunbabin, 1999, s.26.
[104]**a.e.**, s.25.
[105]W. Wootton,"Making and Meaning: The Hellenistic Mosaic from Tel Dor," **AJA**, 116, 2, 2012, s.224.
[106]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.18.

görmüştür.[107] Diğer merkezler arasında Nymphaios (Arsameia ad Nymphaios), Halikarnassos ve Letoon yer almaktadır.[108]

1.4. Roma Geç Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemi Mozaikleri

Roma Geç Cumhuriyet Dönemi mozaiklerinde çeşitli döşeme türlerinin Roma dışında da İmparatorluk Dönemi'nin ilk yüzyılına kadar kullanıldığı görülmektedir. Opus sectileden[109] yapılmış bir orta panel ve bunu çevreleyen opus signinumdan[110] oluşan bir alan gibi birden fazla türün tek bir döşemede kullanımı da görülmektedir.[111] Bu dönem mozaikleri Hellenistik dönemde görülen resimsel etkiye sahip döşemeler ve daha kaba döşemeler olarak ikiye ayrılabilir.[112] Bu resimsel etkiye sahip çok renkli, üç boyutlu ve çoğunlukla Hellenistik etkiye sahip figürlü mozaikler yavaş yavaş yok olmaya başlamış ve Cumhuriyet Dönemi'nin sonlarında daha basit olan doğrusal, geometrik bezeme ağırlıklı siyah- beyaz rengin hâkim olduğu bir döşeme türü görülmeye başlamıştır. Bu iki etki tek başına kullanıldığı gibi tek bir alanda yan yana görüldüğü örnekler de bulunmaktadır. Gizemler Villası (Villa of the Mysteries) ve Oplontis Villası (Villa at Oplontis) bu gruba ait örneklerdir.[113] Bu dönemde kare, dikdörtgen gibi motifler iki gelenekte de görülürken; çok renkli örneklerde ek olarak mimari motifler (geometrik, bitkisel ve nadir de olsa figürlü motiflerdir), üç boyutlu etkiye sahip küpler, eşkenar dörtgenler gibi motifler, perspektif oluşturan meander bantları (bu motifler Hellenistik Dönem mozaiklerinin motiflerini hatırlatır) kullanılmıştır. Bu geleneğin en iyi örnekleri arasında Roma'nın kuzey kesiminde bulunan Lucus Feroniae'deki Satürnini Villası yer almaktadır. Bu yapıda Cumhuriyet Dönemi evresine ait iki döşeme yer almaktadır. Kırmızı, yeşil, koyu sarı, siyah ve beyaz renklerin kullanıldığı döşemelerde kare ve baklavalar ağ örgülü ızgara motifi oluşturarak perspektif meydana getirmiştir. Bu iki döşemeye ek olarak aynı renklerin

[107] N. Özgüç, "1985 Yılında Yapılmış Olan Samsat Kazılarının Sonuçları", **KST**, 8, 1987, s. 301.
[108] Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.18.
[109] Teknik hakkında ayrıntılı bilgi 2. Bölümde anlatılmıştır.
[110] Teknik hakkında ayrıntılı bilgi 2. Bölümde anlatılmıştır.
[111] Dunbabin, 1999, s.55.
[112] **a.e.**, s.53.
[113] M. Vos,"Paving Techniques at Pompeii", **Arch. News**, 16, 1-4, 1991, s.48.

kullanıldığı dar bir bantta küçük zırh, kuş ve çiçek motifleri içeren tavan süsleri vardır. Bu çok renklilik geleneği, eşiklerde de görülmektedir. Yaygın olarak eşiklerin arasındaki bantlarda kullanılmış olsa da nadiren tüm alanı kapladığı da görülmektedir. Bu durum tavan süslemesinin zeminde uygulanması şeklinde düşünülebilir.[114]

Siyah-beyaz gelenekteki mozaiklerde ise dalgalar, kurt dişi motifleri, örgüler, bitkisel motiflerle birlikte kullanılan meander motifleri, döşemelerin sınırlarında kullanılmıştır. Burada en sık rastlanan kompozisyon beyaz tesseralardan yapılan zeminlerdir. Odanın boyutlarına uyan siyah çerçeveyle çevrili bu zeminlerde çerçeve daha sonraki dönemlerde kalınlaşarak iki katına çıkmıştır. Bu dönemde eşiklerde de siyah–beyaz teknik kullanılmaya başlamıştır. İç içe geçmiş daireler, dama tahtası desenleri, çeşitli şekillerde üçgenler gibi iki boyutlu motiflerin kullanıldığı görülmektedir.[115] Bu gelenek genel olarak diğer döşeme türlerindeki motifleri ve kompozisyonları kullanmıştır. Emblema görevi gören bir orta panel, genel olarak meanderden oluşan bir dış bordür kullanılmıştır. Bu döşeme ayrı bir bantla eşikten ayrılmıştır. Bitki motifleri de siyah-beyaz olarak kullanılmıştır. Çoğunlukla kenar bordürleri olarak sarmaşıklar ve asma yaprakları tercih edilmiştir. Bunların ortasında da rozetler yer almaktadır. Bu geleneğe sürekli artan bir ayrıntıyla desenler eklenerek gelişim devam etmiştir. Burada görülen motiflerin çoğu tavan süslemelerinde kullanılan motiflerin taklididir.[116]

Roma Dönemi mozaiklerinin gelişimi için MÖ 1.yy' dan itibaren mozaik kullanımının artması, yayılması ve dekorasyondaki tercihlerin artarak çeşitliliğin oluşması önem taşımaktadır.[117] İmparatorluk Dönemi'nde ise Doğu Akdeniz Havzası'nda bulunan döşemeler Hellenistik etkili üslup ve İtalya etkili üslup olarak iki ana başlık altında incelenmektedir.[118]

İtalya etkili üslup, imparatorluğun batısında görülen bezeme tarzını esas almış ve bu sebepten dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Döşemeler açık renk zemin üzerine

[114]Dunbabin, 1999, s.55.
[115]Vos, **a.g.e.,** s.49-50.
[116]Dunbabin, 1999, s.55.
[117]Dunbabin, **a.y.**
[118]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.24.

koyu renkli geometrik bezemeler kullanılarak oluşturulur. Bikrominin ve iki boyutluluğun hâkim olduğu bu döşemelerde merkezi olmayan bir kompozisyon kullanılmış, orta panodaki motifler her yönden rahatlıkla görülecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu üslubun da MÖ 1.yy'dan itibaren mozaiklerde kullanımı söz konusudur. Roma etkisinin artması, ve Roma hâkimiyetinin Batı Anadolu'dan yayılması gibi etkenler bu üslubun tercih edilmesinin nedenleri arasındadır. Bu coğrafyada yaşayan Romalıların yanı sıra yerel halk da döşemelerinde bu üslubu tercih etmiştir. Bu durum yerel halkın Roma kültürünü kabul ettiğinin bir göstergesidir. Pergamon, Iasos ve Ephesos Anadolu'da bu üslubun kullanıldığı kentlere örnek verilebilir[119]

İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bazı Pergamon örnekleri İtalya etkisini çok belirgin bir şekilde göstermektedir. Basit geometrik desenlerin kullanıldığı bu döşemelerde genellikle siyah ve beyaz kullanılmış, ek renk olarak kırmızı ve sarı tercih edilmiştir. *Peristylli* bir yapı olan Z Binası'nda *peristylin* kuzeyinde dikdörtgen bir oda yer alır. Tabanda yer alan döşeme merkez panel ve bunun etrafını saran bordürlerden oluşmaktadır. Bordürler dıştan içe doğru dalga bandı, meander bandı ve *trompe l'oeil* küpleridir. Çocuk Dionysos'u tutan Silenos orta panelde betimlenmiştir, bu alanı yumurta-ok silmesi çevreler. Figürlerin başları *chiaroscuro* kullanılarak işlenmiştir fakat vücutlar daha özensizdir. Döşeme genel olarak bakıldığında kullanılan motifler, *emblema* benzeri orta panel, odanın şekli gibi özelliklerden dolayı Hellenistik Dönem mozaiklerine benzemektedir.[120]

Peristylin batısında zemin döşemesine sahip başka bir oda yer almaktadır. Burada koyu renk zemin üzerine işlenmiş çok renkli bir mozaik bulunur. Çeşitli motiflerden oluşan bant, merkez panelin çevresini sarar. Merkezde siyah zemin üzerine işlenmiş guilloche motiflerinin çevrelediği sekizgenler yer alır. Sekizgenlerin içinde masklar ve Dionysos'un hayvanları betimlenmiştir. Bunlar minik tesseralar ve cam kullanılarak yapılmıştır. Döşeme, bu yönde bir çaba kullanılmadan yapılmasına rağmen üç boyutlu bir etki yaratmaktadır. Bu özelliği ve siyah renkli zemine sahip olmasından dolayı Hellenistik Dönem döşemelerini anımsatmaktadır. Fakat kullanılan

[119] **a.e.,** s.25.
[120] Dunbabin, 1999, s.223-224.

desenler İmparatorluk Dönemi repertuarına aittir. Dunbabin'e göre bu döşemede daha eski dönemlerin karakteristik özellikleri ve İmparatorluk Dönemi'ne ait motiflerle kompozisyon şeması revize edilip kullanılmıştır.[121]

Iasos'ta yer alan Mozaikler Villası'nın (Villa of Mosaics) döşemeleri 2.yy'a ait İtalya mozaiklerinin özelliklerini taşımaktadır. Burada döşemeler bikromiye sahiptir ve basit desenlerden meydana gelmiştir. Figürlerin bazıları siluet şeklinde işlenmiştir. Bazı figürlerde ise kullanılan cam tesseralar çok az kırmızı renk içerdiğinden bikromiyi hafifçe kırmıştır.[122]

Ephesos örnekleri ise İtalya etkisinin gelişimini göstermektedir. Yamaç Evler'de yer alan erken örnekler sınırlı motiflerin kullanıldığı siyah beyaz döşemelerdir. 4.-5.yy'lara kadar bu döşemeler görülmüş, daha sonraki dönemlerde yavaş yavaş polykromi görülmeye başlamıştır fakat basit geometrik motifler kullanılmaya devam etmiştir. Çok sık olmasa da kompozisyonda figürler de kullanılmıştır.[123] Figürlerin kullanıldığı polykrom döşemelere örnek olarak Yamaç Ev 2'deki Konut II'nin *peristylinin* bir kanadında siyah, beyaz ve koyu sarı kullanılarak yapılmış döşeme verilebilir. Burada kesişen dairelerden oluşan motifler ve merkezde bir *nereid, tritonun* kontrol ettiği bir deniz atına biner şekilde betimlenmiştir.[124]

Hellenistik etkili üsluba sahip döşemelere bakıldığında bu döşemelerin Geç Klasik ve Hellenistik Dönem'de görülen merkezi kompozisyon, üç boyutluluk, polykromi, koyu zemin üzerine açık renk kullanımı, figürlü döşemeler (genellikle konular mitolojiden seçilmiştir) gibi özellikleri taşıdığı görülmektedir. Bu özelliklere genişleyen orta panolar, birden çok panelden oluşan tek döşeme gibi yeni özellikler de eklenmiştir. Bu döşemelerin erken örneklerine bakıldığında zeminin ortasında figürlü bir pano kullanılarak pencere oluşturulduğu görülmektedir. Bu pencereyle üç boyutluluğun figürlü alanda kalması amaçlanmıştır. Hellenistik Dönem'de görülen

[121] **a.e.**, s.224.
[122] Küçük Asia'nın diğer bölgelerinde 1. ve 2.yy' tarihlenen döşemeler İtalya ve batı özelliklerini taşımaktadır. Bu gruptaki döşemeler Ege kıyısında veya yakınlarında yer almaktadır. Iasos bu kentlerin arasında sayılabilir. Dunbabin, **a.y.**
[123] Dunbabin, **a.y.**, Işıklıkaya, **a.g.e.**,s.25.
[124] Dunbabin, **a.y.**

zengin bordürler de yavaş yavaş kaybolmuş, yerine geometrik desenlere sahip bordürler tercih edilmiştir.[125]

Syria bölgesinin örneklerinde bu etki 2.yy başı- 6.yy ortalarına tarihli[126] Antiokheia mozaiklerinde görülmektedir. Bölgede nadir de olsa bazı örneklerde yerel özelikler görülmektedir. Bu özelliklerin olmadığı örneklerde ise Hellenistik etkiye rastlanır. Çok sık olmasa da İtalya etkisinin görüldüğü örnekler de bulunur. Bunlar geometrik motifler kullanılarak yapılan döşemelerdir ve İtalyan atölyelerde yapılmış oldukları düşünülmektedir.[127] Antiokheia mozaiklerinde Yunan dünyasının temaları ve desenlerinin kullanılması, zengin bordürlerin kullanılması gibi özellikler Helenistik etkinin bir göstergesidir. Döşemelerin erken örneklerinde birden fazla bordür kullanımı, tek bir açıdan izlenmek üzere oluşturulmuş tasarım görülmektedir.[128]

Atrium Evi Mozaikleri[129] Hellenistik etkinin görüldüğü örnekler arasında yer almaktadır. *Tricliniumda* yer alan döşeme dekoratif bir bandın çevrelediği T şeklinde bir alanda bulunmaktadır. Döşemenin dışında kalan U şeklindeki alan ise *klineler* için ayrılmıştır. Kendi içinde figürlü 5 panelden oluşan döşemenin her panelinde farklı bir mitolojik sahne işlenmiştir. Dikey paneller oturan konuklara dönük olacak şekilde, yatay paneller ise içeri girenleri karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Tüm döşeme siyah bordürlü beyaz bantla çevrilidir. Paneller ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine kırmızıyla yapılmış dalga bandı, sarı zemin üzerine siyahla yapılmış meander bandı ve beyaz zemin üzerine kırmızıyla yapılmış üçgenlerden oluşan bantla çevrilidir. Yatay bölümdeki paneller kendi içlerinde guilloche motifinden oluşan kenarlıkla çevrilmiştir. Yatay bölüm; ortada Dionysos ile Herakles arasındaki içki içme yarışının betimlendiği büyük bir panel, iki yanında ise dans eden bir *mainad* ve dans eden bir *satyrin* betimlendiği küçük panellerden oluşmaktadır. Dikey panellerde ise Paris'in Yargısı ve Aphrodite ile Adonis betimlenmiştir. Herakles

---

[125] **a.e.**, s.161-162, 225, Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.26.
[126] Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.26.
[127] Bu bölgede sanat ve mimarlık alanlarında da baskın etkinin Hellenistik etki olduğu görülmektedir. Dunbabin, 1999, s.160.
[128] L. Becker, v.d., "The Atrium House Triclinium", Ed. Lawrence Becker, C. Kondelon, **The Arts of Antioch: Art Historical and Scientific Approaches to Roman Mosaics and a Catalogue of the Worcester Art Museum Antioch Collection**, Princeton, Princeton University Press, 2005, s.26.
[129] Söz konusu döşemeler 7.1.1. başlıkta ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

ve Dionysos arasındaki içki içme yarışması, nadir işlenen konulardan biridir. Bu panelde Dionysos yeşil bir yastığa yaslanmış ve kolunu başka bir yastığa dayamış bir şekildeyken kazandığını belirtmek için kadehini çevirmiş şekilde betimlenmiştir. Herakles ise geriye doğru eğilmiş, sarhoş bir şekilde betimlenmiştir. Herakles'e doğru flüt çalan bir figür, Dionysos'a doğru koşan Eros ve Dionysos'un arkasına oturmuş Silenos paneldeki diğer figürlerdir. Panelin solunda orta panele doğru dönerek dans eden bir satyr betimlenmiştir. Benekli hayvan derisi ve asma çelenginden dolayı Dionysos'un tarafi olarak düşünülmektedir. Sağ panelde ise mavi bir *khiton* giymiş dönerek dans eden mainad, orta panele doğru bakarken betimlenmiştir. Dikey bölümün ucunda yer alan panelde çıplak bir şeklide betimlenen Adonis, Aprodite ve oturan iki figür bulunmaktadır. Figürlerden birinin mızrak tutması ve önünde tazı olması avcı olduğunu düşündürmektedir. Panelin büyük bir bölümü tahrip olduğundan sahnenin üst bölümü eksiktir. Paneli çevreleyen bordür bitkisel öğelerden oluşmaktadır. Siyah zemin üzerine pembeyle işlenmiş çiçekler ve filizler betimlenmiştir. Odanın ortasına denk gelen en ayrıntılı işlenişe sahip Paris'in Yargısı panelinde ormanda Hermes, Phyrg kıyafeti giymiş Paris, bir kaide üzerinde duran Eros ve Hermes'in arkasında Eros'a bakan Psykhe betimlenmiştir. Ortada ise ağacın önünde altın bir kap bulunan bir sütun yer almaktadır. Paneli çevreleyen bordür, bitkisel öğelerden oluşmasına rağmen, Adonis ile Aphrodite panelinin bordüründen farklıdır. Burada yaprakların yanı sıra çeşitli renklerde üzüm salkımları, kertenkeleler, çeşitli kuşlar (kırlangıç, keklik, tavus kuşu gibi), çekirgeler betimlenmiştir. Ek olarak bordürde panelin tabanına denk gelen alanda sakallı bir erkek başı, panelin üstüne denk gelen alanda ise bir kadın başı betimlenmiştir. Bordür yeşillikler, çiçekler ve üzümler içerdiği için sonsuz bereketi ve baharı simgelediği düşünülmektedir. Döşemede kullanılan teknik tesseraların boyutları yönünden vermiculatuma benzemektedir. Paneller birbirinden ayrı tasarlanmış fakat emblema olarak üretilmemiştir. Döşemenin tümünde polykromi hâkimdir; ayrıntılar için mavi ve yeşil camlar kullanılmıştır. Ek olarak kireçtaşı ve mermer de kullanılmıştır. Odada yer alan mozaikler Aphrodite ve Adonis'in yüzünün duruş şekli dışındaki tüm özellikleriyle Hellenistik etkileri taşır; sahneler resim olarak tasarlanmış, figürler natüralist işlenmiş, renk geçişleri ayrıntılar için kullanılmıştır. Bir diğer resimsel özellik dikey panellerdeki bitkisel bordürlerdir. Bu bordürler 1.-2.yy'larda oldukça tercih edilmiş, imparatorluğun her yerindeki kamu

binalarında, taban döşemelerinde ve konutların fresklerinde kullanılmıştır. Bitkisel bordürlerin tipik kompozisyonunda asma yaprakları *akanthusların* içinden açılarak çıkarak çeşitli motifleri çevreler.[130]

Taban döşemeleri, İmparatorluk Dönemi'nde Romalılaşmadan dolayı hâkimiyet altındaki tüm bölgelerde görülmektedir. Bu bölgeler birbirinden farklı yerel özelliklere sahiptir ve her ne kadar döşemelerde kullanılan teknik aynı olsa da bu durum çeşitli üslupların gelişmesine sebep olmuştur. Yerel halkın yanı sıra bu bölgelere göç edenler de Roma tarzını kabul ederek kamu binaları, konutlar (özellikle zengin evleri) gibi yapılarda mozaik döşemeler tercih edilmiştir. Bu teknik kullanılırken yerel geleneğin olmadığı bölgelerde çoğunluğu İtalya'dan gelen göçmen zanaatkarlar tekniği tanıtmış, daha sonra yerel atölyeler kurularak özgün üslupların ortaya çıkması sağlanmıştır.[131]İmparatorluk Dönemi'nin örneklerinin görüldüğü bölgeler arasında Sicilya, Kuzey Afrika, Yunanistan, Kıbrıs, Syria, İber Yarımadası gibi bölgeler sayılabilir. Burada tezin konusundan dolayı sadece Syria kentlerinden örnek verilmiştir.[132]

Syria kentlerinden Güney Syria sınırında yer alan Shahba / Philippopolis'te bulunan döşemeler yüksek kaliteli, figürlü ve çoğunlukla iki metrekareden daha büyük boyutlu paneller içerir. Döşemelerde bordürler dışında çok az süs motifi kullanılmıştır. Bu duruma örnek olarak Artemis ve Aktaion Mozaiği'nin bordürü verilebilir. Bordürde beyaz zemin üzerine kanatlı Attis, meyve çelenkleri ve kuşlar işlenmiştir. Shahba mozaiklerinin çoğunda figürler ve kompozisyonlar klasik tarzda yapılmıştır. Souweida Müzesi'nde yer alan Aphrodite Mozaiği'nde iki tane *ichtyokentauros* Aphrodite'yi kabuğunda taşırken betimlenmiştir. Burada *ichtyokentaurousun* alt kısımlarında olduğu gibi birkaç anatomik uyumsuzluk görülmektedir. Bu mozaiklerde orta paneldeki figür, büyük boyutlu olduğundan dolayı içinde bulunduğu odayı kaplamaktadır. Tethys Mozaiği, bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Büst olarak betimlenen Tethys'in boynuna bir yılan, saçlarına ise balıklar dolanmıştır. Paneli

[130]Becker, v.d., **a.g.e**, s.22-25, Dunbabin, 1999, s.161.
[131]Dunbabin, 1999, s.73, Işıklıkaya, **a.g.e**, s.22-23.
[132]Bölgeler hakkında ayrıntılı bilgi için; Işıklıkaya, **a.g.e**, s.23-24.

çevreleyen bordür ise teknede balık tutan Eroslardan oluşmaktadır.[133] 3.yy'da Antiokheia pros Oronte'de görülmeye başlanan alegoriler ve kişileştirmelerin döşemelere yansıması, sonraki dönemlerde doğuda yayılmaya başlamıştır. Shahba-Philippopolis'te bu konunun anlatıldığı Şam Ulusal Müzesi'nde yer alan döşeme yoğun işlenişi açısından önemlidir. Döşemede mitolojiden figürler, yarı-mitolojik kişiler yer almaktadır ve çoğu figürün isimleri yanlarında Grekçe olarak yazmaktadır. Anlatılan temalardan biri dünyanın doğurganlığıdır; ortada toprak tanrıçası Ge (Karpoi) meyveler taşır, arkasında çiftçi şapkalı Triptolemos betimlenmiştir. Tepede su döken iki *putto*, çiy olarak betimlenmiştir. Sol tarafta zaman ve sonsuzluk kavramları anlatılmıştır; ebedi zamanın personifikasyonu olarak betimlenen Aion göklerin tekerleğini tutar, Aion'un arkasında ise bereketi anlatan dört mevsim betimlenmiştir. Sahnenin sağ tarafında ise Prometheus oturarak ilk insan olan Protoplastos'un çamurdan bir modelini yapar. Hermes ise Psykhe'yi tutar, yanında isimsiz bir figür bulunmaktadır. Gökyüzünün sağ ve solunda dört rüzgârın başı betimlenmiştir. Panel, sahnede kullanılandan daha küçük tesseralardan yapılmış meander bandıyla çevrilidir.[134]

Roma Dönemi'nde zemin döşemelerinin yanı sıra duvarlar ve tonozlar da mozaikle döşenmeye başlamıştır.[135] Zemin döşemelerine kıyasla daha kırılgan ve hassas olan duvar döşemeleri daha az korunmuştur. Bu türe ait örnekler Roma Dönemi'ne ait binaların duvar ve tonozlarında parçalar, gevşek şekilde duran tesseralar veya harç üzerindeki izler şeklinde bulunmaktadır.[136]

Duvar ve tonoz mozaiklerinin kökenleri zemin mozaiklerinden ayrıdır. Yunan dünyasında dik yüzeylerde mozaik kullanımı görülmez, ilk örnekler Roma Dönemi'ne aittir. Roma Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde zengin vatandaşlar arasında *grotto* ve *grotto* benzeri yapıların dekorasyonu lüks evlerde özellikle MÖ 1.yy'larda görülmektedir. Yapay olarak süslenmiş *grottoların* ilk örneklerine MÖ 1.

[133]Dunbabin, 1999, s.166.
[134]**a.e.,** s.168, Charbonneaux tarafından döşemede imparatorluk propagandası yapıldığı düşünülmektedir. Bu düşünceye göre Aion figürü imparator Philippos'un (Marcus Iulius Philippos) portresiydi ve sahnenin tümü Philippus tarafından 248 yılında Roma'nın birinci yıldönümüyle ilgili sonsuzluk, yenilenme gibi çeşitli konularla bağdaştırılmıştı. **a.e,** s.169.
[135]Opus musivum tekniği 2.bölümde anlatılmıştır.
[136]Dunbabin, 1999, s.236.

yüzyılın ortalarında rastlanmaktadır.[137] Formiae'deki Cicero Villa'sında yer alan *nymphaeum* duvar mozaiklerinin ilk örneklerindendir. Yapım tekniğine göre tarih MÖ 1.yy ikinci çeyreğidir. Duvarları, tonozları ve sütunu deniz kabukları ve süngertaşıyla kaplanan dış oda; rustik görünüm için tasarlanmıştır. Çeşmenin içinde bulunduğu alan ise beşik tonozludur ve tonoz kendi içinde çeşitli motifler içeren kare ve dikdörtgenlerin oluşturduğu tasarıma sahiptir. Yer yer deniz kabukları ve Mısır mavisi içeren tasarımda dikdörtgen ve karelerin arasında kalan boşluklarda mermer yongaları ve deniz kabukları bulunur.[138] Tivoli'de bulunan Hadrianus Köşkü'nden önceki Cumhuriyet Dönemi yapılarının *cyrptoporticusunun* tonozunda benzer öğeler bulunmaktadır. Mozaik, tonozun bir bölümünde yer alır. Tonozun tümü eş merkezli bordürlerle kaplanmıştır, merkezde bir madalyon yer almaktadır. Kuşlar, geniş yapraklı çelenk, filiz ve palmetler motiflerin arasını doldurur. Harç haline getirilmiş farklı renklerdeki mermer yongaları ana malzemeyi oluşturmaktadır. Ek olarak Mısır mavisi boncuklar ve kabuklar da kullanılmıştır.[139]

Erken örneklerde kullanılan malzemelere yavaş yavaş yeni malzemeler eklenmiştir. MÖ 1.yy sonunda İtalya'da yayılmaya başlayan cam, *nymphaeumların* dekorasyonunda da kullanılmaya başlamıştır. İlk olarak kırık parçalar, diskler, renkli bükülmüş çubuklar şeklinde tercih edilmiş, daha sonra tessera haline getirilerek kullanılmıştır. Roma'da yer alan MÖ 30-20 yıllarına tarihlenen Via degli Annibaldi'de cam kullanımının ilk adımları görülmektedir.[140] Roma'da bulunan diğer örnek Pomponius Hylas Columbariumu (Columbarium of Pomponius Hylas) adlı yapıdır. Burada kabuklar, süngertaşı, bükülmüş cam çubuklar ve cam tesseralar kullanılmıştır. Mezara girişte Pomponius ve karısının isimleri yazılıdır; yazıtın arka planı beyaz taş tesseralardan yapılmıştır. Etrafında ise cam tesseralardan yapılmış dalga bandı bulunur. Aşağıda, bir çift *griffon* ve ortalarında Apollon'un liri betimlenmiştir. Figürler için sarı, yeşil ve açık mavi cam tesseralar kullanılmıştır.[141]

[137]Dunbabin, **a.y.**
[138]**a.e,** s.237.
[139]**a.e**, s.237-238.
[140]**a.e**, s.238.
[141]**a.e,** s.239 .

Duvar ve zemin mozaikleri birbirlerinden farklı repertuara sahip olmasına rağmen, 1-3.yy'lar arasında bu iki tür etkileşim içindedir. Zemin döşemeleri kendi tekniği ve repertuarıyla dikey yüzeylerin döşenmesinde tercih edilmiştir. Bu alanlarda zemin döşemelerinden daha fazla cam kullanılır. Ostia'daki Mithraea *podialarında* bu etki görülmektedir; *podialar* genellikle mozaikle kaplıdır ve zemin döşemelerinin desenlerini andıran siyah beyaz motiflerle bezenmiştir. Bu etkileşimin bir diğer kanıtı; emblemaların duvar ve tonozlarda kullanılmasıdır. 2.-3.yy'larda yoğun olarak kullanılan bu yöntemde emblemalar zemin döşemeleri için üretildikleri atölyelerde ve aynı yöntemle yapılmıştır.[142]

2.yy'dan itibaren duvar ve tonoz mozaiklerinin kullanım alanları genişlemeye başlamıştır. Çeşmeler ve *nymphaeumlara* ek olarak hamamlar, mezar yapıları, tiyatrolar ve Mithradates tapınaklarında da bu süsleme tekniği kullanılmaya başlanmıştır.[143]

1.5. Geç Antik Dönem Mozaikleri

Bir önceki başlıkta anlatılmış olan Hellenistik etkili üslup, bu dönemde Doğu Akdeniz'de çeşitli değişimlere uğrayarak üç boyutluluk özelliğini kaybetmiştir. 4.yy sonu-5.yy başlarında yoğun olarak görülen bu değişimde; gökkuşağı stili artık geniş alanlarda kullanılmaya başlamış, döşemelerde iki boyutluluk tekrar görülmeye başlamıştır. Halı deseni olarak adlandırılan geometrik bezemelerin kullanıldığı dekorasyon türü zeminin tamamında kullanılmıştır. 4.yy ikinci yarısında gökkuşağı stili çoğunlukla doldurma motifi olarak kullanılmıştır ve bu stilde ana motif olarak kablo deseni tercih edilmiştir. Ek olarak guilloche ve motifi de yoğun olarak görülmektedir. Döşemelerde renk kontrastları da sıklıkla görülmeye başlamıştır. Bu özelliklere örnek olarak Antakya'da yer alan Kaoussie Kilisesi mozaikleri verilebilir. Haç plana sahip olan kilise, geometrik zemin döşemelerine sahiptir. Kuzey kolda tüm zemin gökkuşağı stili kullanılarak yapılmış mozaikle kaplıdır.[144]

---

[142] **a.e**, s.246.
[143] **a.e.**,s.245-246, Işıklıkaya **a.g.e**,s.26-27
[144] Dunbabin, 1999, s.176.

5.yy'da seküler yapıların döşemelerinde insan figürleri görülmeye başlamıştır. Bu figürler genellikle personifikasyon şeklinde kullanılmıştır. Antakya'da bulunan örneklerde; Apolausis bir hamam mozaiğinde kullanılmıştır.[145] Döşeme, geometrik bir panelin ortasında beyaz zemin üzerine işlenmiş büst şeklindeki Apolausis'ten meydana gelir. Başka bir örnek olarak Antakya'da aynı kompozisyona sahip Ananeosis'in anlatıldığı mozaik gösterilebilir.[146] Bu dönemde görülen diğer özellik "floral carpet" şeklinde adlandırılan bitkisel öğelere sahip tasarımlardır. Bu grupta iki ana form bulunmaktadır. İlk form çoğunlukla dar alanlarda kullanılan kafes veya basit ızgara motifinden geliştirilmiştir. Burada çiçek motifleri bu alanların içine yerleştirilir, bu düzen döşemenin tamamında tekrarlanır. Döşemede tek bir hayvan motifinin yer aldığı örnekler de bulunmaktadır. "Halı stili (carpet pattern)" olarak adlandırılan bu döşemelerin en erken örneklerinden biri Antiokheia pros Oronte'de bulunan Daphne, Phoenix Evi'nin döşemesidir. Burada gül goncası motifi tabanın tümünde görülür, ortada ise Zümrüd-ü Anka betimlenmiştir.[147] Antiokheia pros Oronte'de bulunan Uzun Adımlarla Yürüyen Aslan Mozaiği'nde de bu kafeslerin içinde kuşlar, meyveler, balıklar yerleştirilmiştir, ortada ise büyük bir aslan betimlenmiştir.[148] 5.yy'da döşemelerde kullanılan diğer tasarım öğesi hayvanlardır. Hayvanlar farklı bölmelerde kullanılmak yerine artık döşemenin tümüne uygulanır ve duran, yürüyen, avlanan pozisyonda ya da bir kovalamaca grubunun içindeyken betimlenebilirler. Bu türdeki hayvan döşemeleri, 5.yy ortalarında yoğun olarak kullanılmaya başlamış ve giderek yaygınlaşmıştır.[149]

Batı Anadolu'daki 4.yy mozaiklerine genel olarak bakıldığında döşemeler Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi bordürlerini ve repertuarını(satranç tahtası motifi, kesişen daire motifi, köşeli yıldızlar, gamalı haç motifi, sekizgenler, üçgenler ve bu motiflerin birbiriyle kullanımından oluşan motifler) kullanmıştır. Ana paneller genellikle en az iki motifle oluşturulan bordürle çevrelenir, tipik olarak testere dişi, gamalı haç, meander, sarmaşık ve dalga bandı motifleri kullanılmıştır. Bu

[145] **a.e,** s.177.
[146] Dunbabin, **a.y.**
[147] **a.e**, s.178.
[148] Dunbabin, **a.y.**
[149] **a.e**, s.179.

coğrafyada daireler, kareler veya bu iki motifin karışık kullanılmasıyla oluşturulan şeritler yaygın olarak kullanılmış ve dönemin tipik motifleri haline gelmiştir. Batı Anadolu'da 4.yy için Sardes ve Aphrodisias döşemeleri örnek verilebilir. Sardes sinagogunda ana salonda 4.yy ikinci yarısına tarihlenmiş zemin döşemeleri yer almaktadır. Kareler, dikdörtgenler, üçgenler ve altıgenler gibi geometrik desenlerden oluşan çok renkli döşemelerdir. Apsis taban mozaiğinde ise figürlü mozaik yer almaktadır. *Kantharos* ve iki yanında tavus kuşları işlenmiştir. Tabanda çok sayıda bağış yazıtı yer almaktadır.[150]

Aphrodisias'ta yer alan Tapınaktaki Kilise ve Tetrapylon Evi döşemeleri 4-5.yy'a tarihlenebilir. Bu döşemelerin repertuarı Sardes örneklerine benzemektedir; çoklu bordürler ve bölünmüş alanlardan oluşan döşemeler geometrik repertuara sahiptir, bitkisel öğe olarak sadece sarmaşık dalları içerirler. Kuzey Temenos Kompleksi'ndeki evin kuzey odasında ise merkezde bulunan havuzun etrafında bir mozaik döşeme yer almaktadır. Burada dört mevsim, büst olarak tasvir edilmiştir.[151]

Geç Antik Dönem'de mozaik kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir.[152] Döşemeler Hristiyanlıkla birlikte artık bazilika gibi dini yapılarda da tercih edilmiştir. Tasarımlarda ilk önce geometrik desenler tercih edilmiş, daha sonra Hristiyanlık ile ilgili doğa ve hayvan motifleri de kullanılmıştır. 6. ve 7.yy'daki Pers ve Arap akınlarının kültüre etkisinden dolayı Anadolu'daki mozaik üretimi bitmiştir. Güney Suriye'de ise mozaik sanatı Araplar tarafından benimsenerek yerel kültür özellikleriyle 8.yy ortalarına kadar kullanılmıştır. Geç Antik Dönemde yaygınlaşan bir diğer kaplama türü ise duvar ve kemer döşemeleridir. Doğu Akdeniz'de yaygın olarak görülen bu tür, Hristiyanlığın etkilediği bölgelerde Ortaçağ'ın sonuna kadar kullanımda kalmıştır.[153]

---

[150] V. Scheibelreiter, "Mosaics in Roman and Late Antique Western Asia Minor" **III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri 8-10 Haziran 2006**, Ed. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi, Bursa, 2007, s.69-71.

[151] **a.e.,** s.70.

[152] Anadolu'daki bu döneme ait döşemeler için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.27.

[153] **a.e.,**s.28.

İKİNCİ BÖLÜM

TEKNİKLERİNE GÖRE MOZAİK TÜRLERİ

On başlıktan oluşan bu bölümde mozaik türleri kronolojik sırayla anlatılmıştır. Bu başlığa dahil olan Opus Incertum, Opus Reticulatum ve Opus Quadratum teknikleri hakkında bir başlık açmaya yetecek kadar bilgi bulunmadığından ayrı başlık açılmamış, kısaca burada anlatılmıştır;

Opus İncertum tekniğindeki döşemeler küçük, pürüzsüz ve şekilsiz taşların yüzeye düzensiz olarak yerleştirilmesiyle oluşturulur. Opus Reticulatum tekniğinde kare tesseralar açılı bir şekilde yüzeye yerleştirilir. Opus Quadratum tekniğinde ise taşlar yüzeye paralel bir sistem oluşturarak dizilir.[1]

2.1. Opus Tessellatum

Boyutları birbiriyle aynı, küçük, düzgün kesilmiş tesseraların yan yana yerleştirilmesiyle oluşturulan döşemelerdir. Bu tesseraların boyutları genellikle 4 ile 20 mm arasındadır.[2] Kullanılan malzemeler genellikle mermer, kireçtaşı, seramik veya camdır. Başlıca tercih edilen renkler siyah ve beyazdır, ek renk olarak kırmızı ve sarı tonları kullanılmıştır.[3] Bruneau, opus tessellatum ve opus vermiculatum arasında çeşitli ayrımlar yapar fakat bu ayrımlar da net ve keskin değildir. İki teknik aynı döşemenin farklı alanlarında kontrastlar yaratarak kullanılabilir ya da aynı alanda birleştirilerek kullanılabilir.[4]

---

[1]D. Tabanlı, "Roma Dönemi Mozaiklerinin Efes Örneğinde İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Ana Sanat Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2007, s. 63-64.

[2]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s. 425, Illustrated Glossary Technician Training for the Maintenance of In Situ Mosaics, Ed.: Livia Alberti v.d., Tunis, Getty Conservation Institute/Institut National du Patrimoine, 2013, s.3.

[3]Alberti, v.d., **a.g.e.,** s. 3, B. Balıkçı, "Faun Evi Taban Döşemeleri," Ege Üniversitesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, (Lisans Bitirme Tezi) ,İzmir, 2017, s. 17, Tabanlı, **a.g.e.,** s.63, Z. Kaplan, v.d., "Roma Dönemi Döşeme Mozaiklerinin Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri," **Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu**, 2017, s. 238.

[4]Dunbabin, 1999, s.30.

Bu tekniğin ustaları *tessellarius* ya da *tesserarius* olarak adlandırılmıştır ve günlük olarak 50 *denarius* kazandıkları bilinmektedir.[5] Diocletianus'un Fermanı'nda *musearius* ve *tessellarius* olarak iki farklı tekniğe ait mozaik ustasından bahsedilir. Bu durum iki ayrı türün Geç İmparatorluk Dönemi'nde de kullanıldığını göstermektedir.[6]

Opus tessellatum tekniğinin bir çeşidi olan opus pseudo figlinum ya da pseudo figlinum döşemeler ise dikdörtgen şeklindeki aynı boyutta renkli taş tesseralardan oluşur. Dizilim, opus figlinum döşemede olduğu gibi sepet örgüsü şeklindedir.[7]

Teknik, MÖ 2.yy ve MÖ 1.yy'da döşemelerde standart haline gelerek yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır.[8] Roma'da yoğun olarak kullanılan bu döşeme tekniği, Roma hamamlarında tercih edilmiştir.[9] Delos'ta da yaygın olarak tercih edilmiş olan opus tessellatum döşemeleri çoğunlukla zengin vatandaşlarının evlerinde avlu ve *oikoslarda* bulunur. Bu döşemeler figürlü ve geometrik tasarımlardır. Merkezi kompozisyon, üç boyutlu etki, polykromi ve zengin bordürlere sahip olan bu döşemeler Hellenistik Dönem özelliklerini iyi bir şekilde göstermektedir.[10] Morgantina'da bulunan örnekler Delos örnekleriyle çok benzerdir. Bu iki merkezde de kullanılmış olan teknikler aynıdır.[11]

İtalya'da opus tessellatum tekniğinin kullanılmaya başlanması MÖ 3.yy ikinci yarısında görülmektedir. Teknik, 1.yy'dan itibaren yayılmaya başlamıştır. Bu dönemdeki örnekler Pompeii, Praeneste ve Ostia'da bulunmaktadır.[12] Roma Dönemi'nde ise İtalya'da yerel üslup özelliklerine sahip opus tessellatum döşemelerde bikromi (genellikle siyah ve beyaz tercih edilmiştir), basit geometrik desenlerin oluşturduğu tasarımlar, tüm yönlerden görülebilecek orta pano tasarımı gibi özellikler

---

[5]Frank B. Sear, **Roman Wall and Vault Mosaics**, Heidelberg, Mitteilungen des deutschen Archaeologischen Instituts Römische Abteilung Ergaenzungsheft, 23, 1977, s. 18, Ü.Demirer, "Pisidia Antiokheiası Büyük Bazilika Taban Mozaikleri," Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2004, s.32.
[6]Sear, **a.g.e.,** s. 18.
[7]Alberti, v.d., **a.g.e.**, s.9. Bu döşeme türü, Morgantina'da da görülmüştür ve bu bölgenin, yeni güç merkezi olan Roma'nın beğenilerinden etkilendiğini göstermektedir. Aynı durum daha önceki dönemlerde de görülmektedir. Tsakirgis, 1989, s. 416.
[8]Işıklıkaya,**a.g.e.,** s.16.
[9]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 238.
[10]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 17.
[11]Philips, **a.g.e.,** s.252-253.
[12]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.20.

görülmektedir. Geometrik tasarımlarda "halı stili" kullanılarak desen istenilen genişlikteki her alana uygulanmış, figürlü tasarımlarda ise figürler farklı yönlere bakar pozisyonda işlenmiştir.[13]

Opus tessellatum döşemelerin Hellenistik Dönem'de Anadolu'da bulunan üretim merkezi Pergamon'dur. Burada V no'lu Saray Yapısı'nda bulunan döşemeler bu grubun önemli örnekleri arasında yer almaktadır.[14]

2.2. Opus Vermiculatum

Çok küçük tesseralar kullanılarak yüksek kaliteli ve figürlü döşemelerin elde edildiği teknik, genellikle banyo, havuz ve çeşmelerde tercih edilmiştir. Aynı zamanda emblemalarda da bu teknik kullanılmıştır.[15]

Bu tür zeminlerin ismi için Lucilius[16] ve Cicero[17] bize bilgi vermektedir. Plinius, Naturalis Historia'da Lucilius'tan bahsetmiştir.[18] *Vermiculato* kelimesi duvar resimlerinin, şekillendirilmiş tesseralarla yeniden yapılması sırasında kullanılan tesseraların oluşturduğu düzensiz şekilleri karşılamaktadır. Emblema ise eklenen bir şey anlamında yorumlanmıştır.[19] Plinius, aynı eserinde vermiculatum kelimesinin bir tür zemini karşılamak için tek başına kullanılması gerektiğini eserinde anlatmıştır ve bir *intersia* türüne atıfta bulunmuştur.[20] Vermiculatum kelimesi ise solucan işi anlamına gelmektedir.[21]

Mermer, taş, cam gibi malzemelerin tercih edildiği bu teknikte, boyu 2 mm'ye kadar inen[22] çok özenli bir şekilde kesilmiş tesseralar kullanılmıştır.[23] Bruneau ise

---

[13]**a.e.,** s.21.
[14]**a.e.,** s.18.
[15]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 425, Kaplan, vd.**, a.g.e.,**s. 238.
[16]MÖ 2.yy'da etkin olan Lucilius "emblema vermiculatum" ifadesini kullanmıştır. Bu durum, bu kelimenin karşıladığı nesneyi İtalya'nın erken öğrendiğini anlatmaktadır. Marion E. Blake, "The Pavements of the Roman Buildings of the Republic and Early Empire," **Memoirs of the American Academy in Rome**, 8, 1930, s.128.
[17]Cic. **De or.**3.43.
[18]Plin. **HN**.36.185.
[19]Blake, **a.g.e.,** s. 128.
[20]Plin. **HN**.35.2.
[21]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 425.
[22]Işıklıkaya, **a.y.**
[23]C. Boschetti, "Vitreous Materials in Early Mosaics in Italy: Faience, Egyptian Blue, and Glass," **Journal of Glass Studies**, 53, 201, s. 62.

Delos mozaikleri hakkında yazdığı makalede opus vermiculatum tekniğinde kullanılmış tesseraların boyu için "4 mm'den daha küçük kare tesseralar" ifadesini kullanmıştır.[24] Renkli taşlar tercih edilmiş, lapis lazuli, kornea ve alabaster gibi türler kullanılmıştır. Su, deniz, balık pulları gibi tasvirlerde akik, su mermeri ve damarlı akik kullanımı görülmektedir. Koyu mavi, yeşil tonları, sarı, mercan kırmızısı gibi renkler ya da taşlardan elde edilemeyen renkler için donuk cam hamuru veya yarı şeffaf camlar kullanılmıştır. Parlak renkler istendiğinde ise kırmızı, sarı ve turkuaz gibi camlar tercih edilmiştir.[25] Malzeme olarak camın kullanımı, MÖ 3.yy sonunda opus vermiculatum tekniğinin geliştirilmesi sonucunda artmıştır.[26]

Opus vermiculatumun, opus tessellatum ile arasında keskin bir ayrım bulunmamaktadır. Şekil, tesseraların boyu, kullanılan renk ve malzemeler bu iki tekniğin ayrılmasında yardımcıdır. Opus vermiculatumda tesseraların arasında daha az boşluklar ve karmaşık resimsel efektler görülmektedir.[27] Figürlü sahnelerin oluşturulduğu bu teknikte istenen figürün hatlarına göre yerleştirilen tesseralar döşemelerde hareketliliği sağlar. Işık gölge oyunlarının da olduğu bu döşemelerde ince işçilik görülmektedir ve teknik, uzmanlaşmış zanaatkârlar gerektirmiştir.[28] MÖ 3.yy'dan 2.yy'a kadar bu teknik kullanılarak yapılan emblemaların olduğu bilinmektedir.[29]

Opus vermiculatum tekniğinin MÖ 3.yy'da Yunanistan ve Mısır'da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu tekniğe ait Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne tarihlenen mozaik paneller Akdeniz'de bulunmuştur fakat panelleri üreten atölyelerin yeri belli değildir.[30] Opus vermiculatumun coğrafi kökeni ve gelişimi Akdeniz için tartışılmıştır. En eski örneklerin MÖ 3.yy- MÖ geç 1.yy arası Mısır'da bulunmuş olan mozaik grubu olduğu düşünülmektedir.[31] Bu tekniğin kullanımının, MÖ 2.yy

[24]Dunbabin, 1979, s. 267.
[25] Ali C. Üstüner, **Mozaik Sanatı**, Ankara, Engin Yayıncılık, 2002, s. 71, Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 238.
[26]Boschetti, **a.g.e.,** s. 62.
[27]Wootton, **a.g.e.**, s. 210.
[28]Balıkçı, **a.g.e.,** s. 17, Boschetti, **a.g.e.,** s. 62.
[29]M. Smirniou, v.d., "Investigating The Construction Methods of an Opus Vermiculatum Mosaic Panel," **The British Museum Technical Research Bulletin**, 4, 2010, s. 67.
[30]Smirniou, v.d., **a.y.**
[31]Mısır'daki mozaik sanatında Yunan kültürü etkisi yoğun olarak görülmektedir. Bölgedeki buluntular sayı, kalite ve repertuar yönünden burada bağımsız bir atölye olduğunu göstermektedir. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.17.

sonundan MÖ 1.yy ortalarına kadar Orta ve Batı Akdeniz'e kadar ulaştığı görülmüştür.[32] Opus vermiculatumun, cam kullanımı üzerindeki etkisi Doğu ve Güney Akdeniz'de cam üzerine yapılan çalışmalar ile desteklenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda opus vermiculatum tekniğinin cam tesseraların kullanımı için önemli bir gelişme olduğu görülmüştür. İtalya'da ise en erken örnekler MÖ 2.yy sonuna tarihlenmiştir. Yarımadanın her tarafında ve Sicilya'da da görülen örnekler olmasına rağmen yoğunluk Vezüv Bölgesi ve Latium'dadır. İtalya'da yer alan örneklerin çoğu taşınabilir küçük emblemalar olduğundan dolayı bunların genellikle Güney Akdeniz'den ithal edilmiş olduğu düşünülmektedir. Doğu Akdeniz'de olduğu gibi İtalya mozaiklerindeki ilk cam örnekler opus vermiculatum tekniğindedir.[33] Delos'ta ise opus vermiculatumun tam olarak geliştiği aşama sayılan geç aşamaya ait örnekler görülmektedir. Bu gruba ait mozaikler MÖ 2.yy sonu- MÖ 1.yy başına tarihlendirilmiştir fakat çok az örnek bu tarihlemenin dışında yer almaktadır.[34]

2.3. Opus Signinum

İçine tuğla tozunun karıştırıldığı harç ve bu harcın üzerine yerleştirilen tesseralardan meydana gelmiş bir döşeme türüdür.[35]

Opus signinum, antik kaynaklarda hem tekil hem çoğul olarak geçmektedir. Tekil kullanım için Vitruvius[36], çoğul kullanım için ise Columella[37] bize yardımcı olur. Yine de signinum kelimesi, Blake'e göre genelde önünde opus olmadan tercih edilmiştir. Bu duruma örnek olarak Plinius[38] ve Vitruvius[39]u göstermiştir.[40] Kömür, kireç ve kum karışımı için opus olmadan kullanıma denk gelen kelime ise

[32]Boschetti, **a.g.e.**, s.62-63.
[33]**a.e.,** s. 65-66.
[34]Dunbabin, 1979, s. 268.
[35]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s. 425.
[36]Vitr. **De arch**. 5.11.4.
[37]Columella **Rust.** 1.6.12.
[38]Plin. **HN**. 35.165.
[39]Vitr. **De arch**. 2.4.3. Aynı zamanda bu pasajda Vitruvius bize Signia harcından bahsetmiştir. Burada bahsedilen harç, adını Signia'dan almıştır ve kaba kum, kiremit tozu ve kireç karışımından meydana gelmektedir. Aynı zamanda bu kent,kiremitlerinin kalitesiyle ünlüdür ve Plinius kenti bu özelliğinden dolayı övmüştür (Plin. **HN.** 35.46.). Vitruvius, **Mimarlık Üzerine**, Çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul, Alfa Yayınları, 2017, s.71-72.
[40]Blake, **a.g.e.,** s. 23.

*"Graecanicum"*dur, Plinius, Naturalis Historia'da bu terimden bahsetmiştir.[41] Gauckler ise *"pavimentum barbaricum"* terimini çakıllarla güçlendirilmiş signinum için tercih etmiştir[42] ve Plinius[43] bize bundan bahsetmiştir.

Bu tür, diğer türlere göre daha az masraf gerektirdiğinden daha sık tercih edilmiştir. Genel olarak evlerde kullanılmıştır. *Atriumlar, tricliniumlar*, odaların eşikleri ve *atriumun* etrafindaki odaların zeminlerinde yer almaktadır.[44]

Opus signinumda kullanılan harç, çeşitli tuğla kırıklarından ve agrega olarak adlandırılan kum ve çakıl taşı karışımından oluşur. Kullanılan malzemeye göre de harcın rengi değişmektedir. *Terrakota* kullanılan harç kırmızı, volkanik bölgelerdeki ezilmiş lav parçaları kullanılan harç ise gri renge sahiptir. Genelde kırmızımsı renge sahip olan bu harç yüzeye serilir. Bu harcın diğer türlerden farkı su geçirmez olmasıdır, rutubeti tutmaz fakat çabuk yıpranmaktadır. Motif oluşturmak için tesseralar veya taş parçaları kullanılır. Bunlar düzenli olarak harcın içine yerleştirilebildiği gibi rastgele olarak da yüzeye dağıtılabilir. Bu tesseraların arasında boşluklar görülebilmektedir.[45]

Batı Akdeniz'e özgü olan bu tekniğin MÖ 256 yılından önce Kuzey Afrika'da kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir. Burada Kartaca kökenli kasabalarda tercih edilmiştir. Kuzey Afrika'dan Sicilya ve Güney İtalya'ya daha sonra yarımadanın geri kalanına doğru yayılım gösteren bu döşeme türü, özellikle Sicilya'da yaygın kullanıma sahiptir. Bu tip döşemeler Sicilya'da MÖ 3.yy'dan daha önce de kullanılıyor diye düşünülmektedir ve bu tekniğin döşemeleri Kartaca'nın çeşitli döşemelerinden etkilenmiştir[46]. Selinus A Tapınağı'nın signinum taban döşemesi, içerdiği Kartaca kökenli semboller ve aynı zamanda Selinus'un o dönem Kartaca'nın kontrolü altında bulunması bu duruma bir örnektir. Yine Sicilya'da özellikle Hellenistik evlerde de bu türün tercih edildiği bilinmektedir. Merkez olarak kabul edilen Morgantina, en fazla örneğin bulunduğu kenttir. Özellikle Ganymedes Evi(House of Ganymede)'nde yer

[41]Blake, **a.y.,** Plin. **HN**. 36, 188.
[42]Blake, **a.y.**
[43]Plin. **HN**. 36.185.
[44]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s.10.
[45]Balıkçı, **a.g.e.,** s. 10, Dunbabin, 1999, s. 20.
[46]Sicilya'da opus signinum döşemelerin görüldüğü diğer yerler; Amendola, Avola, Camarina, Heraclea Minoa, Marsala, Onte Jato, Solunto ve Syrakuzai. H. Joyce, "Form, Function and Technique in the Pavements of Delos and Pompeii," **AJA**, 83, 3, 1979, s.259.

alan mozaikler bu türün erken örnekleri arasında sayılır. Roma'da da opus signinum tekniğiyle yapılmış bazı zemin döşemeleri bulunmasına rağmen teknik burada çok fazla tercih edilmemiştir[47] fakat İtalya'daki en erken signinum döşeme Roma'da yer almaktadır[48]. St. Omobono Bölgesi Batı Tapınağı'nın *cellasında* yer alan bu döşeme, M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir. Kırmızımsı harcın üzerinde beyaz, kırmızı ve koyu gri tesseralardan oluşmaktadır.[49] Pompeii'de ise ilk döşemeler bu tekniktedir ve tarih MÖ 3.yy'a kadar gitmektedir.[50] Burada Kenthauros Evi(House of the Centaur)'nin *cubiculumun* bulunduğu *atrium*, beyaz tesseralarla çevrili signinum döşemeye sahiptir.[51] Delos'ta da çok fazla örneğe rastlanılmamıştır.[52]

Bu türün erken örnekleri Tunus'ta Cape Bon yakınlarında Kerkouane'dedir. Buradaki döşemeler kırmızı harcın içine yerleştirilen mermer, gri, siyah ve koyu sarı taşlardan oluşmaktadır. Benzer bir döşeme Amilcar yakınlarındaki kutsal alanda, Salammbo'daki Punic şapelinde, Leptis Magna ve Kartaca'da da bulunmuştur.[53]

2.4. Opus Figlinum

Dikdörtgen şeklindeki aynı boyutlu taşların birbirine dik açıyla yerleştirilerek oluşturulduğu döşeme türüdür. Bu taşlar sepet örgüsü deseni oluşturacak şekilde yan yana bir grup oluşturur. Oluşturulan bu desenin gerçek dokumaya benzediği ve bu sebeple bu tip döşemelerin halılardan ilham alınarak oluşturulduğu düşünülmektedir.[54]

Opus figlinum hakkında antik yazarlardan Vitruvius, kitabında tonozlu tavanların ahşap kirişten yapılması durumunda alt yüzünün kiremit kaplama bir tavan

[47]B. Tsakirgis, "The Decorated Pavements of Morgantina: The Opus Signinum," **AJA**, 94, 3, 1990, s. 425-426, Dunbabin, 1999, s. 20-21.
[48]İtalya'da opus signinum döşemelerin görüldüğü diğer yerler; Alba Fucens, Altino, Ardea, Avellino, Bologna, Bolsena, Cascia, Cosa, Cremona, Faenza, Florance, Francolise, Grottoni, Herculaneum, Marzabotto, Mercato Saraceno, Ordona, Ostia, Parca del Cavallo (antik Sybaris), Parma, Reggio Emilia, Rimini, Sarsina, San Vito, Santa Maria di Capua Vetere, Terni, Tivoli ve Velleia. Joyce, **a.g.e,** s. 253.
[49]Joyce, **a.y**.
[50]Joyce, **a.y**.
[51]**a.e.,** s.258.
[52]**a.e,** s.256.
[53]**a.e.**, s. 253.
[54]Alberti, v.d., **a.g.e.** s.14, Joyce, **a.g.e.** s.261.

yani opus figlinum olmasının gerektiğini anlatmıştır.[55] Plinius ise Naturalis Historia'da "*figlinum opus*" terimini kullanmıştır.[56]

Kartaca evlerinin karakteristiği olarak geçen bu döşeme türü, bölgede yaygın olarak tercih edilmiştir. Bazen tek başına bazen de opus tessellatumla birlikte kullanılmıştır.[57] Opus figlinum döşemeler bazen de beyaz mermer ve kireçtaşı tesseralarla beraber kullanılmış olduğu bilinmektedir. Bu teknikte desen rastgele ayarlanabildiği gibi geometrik biçimler de oluşturarak dizilebilen öğelerden oluşur ve duvarlara paralel bir şekilde veya eğik fakat eşit aralıklarla yerleştirilirler.[58] İtalya'da Sicilya, Aquileia, Solunto, Roma, Ostia, Tivoli ve Palestrina'da da bulunan bu döşemeler aynı zamanda 1.yy'da bu bölgedeki en eski mozaikler arasında yer almaktadır. Utica'da da bu türe rastlanmaktadır.[59]

2.5. Opus Scutulatum

Genellikle harcın içine yerleştirilmiş, küçük düzensiz kesilmiş taşların bulunduğu, arka planı ise opus tessellatum tekniğinin oluşturduğu döşemelerdir. Taşlar genellikle tek renklidir.[60]

Tesseraların dağılımı opus signinum döşemelerde iki tipe ayrılır.[61] Bu ayrımın ikinci tipte taşların çoğu düzensiz parçalar şeklindedir ve çok azı tessera şeklinde kesilir. Buna ek olarak bölünmüş çakıl taşları da görülmektedir. Bu tip zeminler Plinius'ta[62] geçen bir pasajdan sonra opus scutulatum olarak adlandırılmıştır. *"Scutulata pavimenta"* terimi ise M.L. Morricone Matini tarafından benimsenmiş, Roma ve çevresinde mermer eklenmiş taşlardan oluşan zeminler olarak tanımlanmıştır.[63] Antik kaynaklardan Vitruvius, *"scutula"* kelimesini kullanmıştır.[64]

---

[55]Vitr.**De arch.** 5.10.3.
[56]Plin. **HN.** 36,64,1.
[57]B. Tang, **Delos, Carthage, Amphurias: The Housing of Three Mediterranean Trading Centres**, Rome, L'erma di Bretschneıder, 2005, s. 99.
[58]**a.e.**, s. 91-92.
[59]Joyce, **a.g.e**., s.261.
[60]Alberti, v.d., **a.g.e.**, s.11, W. Jobst, "West Meets East: Roman Mosaics of Ionia,"**JMR,** 10, 2017, s.217.
[61]Tsakirgis, **a.g.e,** s. 440.
[62]Plin. **HN**. 36.185.
[63]Tsakirgis**, a.g.e.,** s. 440.
[64]Vitr.**De arch.** 7.1.4.

Blake'e göre ise Latincede *"scutula"* kelimesini iki farklı terim karşılamaktadır. Bunlardan biri düz bir plaka veya eşkenar dörtgen, diğeri ise silindir veya çubuk anlamına gelmektedir. Bu pasajda *scutula* terimi eşkenar dörtgen anlamına gelmiyorsa eğer, Vitruvius kullanılan geometrik formlar kadar popüler olan bir formu adlandırmayı ihmal etmiş ya da zaman geçtikçe bu kelime genel bir anlam kazanmıştır.[65]

Opus scutulatum döşemelerin dönemle sınırlı olduğu düşünülmektedir.[66] MÖ 2.yy sonundan itibaren Roma ve Aşağı İtalya'da sıklıkla kullanılan bir döşeme türü olan opus scutulatum,[67] aynı zamanda Sulla Dönemi'nde İtalya'da bilinen tek sectile döşeme şeklidir.[68] Delos'ta da bu tekniğin örnekleri görülmüştür. Döşeme, Asia eyaletinde de tanınmıştır. Iasos Agorası'nın doğu stoasında yer alan MÖ 1.yy ikinci yarısına tarihlenmiş döşeme bu tiptedir. Ephesos'ta da mermer levha ve tesseraları içeren opus scutulatum döşemenin örneği bulunmuştur.[69]

2.6. Opus Sectile

Mermer ya da çeşitli malzemelerin bir tasarım oluşturmak için belirli şekillerde kesilerek yan yana döşenmesiyle oluşturulan döşeme türüdür. Bu tür hem duvar hem zemin döşemeleri için kullanılmıştır.[70]

Opus sectile terimi, Latince kesmek fiilinden türemiştir[71] ve kelime "parça işi" anlamına gelmektedir.[72] Vitruvius, eserinin döşemeleri anlattığı 7.1.3 ve 7.1.4. bölümlerinde bu türden bahsetmiştir[73]. Suetonius, bu döşemelerle ilgili olarak Caesar'ın evinin zemini sectile ve tessera mozaiklerle döşediğini yazmıştır.[74] Sidonius Apollinaris ise evin duvarının yıldızlara kadar mermer plakalarla kaplı olduğunu

[65]Blake, **a.g.e.**,s.37.
[66]**a.e.,** s.44.
[67]Jobst, **a.g.e.**, s.217.
[68]Blake, **a.g.e.**, s.50.
[69]Jobst, **a.g.e.**, s.217.
[70]Dunbabin, 1999, s. 254.
[71]Y. Demiriz, **Örgülü Bizans Döşeme Mozaikleri**, İstanbul, Yorum Yayıncılık, 2002, s.6.
[72]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s. 425.
[73]Vitr **De arch** 7.1.3-4.
[74]Suet. **Iul**.46.

anlatırken bu terimi kullanmıştır.[75] Teknik, burada kullanılan malzemelerin çeşidi ve özel ustalık gerektiren bir tür olması sebebiyle fazla ilgi görmüştür ve düzenli mozaiklere göre daha çok tercih edilmiştir. Mozaikler genelde daha çok kamusal alanlarda kullanılırken opus sectile döşemeler zengin evlerinde daha çok görülmüştür.[76] Genelde *atriumlarda,* banyolarda ve *tricliniumlarda* bu döşemelere rastlanılmıştır.[77]

Kullanılan malzemelerden en sık görüleni mermerdir fakat İtalya'daki erken örneklerde mermer kullanımı yoktur, en eski opus sectile döşemeler renkli kireçtaşı ve arduvaz gibi malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Mermerin mimaride kullanılmaya başlaması ve bu durumun yaygınlaşarak moda olmasıyla birlikte MÖ 1.yy'da opus sectile döşemelerde mermer kullanımı görülmeye başlamıştır. Bu yüzyılda çoğunlukla pavonazzetto, giallo antiko, afrikano ve cipollino mermerlerinin kullanıldığı bilinmektedir. Pahalı ve sert bir yapıda olan kırmızı ile yeşil porfir de Geç Augustus-Iulius Claudiuslar Dönemi'nde görülmeye başlamıştır. En çok giallo antiko ve pavonazzetto mermeri tercih edilmiştir ve en zengin tasarımlarda kırmızı ve yeşil porfir ile birlikte kullanılmıştır. Kullanılan mermerin yoğun olarak bulunması kullanım sıklığına yansımıştır. Taş ve mermer yanı sıra cam kullanımı da görülmektedir. Parlak renk kontrastı yaratmak ve ayrıntıların belli edilmesi için cam daha çok tercih edilmiştir.[78]

Bağımsız parçaların birleştirilmesi yönünden tesseralar ile aynı olan bu teknik, kendi içinde zemin ve duvar döşemelerinde farklı yöntemler kullanmıştır. Zemin döşemelerinde bu parçalar, Vitruvius'un anlattığı kurallar takip edilerek yerleştirilir.[79] Parçaların zemine ve birbirine uyması için bileylenmesi gerekmektedir. 1.yy'dan itibaren pişmiş toprak parçalar, *amphora* gövdeleri veya gözenekli taşlar gibi parçalar direk harç içine yerleştirilmiştir. Bu şekilde oluşmuş olan zemin, sectile parçalar söküldükten sonra zeminde kalarak şablon görevi görmektedir ve tasarım hakkında

[75]Sid. Apoll. **Carm**. 22.146.
[76]Dunbabin, **a.g.e.**, s. 254.
[77]Kaplan ,v.d., **a.g.e.,** s. 238.
[78]Dunbabin, 1999, s. 255.
[79]Vitr.**De arch**.7.1.

bilgi sağlar.[80] Duvar döşemelerinde ise iki farklı yöntem görülmektedir. Birincisi, yine opus sectile olarak adlandırılır çünkü zemin döşemelerinde gördüğümüz teknik ile aynıdır. Harç üzerinde bağımsız ve birbirine uyan parçalar yan yana getirilerek tasarım oluşturulur. İkinci yöntem ise "intersia" veya "incrustation" olarak adlandırılır.[81] Burada arduvaz ya da mermer dikdörtgen levha parçalara göre oyulur. Oyulan bölümlere, kesilerek hazırlanmış olan mermer veya cam sectile parçalar yerleştirilir. İç detaylar ise kazıma ya da renk ilavesiyle belli edilir. Bu yöntemle figürlü dekorasyon ortaya çıkmıştır ve 1.yy ortalarında görülür.[82] Incrustation tekniği, ilerleyen dönemlerde de kullanıma devam etmiştir fakat sadece küçük detayların işlenmesinde tercih edilmiştir. Yoğun olarak kullanılan teknik, opus sectile olarak adlandırılan ilk tekniktir.[83] Duvar döşemelerinde görülen bazı opus sectile örneklerinin önceden atölye ortamında hazırlanıp harç içine bu şekilde yerleştirildiği (indirekt yöntem kullanılarak hazırlandığı) bilinmektedir.[84]

Döşemelerde aynı tasarımların tercih edilmesi, kullanılan malzemelerin tekrar kullanılması gibi sebepler opus sectile döşemelerin kronolojik gelişiminin net olarak belirlenmesini zorlaştırmıştır fakat bazı ana hatlar bellidir. Tekniğin geliştiği yerin İtalya, özellikle Roma çevresi olduğu ve Roma Dönemi'nde yaygın olarak tercih edildiği bilinmektedir.[85] Belirli bir şekilde kesilip şekil verilen taşlardan oluşturulan zemin döşeme tekniği, Yunan dünyasında birbirine zıt renklerden meydana gelmiş eşkenar dörtgenler gibi geometrik şekillerin dizilmesiyle oluşturulmuş basit tasarımlar şeklinde görülmektedir. Bu, özdeş şekildeki parçaların tekrarına dayanan tasarımlardan gelişim göstermiştir. Örnek olarak MÖ 4.yy'a tarihlenen Samothrake' de yer alan döşeme gösterilebilir. Üçgenler, eşkenar dörtgenler ve kareler gibi basit geometrik şekillerin tekrarına dayanan tasarımlar, MÖ 2.yy başında İtalya'da görülmüştür. Erken örnekler arasında Pompeii Apollon Tapınağı *cella* zemini ve Pompeii Faun Evi (House of the Faun) *tablinium* zemini yer alır. Bu iki örnek tasarım

[80]Dunbabin, 1999, s. 257.
[81]Yıldız Demiriz, Örgülü Bizans Döşeme Mozaikleri adlı kitabında anlatılan yöntemin bu adlandırmaların yanı sıra "opus incertum" olarak da adlandırıldığını ve Türkçe'ye "kakma" olarak geçtiğini belirtmektedir. Bkz. Demiriz **a.g.e.**, s. 6.
[82]Dunbabin, 1999, s. 262.
[83]**a.e.**, s. 263.
[84]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 31.
[85]Dunbabin, 1999, s. 258.

olarak birbirine benzerdir. Apollon Tapınağı'nın *cella* zemininde merkez, kireçtaşı ve arduvazdan yapılmış yeşil, gri ve beyaz eşkenar dörtgenlerden oluşmaktadır. Bu desen, etrafi opus tesselatum tekniği ile yapılmış meander bandı içeren bir kuşakla çevrilmiştir. *Trompe l'oeil* küplerinin üç boyutlu etki yaratması dönemin karakteristik özelliğidir. Döşemelerdeki sectile alanların diğer döşeme türleri ile birleştirilerek kullanıldığı tasarımlar da sıklıkla görülmektedir ve oluşturulan bu karma teknik, yüzyıllar boyunca gelişerek yaygınlaşmıştır. Pompeii veya Roma ve çevresindeki birçok döşemede merkez olarak opus sectile paneli kullanılmış ve çevresinde opus signinum ya da kabuklardan bir mozaik çerçeve oluşturulmuştur. İtalya'da en eski opus sectile döşemeler kireçtaşı veya arduvaz gibi malzemelerden yapılmıştır, böyle döşemelerde mermer, MÖ 1.yy'da kullanılmaya başlamıştır.[86] Augustus döneminden itibaren opus sectile döşeme zenginlerin evinde yer almaya başlamıştır ve döşeme zemini kaplayacak kadar genişletilerek standart tipe dönüştürülmüştür. Küçük parçalar 1.yy'da yerini yavaş yavaş büyük parçalara bırakmıştır. Aynı zamanda döşemelerde bitkisel motifler ve dalga şeklinde eğilimli parçalar kullanılmıştır. Sonraki yüzyıllarda ise ekonomik sebepler büyük levhalar ve karışık tasarımların zengin müşteriler için hazırlanmasına sebep olmuştur. Sıradan müşterilere ise basit tasarımlar hazırlanmıştır. Bu karışık ve gösterişli tasarımlar Nero Dönemi'nin karakteristik özelliği olarak geçmektedir. Tasarımlarda mermere ek olarak cam kullanımı da görülmektedir. Döneme ait en belirgin etkiler, Nero'nun yaptırdığı Domus Transitoria ve Domus Aurea'da görülmektedir. Geç 2.yy-3.yy'daki gelişim hakkında fazla bilgi yoktur. Fakat orta boyda basit geometrik motiflerin kullanımda kaldığı bilinmektedir. 4.yy'daki tasarımlarda ise ayrıntı ön plana çıkmıştır. Bu dönemde amaç mümkün olduğunca en zengin etkiyi yaratmak ve bu etkiyi ön plana çıkartmaktır. Bu yüzyıldaki zemin döşemeleri ise merkeze odaklanmıştır ve oldukça ayrıntılıdır. Anlatılan özellikler Ostia'da bulunan zengin evlerinde görülmektedir. Bu evlerden bazılarında lüks dekorasyon göze çarpar. Nymphe Evi (House of Nymphaeum) ve Eros ve Psykhe Evi(House of Amor and Pysche), en iyi örnekler arasındadır. Anadolu'da ise bu döşemeler MÖ 1.yy'dan itibaren görülmeye başlanır. En erken örneklerin Pergamon'da olduğu bilinmektedir. Attalos Evi'nin zemin döşemesi geometrik

[86]Dunbabin, 1999, s.254-255.

motiflerden oluşmaktadır ve Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir.[87] Antik kaynaklardan Plinius ise Naturalis Historia'da[88] Anadolu'da yer alan mermer kaplama uygulamasının ilk örneğinin Mausollos'un Halikarnassos'taki Sarayı'nda olduğunu yazmıştır.[89] Kuzey Afrika'da ise yerel örneklere rastlanmaktadır. Bu örnekler aynı zamanda İtalya'da yer alan döşemelerle de benzer özellikler göstermektedir. Standart tasarımlar 6.yy'a kadar Orta ve Doğu Akdeniz'in bazı bölgelerinde görülmeye devam etmiştir. Tasarımlar daha sonra Ortaçağ kiliselerinin zemin döşemelerinin karakteristik özellikleri sayılan basit geometrik tasarımlara dönüşmüştür.[90] 6.yy'dan sonra zemin döşemelerinde mozaiklerin kullanımının yerini opus sectile döşemeler almıştır. Bu durum Erken ve Orta Bizans Dönemi'nde kiliselerde net bir şekilde görülmektedir.[91] Duvar kaplamaları ise MÖ 1.yyda Roma'da görülmüştür. İlk örnekler, zemin döşemeleriyle yakın benzerlikler içermektedir. Erken örnekler arasında MÖ 90 yılına tarihlenen Griffonların Evi(House of Griffins) yer alır. Burada boyalı süslemeler görülmektedir ve üç boyutlu etki yaratan eşkenar dörtgenlerden oluşan tasarım, opus sectile zemin döşemesinin, geometrik desendeki ilk örneklerini andırır. Augustus Dönemi'nden itibaren duvarlarda yer alan mermer kaplamalar, kamu binaları için olması gereken bir özellik olarak görülmeye başlanmıştır, bu durum daha sonra evlerin iç dekorasyonunda da görülmüştür.[92]

Söz konusu bu döşemeler geometrik ve figürlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.[93] Geometrik opus sectileler genellikle zeminlerde görülmüştür, ilk örneklerin geometrik olduğu bilinmektedir. Anadolu'da 2.yy'a kadar basit geometrik şekiller kullanılmış, bu tarihten sonra tasarımlara yıldız ve güneş motifleri de eklenmiştir. Pergamon, Peristylli Ev III, Oda 6 ve 7d' de bu motifler görülmektedir. Burada çember ve sekizgen içine yerleştirilmiş güneş motifi yer alır. Bir diğer örnek ise Nysa'da bulunur. 2.yy ortasına tarihlenen bu döşemede ise dörtgen ışınlara sahip

[87]B.Salman, vd., "Smyrna Bouleuterion'u Orkestrası Opus Sectile Döşemesi," **Arkeoloji ve Sanat Dergisi**,140, 2012, s. 125, Dunbabin, 1999, s.259-261.
[88]Plin. **HN.**, 36.47.
[89]M.Kadıoğlu, "Ankyra-Ulus Opus Sectileleri," **TAD**, XXXI, 1997, s. 354.
[90]Dunbabin, 1999, s. 261.
[91]Kadıoğlu, **a.g.e.**, s. 367.
[92]Dunbabin, 1999, s. 261-262.
[93]Musa Kadıoğlu'na göre "Floral Opus Sectileler" bu ayrımın üçüncü grubudur; bitki ve çiçek desenleri bu grupta yer alır. Ephesos St. Kilisesi'nin *skeuphylakion* döşemesi ve Pompeii Casa dell' Efebo'daki döşeme örnekleri bu başlığın altında yer alır. Kadıoğlu, **a.g.e.**, s. 355.

sekizgen bir yıldız betimlenmiştir. 4.yy'a gelindiğinde motif sayısında artış izlenmiştir. Karenin tüm türevleri kullanılmaya başlamış, buna ek olarak medusa kalkanı ve hasır motifi de görülmeye başlamıştır.[94] Erken Hristiyanlık Dönemi örneklerinde ise görülen; motiflerin geniş bantlarla birbirinden ayrılması bu dönemin özelliğidir ve en iyi örnek Smyrna Agorası'ndandır.[95] Duvar süslemesi amacıyla yapılmış geometrik opus sectileler ise Magnesia Latrinası ve Sardes Sinagogu'nda görülmektedir.[96] İkinci tür olan figürlü opus sectilelerde ise anatomik detaylar, elbise kıvrımları ve renklendirmesi, ışık-gölge etkisi tasarımlarda gösterilebilir.[97] Bu türün örnekleri, 1.yy'dan itibaren görülmeye başlamıştır. Erken örnekleri İtalya'da görülmüş olan figürlü opus sectileler, zemin döşemeleri yerine duvar kaplamalarında daha çok karşımıza çıkmaktadır. Pompeii'de yer alan House of the Coloured Capitals içinde bulunan Dionysos sahnesi ve Sandalını Bağlayan Venüs betimi erken örnekler arasında yer alır. Bunlara ek olarak Nero'ya ait olan sarayda da bu türe ait döşemelere rastlanmıştır. 3.yy ilk yarısına tarihlenen Roma'daki Santa Prisca Mithraeum'unda yer alan 33 cm yüksekliğindeki Güneş Tanrısı'nın başı bu yüzyılın en bilinen örneği sayılmaktadır. Bu başta bir araya getirilmiş giallo antiko parçaları yüzü oluşturmuştur. Çeşitli renkte ve türde mermerlerin kullanıldığı ve bütün parçaların ayrı ayrı işlenip birleştirildiği bilinmektedir. 4.yy'da ise duvarların tümünü kaplamak için opus sectileler büyük boyutta kullanılmıştır. Bunlar, bitkisel ve figürlü tasarımlardır. Bu yüzyılın en iyi örnekleri arasında Iunius Bassus Bazilikası döşemeleri yer alır. Burada bir panelde *nymphelerin* Hylas'ı kaçırma sahnesi betimlenmiştir. Bir başka panelde ise konsül, iki atlı arabanın üzerinde durmaktadır ve arkasında dört tane atlının betimi vardır.[98] Ostia'da yer alan Porta Marina'daki duvar kaplamaları da bu dönemin örneklerindendir. Buradaki panellerde aslanlar betimlenmiştir. Bu örneklerde 4.yy'ın özellikleri görülmektedir. Figürler doğal bir arka planda yer alır, vücutların anatomik yapısı gerçeğe benzerdir. 5.yy ve 6.yy'da tasarım olarak hem basit geometrik desenler hem de karmaşık bitkisel gruplar görülmektedir. Erken Bizans kiliselerinin

[94]Işık A. Adıbelli, Tarsus Roma Hamamı Geç Antik Opus Sectile Döşemesi, **JMR**, 13,2020, s.57.
[95]Salman, v.d., Smyrna Bouleuterion'u Orkestrası Opus Sectile Döşemesi, s.130.
[96]Kadıoğlu, **a.g.e.**, s. 354.
[97]**a.e.,** s.353.
[98]Dunbabin, 1999, s. 264.

duvarlarında bu tasarımlar yer almaktadır, örneğin Ravenna'daki Ortodoks Vaftizhanesi'nde ayrıntılı duvar döşemeleri yer almaktadır.[99]

2.7. Opus Aleksandrinum

Porfirin kullanılmasıyla oluşturulan opus sectile çeşididir.[100] Bu tür, duvar ve zeminlerde görülmektedir.[101]

Döşemenin adıyla ilgili çeşitli görüşler bulunur. Bunlardan biri döşemenin Aleksandrus Severius'un buluşu olduğu ve adını da buradan aldığıdır.[102] Bir diğer görüş ise bunun doğru olmadığı, porfirin Mısır'dan gelmesi sebebiyle İskenderiye şehrinden döşemenin bu adı aldığı yönündedir. Bu durumu Lampridius, Alexandre Severius adlı eserinde anlatmıştır. Yine Lampridius'un Heliogabalus eserinde de Elagabalus, Palatinus'ta yer alan avluyu opus aleksandrinum tekniğinde döşemiş ve kendi adını vermiştir.[103] Aynı zamanda opus aleksandrinum terimi örgü motifli opus sectile döşemeler için de kullanılmıştır.[104]

Ana malzeme olarak porfirin tercih edildiği bu döşemede iki cins porfir kullanılmıştır, ilki mor renge sahip olan *marmor porphyreticum*, ikincisi yeşil renge sahip *marmor lacedaemonium*. Bu tür, Lakonia'da yer alan Kokreai taş ocaklarından gelmektedir.[105]

2.8. Opus Musivum

Opus musivum, çoğunlukla cam tesseralar kullanılarak duvarları, tonozları ve kubbeleri süsleme tekniğidir ve vermiculatum tekniğiyle benzerlik göstermektedir.[106]

---

[99]Dunbabin, 1999, s. 264.
[100]Demiriz, **a.g.e.**, s.6.
[101]Kathryn, A. Stone, "The History and Origins of the Opus Aleksandrinum Pavement in the Trinity Chapel in Canterbury Cathedral", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kent, England, 2017,s.36.
[102]Demiriz, **a.g.e.**, s.6.
[103]Üstüner, **a.g.e.**, s.69.
[104]Demiriz, **a.g.e,** s.6.
[105]Üstüner, **a.g.e**, s.69 .
[106]Kaplan, v.d., **a.g.e**, s.238.

Tekniğin adı, "mousa işi" anlamına gelmektedir bu, geleneğin niş ve *grottolarda* gelişmiş olmasındandır.[107] İmparatorluğun ilk dönemlerinde duvar mozaiğini tanımlayacak net bir kelimenin olmadığı düşünülmektedir. Plinius, duvar ve zemin mozaiğini birbirinden ayırmak için iki farklı kelime olarak *vitrum* ve *pavimentayı* kullanmıştır fakat *vitrum* kelimesi anlam bakımından çok yönlüdür. Örneğin Plinius, Naturalis Historia'da[108] MÖ 58'de *aedilis* olan Scaurus tarafından inşa edilen tiyatronun *vitrum* ile süslendiğini belirtmiştir. *Vitrum* kelimesi duvar mozaiği anlamında da birçok antik kaynakta geçmektedir. Plinius Naturalis Historia'da[109] Agrippa Hamamları'nı açıkladığı pasajında *vitrum* kelimesini mozaik anlamında kullanmıştır. Seneca ise Epistulae' de vitrum kelimesini kullanmış, duvar mozaiğinin yaygın olduğunu anlatmıştır.[110] Statius,[111] Claudius'un evindeki *vitrumdan* bahsetmiştir. Lucanius[112] ise 2.yy hamamlarını camdan evler olarak anlatmıştır. İmparatorluğun sonraki dönemlerinde duvar veya tonoz mozaikleri için opus musivum terimi kullanılmaya başlamıştır ve bu terim bazı kaynaklarda opus museum veya opus musaeum olarak geçmektedir. Bu durum aynı zamanda duvar veya tonoz mozaiklerini zemin mozaiklerinden ayırmıştır.[113] Bu tekniğin adının, *musaeum* ve *mousalar* arasındaki ilişkiden dolayı opus musivum olduğu düşünülmektedir.[114] Musivum kelimesinin etimolojisi kesin değildir fakat kelimenin esin perileri anlamına gelen Yunanca μούσα, Latince *musa* kelimesinden türediği düşünülmektedir. *Mousa* kelimesinin kökeni ise Yunanca μένος ve μενεαίνων; Latince *mens* ve *moneo* köklerinden türemiştir. Bu kelimelerle yaratıcılık gücü, ilham gücü ya da ilham veren anlamı oluşturulmak istendiği düşünülür.[115] Antik kaynaklarda da bu durumdan bahsedilmiştir. Plinius, Naturalis Historia'da[116] sonradan düzenlenen ve dekore edilen doğal kaynak mağaraları ile gözenekli sünger taşıyla dekore edilerek kaynak mağarası

---

[107]Işıklıkaya, **a.g.e,** s.425.
[108]Plin **HN,** 36.189.
[109] Plin **HN,** 36.114.
[110]Sen., **Ep.** 86,6**,** Sear, **a.g.e**, s. 16.
[111]Stat., **Silv**.1.5.42.
[112]Lucian.,**Verae Historiae**. 2.11.
[113]Sear, **a.g.e.,** s. 17.
[114]Ayşe F. Erol, "Opus Musivum Tekniği," **III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri 8-10 Haziran 2006**, Ed.Mustafa Şahin, Bursa, Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi, 2007, s. 98.
[115]**a.e.,** s. 94.
[116] Plin. **HN.** 36.154.

gibi gösterilmek istenen çeşme yapılarının *musaeum* olarak adlandırıldığını anlatmıştır. Hesiodos ise Helikon Dağı'nda yer alan Aganippe kaynağının etrafında dokuz tane *mousanın* el ele tutuşmuş bir şekilde dans ettiklerini anlatmıştır.[117]

Opus musivum tekniği, özellikle apsidal planlı, nişli ve *aediculalı* çeşme yapılarında, sonradan düzenlenen doğal kaynak mağaralarının tonoz, iç duvar, kemer ve kubbeli bölümlerinde görülmektedir.[118]

Genel olarak çeşme yapıları gibi suyla ilgili yapılarda bu tekniğin kullanımı görüldüğünden kullanılan malzeme de suya dayanıklı olmalıdır. Bu yüzden temel malzeme olarak taş (kesilmemiş taş tesseralar, düzgün kesilmiş taş tesseralar) ve cam (bükülmüş cam çubuklar, kırık cam kaplar, cam diskler, renkli cam tesseralar) kullanılmıştır. Buna ek olarak kırsal görüntüyü vermek amacıyla midye kabukları, mavi boncuklar, mermer parçaları ve sünger taşı da kullanılmıştır. Cam tesseralar ise nişli bölümlere uygulandığında akan suyun ışığının yansıtılması amacıyla tercih edilmiştir.[119] Renkli görüntüyü elde etmek için malzemeler boyalı harcın olduğu zemine yerleştirilebilir, bazı örneklerde boyanmamış harçlara tesseraların renginin geçtiği görülmektedir.[120] Harçtaki rengi sağlamak için mısır mavisi boncuklardan yararlanıldığı da bilinmektedir.[121]

Teknik, yer döşemelerine göre daha zor ve uğraştırıcıdır. Bu yüzden daha çok iş gücü ve maliyet gerektirir ve bu durumun yaygın kullanımı engellemiş olabileceği düşünülmektedir. Taban döşemelerinden çoğu yönden ayrılan bu teknik[122], ustaları bakımından da farklılık göstermektedir. Duvar ve tonoz mozaiği yapan ustalar *museiarius* ya da *musivarius* olarak, zemin döşemelerini yapan ustalar ise *tessellarius* olarak adlandırılmışlardır. Bu iki döşeme grubu arasındaki fark, ustalarının ücretlerine de yansımaktadır. *Musearius'a* günde 60 *denarius* ödenirken, *tessellarius'a* 50 *denarius* ödendiği bilinmektedir. *Musearius* için daha yüksek ücret ödenmesinin

[117]Erol, **a.y.,** Hes., **Theog**.1.10.
[118]Erol, **a.g.e.,** s. 98.
[119]Erol, **a.g.e.,** s. 99, Sear, **a.g.e.,** s. 17.
[120] Örnekler için; Sear, **a.g.e.,** s. 43.
[121]Dunbabin, 1999, s. 236.
[122]Dekorasyon için kullanılan malzemelerin zemin döşemelerinden farklı olması da bu ayrımın bir parçasıdır. Dunbabin, **a.y.**

sebebi yüksek bir tonoz üzerinde çalışmanın daha zor ve tehlikeli olması diye düşünülmektedir.[123]

Opus musivum tekniğinin kullanıldığı en erken tarih, Roma Geç Cumhuriyet Dönemi ve Erken İmparatorluk Dönemi'dir. Erken Hristiyanlık Döneminde de bu tekniğin kullanıldığı bilinmektedir.[124] Bu tekniğin kullanıldığı ilk yapı Cicero Villasıdır. Burada yer alan çeşme yapısında görülmüştür. Bir diğer örnek ise Tivoli'de yer alan Hadrianus Villası'nın *cryptoportikus* kompleksinin içinde bulunan çeşme yapısıdır. Bu yapı kayaya oyularak inşa edilmiştir. Aynı zamanda bu yapı duvarlarda ve tonozlarda renkli tesseranın kullanıldığı en erken örnektir.[125]

2.9. Opus Spicatum

Dikdörtgen şeklindeki pişmiş toprak plakaların birbirine açılı olarak yerleştirilmesiyle elde edilen döşeme türüdür. Bu yerleştirme balıksırtı motifini oluşturacak biçimdedir.[126]

Opus spicatum döşemenin isim kökeni, başak anlamına gelen *"spica"* kelimesinden gelir. Plinius, Naturalis Historia'da[127] döşeme, tasarımı ile başağa benzediği için teknik için başak sırası ifadesini kullanmıştır.[128]

Bu döşeme türü pişmiş toprağın su geçirmezlik özelliği sebebiyle zeminlerde ve yollarda, dayanıklılık ve döşeme şeklinin verdiği esneklikten dolayı duvarlarda tercih edilmiştir.[129] Pişmiş toprak malzemeler, kullanıldıkları ortamdaki etkilere karşı dayanıklıdırlar ve kolay ulaşılabilen bir hammaddeye sahiptirler. Bu sebeplerden dolayı duvar ve zemin döşemesi olarak tercih edilmişlerdir.[130] Opus spicatum

---

[123]Dunbabin, **a.y.,** Erol, **a.g.e**.,s. 98-99, Sear, **a.g.e.**, s. 18.
[124]Erol, **a.g.e.**, s. 98, Sear, **a.g.e.**, s. 19.
[125]Erol, **a.g.e.**, s. 95.
[126]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s. 425 .
[127] Plin.**HN.**,36.188.
[128]E. Sayın, "Kibyra Antik Kentinden Opus Spicatum Döşemeler," Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2015, s.39.
[129]Sayın, **a.y.**
[130]Sayın,**a.y.** Aynı zamanda bu malzemeler mekanik(yüksek mukavemet, taşıyıcılık özelliği) ve fiziksel(iletkenlik, ısıl denge, az özgül ağırlığı) olarak ayrılabilen teknik özelliklere sahiplerdir. Az su emme oranı, buzlanmaya karşı dayanıklılık ve yağışa karşı oluşan kayganlığı önlemesi nedeniyle de bahçe, avlu, yürüyüş yolları, kiler, havuz ve sarnıçlarda kullanılmışlardır**. a.e.,** s.40.

döşemelere uygulanmış olan taban sağlamlaştırma sistemi ise Vitruvius'un belirttiği ilkeler[131] şeklindedir.[132]

İtalya kökenli olan opus spicatum tekniğinde yapılmış zemin döşemeleri 1.ve 2.yy'da genellikle Roma villalarında kullanılmıştır.[133]Anadolu'da ise Kibyra Antik Kenti'nde bu döşemeye rastlanmıştır. Burada 5.yy'a tarihlenen döşemeler pişmiş topraktan yapılmış ve balıksırtı motifiyle geometrik bezemeye sahiptir. Doğu *stoa* ve geç dönem dükkânlarında tercih edilen bu döşeme, çöküntü olmasını engelleyerek aşınmanın az olmasını sağlamaktadır. Kibyra Agorası'ndaki döşemelerde Vitruvius'un bahsettiği ilkeler düzenli olarak uygulanmamıştır ve harçlı tabaka yoktur.[134] Perge'de ise *frigidarium* ve konut alanında bu döşemeye rastlanmıştır.[135]

2.10. Opus Segmentatum

Herhangi bir motif oluşturmadan, belli bir geometrik şekil yerine asimetrik olarak kesilmiş renkli taş parçalarının yan yana gelerek oluşturulduğu döşeme türüdür. Kullanılan malzemelerden en yaygın olanı ise mermerdir.[136]

Segmentatum terimi hakkında çeşitli yorumlar mevcuttur. *Pavimentum barbaricum* terimi, Gauckler tarafından çakıllarla desteklenmiş *signinum* için kullanılmıştır. Bu tanımlama için opus segmentatum terimi, Marion Elizabeth Blake'e göre antik kaynaklarda geçmemektedir. Genelde *barbaricum* terimi, segmentatum tekniğinde yapılan pürüzlü yüzeye sahip sectile döşemeler için tercih edilmiştir.[137]

Delos'taki en yaygın döşeme türlerinden olan opus segmentatumun yine aynı yerde görülen opus tessellatumla çağdaş olduğu düşünülmektedir. Bu iki döşeme türü için net bir tarih verilmemiş, MÖ 3.yy sonu ile MÖ 88 yılı arasına

[131]Bu ilkeler Mozaik Üretim Teknikleri bölümünde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
[132]Sayın, **a.g.e.,** s.42.
[133]**a.e.,** s.39.
[134]E.Sayın,"Kibyra Kenti Agora I.Teras Caddesi'nde Yer Alan Zemin Döşemelerinin Koruma ve Onarım Çalışmaları," **Sosyal Bilimlerde Güncel Akademik Çalışmalar 2018**, 3, 2018, s.103-105.
[135]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s. 297.
[136]Alberti, v.d., **a.g.e.**, s.12.
[137]Blake, **a.g.e.,** s.23.

tarihlendirilmişlerdir. Morgantina'da olduğu gibi Delos'ta da ince işlenmiş ve düzensiz yerleştirilmiş opus segmentatum döşemeler görülmektedir.[138]

[138]Phillips, **a.g.e.,** s. 252-253.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MOZAİK ÜRETİM TEKNİKLERİ

Bu bölümde sırasıyla döşemelerde kullanılan malzemeler, döşemelerin uygulama yöntemleri ve var olduğu düşünülen desen kataloglarından bahsedilmiştir. İlk başlık olan "Malzeme" bölümünde harç yatağı ve döşemelerin üst malzemeleri, ikinci başlık olan "Uygulama Yöntemleri"nde direkt ve indirekt metod, üçüncü başlık olan "Desen Katalogları"nda bu katalogların varlığı hakkındaki görüşler ve motiflerin nasıl aktarıldığı ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

3.1. Malzeme

Mozaik döşemeler belirli kurallara göre hazırlanmış bir harç tabakasının içine çeşitli malzemelerin yerleştirilmesiyle oluşturulur. Bu alt başlıkta ilk olarak antik kaynaklarda bahsedilen mozaik yapım teknikleri ve mozaik döşemelerin harç yatağını oluşturan katmanları tanımlanmış, daha sonra döşemelerde üst malzeme olarak kullanılan malzemeler kronolojik sırayla anlatılmıştır.

3.1.1. Harç Yatağı

Mozaik döşemelerin harç yatağı ile ilgili birçok antik kaynak bize bilgi vermektedir. Vitruvius De Arch. 7.1'de mozaik yapım tekniklerini anlatmaktadır. 7.1.1-2'de döşeme yatağının nasıl olması gerektiğinden, 7.1.3-4'te ise harç yatağındaki tabakalardan bahsetmektedir.[1] Vitruvius'a göre zemin, sağlamlığı kontrol edildikten sonra düzlenir. Yer, dolgu içeriyorsa tokmakla dövülerek bastırılır. Daha sonra avuç büyüklüğünde taşlardan oluşan bir tabaka yapılır. Üzerine mucur ve kirecin karıştırılmasıyla elde edilen bir harç dökülerek ikinci tabaka elde edilir.[2] Bu tabakanın sertleşinceye kadar ahşap tokmaklarla dövülerek iyice bastırılarak sıkışması sağlanır. Dövme işleminden sonra tabaka kalınlığının bir ayağın dörtte üçünü (yaklaşık 23cm[3]) geçmemesi gerektiğinden bahseder. Bir diğer tabaka *nucleus* olarak adlandırılan üçe bir oranında tuğla tozu ve kirecin karıştırılmasıyla elde edilen harçtır.

[1]Vitr. **De arch.** 7.1.
[2]Eğer burada yeni mucur kullanılacaksa üçe bir oranda, daha önce kullanılmış mucur kullanılacaksa da beşe iki oranda kireçle karıştırılmalıdır. Vitr. **De arch.** 7.1.3-4.
[3]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.28.

Bu tabaka en az altı parmak kalınlığında (yaklaşık 10cm[4] ya da çeyrek ayak boyutunu geçmeyecek şekilde[5]) olmak zorundadır. Bu tabakanın üzerine, tessera ya da sectile parçalar cetvel ve su terazisi kullanılarak düz bir şekilde yerleştirilir.

Plinius Naturalis Historia'da mozaiklerin tarihçesini ve yapım tekniklerini anlatmaktadır. Burada anlatılan yöntemler Vitruvius'un yöntemlerine büyük ölçüde benzemesine rağmen daha kısadır. Kaynakta sırasıyla, mozaiklerin yapımına ilk önce *statumen* katmanının hazırlanmasıyla başlanır, ardından 6-7 cm kalınlığında *rudus* katmanı ve bunun üzerine de 2-3 cm kalınlığında *nucleus* katmanı dökülür. *Nucleus* üzerine saf kireçten oluşan son üst katman dökülür ve buraya tesseralar yerleştirilir.[6] Eserde daha ayrıntılı olarak *spicata testacea*[7], *graecania* ve teras döşemelerini oluşturan büyük levhaların döşenmesi anlatılmaktadır. Bu açıklamalar temel olarak Vitruvius'un açıklamalarını tekrar etmektedir.[8]

Yukarıda sözü edilen antik kaynaklarda mozaik yapım teknikleri hakkında bilgi verilmekte iken diğer antik kaynakta mozaik dışındaki döşemeler ve bu döşemelerin yapım teknikleri ile sınırlı kalınmıştır. Bunlardan ilki; Columella'nın De re Rustica adlı kaynağıdır. Burada tahıl ambarı zemininin nasıl inşa edileceğini anlatmaktadır, fakat burada bir mozaik yoktur. Palladius, Agriculture'de[9] *graecanic* bir zeminin yapılışından bahseder. Bu, üzerine yağmur yağdığında suyu emen ya da suyu geçiren cilalı siyah renge sahip bir döşemedir, fakat bu tür de bir mozaik değildir. Cato'nun De re Rustica adlı kaynağında ise fayans veya kırılmış tuğlaların oluşturduğu büyük mozaik parçaların yani gerçek bir mozaiğin döşenmesiyle ilgili olan presleme-baskı odalarının döşenmesi ile ilgilidir. Aynı açıklama kalıp üzerine yerleştirilmiş, dövülüp düzleştirilmiş ve pürüzsüz düzensiz seramik parçalarından oluşan döşeme tipine de atıfta bulunuyor olabilir. Bu durumda açıklanan gerçek bir mozaik değil, *terrazzo* olarak adlandırılan tiptir.[10]

---

[4]Işıklıkaya, **a.y.**
[5]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 239.
[6]**a.e.,** s.238.
[7]Ringa kemiği ya da başak şeklinde döşenmiş tuğlalardan oluşmuş döşemedir. Richard E. M. Moore, "A Newly Observed Stratum in Roman Floor Mosaics," **AJA**, 72, 1, 1968, s.57.
[8]Moore, **a.y.**
[9]Palladius, **Agriculture,** 1.8.
[10]Moore, **a.g.e.,** s.57.

Alberti, Roma mozaiklerinin doğal zemin üzerine inşa edildikleri durumda zeminden yükselen nemi önlemek için, kalın ve az gözenekli harç katmanları ile yapıldıklarını ancak yapay olarak hazırlanmış zemin üzerine inşa edileceklerinde tek katmanlı olarak yapıldıklarını belirtmiştir. Ayrıca mozaik yapımında kullanılan harçların, su geçirmezlik gerektiren yüzeylerde tuğla kırığı veya volkanik kum kullanılarak üretildiğini, harç katmanlarının kalınlıklarının ise mekâna göre değişiklik gösterdiğini belirtmiştir.[11]

Mozaik döşemelerin harç katmanları Getty Koruma Enstitüsü tarafından hazırlanan bir sözlükte tanımlanmıştır.[12] Bu katmanlar iki gruba ayrılmaktadır; hazırlık harç katmanları (alt katmanlar) ve *tesselatum* katmanı (üst katman). Hazırlık harç katmanları da kendi içinde dört katmandan oluşmakta ve zeminden yüzeye doğru *statumen, rudus, nucleus ve supranucleus* olarak sıralanmaktadır.[13] Bu sözlüğe göre;

Statumen (Drenaj Katmanı[14]/ Blokaj[15]): Zeminin üzerinde bulunan düzleştirilmiş bir yüzey oluşturmak ve döşemeyi iyi bir şekilde oturtmak için yapılmış ilk hazırlık katmanıdır. Büyük taşlar ya da kaba bir harçtan meydana gelmiştir.[16]

Rudus (Kaba Harç[17]): *Statumen*in üzerindeki ikinci hazırlık katmanıdır. Kireç ve iri agregaların karıştırılmasıyla oluşan harçtan meydana gelmiştir.[18]

---

[11]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 239.

[12]Illustrated Glossary Technician Training for the Maintenance of In Situ Mosaics, ed.: Livia Alberti v.d., Tunis, Getty Conservation Institute/Institut National du Patrimoine, 2013. Burada anlatılan stratigrafi antik kaynaklardan uyarlanarak hazırlanmıştır. **a.e.**, s.2.

[13]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 239.

[14]Kaplan, v.d., **a.y.**

[15]T. Uğur, "Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu",İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, s.57.

[16]Toprak zeminin üzerine yapılmış olan döşemelerde görülen bu tabaka, alttan gelen nemi tutarak bloke etmek içindir. Uğur, **a.y.** *Statumen* mimari bir terim olarak basit bir temel anlamı taşır. Moore, **a.g.e.,** s.57.

[17]Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 239, Uğur, **a.g.e.** s.57.

[18]*Statumen* kalınlığı ve kullanılan malzemenin nem tutuşuna göre kalınlığı değişen *rudus*, zeminden mozaik yüzeyine gelen nemi engellemek için yapılmıştır. Kaplan, v.d., **a.g.e.,** s. 239. *Rudus* mimari bir terim olarak ikincil katman anlamı taşımaktadır. Moore, **a.g.e.**, s.58.

Nucleus (İnce Harç[19]): Rudusun üzerindeki üçüncü hazırlık katmanıdır. *Rudus*tan daha ince olan bu katman ince agregalar ve kirecin karıştırılmasıyla oluşan harçtan meydana gelmiştir.[20]

Supranucleus (Yatak Harcı/ Setting Bed/ Bedding Layer[21]): *Nucleus*un üzerindeki ince harç tabakasıdır. Kireç bakımından çok zengindir. Parça parça uygulanan bu tabakanın üzerine tesseralar yerleştirilir.[22]

Tessellatum (Tessera Tabakası[23]): Mozaik döşemelerin üst yüzeyinin bulunduğu katmandır. Tesseralar ve tesseraların arasındaki boşlukların doldurulması için kullanılan harçtan oluşmaktadır.

Mozaik döşemelerin katman kalınlığı *statumen*den başlayıp *tessellatum* katmanına doğru gidildikçe azalmaya başlar. Bu duruma paralel olarak her katmanın harcı için kullanılan agregalar da boyut olarak küçülmeye başlar. Çeşitli faktörlerden dolayı katmanların sayısında değişiklik görülebilir.[24]

Modern araştırmacılar tarafından *supranucleus* olarak adlandırılan katman, arkeolojik buluntularda tespit edilmiştir. Vitruvius, bu katmanı anlatmamıştır.[25] Richard E. M. Moore, yaptığı çalışmalar sonucunda bu katmanın varlığı hakkında bazı bilgilere ulaşmıştır.[26] Makalesinde tesseraların direkt *nucleusa* değil, bu katmanın üzerindeki ince bir harç tabakasına yerleştirildiklerini anlatmaktadır. Antik kaynakları inceleyerek temelde mozaiklerin üç katmandan (*statumen, rudus* ve *nucleus*) oluştuğu düşüncesi bulunduğu fakat tesseraların *nucleus*a bastırılmasının uygun olmadığını çeşitli sebeplerle anlatmaktadır. Bu sebepleri tesseraların *nucleus* kadar kalın bir

[19]Kaplan v.d., **a.g.e.**,s. 239, Uğur, **a.g.e.**, s.57.
[20]*Nucleus* mimari bir terim olarak pürüzsüz bir iç katman; heykel terimi olarak iç katman(çekirdek) anlamını taşımaktadır. Moore, **a.g.e.**, s.58.
[21]Uğur, **a.g.e.**, s.57.
[22]Harç söndürülmüş kireç ile çok ince boyutlu agregaların karışmasıyla elde edilmiştir. Kireç oranı çok yüksektir. Agregalar ise kireçtaşı, mermer tozu ve tuğla tozundan oluşmaktadır. Uğur, **a.y.**
[23]Uğur, **a.y.**
[24]**a.e.**, s.56.
[25]Işıklıkaya, **a.g.e.**,s.29.
[26]Richard E. M. Moore, "A Newly Observed Stratum in Roman Floor Mosaics," **AJA**, 72, 1, 1968.

tabakaya yerleştirilirse düzensiz bir şekilde içe batması[27], *nucleus* parça parça döküldüyse yapısından dolayı yayılması (bu durum üst yüzeyin düşmesine sebep olur) ve düz bir zemin elde edilememesi, mozaik döşemelerin boyutlarının ıslak harçta çalışmak için çok geniş olması[28] şeklinde özetleyebiliriz. Moore, yaptığı çalışmada 104 Roma mozaiğinin dikey kesitlerini inceleyerek[29] *nucleus*un üzerinde ince bir tabaka olduğunu ve tesseraların buraya bastırıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun antik kaynaklardaki pasajlarla çelişmediğini, metinlerde bu aşamanın ima edildiğinden bahseder.

Vitruvius'un anlattığı tabakalar ve kurallar tüm mozaik ustaları tarafından kullanılmamıştır. Günümüze ulaşmış döşemelere bakıldığında genel olarak Vitruvius'un tanımladığı tabakaların bulunduğu fakat kalınlıklarında farklılıklar olduğu görülmektedir. Tabakalar De Architectura'da anlatılandan daha incedir. Bazı özel durumlar dışında *rudus* ve *nucleus* olarak adlandırılan tabakalar ayırt edilebilmekte, harç içeriği ve oranlarda farklılıklar görülebilmektedir.[30]

3.1.2. Üst Malzeme

Mozaik döşemeler çakıl taşı, pişmiş toprak, cam gibi çeşitli malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Erken dönem zemin mozaiklerinde temel malzeme olarak çakıl taşları tercih edilmiş, bu taşlar tasarımlarda doğal şekilleriyle kullanılmıştır. Nehir yatağı, deniz kıyısı gibi alanlarda kolayca bulunabilen bu taşlar renk ve boyutlarına göre gruplandırılmaktan başka bir işlem gerektirmez. Beyaz ve siyah renkli taşların yanı sıra az miktarda kırmızı ve sarı-kahverengi renkli taşlar da kullanılmıştır. Taşların boyutları değişkendir; yaygın olarak 1-2 cm arasındadır, daha

[27]Döşemelerde taşların farklı derinliklere batmadığı, aynı seviyede durdukları gözlemlenmiştir. Tek kişi *nucleus* kadar kalın bir tabakaya taşları yerleştirerek sözü edilen sabitliği elde edemez. Bu durum taşların çok daha ince bir tabakaya yerleştirildiğini bize göstermektedir. **a.e.**, s.61.

[28]Islak harç üzerinde başarılı bir şekilde çalışabilmek için yeterli alan 50-60 cm'dir. Fakat antik dönem mozaikleri sözü edilen ölçüden çok daha büyüktür. Eski yöntemler kullanılarak ve çalışma süreleri arttırılarak yapılan bir denemede $1m^2$'lik bir taban mozaiği oluşturmak için taşların ıslak harca yerleştirilip gömülmesi yaklaşık dört buçuk saat sürmüştür. Bu sebepler göz önünde bulundurularak eğer taşlar *nucleus*a yerleştirildiyse elde edilen döşemeler çok küçük boyutlu olmalıydı. **a.e.**, s.61-62.

[29]Sözü edilen bu mozaikler açık hava, kapalı, *hypocaust* ve üst kat döşemelerinin yanı sıra sıradan zemin kat tipidir ve dikey kesitleri incelenmiştir. **a.e.,** s.68.

[30]Dunbabin,1999, s.281-282, Işıklıkaya,**a.g.e.**,s.29.

ayrıntılı tasarımlarda (Pella ve Vergina örnekleri gibi[31]) boyutlar 5 mm'yi bulmaktadır.[32]

Çakıl taşlarından sonra taş kırıkları ve yongalar da döşemelerde kullanılmıştır.[33] Malzemelerin taş ocağından çıkartılması özellikle mozaik yapımı için değildir; mimari ve heykel yapımında kullanım daha yoğun olarak görülmektedir. Heykeltıraşların atölyesinin ya da mimari parçaların atık ürünleri olan mermer ya da kireçtaşı parçaları üzerlerinde işlem yapılmadan döşemelerde kullanılmıştır. Bu parçalar, Ege adalarındaki döşemelerde (özellikle Delos) görülmektedir. Fakat tüm malzeme ihtiyaçları bu şekilde giderilememiştir. Örneğin Delos döşemelerinde kırmızı, sarı, yeşil renkli kireçtaşları ve farklı kökenlere sahip az miktarda tessera kullanılmış olmasına rağmen bu bölgede renkli taşların mimari veya heykel yapımında kullanılmadığı bilinmektedir. Bu durum söz konusu malzemelerin mozaikler için özel olarak ithal edildiğini gösterir. Kireçtaşlarının temin edildiği bölgenin ise Kyklad adalarının komşu adaları olduğu düşünülmektedir.[34] Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise özellikle büyük şehirlerde malzeme çeşitliliğinde artış ve malzemeye ulaşımın kolaylaştığı görülmeye başlanmıştır. Heykeller ve döşemeler için renkli mermer ve taşlara olan ihtiyaç artmış ve bu malzemelerin ticareti imparatorluğun sınırlarında düzenlenerek yapılmıştır. Sözü edilen bu taşlar kireçtaşı gibi sık kullanılan taşlardan çok granit ve daha lüks olan mermer çeşitleridir.[35]

Küp biçimli tesseraların döşemelerde yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla malzemelerin önceden temin edilmesi ve depolanması gibi yöntemler geliştirilmiştir. Temel renkler olan siyah ve beyaz kolayca elde edilebilmiş fakat döşemeler dışında çok sık kullanılmayan renkli taşlar çeşitli yöntemlerle temin edilmiştir. Çok sık yapılmayan petrografik analizlerin sonucu bize malzemelerin mozaiğin döşeneceği bölgeye yakın yerlerden getirildiğini göstermektedir.[36] Bu

[31]Bu örneklerde malzemelerin temini için özel kaynakların aranması gerektiği düşünülmektedir. Dunbabin, 1999, s. 279.
[32]Dunbabin, , **a.y.**, Işıklıkaya, , **a.g.e.**,s.29, Uğur, , **a.g.e.**, s.52.
[33]Geçiş aşaması Mozaiklerin Tarihsel Gelişimi bölümünde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
[34]Dunbabin, 1999, s. 279.
[35]Dunbabin, **a.y.** Ticaret hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. H. Dodge, "Decorative Stones for Architecture in the Roman Empire," **Oxford Journal of Archaelogy**, 7, 1, 1988, s.65-80.
[36] Dunbabin, 1999, s. 280, Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.30.

duruma örnek olarak Augusta Raurica'da bulunan 2.yy sonu-3.yy başına tarihli gladyatör sahnelerinin betimlendiği bir döşeme gösterilebilir. Döşeme üzerinde yapılan çalışmalar burada 42 farklı taş çeşidinin yanı sıra seramik ve cam parçalarının da kullanıldığını göstermektedir. Döşemede çoğu taş türü yapılarda kullanılan türlerdir fakat bazı çeşitlerin mozaiklerde kullanılması için özel olarak çıkartıldığı düşünülmektedir. Bazı durumlarda da malzemeler uzak bölgelerden temin edilebilmektedir. Bu duruma ise Pedrosa de la Vega Villası örnek gösterilebilir. Burada yapı büyük ölçüde kerpiçten inşa edilmiştir. Bölgede ise iyi bir yerel taş kaynağı yoktur. Bu durum mozaik ustalarının malzemelerini yanlarında getirmelerini gerektirmiştir.[37]

Döşemelerde doğada hazır bulunan malzemelerin yanında cam, fayans gibi malzemeler de tercih edilmiştir. Yüksek kaliteli mozaiklerde de mermer, granit, yarı değerli taşlar gibi malzemelerin de kullanıldığı görülmektedir.[38] Doğadaki çeşitli renkler için taşlar kullanılmıştır. Kırmızı tonları için ise çoğunlukla pişmiş toprak tercih edilmiştir. Pişmiş toprak tesseralar için tuğla, kiremit, kırık ve pişirme hatası bulunan kaplar ve küp şeklinde kesilen pişmiş toprak çubuklar kullanılmıştır. Bu çubukların bu amaçla yapıldığı bilinmektedir.[39] Kullanılacak olan doğal malzemeler aynı zamanda döşemelerdeki renk tercihlerini de belirlemiştir. Örneğin yeşillikler gri, mavi, kırmızı gibi renklerle gösterilebilmektedir. Bazı örneklerde de orta panelde desenler renk değiştirir. Bu durum ustanın kullandığı rengin bittiğini ve tasarımı elinde bulunan renkle tamamladığını gösterir. Bir merkezde görülen bu renk değişimi taşların kullanılamaz hale geldiğini veya dağıtım sisteminin eskisi gibi olmadığını gösterebilir. Bu durum için, Kartaca'nın bazı mozaikleri örnek verilebilir. Burada 4.-5.yy'larda malzeme ve renk çeşitliliği azalmıştır. Bu, bazı taş ocaklarının çalışmadığını düşündürmektedir.[40]

Doğal malzemelerden elde edilemeyen mavi, yeşil, parlak kırmızı gibi renkler için ise çoğunlukla cam hamuru ya da fayans kullanımı görülmektedir. Yapay

[37]Dunbabin, 1999, s. 280.
[38]Uğur, **a.g.e.**, s.53.
[39]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.30.
[40]Dunbabin, 1999, s.280.

malzemelerden yapılmış tesseralar bazı durumlarda döşemelerde renkli taşları tamamlamak için kullanılmıştır.[41] Cam tesseralar ise dayanıklılığın az olmasından dolayı taban döşemelerinde nadiren kullanılmış, ışığı iyi bir şekilde yansıttığı ve parlak bir etkiye sahip olduğundan duvar mozaiklerinde sıklıkla kullanılmıştır.[42] Delos'ta yapılmış olan bir araştırmanın sonucu bize cam tesseraların çoğunlukla mavi tonları ve yeşil; nadiren kırmızı ve sarı için kullanılmış olduğunu göstermiştir. Kırmızı taşın bulunmadığı bölgelerde bu rengi elde etmek için sıklıkla bu yöntem kullanılmıştır. Fayanslar kesilerek kullanılmış ya da döşemelerde kullanmak için özel olarak yapılmışlardır.[43] Çeşitli kaynaklar cam tesseraların cam çubuklardan kesilerek yapıldığını söylemektedir.[44] Cam tesseralar 1.yy ortalarından itibaren duvar ve tonoz döşemelerinin en sık tercih edilen malzemesi olmuştur. Bunun yanında çok sık olmasa da parlak mavi, yeşil, kırmızı gibi tonlar için yer döşemelerinde de kullanılmışlardır.[45] Cam tesseraların kullanıldığı bir diğer yöntem ise altın tesseralardır.[46] Bu tesseralar sıcak cam parçası üzerine altın ya da gümüşün çekiç yardımıyla yayılması ve üzerine ince bir cam tabakanın kapatılmasıyla oluşturulur. Kalın olan cam tabakası genelde duvar sıvasının içinde kalır. Altın ya da gümüş iki cam arasında kalarak parlaklığın artmasına yardımcı olur. Eğer parlaklığın az olması isteniyorsa altta kalan bölüm ince cam tabakası olur. Bu tesseralar ilk kez San Pietro'da 3.yy'a tarihli Aziz Petrus'un mezarında betimli İsa'nın haresinde görülmüştür. 4.yy'dan sonra da geniş yüzeylerde görülmeye başlamıştır.[47]

3.2. Uygulama Yöntemleri

Mozaik üretiminin son aşaması tesseraların dizilip yerleştirilmesidir. Bu aşama direkt ve indirekt yöntem olmak üzere iki farklı teknik kullanılarak

[41]Dunbabin, **a.y.**
[42]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.30.
[43]Dunbabin, 1999, s. 281.
[44]**a.e.,** s.280.
[45]Dunbabin, **a.y.**
[46]Dunbabin, 1999, s.280-281, Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.30.
[47]A. Ödekan, "Mozaik," **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, 2, Ed. A.Gevgilili, v.d., 1997, s.1300-1302.

gerçekleştirilmektedir. Bazı durumlarda bu iki yöntemin birlikte kullanıldığı bilinmektedir.[48]

3.2.1. Direkt Metod

Direkt metod veya Pozitif yapım tekniği olarak adlandırılan bu yöntem en genel tanımıyla tesseraların harç katmanının en üst tabakasına (*nucleus* veya *supranucleus*) doğrudan döşenmesidir.[49] Antik dönemde mozaiklerin çoğunlukla bu yöntem kullanılarak yapıldığı bilinmektedir.[50] Bu yöntemde genel olarak mozaiğin döşeneceği alanın dış konturları çizilerek tespit edilir. Daha sonra tesseraların yerleştirileceği ince harç tabakası hazırlanarak üzerine desen çizilir. Tesseralar bu desene göre yerleştirilir.[51]

Malzemeler temin edildikten sonra tesseralar istenen boyut ve şekle göre kesilmektedir. Kesilecek olan taş parçaları tahta bir blok içine yerleştirilmiş keskiye benzer bir bıçak ile dövülür. Ostia'da bulunan 4.yy başlarına ait olduğu düşünülen bir mezar stelinde bu işlem betimlenmiştir. Uzun kollu tunik giymiş iki kişi örse benzer bir bloğun üzerindeki parçalara çekiçle vurmaktadır. Önlerinde, içinde işaretli taş blokları bulunan bir sepet dökülmek üzere betimlenmiştir. Arka planda omuzlarında çuval taşıyan iki kadını bir erkek yönlendirmektedir. Bu stelde korunmuş bir yazıt bulunmamasına rağmen sahnenin mezar sahibinin geçimini nasıl sağladığını göstermek için tasarlandığı düşünülmektedir. Böyle bir stel için belirli seviyede gelir düzeyi gerekmektedir ve bu yüzden mezar sahibi işçi değil, mozaik atölyesi sahibi veya işletmecisi olmalıdır.[52] Robotti, iki kadını yönlendiren erkeğin atölyenin başı olup tüm organizasyonu yönlendirdiğini ve mezar sahibi olduğunu düşünmektedir. Fakat betimin arka planda olması bu düşünceyi desteklememektedir.[53]

Duvar ya da tabanda mozaiğin yapılacağı alanın dış konturları belirlenip tesseraların yerleştirileceği tabaka yapılmaya başlanır. Duvar mozaiklerinde nem ve

---

[48]Ş. Erdek, "Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı: Yöntem Önerileri," İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012, s.31.
[49]Erdek, **a.y.**
[50]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.31.
[51]Erdek, , **a.g.e**., s.31.
[52]Dunbabin, 1999, s. 281.
[53]Dunbabin, **a.y.**

rutubet dolayısıyla bu tabakanın duvardan ayrılmaması için duvar yüzeyinin katran içeren bir karışımla sıvandığı bilinmektedir. Döşemeler yapılarda tonoz, kemer gibi örgü sistemlerine yapılacaksa sıva tabakalarının ayrılmasını engellemek için tuğlaların aralarına başlıklı çiviler yerleştirilmektedir. Bu çiviler dışarı çıkacak şekilde konumlandırılmıştır.[54]

Tesseraların döşemelere yerleştirilmesi aşamasında tasarımın ve yerleşim planının iyi bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Tasarım, odanın boyutu ve şekline uyarlanmalıdır. Genelde odayı çevreleyen kenar bandı olarak bilinen alan düz tesseralarla döşenmektedir. Bu alanın içinde kalan bölge çoğunlukla dikdörtgen olmak üzere çeşitli şekillerin kullanıldığı tasarımlarla düzenlenmiştir. Planlanan tasarımı uygulamak için eskizlere veya şablonlara ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu yöntem genellikle uygulanacak desenin ana hatlarının harç yatağındaki en üst tabakaya işlenmesidir. Eskizler harç tabakası nemliyken işlenebildiği gibi kuru harç üzerine kırmızı veya siyah renkte çizilebilmektedir.[55] Bu renkler kırmızı pigment veya kömür kullanılarak elde edilmiştir.[56] Bazı örneklerde tek eskizde iki renk kullanıldığı da görülmektedir. Bu tür eskiz çizimleri Hellenistik Dönem döşemelerinde de kullanılmıştır. Bu döneme ait bir örnek; Samos'ta MÖ 2.yy ortalarına ait olduğu düşünülen bir mozaik üzerindedir. Döşemede harca işlenmiş bir kıvrımlı bordür eskizi vardır. Kurşun şeritler bu çizgilere uygun şekilde yerleştirilerek tesseralara kılavuzluk etmiştir. Hellenistik Dönem mozaiklerinde yaygın olarak görülen kurşun şeritlerin geometrik motifler için kılavuz olarak kullanılması özellikle karmaşık desenler için tercih edilmekteydi. Bu uygulamanın kullanımı daha sonraki dönemlerde görülmez.[57] Aynı yöntemin kullanıldığı bir diğer örnek ise Campania Bölgesi'nin kuzeyinde bulunan Francolise'deki, Geç Cumhuriyet Dönemi'ne tarihli Villa San Rocco'da görülmektedir. Burada kömürle çizilmiş kılavuz çizgileri bulunmaktadır. Yapının *tabliniumunun* eşiği kötü korunmuş, siyah çerçeveyle sınırlandırılmış altıgen rozet sırasıyla dekore edilmiştir. *Nucleusun* üzerine işaretlenmiş kılavuz çizgileri paralel olarak genel yerleşim için, dikey ve çapraz olarak ise altıgen çerçevelerin

[54]Uğur, **a.g.e.**, s.54.
[55]Dunbabin, 1999, s.282 .
[56]Uğur, **a.g.e.**, s.56.
[57]Dunbabin, 1999, s.282.

yerleştirilmesine yardımcı olmak içindir. Başka bir katta tavan süsü için kullanılmış benzer şekilde oyulmuş kılavuz çizgileri bulunmaktadır.[58]

Figürlü tasarımlarda ise taşlar yerleştirilmeden önce renkli ön çizimler yapılmıştır. Örnek olarak Pella, Aslan Avı mozaiği verilebilir. Burada çakıl taşlarının altında kırmızı renkli bir çizime rastlanmıştır. Bir diğer örnek Sicilya'daki Durreli di Realmonte'de 1.yy sonu- 2. yy başlarına tarihlendirildiği düşünülen Poseidon betimli bir mozaik üzerindedir.[59]

Desenlerin ana hatlarının belirlenmesi için kullanılan bir diğer yöntem harç yatağına çivilerin çakılması ve bu çivilerin arasına ip gerilerek desenin ana hattının belirlenmesi işlemidir. Stabiae'deki Villa Arianna'da bulunan bir döşemede bu uygulama görülmektedir. Ayrıntılı bir tasarıma sahip siyah-beyaz renkli bir mozaik bulunmaktadır; merkezde bir çiçek ve çevresinde geometrik desenlerden oluşan bir bordür yer almaktadır. Döşeme büyük oranda tahrip olmuştur. *Nucleus* üzerinde yer alan odun kömürü karışımı kullanılarak çizilmiş kılavuz çizgiler ve düzenli delikler burada iki yöntemin de kullanıldığını göstermektedir.[60]

Hellenistik Dönem mozaiklerinin gösterişli bazı örneklerinde son harç tabakasının parçalar halinde renklendirilmiş olduğu görülmekte ve bu yöntemin döşemelerdeki resim etkisini arttırdığı düşünülmektedir. Tesseralar, yerleştirilme aşamasında çizimlerin içine elle veya kıskaçlar yardımıyla yerleştirilip ıslak harcın aralarda sıkışması sağlanacak şekilde bastırılır.[61] Yerleştirme genelde orta kısımdan başlayarak dış kısımlara doğru ilerlemiştir.[62]

Tesseralar döşendikten sonra, pürüzsüz bir yüzey oluşturulmalıdır. Bunun için Vitruvivus'un kaynağında anlattığı yöntemler izlenip yüzey bu şekilde düzenlenmelidir. Buna göre döşeme, eğimi ayarlandıktan sonra tümsekler sünger taşı ya da kumla ovularak pürüzsüzleştirilir. Döşemeyi oluşturan geometrik şekilde kesilmiş parçaların kenarlarının kalkık olmaması ve derzlerin aynı hizada olarak

[58] **a.e.,** s. 283.
[59] **a.e.,** s. 284.
[60] **a.e.,** s. 283, Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.30.
[61] Dunbabin, 1999, s.286 .
[62] Uğur, **a.g.e.,** s.56.

birleşmesi gerekmektedir. Tibur tuğlası kullanılarak yapılan balıksırtı desenli döşemelerde de oyuklar ve tümsekler olmaması için aynı özenin gösterilmesi gerekmektedir. Döşeme dümdüz olup belli bir seviyeye gelene kadar zımparalanmalı ve üzerine mermer tozu serpilmelidir. Bunun üzerine ise kireç ve kumdan oluşan koruyucu bir kat oluşturulmalıdır.[63] Bazı örneklerde tesseraların üst yüzeyinde zımparalama izleri görülmektedir. Bazı durumlarda da bileylemeye uygun olan taşlar bulunmuştur. Bu taşların bulunduğu alanlara örnek olarak Cenchreae'deki The Fountain Court verilebilir. Burada dört taş, kesildikleri bloklar ve cilalama için kullanılan kırmızı renkli aşındırıcı yığınları bulunmuştur. Döşemelerde tesseraların aralarında oluşan boşlukları doldurmak amacıyla zemine ince bir alçı sıvası dökülüp üzerine mermer tozu serpilebilir.[64]

Bitmiş döşeme örneklerinin etrafında üretim süreciyle ilgili bilgiler verebilecek atık malzemeler ya da kalıntılar bulunabilmektedir. Afrika, Neopolis'te yer alan Nymphelerin Evi'nde (House of the Nymphs) bu tip atık malzemelere ve parçalara evin çeşitli yerlerinde rastlanmıştır. Burada çok renkli mermer parçalarının yanı sıra bölünmeye hazır durumda şeritler, tesseralar ve şekilsiz parçalar bulunmuştur. Girişin altındaki peristylin döşemesinin altında, iki ana kanatta yer alan figürlü mozaik döşemelerin yapımında kullanılanlara benzeyen çok renkli mermer parçaları yer almaktadır. Darmon, çeşitli çalışmaları sonucunda tesseraların mozaik ustaları tarafından henüz döşemesi olmayan *peristylde* hazırlandığını ve daha sonra *peristyl* içindeki mozaikleri döşerken bu tesseraların girişe taşındığını söylemiştir. Bir başka örnek olarak Acholla'da yer alan Neptün'ün Zaferi Villası (House of the Triumph of Neptune) verilebilir. Burada girişin yanında bulunan odanın tesseraları hazırlamak amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir. Odanın zemini, tesseralar kesildikten sonra geriye kalan parçalar olduğu düşünülen çok sayıda renkli küçük taş parçalarını içeren karışık bir harç kütlesinden oluşmaktadır. Bu konuya ait En kapsamlı bulgular ise Gallia Belgica'da bulunan Villa at Pont d'Ancy' de yer alır. Hazırlanan 19.yy'a ait raporda burada yer alan odada taş örs veya taş yontma bloğu, çok sayıda hazırlanmış tesseralar, harca koymak için çömlek veya kiremit parçaları ve kireci karıştırmak için

[63]Vitr. **De arch.** 7.1.4.
[64]Dunbabin, 1999, s. 288.

olduğu düşünülen bir yassı kap bulunduğundan bahsedilmiştir. Bu malzemelerin ticari bir işlevi ya da evsel bir amacı olup olmadığı konusu tartışmalıdır fakat yerinde üretim için kullanılmış olduğu düşünülmektedir.[65]

3.2.2. İndirekt Metod

İndirekt metod veya Negatif yapım tekniği[66] olarak adlandırılan bu yöntem genel olarak mozaik döşemelerin atölyelerde bütün ya da panolar halinde yapılması ve döşenecekleri yere taşınıp yerleştirilmesi şeklindedir. Bu yöntemin günümüz mozaik sanatında da tercih edildiği bilinmektedir. Bu durum, bu yöntemin antik dönemde de kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.[67] Hellenistik Dönem'e ait emblemalar, bazı opus sectile duvar döşemeleri ve bazı geometrik desenli taban döşemeleri indirekt yöntemle yapılmıştır.[68]

İndirekt metodun kullanıldığı mozaikler iki şekilde döşenebilir; ilk yöntem bazen çift ters olarak adlandırılan pozitif yöntem, diğer yöntem ise ters yöntemdir.[69] Pozitif yöntemde ilk aşama olarak bir tablanın içinde macunumsu kıvama sahip ıslak kireç, kil veya ince kum altlık olarak hazırlanır. Buraya tasarım ana hatlarıyla çizilir ve tesseralar yerleştirilir. Bu pano, üzerine bez veya benzeri bir malzemenin çeşitli hayvan tutkalları kullanılarak tesseraların yüzeyine yapıştırılmasıyla taşınabilir hale getirilir. Kuruduktan sonra tabladan alınan pano ahşap paneller arasında sıkıştırılarak ters çevrilir ve beze yapışık halde yerleştirileceği alana götürülür. Tesseraların arka taraflarına bol miktarda ince harç sürülerek ahşap yardımıyla ters çevrilir. Pano artık kumaş yapıştırılan yüzeyi üstte kalacak şekilde tek bir ahşap panel üzerindedir. Islak harç yatağındaki yerine uyacak şekilde konumlandırılan pano, harç, tabakası üzerine oturtulur. Daha sonra ahşap bloklar ve mala benzeri aletler ile bastırılarak harç içine gömülmesi sağlanır. Bir süre harcın belli bir oranda ıslaklığını kaybetmesi beklenir ve ardından sıcak su kullanılarak hayvan tutkalı ile yapıştırılmış olan kumaş sıyrılarak kaldırılır. Son aşama olarak mozaik yüzeyine belli aralıklarla çok ince ve sulu harç

[65]Dunbabin, **a.y.**
[66]Erdek, **a.g.e.,** s.31.
[67]Işıklıkaya **a.g.e.,** s. 3, Uğur, **a.g.e.,** s.56.
[68]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 31.
[69]Dunbabin, 1999, s. 289.

fırçayla sürülür ve ahşap blok, mala gibi gibi aletlerin yardımıyla tekrar sıkıştırılır. Bu işlem sonucunda harcın iyice tesseraların arasına girmesi sağlanır.[70]

Ters yöntemde ise benzer bir uygulama görülmektedir. Burada tasarımın negatifi keten bir kumaş üzerine çizilir. Tesseralar bu kumaşa yüzleri aşağı bakacak şekilde ters olarak tutkalla yapıştırılır. Bu işlem sonunda tasarımın negatifi oluşturulmuş olur. Bu şekilde yerleştirilecek alana götürülen panonun arka kısmına ince bir tabaka halinde harç sürülür. Ahşap paneller kullanılarak sıkıştırılan ve çevrilen pano pozitif yöntemde bahsedilen şekilde harç içine yerleştirilir. Bazı örneklerde önceden hazırlanmış bu panellerin yerini ve birleşim noktalarını belirlemek için yerleştirilecek alanda ıslak harç üzerine işaretler konulduğu görülmüştür. Günümüz mozaik uygulamalarında indirekt metod kullanılırken yaygın olarak ters yöntemin tercih edildiği bilinmektedir.[71]

Anlatılan bu yöntemler kullanılarak döşemenin önemli bölümlerine ek olarak kenar bantları dışında zeminin tamamının da yapılabileceği düşünülmektedir. Bu şekilde yapılan panolar uzak mesafelere taşınarak mozaik ustalarının döşemenin yapılacağı alanda kaldığı süreyi kısaltabilmektedir. Bu durum müşterilerin çalışmanın gürültüsü ve dağınıklığı gibi olumsuz durumlara maruz kaldığı süreyi de büyük ölçüde kısaltmaktadır.[72]

Hellenistik Dönem tasarımlarından olan emblemalar indirekt yöntem kullanılarak atölyelerde hazırlanmıştır. İçinde harç bulunan mermer veya pişmiş topraktan yapılmış bir tablanın üzerine tesseraların yerleştirilmesiyle hazırlanan bu panolar döşenecek yere götürüldükten sonra tasarımın orta paneline yerleştirilmektedir.[73] Küçük boyutlu tesseraların kullanıldığı bu emblemalar atölyelerde çok özenli hazırlanmışlardır. Pompeii'deki emblemalar bu durum için örnek verilebilir.[74] Bu örneklerden biri Labirent Evi (House of the Labyrinth)'nde yer alan Minotauros'u öldüren Theseus'un betimlendiği emblemadır. Panel siyah beyaz

[70]Erdek, **a.g.e.,** s.31, Dunbabin, **a.g.e.,** s. 289, Uğur, **a.g.e.,** s.56.
[71]Erdek, **a.y.,** Dunbabin, **a.y.,** Uğur, **a.g.e.,** s.57.
[72]Dunbabin, 1999, s. 289.
[73]Uğur, **a.g.e.,** s.57.
[74]Dunbabin, 1999, s. 288.

tesseralardan oluşan bir labirent motifiyle çevrelenmiştir.[75] Başka bir örnek olarak Trajik Şair Evi(House of the Tragic Poet) embleması verilebilir. *Tabliniumda* yer alan emblema siyah beyaz meander bandıyla çevrilidir. Yapı 1.yy ortalarına tarihli olmasına rağmen emblemanın bu döneme ait olup olmadığı kesin değildir. Daha eski bir döşemenin yeniden kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Bir oyunun hazırlıklarının betimlendiği bu panoda merkezde oturur pozisyondaki iki *satyre* talimat veren bir koro başı yer alır. *Satyrlerden* birinin başında maskesi betimlenmiştir. Bu figürlerin önünde bir müzisyen *aulos* çalarken sağ taraftaki figür *silenos* kostümünün hazırlanmasına yardım etmektedir.[76] Pompeii Faun Evi'nde yer alan ve *triclinium* olduğu düşünülen bir odada, Kaplana Binen Dionysos[77] olarak adlandırılan emblemalar da bu konuya ait örneklerdendir. Döşemenin kenarlarında bulunan boya kalıntıları, birinci stil resminin özelliklerini taşıdığından MÖ 100 civarına tarihlenmektedir. Sahne, kanatlı bir çocuğun aslan başlı ve yeleli kaplan gibi çizgili bir yaratığa binmesinden meydana gelmiştir. Figürün elinde *skyphos* olduğu düşünülen bir içki kabı bulunmaktadır. Bu paneli masklar ve girlanddan oluşan bir çerçeve çevreler. En dışta ise dalga motifinden meydana gelmiş bir bordür bulunmaktadır.[78]

Gizli emblemata olarak tanımlanan bölme/panellerde de indirekt yöntemin kullanıldığı bilinmektedir. Bu paneller bazı örneklerde teknik yönünden farklılıklar gösterebilmektedir ve bazı döşeme örneklerinde ahşap veya tuval gibi geçici bir destek kullanıldığına dair bazı izler görülmektedir.[79] Thysdrus'ta yer alan Aylar Mozaiği bu şekilde üretilmiştir. Döşeme aylar ve mevsimlerin gösterildiği on altı küçük panelden oluşmaktadır. Bu paneller ayrıntılı bir bordürle çevrelenmiştir. Foucher, yayınında bu panellerin önceden yapılmış bir çerçeve içine ve ince harç tabakası üzerine yerleştirildiğini anlatmıştır. Ahşap çubuklar boşlukların etrafına çerçeveleri alabilmek için yerleştirilmiştir. Döşemelerden birinde ise farklı bölümlerdeki harçların

[75]**a.e.,** s.39.
[76]**a.e.,** s. 47-48.
[77]Balıkçı, **a.g.e.,**s.40. Döşemenin isim önerileri için bkz. Blake, **a.g.e.,** s.137
[78]Dunbabin, 1999, s.43.
[79]**a.e.,** s. 288.

incelenmesi sonucunda harç içeriklerinde farklılıklar tespit edilmiş ve bu, bölümlerin ayrı ayrı üretildiğini göstermiştir.[80]

İndirekt yöntemin kullanıldığı örneklere sahip bir diğer mozaik tekniği opus sectiledir. Roma İmparatorluğu'nda el sanatları alanında seri ve yerinde üretim yöntemleri kullanılmamıştır fakat Kenchreai'de yer alan cam opus sectile paneller için ters yöntemle üretim yönteminin kullanıldığı ve üretilen bölümlerin taşınabildiği bilinmektedir. Bu duruma karşın Romalıların mozaiklerde ters yöntemi kullandığına dair bir iz bulunamamıştır. Net olmasa da bu düşünceyi destekleyecek çeşitli düşünceler mevcuttur.[81]

Roma Dönemi'nde genel olarak geometrik desenli basit ve sıradan tasarımlara sahip olan mozaik döşemelerde yerinde üretim tercih edildiği bilinmektedir. Daha karmaşık ve dikkat gerektiren tasarımların ise indirekt yöntem kullanılarak atölyelerde üretildiği kabul edilmektedir. Bu durumun sebebi olarak Roma Dönemi'ndeki kara taşımacılığının zor ve maliyetinin yüksek olması gösterilebilir. Bu dönemde ağır malzemelerin deniz veya kara yoluyla taşınabilmesine rağmen işçilerin işi yerinde yapmasının daha kolay olduğu bilinmektedir. Döşemelerde bozulmaların en az miktarda olması için parçalar önceden hazırlanabilir fakat genel sistem mozaik ustasının döşemenin yapılacağı alanda çalışmasıdır.[82]

3.3. Desen Katalogları

Döşemelerde kullanılan tasarım ve şemalar benzer şekillerde farklı dönemlerde ve farklı coğrafyalarda kullanılmıştır. Bu tasarımların ustalar arasında nasıl yayıldığı, çok uzak bölgelerde ve çok uzun yıllar boyunca kullanılmış olması konusunda çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmaların ana noktası atölyeler arasında dolaşarak temel şemaları zanaatkarların kopyalamasını sağlayan desen kataloglarının varlığıdır. Bu konu hakkında araştırmacılar kesin bir fikir birliğine sahip değildir; bir grup kitapların

[80] **a.e.,** s. 289.
[81] Bu düşünceler için bkz. Dunbabin, **a.y.**
[82] **a.e.,** s.290, Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.31.

varlığını kabul ederken diğer grup bu görüşün tersine inanarak kitapların varlığını reddetmektedir.[83]

Bruneau, makalesinde[84] bu sorunu ele almış ve çeşitli örnekleri inceleyerek model kitapları hakkında olumsuz bir sonuca varmıştır. Kendi düşüncesini de dahil ettiği bir grup görüş (Bu grubun içinde aktarımın model kitapları yerine ustadan çırağa geçen bir sistemle olduğunu savunan Balmelle ve Darmon bulunmaktadır.[85]) dışında genel görüşün bu defterlerin varlığına inandığından bahseder. Çeşitli yayınlardan ise bu defterlerin görünüşleri ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olabildiğimizi anlatır. Defterler; sayfaların yüksekliği de dahil olmak üzere bir kitabın boyunu geçmeyecek ölçülere sahiptir (en fazla 40 veya 50 cm). Geometrik ve figüratif motifleri içermektedir ve bazı görüşlere göre bu modellerin düzeni bütün kompozisyonlar için diyagram, çizim ve çizgi düzenine sahiptir ve renkleri de gösterdiği düşünülmektedir.

Atölyeler arasında dolaşarak aynı zamanda Roma dünyasını da dolaştığı düşünülen bu kitaplar nesilden nesile kopyalanmışlardır.[86] Bruneau, model defterlerinin varlığının belirlenmesi hakkında doğrudan ve dolaylı kanıtlara sahip olmadığımızı söyler. Ona göre kitapları kimse görmemiştir ve hiçbir antik kaynak bir model kitabını veya onu kullanan bir zanaatkârı göstermez.[87] Benzer tasarımların kullanımı konusunda başka açıklamaların mümkün olduğunu savunur; mozaik döşemeleri anlatan antik kaynakların resimli baskıları kopyalanmış olabilir, "atölye modeli olarak satıldığı" söylenen bazı alçılar veya emblemalar dolaşmış olabilir. Bir başka açıklama ise mozaik ustalarının dolaşmış olmasıdır. Bu duruma örnek olarak arşivlerden öğrenilen 10.yy'da Cordoba'da yer alan bir caminin mihrap mozaiğinin yapımı için dini farklılıklar olmasına rağmen, Bizans'tan mozaik ustasının gelmesi verilebilir. Aynı şekilde Roma İmparatorluğu sınırları içinde yer alan Gallia Narbonensis 'deki bir villada Suriyeli mozaik ustalarının çalışması başka örnek olarak gösterilebilir.[88] Bruneau, bütün bu seçeneklerin duruma bağlı olarak aynı anda da

[83]Dunbabin, 1999, s. 302.
[84]P.Bruneau, "Les Mosaïstes Antıques Avaıent-Ils Des Cahıers de Modèles ?," **Revue Archéologique**, 2, 1984, 241-272.
[85]**a.e.,** s. 241, dipnot 3.
[86]**a.e.,** s. 242.
[87]**a.e.,** s. 244.
[88]**a.e.,** s. 247.

görülmüş olabileceğini ve repertuar benzerliklerini açıklamanın tek yolunun model kitapları olmadığını savunarak her atölye tarafından ayrı ayrı meydana getirilebilen çizimlerin olduğunu söyler.[89] Dunbabin ise bu makale hakkında Bruneau'nun kesin olarak olumsuz bir sonucu savunduğunu fakat kanıtlarının inandırıcı olmadığını anlatır. Benzerliklerin sadece kullanılan temayla ilgili yazışmalar olduğunu iddia ettiğini fakat bu sonucu desteklemek için incelediği mozaiklerin keyfi olarak seçildiğini söyler.[90]

Ling ise kitabında, duvar resimlerini anlattığı bölümde desen kataloglarından bahsetmiş, benzer durumun mozaiklerde de görüldüğünü söylemiştir. Desen kitaplarının varlığının şüpheli olduğunu fakat olumlu bir sonuca varmak için kanıtların yoğun olduğunu anlatmıştır.[91] Bu kanıtlar çoğunlukla figürlü sahneler hakkındadır. Klasik Dönem'de ressam Parrhasius'un örnek çizimlerinin başka sanatçılar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Ona göre bu tür bir kopyalama işlemi Roma Geç Cumhuriyet Dönemi'nde gelişmiştir. Duvar resimleri için portatif paneller modellerin dolaşması ve kopyalanması için uygundur. Mozaik döşemelerde ise model kitaplarının varlığını Makedonya (Amphipolis) ve Fas'ta (Volubilis) bulunan örnekler üzerinden açıklamıştır. Bu döşemeler aynı denebilecek kadar birbirine benzemektedir ve bunun sebebi olarak model kitaplarının dolaşmasını göstermek mümkündür. Bir diğer örnek olarak Kuzey Afrika'da bulunan bazı mozaik döşemelerin kompozisyonları ile Roma'da yapılmış lahitlerin ikonografisinin benzerliğini göstermiştir. Roma'da bulunan lahit atölyelerinin başarısı, mozaik ustaları tarafından buradaki desenlerin Afrika'ya yayılmasını sağlamış olabilir.[92] Ling, dolaşan model kitaplarının eskizlerden fazlasını içerebileceğinden bahsetmiştir. Şekillerin ve kompozisyonların yayılması için resimli metinler de kullanılmış olmalıdır. Bu konuyla ilgili olarak tiyatro sahnelerinin drama metinlerini göstermek için kullanılabileceğini anlatmış, Doğu Ege adalarından olan Lesbos'ta 3.yy'a tarihlenmiş mozaikleri ise örnek olarak göstermiştir. Lesbos'da yer alan örneklerin üzerindeki çoğu sahne, Pompeii'de bulunmuş mozaik döşemelerde aynı şekilde betimlenmiştir. Ek olarak Pompeii, Herculaneum ve

[89] **a.e.,** s. 248.
[90] Dunbabin, 1999, s.302, dipnot 48.
[91] R. Ling, **Roman Painting**, Cambrigde, Cambridge University Press, 1991, s.217.
[92] **a.e.,** s.218.

Stabiae'de bulunan tiyatro betimli mozaik döşemelerle resimler birbirine benzerdir. Bu durumun bize bir dizi sabit kompozisyon tipinin dolaşmış olduğunu gösterdiğini ve belirli tiplerin Midilli mozaiklerinde olduğu gibi metin haline gelmeden önce model kitaplarında olabileceğini söylemiştir. Ona göre anlatılan örnekler bireysel figürlerin şemaları ile ilgilidir fakat bu şemaların içine ayrıntıların eklenmesiyle bütün dekoratif şemaları-kompozisyonları gösteren genel desenlerin varlığı da söz konusu olmalıdır.[93]

Dunbabin ise kitabında modellerin-tasarımların aktarılmasından bahsederken çeşitli motiflerin tekrarlanması için farklı sebepler olabileceğini fakat her koşulda motif ya da desen koleksiyonlarının var olduğuna inandığını anlatmıştır.[94]

Michaelides, Orpheus mozaikleri ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Paphos'ta bir Orpheus mozaiği bulunması üzerine 84 adet Orpheus mozaiğini inceleyerek tasarımlarda ortak özellikler ve ortak hatalar bulmuştur. Bunlar model kitaplarının varlığını göstermektedir.[95]

Dauphin, döşemelerde helezonların içinde hayvanların betimlendiği bir şemayı kuş ve bitki türlerinin tasarımda kullanım sıklığını takip ederek bir araştırma yapmıştır. 4.yy- 7.yy arasına tarihlenen 116 adet döşemenin oluşturduğu bu çalışmanın sonucunda bilgileri tabloya dökmüş ve benzer tasvirlerin desen kitaplarında bulunan motiflerle açıklanabileceği sonucuna varmıştır.[96]

Trilling, Konstantinopolis Büyük Saray mozaiğinin sahne analizini yapmış ve burada çeşitli figürlerin toplandığını görmüştür. Bu duruma kaynak olarak ise model kitaplarının varlığını göstermiştir. Ek olarak Stevenson ise geleneksel motiflerin uzun zaman boyunca kullanıldığını ve model kitaplarının yaygın bir uygulama olduğunu savunur. Ona göre bu kitaplar bir depo görevi görerek sınırlı sayıdaki motiflerin uzun yıllar bilinmesini ve kullanılmasını sağlamaktadır.[97]

---

[93] **a.e.,** s.219.
[94] Dunbabin, 1999, s.302.
[95] C. Kondelon, **Domesitc and Divine: Roman Mosaics in the House of Dionysos,** New York, Cornell University Press, 1995, s. 191 dipnot 1.
[96] Kondelon, **a.y.**
[97] **a.e.,** s.192, dipnot 1.

Desenlerin tekrarlanması konusunda kataloglar dışında çeşitli seçenekler bulunmaktadır. Bu seçeneklerden ilki çırak ve ustaların arasındaki ilişkidir. Ustalar çırakları yetiştirebilir ve bu durum motif tekrarlarının bir sebebi olabilir. İlk önce tek figürler daha sonra belirli sahneler oluşturan şemalar öğrenilmelidir. Mozaik ustası, müşterilerin döşemeleri için talep edebileceği düşünülen sahnelerin çizimi için uygun bir yol öğrenirse, çağrıldığında bu tasarımı tekrarlayabilir. Bir diğer seçenek olarak mozaik ustalarının görsel hafızalarının güçlü ve gelişmiş olduğu düşüncesi gösterilebilir. Bu şekilde figürlü tasarımlar ve şemalar nesilden nesile aktarılmış olabilir. Mozaik ustalarının tasarımları değiştirmeden kullanmasının da bu duruma katkı sağlamış olduğu düşünülmektedir. Coğrafi yayılım ise mozaik ustalarının öğrendikleri temaları ve motif repertuarlarını göç ettikleri bölgelerde uygulayarak buradaki yeni çıraklara veya öğrencilere öğretmeleriyle açıklanabilmektedir. Dunbabin'e göre bu seçenekler desenlerin yayılımı sorununu kısmen karşılamaktadır.[98]

Tasarımlarda tekrarlanmış olan bazı ayrıntılar atölyelerde alınan eğitimler sonucunda uygulanamayacak kadar ayrıntılı ve nadirdir. Ek olarak bu tasarımlar çok geniş alanlara yayılmıştır. Mozaik ustalarının kendileri tarafından atölyeler arasında dolaşan standart repertuara ait olduğu düşünülmektedir.[99] Bu durum için Dionysos Zaferi sahneleri örnek verilebilir. Kıbrıs'ta yer alan Paphos'ta Dionysos Evi (House of Dionysos) adlı yapının *triclinium* eşiğinde bu sahne işlenmiştir. *Dioskurların* betimlendiği kenarlardaki iki kısa bölüm ve Dionysos Zaferi'nin betimlendiği bir uzun ana bölüm olmak üzere üç bölümden oluşan mozaik döşeme *triclinium* girişinde yer almaktadır. Bu döşeme hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Araştırmacılar döşemedeki tasarımların kaynağı konusunda iki farklı gruba ayrılmıştır. İlk grup bu şemaların atölyeler arasında dolaşan model kitapları aracılığıyla öğrenilip kullanıldığını savunur. İkinci grup ise sadece tasarımların, tasarımcılar tarafından kendi aralarında kullanmak için bir araya getirildiğini savunmaktadır. Modellerin aktarımı sırasında kopyalamanın dikkatsizce yapılması ve şablonun yanlış

[98]Dunbabin, 1999, s.302.
[99]Dunbabin, **a.y.**

uygulanması gibi bazı hatalar bize bu konuda kanıt oluşturur.[100] Bazı değişiklikler tasarımcı, mozaik ustaları-zanaatkârlar ve tasarlanan modeller arasındaki etkileşimi göstermektedir. Burada işlenen Dionysos'un Zaferi temasının figürlerinin çoğu Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait lahitlerin üzerinde görülmektedir. Bu tema çok daha basit şekliyle geniş bir coğrafyaya yayılmış ve yirmi beş zemin mozaiğinde görülmüştür. Dionysos Zaferi'nde işlenen figürlerle lahitlerdeki ikonografi birbirine paraleldir. Kabartmalar figürlerdeki gelişimi ve yanlışları iyi bir şekilde göstermektedir.[101] Bu tip durumlar için ustaların/zanaatkârların figürlerin ve grupların şematik bir şekilde sadece ana hatlarını gösteren model-kopya kitapları hazırlamış oldukları düşünülmektedir. Bu kitaplar figürlerin bir araya getirilme şekli ve ayrıntılar konusunda tasarımları uygulayanları özgür bırakmaktadır.[102]

Modellerin aktarımıyla ilgili olarak edebi metinlerin yanında bulunan papirüs ruloları veya resimleri içeren kodekslerin de dolaşarak ustalara kaynak olduğu düşünülmüştür fakat bu düşünceye karşıt çeşitli görüşler bulunmaktadır. 4.yy'dan önceki resimli metinlerin günümüze ulaşmış olan parçalarında bu görüşü destekleyecek bir kanıt bulunmamaktadır. Ek olarak resimli el yazmaları pahalı ve lüks olduğundan dolayı mozaik atölyelerinin temiz olmayan koşullarında kullanılmaya uygun değildir. Bu sebeple kodekslerin bir mozaik atölyesi için motif deposu olamayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çoğu döşemede "sahnenin bir merkezi bölümünün tekrarlanması" özelliğinin görülmesi de tasarımların kodekslerde yer alan çizimlerden oluşmadığının göstergesidir. Tartışılan bir diğer konu da şablonların Erken Hellenistik Dönem'den itibaren gerçek boyutlu resimlerden meydana gelmesi gerektiğinden resimli metinler-el yazmalarının bu iş için uygun olmadığıdır. Ek olarak motiflerin aktarılması sırasında figürlerin tek tek ya da farklı kombinasyonların içinde, sahnelerin ve figürlerin ayna tersleri şeklinde kopyalanması gibi durumların olması bu görüşü desteklemektedir. Bu aktarımı sağlayan malzemenin figürlerin tersinin de kopyalanmasına olanak sağlaması gerekmektedir.[103]

[100]Kondelon, **a.g.e.,** s.191.
[101]**a.e.,** s.192.
[102]Dunbabin, 1999, s.302.
[103]**a.e.,** s.303.

Desen kataloglarından günümüze ulaşan bir parça bulunmaması, bu katalogların bozulabilir bir malzemeden üretilmiş olduğunu düşündürür ve katalogların formu, boyutu, kullanım sıklığı gibi özellikleri net değildir. Var olduğu düşünülen bu kataloglar mozaik ustalarının tam bir kopyalama yaptığını göstermez, onlara sahneleri oluşturacak olan figür ve figür gruplarının düzenini belirlemek için kolaylık sağlamıştır. Tüm bu etmenlerin yanı sıra zanaatkârların bir kaynağa bağlı olarak tasarımlarını oluşturmadıkları; aksine kendi anıları, gördükleri eserler, kopya kitaplardaki tasarımlar gibi birçok öğeyi birleştirerek kendi yeni tasarımlarını oluşturdukları düşünülmektedir.[104]

[104]Dunbabin, **a.y.**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MOZAİK ATÖLYELERİ

Bu bölümde sırasıyla atölye tanımı ve mozaik sanatçılarından bahsedilmiştir. İlk başlık olan "Atölye Kavramı" bölümünde atölye tanımı, atölyelerdeki işleyiş, iş bölümü ve bir atölyenin tespiti için gerekli olan veriler; ikinci başlık olan "Mozaik Sanatçıları ve İmzaları"nda ise mozaik ustalarının sosyal statüsü ve onlara ait imzalar ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

4.1. Atölye Kavramı

Mozaik döşemelerin üretim yeri olan atölyeler ile ilgili olarak iki farklı tanım yapılabilmektedir. Bu tanımlardan ilki "mozaik döşeme hizmeti sunan ustalar grubu"[1], ikincisi ise ilk tanıma bağlı olarak yapılan "aynı evreye ait olan, teknik ve üslup özellikleri bakımından kendi içerisinde benzerlik gösteren ve aynı 'atölye'ye mensup ustalar tarafından döşenmiş olduğu anlaşılan döşeme grubu"[2] dur. Mozaik atölyeleri gezici veya sabit olabilir. Sabit atölyeler çalışma alanı, mozaik ustalarının aletleri gibi öğelerin bulunabildiği işlik olarak tanımlanabilir.[3] Döşeme imzalarında yazan "*ex officina"* ifadesi sabit bir atölye hakkında bilgi verebilir.[4] Gezici atölyeler ise zanaatkârların işlerini yapmak için onların gittiği bölgelere taşınabilmektedir.[5] Baba ve oğuldan meydana gelen küçük aile atölyeleri ise 337 yılında İmparator Constantinus'un yayınladığı fermanda; zanaatkârları oğullarını eğitip yetiştirmeleri için onlara izin vermesinden ve baba ile oğulun beraber çalıştığını gösteren döşeme imzalarından bilinmektedir.[6]

Mozaiklerin ait oldukları atölyelerin tespit edilmesi için belirleyici olan çeşitli özellikler bulunmaktadır. Teknik ve üslup özellikleri olarak ikiye ayrılan bu özellikler, genel olarak tüm mozaik atölyelerinin uyguladığı temel kurallara bağlıdır. Teknik

[1]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.322.
[2]Işıklıkaya, **a.y.**
[3]R. Sweetman, **The Mosaics of Roman Crete: Art, Archaeology and Social Change**, Cambridge, Cambridge Press, 2013, s.126.
[4]**a.e.,** s.119.
[5]**a.e.,** s.126.
[6] Dunbabin, 1999, s.276.

özellikler; harç yatağının ve supranucleusun özellikleri ile tesseraların şekli, boyutu, malzemesi, döşemede kullanılan miktarı ve renkleri olarak sıralanabilir. Üslup özellikleri ise kompozisyon, desen repertuarı ve işleniş özellikleri olarak ayrılabilir. Döşemenin kompozisyonu ve desen repertuarı başlıkları için mozaiği sipariş eden kişinin beğenisi, döşemenin yapılacağı mekânın mimarisi ve işlevi de göz önünde bulundurulmaktadır. Desen repertuarında ise dönemin sanat anlayışı ile birlikte mozaiği sipariş eden kişinin seçimleri rol oynamaktadır. Dolgu motiflerinin ise atölyeler tarafından seçildiği bilinmektedir. İşleniş özellikleri ise tamamen atölyeye bağlıdır ve burada çalışan ustalar hakkında köken, tecrübe ve onların tercihleri gibi özellikler göstermektedir.[7] Ek olarak döşemeler üzerinde belirli bir tema ve konunun sık sık kullanılması, desen kitapları, motiflerin iletilmesi ve gezici sanatçılar atölyelerin tespit edilmesini zorlaştırmaktadır.[8]

Mozaik atölyelerinin işleyişi hakkında antik kaynaklarda çok az bilgi verilmektedir.[9] Atölyelerde çalışan ustalar, iş bölümü ve çalışmalar gibi konular için mozaiklerin üzerindeki yazıt ve imzalar az da olsa bilgi sağlamaktadır.[10] Bazı örneklerde ise mozaik ustalarının işlerini yaparken betimlendiği görülmektedir.[11] Atölyelerde birbirinden farklı uzmanlık alanlarına ve tecrübeye sahip bir ekip yer almaktadır.[12] Bu ekip tek usta ve oğlu, usta ve çırağı veya usta ve köle gibi küçük bir grup olabilir. Daha az önemli görülen işler için köle ve asistan tercih edilmiştir. Köle veya özgür vatandaşlardan oluşan daha kalabalık bir gruba sahip kuruluşlar ise bir yüklenici tarafından yönetilebilmektedir.[13] Deneyimli zanaatkârlar ve çırakların bir atölyeye bağlı olarak ya da işin yapıldığı alanda birlikte çalışabildiği bilinmektedir.[14]

Atölyelerdeki işleyiş hakkında bilgi veren yazılı kaynaklardan biri de MÖ 3. yy ortalarında Mısır'da Zenon adlı yetkilinin arşivinde bulunan papirüstür. Parçalar

---

[7]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 323-325.
[8]Shelia D. Campbell, "Roman Mosaic Workshops in Turkey", **AJA**, 83,3, 1979, s. 288.
[9]A. Burford, **Craftsmen in Greek and Roman Society**, New York, Cornell University Press, 1972, s.69, Sweetman, **a.g.e.,** s.128.
[10]Dunbabin, 1999, s. 276, Sweetman, **a.g.e.,** s.128.
[11]Sweetman, **a.y.** Bu konuyla ilgili örnek 3.bölümde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu konu hakkındaki örnekler için bkz.; L. Neira, "Unique Representation of a Mosaics Craftsman in a Roman Pavement from the Ancient Province *Syria*", **JMR**, 5, 2012, 103-113.
[12]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.323.
[13]Dunbabin, 1999, s.269.
[14]Sweetman, **a.g.e.,** s.127.

halindeki bu papirüs, Philadelphia'da Zenon'un görevlendirildiği Fayyum'daki bir hamamın iki odası için döşenen mozaikler hakkında bilgi vermektedir. Erkekler hamamı için bir çiçek deseninin yapıldığı ve bu desenin bir yüklenici tarafından kraliyet sarayından sağlanan bir *paradeigma* olarak kullanılmasına yönelik bir talimat korunmuştur. Bir diğer madde kadınların *tholosu* ile ilgilidir; bu alanın döşemesi için dışarıdan merkeze doğru desenler sıralandığında iki parmak genişliğinde siyah bir bant, on parmak genişliğinde *kochlos nautikos*[15], diğer desenlere uyum sağlayacak şekilde şerit ve merkezde çiçek motifi olmalıdır. Sözü edilen her iki döşemenin dış kısmı ise kaba taşlar veya çakıllarla döşenmelidir. Bu talimatlardan yola çıkılarak mozaiklerin döşenmesiyle ilgili olarak çeşitli sonuçlara ulaşılmaktadır. İlk sonuç tasarımın ayrıntılı bölümü için bir *paradeigmanın* takip edilmesi gerektiğidir. Dolayısıyla tasarım, uygulanmadan önce bir patron veya onun temsilcileri tarafından önceden belirlenir ve mozaik ustası söylenen talimatlara uyar. Diğer bir sonuç ise Mısır'da İskenderiye dışındaki bölgelerde mozaik bir yenilik olarak görülmektedir ve sözü edilen dönemde Mısır'da mozaik ustalarının farklı bölgelerden getirildiği düşünülmektedir. Bu sebeple yapılması istenen işin niteliği ve boyutu bölgeye getirilecek ustalara önceden belirtilmelidir.[16]

Döşemeler üzerinde yer alan yazıt ve imzalara bakıldığında tek imza bulunan örnekler olduğu gibi birden fazla imzanın bulunduğu döşemeler de görülmektedir. Üzerinde tek imzanın bulunduğu döşemelerde genellikle bu imzanın usta, zanaatkâr veya atölye başkanı/sahibine ait olduğu düşünülmektedir. Fakat bu kişilerin kaç tane çırağı olduğu bilinmemektedir. Birden fazla imzanın bulunduğu örneklerde ise bu imzalardan yola çıkılarak bir atölyede eşit statüde birlikte çalışan ustalar, farklı uzmanlıkları olan ve birlikte çalışan ustalar veya farklı statüde birlikte çalışanlar (ustalar ve çıraklar gibi) arasında iş bölümü olup olmadığı düşünülebilmektedir.[17]

Ek olarak yazıtlarda geçen bazı terimler iş bölümü, zanaatkârların görevleri ve mozaiklerin yapım süreci hakkında bilgi vermektedir. γραφή, *pingere*, ποιεῖν ve *facere* terimleri atölyelerdeki üretim aşamasının resim/çizim ve tesseraların fiilen döşenmesi-

[15]Bu desen daha sonra dalga bandı olarak adlandırılmıştır. Dunbabin, 1999, s. 278.
[16]Dunbabin, **a.y.**
[17]**a.e.,** s. 276.

yerleştirilmesi[18] şeklinde bir ayrımı olduğunu göstermektedir. γραφή terimi mozaik yazıtlarında çeşitli formlarda görülmektedir. *Pingere* ve *advmbrare* kelimeleri ise terimin Latince karşılıkları olarak geçmektedir.[19] Γραφή teriminin kullanıldığı döşemelere olarak Yunanistan'ın Kephallonia Adası'nda yer alan Phthonos'un personifikasyonunun hayvanlar tarafından parçalanmasının betimlendiği döşeme verilebilir. Burada yer alan yazıt Phthonos'a hitaben yazılmıştır ve ressam Krateros'tan da bahsedilmiştir. Yan döşemede ise kurban sahnesinin betimlendiği bir döşeme yer almaktadır. Buradaki yazıtta yine Krateros'un adı geçmektedir. Ek olarak Krateros'un oğlundan bahsedilmektedir fakat oğlunun adı bulunmamaktadır. Aynı ismin iki farklı yazıtta geçmesinden yola çıkılarak Krateros'un mozaiği yapan zanaatkar yerine bağışçı (patron) olduğu düşünülmektedir.[20] Benzer bir örnek Yunanistan'da bulunan Trikala'da yer almaktadır. Lykurgos ve Ambrosia efsanesinin betimlendiği döşemede Romalı vatandaşların tam isimlendirilmesinin bulunmasının yanı sıra bir iş bölümünün olmadığı, Hermes'in oğulları Titos Flavius Hermes ve Bassos adlı iki kardeşin mozaiği hem döşedikleri hem de çizdikleri anlatılmaktadır.[21] Donderer ise bu yazıtın eksik bölümlerini tamamlayarak farklı bir yorumda bulunmuş, yazıttaki fiil çekimlerini inceleyerek bu yazıtın bir bağışçı imzası olması gerektiğini savunmuştur. Ona göre bu iki kardeş döşemenin zanaatkârları değil bağışçılarıdır. Döşemenin bulunduğu yapının kamusal işlevi, yazıtta görülen *tria nomina* ve soy bilgisi de bu düşünceyi destekleyici sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır.[22] Başka bir örnek olan Yunanistan, Thebai'da bulunan 6.yy ilk yarısına tarihli olduğu düşünülen döşeme ise aynı zamanda iş bölümü hakkında bilgi vermektedir. Burada yer alan yazıtta mozaiğin biri tasarımcı diğeri mozaik ustası olmak üzere farklı işe sahip olan Demetrios ve Epiphanes isimli iki zanaatkâr tarafından yapıldığı anlatılmaktadır; Demetrios çizimi yapmış, Epiphanes ise bu tasarımı mozaik üzerine uygulamıştır.

[18] **a.e.,** s. 277.
[19] M. Donderer, **Die Mosaizisten der Antike und ihre wirtschaftliche und soziale Stellung, Eine Quellenstudie,** Erlangen, Erlanger Forschungen, Reihe A, 48, 1989, s.15.
[20] Donderer, **a.g.e.,** s.126. Yazıt için; Donderer, **a.e.,** s.126 NR C5, Dunbabin, 1999, s. 277.
[21] Dunbabin, 1999, s. 276, P. Bruneau, "Philologie mosaïstique", **Journal des Savants**, 1988, s.17. Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.129 NR C8.
[22] Donderer, **a.g.e.,** s.129-130.

Zanaatkârları görevlendiren ve işin tamamından sorumlu olan kişi de Rahip Paulos'tur.[23]

Yazıtlarda ismin yanında yer alan *pingere* fiili, boyamak anlamına gelmektedir ve bazı örneklerde *coloribvs* ile de kullanımı görülmektedir.[24] Fiil, sadece resimli temsillerin betimlendiği döşeme yazıtları için kullanılmıştır.[25] *Pingere* fiilinin tek başına kullanıldığı örneklere bakıldığında, Cezayir'de bulunan Thamugadi'de yer alan 4.yy tarihli Artemis ve Aktaion'un betimlendiği döşeme yazıtında "PG" harfleri yer almaktadır. Bu harflerin şimdiki zamanda kullanılan *pingit* fiili olduğu düşünülmektedir fakat ustanın şimdiki zamanı bilinçli olarak seçtiği kesin olarak söylenememektedir.[26] Bir diğer örnek ise İspanya, Carranque'de yer alan 4.yy sonlarına ait villanın *cubiculumunda* bulunan zemin mozaiği üzerindedir. Buradaki yazıtta *pingit* fiili kullanılarak Hirinius'un boyama işlemini yaptığı; aynı zamanda da ikinci zanaatkâr olduğu, atölye sahibinin de "Ma…us" adlı bir kişi olduğu yazmaktadır.[27]

Pingere fiilinin *pavimentare* terimiyle birlikte kullanıldığı da bilinmektedir. *Pavimentare* kelimesinin mozaikçi imzası olarak kullanılan formu, *pingere* fiilinin karşıtını ifade eder. Bu terimler de döşemelerin üretiminde tasarımın oluşturulması ve mozaik döşemenin üretimi olmak üzere iki farklı iş kolu olduğunu göstermektedir. [28] Sözü edilen terimlerin birlikte kullanımına örnek olarak Afrika, Sidi bou Ali'de yer alan döşeme verilebilir. Döşeme hem onu yapan ilk usta hem de onu onaran Sabinianus Senurianus adlı bir kişi tarafından imzalanmıştır. Bu yazıtta Sabinianus Senurianus'un mozaiği tamir ettiği ve boyadığı yazmaktadır. Bu işlemler için mozaiğin ilk zanaatkârını örnek aldığı düşünülmektedir.[29] *Pingit* fiilinin şimdiki zaman olarak kullanımı konusunda ise kesin bir düşünce söz konusu değildir. Zaman kullanımında iki imzanın benzerliğinden dolayı bir hata yapıldığı düşünülmektedir. Aynı mozaikte

[23]Bruneau, **a.g.e.,** s.17, Donderer, **a.g.e.,** s.15, Dunbabin, 1999, s. 276, Sweetman, **a.g.e.,** s.119. Yazıt için; Bruneau, **a.y.,** Donderer, **a.g.e.,** s.59 NR A10.
[24] Donderer, **a.g.e.,** s.27. Yazıt için; **a.e.,** s.88 NR A52.
[25]**a.e.,** s.28.
[26]Yazıt için; **a.e.,** s.107 NR A84.
[27]Dunbabin, 1999, s. 272, 276.Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.96 NR A68.
[28]Donderer, **a.g.e.,** s.25.
[29]Dunbabin, 1999, s.276, Donderer, **a.g.e.,** s.104-105. Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.104 NR A82.

basit bir şekilde işlenmiş bir kadın büstü yer alır. Büstün yanında bu işi ressam olmadan yaptığı belirtilmiştir.[30] *Advmbrare* fiili ise antik kaynaklarda bir ressamın işi olarak geçmektedir. Fiil uygulama anlamına gelen *albicare* kelimesiyle birlikte Tunus, Uzita'da yer alan döşeme üzerindeki bağışçı yazıtındadır.[31] Yazıtta Zurmentumlu Verecundus oğlu Maximus'un mozaiği koyu ve açık renklerde yaptırdığı yazmaktadır. Burada isme ek olarak köken belirtilmiştir.[32]

Ποιεῖν fiili tasarımın oluşturulması ve mozaiğe uygulanmasını yani çalışma sürecinin tümünü anlatan bir terimdir. Bu sebeple sadece bir iş kolunu ya da üretim aşamasının bir yönünü anlatırken ποιεῖν fiili yerine γράφειν veya εργαζεομαι fiilleri kullanılmıştır. Çoğunlukla geçmiş zaman formunda kullanılmış olan ποιεῖν fiilinin mozaik ustasının her zaman yaptığı işleri ifade ettiği düşünülmektedir. Fiilin Aoristum zamanındaki formu daha az kullanılmıştır[33], bu formun ise henüz tamamlanmayan iş sürecini tanımladığı düşünülmektedir. Latince *facere* kelimesi ποιεῖν fiilinin karşılığıdır. Nadiren de olsa fiil, bağışçının belirtildiği mozaik yazıtlarında da kullanılmıştır. Daha önce bahsedilmiş olan Thebai döşeme örneğinde[34] yazıtta mozaik sanatçılarının ilk işi μουσῖον ποιεῖν olarak tanımlanmıştır.[35]

Facere fiili ise imzalarda kullanılan en yaygın fiillerdendir. Bazı örneklerde kelimenin kısaltılmış hali kullanılmıştır.[36] Fiilin şimdiki zamanda (Praesens) kullanımı Cezayir'de bulunan Caesarea'daki 2.yy'a ait olduğu düşünülen döşeme üzerinde *facit* şeklinde belirtilmiştir.[37] Bir başka örnek olarak 2.yy'a tarihli döşeme üzerinde eksik durumda fiil yer almaktadır. Söz konusu iki örnekte paralellikler bulunduğundan kelimenin *fac(it)* olarak tamamlanması gerektiği düşünülmektedir.[38] Fiilin bazı örneklerde patron-bağışçı yazıtlarında kullanıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak daha önce bahsedilmiş olan Uzita'da yer alan döşeme üzerindeki bağışçı yazıtı[39]

[30]Donderer, **a.g.e.,** s.104-105.
[31]**a.e.**, s.21.
[32]**a.e.**, s.146-147. Yazıt için; **a.e.**, s.146 NR C30.
[33]Yazıtlar için; **a.e.**, s.57 NR A7, s.58 NR A9, s.59 NR A11.
[34]Yazıt için; **a.e.**, s.59 NR A10.
[35]**a.e.**, s.19-20.
[36]Yazıtlar için **a.e.**, s.99 NR A73, s.101 NR A77, s.105 NR A83, s.108 NR A86, s.113 NR A89.
[37]**a.e.**, s.92 NR A60.
[38]**a.e.**,s.85 NR A48.
[39]**a.e.**, s.146 NR C30. Bu konu hakkındaki diğer örnekler için bkz.; **a.e.**, s.142 NR C24, s.144 NR C27, s.146 NR C29, s.150 NR C34.

verilebilir. Bu yazıtlar içerdiği daha kapsamlı ifadeler ve çoğunlukla merkezi bağlanma yeri ile saf imzalardan farklıdır.[40]

Döşemelerde iki ismin bulunduğu imzalarda iş bölümünün görülmediği örnekler bulunmaktadır. Bunlardan biri İspanya, Emerita Augusta'da bulunan 2.yy'a tarihli bir döşemede, farklı yerlerde iki farklı ismin bulunduğu döşeme imzasıdır. Döşemede iki farklı kişinin çalıştığı işçilik açısından da belli olduğundan dolayı bu iki ismin usta ve çırağı olduğu düşünülmektedir. İmzalardan biri (Felix) iki yunus betiminin arasında yer alır, bu alan döşemenin diğer bölümünden işçilik olarak daha kalitesizdir. İkinci imzanın (Baritto) bulunduğu alanın işçiliği daha nitelikli olduğundan burayı yapan ustanın işinde daha iyi olduğu anlaşılmaktadır.[41] Bir diğer örnek Fransa, Juliobona'da yer alan 3.yy'a tarihli döşeme üzerindedir. Burada döşemenin ikinci zanaatkârının "Discipvlvs" olduğu görülmektedir.[42]

Geç İmparatorluk Dönemi'ne ait bazı imzalarda "atölyeden" anlamına gelen "*ex officina*" ifadesi yer alır. Bu imzaların sözü edilen atölyelerin ürünleri için reklam özelliği gösterebilmesinin yanı sıra sabit atölyelerin varlığı için kanıt oluşturdukları söylenebilir. Ek olarak yapılarda bireysel parçalar yerine genel dekorasyonun önem kazanmasıyla değişen anlayışı ve zanaatkarların becerisi yerine ortak bir çalışma ve üretimi göstermektedir.[43] 2.-3.yy sonlarından itibaren çoğunlukla Kuzey Afrika[44] ve İber Yarımadası'nda bulunan bu imzalar,[45] Roma İmparatorluğu'na ait diğer bölgelerde bulunmamaktadır. Galya'da ise bir döşemede[46] görülmüştür.[47] İmzalar, sözü edilen bölgelerde "*ex officina*" ifadesinin ardından gelen tamlama oluşturan isimden meydana gelir. Sadece Kuzey Afrika örneklerinde isim *genetivus* halde görülür, bunun imzanın kısaltılmış şekli olduğu düşünülmektedir. Bu imza formülasyonu hakkında atölye sahibini sadece ticaretle uğraşan biri olarak mı belirttiği yoksa mozaik ustasının aynı zamanda atölye sahibi olduğunu mu ifade ettiği kesin

[40] **a.e.**, s.22.
[41] **a.e.**,s.42,86-87. Yazıt için; **a.e.**, s.86 NR A50.
[42] **a.e.**, s.42. Yazıt için; **a.e.**, s.108 NR A86.
[43] Dunbabin, 1999, s. 272,Sweetman, **a.g.e.**, s.119.
[44] Yazıtlar için; Donderer, **a.g.e.**, s.95 NR A67, s.101 NR A76, s.114 NR A90.
[45] **a.e.,** s.89 NR A55, s.90 NR A57.
[46] Yazıt için; **a.e.,**s.90 NR A58.
[47] **a.e.,** s.23, Dunbabin, 1999, s.272.

değildir.[48] İmzalardan bazıları işleyiş bakımından daha özenli mozaiklerde görülür. İspanya'daki Emerita Augusta'da yer alan 4.yy sonu-5.yy tarihli Dionysos ve Ariadne'nin betimlendiği döşeme örnek verilebilir. Burada "*ex officina Anniponi*" ifadesi yer almaktadır.[49] Bazı örnekler ise daha basit, sıradan döşemelerde görülür. Bu türdeki döşemelerde imzalar, tasarımdaki herhangi bir yere yerleştirilebilir. Numidya'daki Mascula'da yer alan 4.yy tarihli olduğu düşünülen döşeme bu açıklamaya örnek olarak verilebilir. Burada *"ex oficine Iunioris*" ifadesi geometrik motiflerin arasında, yuvarlak içerisinde yer alır.[50] İmzaların atölyelerin reklamı olarak kullanıldığı örneklerden biri İspanya'da Carranque'deki 4.yy sonlarına ait villanın mozaikleridir. Burada iki farklı atölyenin ürünleri yapının farklı bölümlerinde yer alır. Akhilleus ve Briseis in betimlendiği *triclinium* döşemesinde girişte hasarlı bir imza yer alır. Burada döşemenin Iulius Prudens'in atölyesinin ürünü anlamına gelen *"ex officin[a] Iu[...]ru[..]"* ifadesinin yer aldığı düşünülmektedir.[51] Daha önce anlatılmış olan *cubiculum* döşemesinde ise uzun bir yazıt yer alır. Burada, *"ex of(f)icina Ma..[..]ni"* ifadesiyle atölye sahibinin Maternus olduğu görülmektedir. Yazıtın devamında ise Hirinius'un boyama işlemini yaptığı; aynı zamanda da ikinci zanaatkâr olduğu belirtilmekte ve Maternus için bir mutluluk dileği bulunmaktadır.[52]

Mozaik ustalarının kazançlarına ait çok fazla kaynak bulunmasa da bu konu hakkında bazı ürünler ve zanaatkârlar için ödenebilecek en fazla ücreti belirlemeyi amaçlayan 301 yılına ait Diocletianus Fermanı bilgi sağlamaktadır. Burada Grekçe μουσιάριος, Latince *musiuarius* olarak adlandırılan duvar mozaiği ustasının günde 60 *denarius*, ψηφοθέτης veya *tessellarius* olarak adlandırılan zemin mozaiği ustasının ise günde 50 *denarius* kazandığından bahsedilmektedir.[53] Mozaik ustaları arasında yapılan bu ayrımın duvar ve zemin mozaiği ustaları arasında olduğu düşünülmektedir fakat bir diğer olasılık ince işlenmiş dekoratif mozaikler ile daha düz işlenmiş döşemelerin ustalarının arasında olduğudur.[54] 337 yılında İmparator Constantinus,

[48]Donderer, **a.g.e.,** s.24, Dunbabin, **a.y.**
[49]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.84 NR A47.
[50]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,**s.95 NR A66.
[51]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.94 NR A64.
[52]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.96 NR A68.
[53]Bruneau, **a.g.e.**, s.33, Burford, **a.g.e.,** s.143, Dunbabin, 1999,s. 275, Sear, **a.g.e.,** s.18.
[54]Bruneau, **a.g.e.,** s.33-4, Dunbabin, **a.y.**

mozaik ustalarının yanı sıra heykeltıraşlar, ressamlar, marangozlar, mimarlar gibi çok sayıda zanaatkârı içeren bir ferman yayınlayarak sanatlarını geliştirmek ve oğullarını bu konuda eğitmeleri için zanaatkârları zorunlu kamu hizmetinden muaf tutmuştur. Bu ferman daha sonra mazereti olan sanatçılar için küçük değişikliklere uğrayarak uygulanmaya devam etmiştir.[55]

4.2. Mozaik Sanatçıları ve İmzaları

Antik kaynaklarda zanaatkârlar ve sanatçılar hakkında sınırlı bilgiler bulunmaktadır. Mozaik sanatçıları hakkındaki bilgiler de az sayıdadır. Bu konudaki doğrudan kanıtlar Plinius'un Naturalis Historia eseri başta olmak üzere bazı edebi kaynaklarda, cenaze ve adak yazıtlarında bulunmaktadır.[56] Aynı zamanda onların coğrafi ve etnik kökenleri, sosyal durumları gibi konular, imzalar üzerindeki kısıtlı bilgilerden elde edilebilmektedir.[57] Mozaiklerin üzerinde günümüze ulaşabilmiş az sayıda imza bulunmaktadır. İmzaların coğrafi dağılımına bakıldığında bazı bölgelerde daha yoğun olmakla birlikte genel olarak eşit bir dağılım görülmektedir ve basit tasarımlarda da, en gösterişli döşemelerde de bulunabilirler. Genel olarak sadece zanaatkârların adından meydana gelen bu imzalar, bazı örneklerde ismin ardından Grekçe ya da Latince "yapılmış (bu)" anlamına gelen bir fiilden oluşmaktadır. Latince yazıtlarda ise ek olarak atölyeden anlamına gelen "*ex officina*" terimi görülmektedir. Nadiren görülen daha ayrıntılı bilgiler içeren imzalar da bulunmaktadır. İsimler, çok az örnek dışında birden fazla döşeme üzerinde görülmemektedir. Bu sebeple bir ustanın, sanatçının veya atölyenin stilini tanımlamak için imzalardan yola çıkılamamaktadır.[58]

Hellenistik Dönem'e ait mozaik imzalarında isim dışındaki bilgilere çok az rastlanır. Bazı örneklerde soy bilgisi-baba bilgisi bulunmasına rağmen çoğu imzada bu bilgiler görülmez. Ek olarak etnikon bilgisinin bulunduğu örnekler de görülmektedir.[59] Delos'ta yer alan MÖ 2.yy sonuna tarihlenen geometrik mozaiğin

[55]Dunbabin, 1999, s.276.
[56]**a.e.,** s.269.
[57]**a.e.,** s.273.
[58]**a.e.**, s.270-271.
[59]Donderer, **a.g.e.,**s.47, Dunbabin, 1999, s.273.

"Ἀνταῖος Αἰσχρίωνος ἐποίει"[60] yazılı imzası ve Fransa, Nimes'te yer alan MÖ 1.yy'a tarihli döşemenin "Πϋθις ὁ `Αντι- όχου έπόει"[61] yazılı imzası soy bilgisi bulunan imzalara örnek verilebilir. Nimes örneğinde kullanılan artikelin yerinden yola çıkılarak iki farklı yorum yapılmıştır; Pythis, Antiochus'un kölesidir veya artikulus evlat edinme ifadesini vurgulamak için kullanılmıştır.[62] Soy bilgisinin bulunmadığı imzalara Pella'da yer alan MÖ 4.yy son çeyreğine tarihli döşeme imzası örnek verilebilir. "Γνώσις έπόησεν" yazılı imzada fiil için seçilen form mozaik ustaları tarafından imzalar için tercih edilmeyen Attika formudur ve ustaların kökeni hakkında bilgi verdiği düşünülmektedir.[63] Bahsedilen bu imza, aynı zamanda bilinen en eski mozaik imzaları arasındadır.[64] Etnik kökenlerin belirtildiği döşemelere ise Delos'ta, MÖ 2.yy sonu-1.yy başına tarihlenen "[`Ασκλη]πιάδης `Αράδιο[ς] έπόει."[65] imzalı döşeme verilebilir. Burada mozaik ustası olan Asklepiades'in Fenike kıyılarındaki Arados'tan geldiği anlaşılmaktadır. Döşemenin bulunduğu evin girişinde Fenike tanrıçası Tanit'in sembolünün yer alması ev sahibinin de Fenike kökenli ya da bu bölgeyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Aynı zamanda ev sahibinin, o bölgeden bir mozaik ustasını işe almak istediğini de göstermektedir.[66] Pompeii'de bulunan MÖ 1.yy tarihli tiyatro sahnelerinin betimli olduğu iki emblema bu konu hakkındaki başka bir örnektir. "Διοσκουρίδης Σάμιος έποίησε."[67] imzalı döşeme Pompeii'de bulunmasına rağmen indirekt döşeme yöntemiyle yapılmış ve başka bir yerden taşınmış olabilir. Fakat ustanın nerede çalıştığını tam olarak söyleyemeyiz.[68] Hellenistik Dönem'e tarihli "[Δ]ιονύσιος [Η]ρακλείδου ['Αλεξ]ανδρεύς έ[ποίει]" imzalı döşeme Sicilya Segesta'da parçalar halinde bulunmuştur. "İskenderiyeli Herakleidesin oğlu Dionysios"un imzasını taşıyan bu döşeme parçası aynı zamanda Mısır dışında çalışan bir İskenderiyeli mozaik ustasının bilinen ilk örneği ve İskenderiyeli zanaatkârların saygınlığının göstergesi olarak kabul edilmiştir. İmza

[60]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.55 NR A4.
[61]**a.e.,** s.75 NR A34.
[62]**a.e.,** s.76.
[63]Yazıt için; **a.e.,** s.58 NR A9. Bu konudaki diğer örnekler için bkz; **a.e.,** s.64 NR A17, s.79 NR A39, s.80 NR A41.
[64]Dunbabin, 1999, s. 271.
[65]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.56 NR A6.
[66]Donderer, **a.g.e.,** s.56-57, Dunbabin, 1999, s. 273,
[67]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.59 NR A11.
[68]Dunbabin, 1999, s. 273.

dışında küçük parçaları günümüze ulaşan döşemede kurşun şeritler, çok küçük tesseralar ve pişmiş toprak tesseralar kullanıldığından teknik ve tarihleme Hellenistik Dönem'e işaret etmektedir. Benzer Sicilya örnekleri, MÖ 2.yy sonları-1.yy başlarını göstermektedir.[69]

Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise Grekçe yazıtlar görülmeye devam etmiştir. Bu döneme ait imzalardaki isimler heterojen olduğundan köken bilgisine dair çok az net bilgi vermektedir. Çağrıldıkları zaman mozaikleri döşemeye giden, yeni merkezlerde atölye kuran ve yerel çırakları eğiten gezici mozaik ustaları, mozaiklerin yayılımında önemli rol oynamıştır.[70] Juliobona'da yer alan 4.yy'a ait olduğu düşünülen yazıtta İtalya'daki Puteoli'den gelen T. Sen(nius) ya da Sex(tius) Felix'in ve yerli olduğu düşünülen öğrencisi Amor'un çalışmaları anlatılmaktadır.[71] Bu yazıt, gezici mozaik ustasının ve yerli öğrencisi durumuna örnek olarak gösterilebilir.[72] Döşemeleri soyadını da kullanarak Grekçe imzalayan mozaik ustaları da görülmektedir.[73] Syria, Mas'udije'de yer alan 228-229 yıllarına tarihli döşeme ustası tarafından "Εύτύχης Βαρναβί- ωνος έποίει θλφ'"[74] şeklinde imzalanmıştır. Bir başka örnek 756 yılına ait Um er-Rasas'ta bulunan döşemedir. Burada yer alan yazıtta mozaik ustası Zadas Ieremias'tan ve hizmetkarlarından bahsedilmektedir.[75] İmparatorluğun batısında Latince konuşulan bölgelerde de mozaik imzalarında Grekçe kullanımının devamı görülmektedir. Bu durum sanatçının Grekçe konuşulan bölgelerden geldiğini kesin olarak göstermemektedir. Aynı zamanda Grekçe konuşulan bölgelerde de Latince formda imzalar da görülmektedir, bu durum ise formların batıdan alındığını gösterir fakat bu konu hakkındaki örnekler çok net değildir.[76]

Mezar anıtlarında bulunan yazıtlar, mozaik ustaları hakkında mozaik imzalarından daha fazla bilgi verebilir. Bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden

[69]Dunbabin, **a.y.** Bu döşeme hakkındaki diğer görüşler için bkz. **a.e.,** s. 273, dipnot 23.
[70]**a.e.**,s. 273.
[71]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.108 NR A86. Bu yazıt 4.1. bölümde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
[72]Dunbabin, 1999, s. 274.
[73]Donderer, **a.g.e.,** s.47.
[74]Yazıt için; **a.e.,** s.61 NR A12.
[75]Yazıt için; **a.e.,** s.79 NR A38.
[76]Dunbabin, 1999, s. 274.

biri Trakya'daki Perinthos'ta bulunan 1. veya 2.yy'a tarihlenen bir mezar yazıtıdır. Burada işini birden fazla şehirde yapan ve becerisiyle tüm mozaik ustalarından üstün olan seksen beş yaşında bir ustadan bahsedilmektedir.[77] Adı günümüze ulaşmamış olan bu ustanın yerel *boule* üyesi olan ve yetenek konusunda kendisiyle eşit Proklos adında bir oğlu vardır. Mezar taşını Proklos'un babası adına yaptırdığı düşünülmektedir. Aynı zamanda Proklos babasının mesleğini yapan, meclis üyesi ve özgür bir kişidir. Bu mezar yazıtına bakılarak gezici bir mozaik ustasının varlığı ve bir mozaik ustasının sosyal statüsünün ne olduğu anlaşılmaktadır.[78] Aynı döneme tarihlenen ve Perinthos'ta bulunan başka bir yazıtta Proklos ismi geçmektedir. Fakat bu bir onurlandırma yazıtıdır. Burada konseyin ve halkın Tykhe Tapınağı'nı bağışlayan soyadı Proklos olan P. Aelius Harpokraration'un Perinthos'ta ticaret yapan İskenderiyeliler tarafından onurlandırıldığından ve adına heykel dikildiğinden bahsedilmektedir.[79] Sözü edilen bu iki yazıtta adı geçen Proklos'un aynı kişi olduğu düşünülmektedir. Eğer bu şekildeyse onun sosyal konumu hakkında çeşitli sonuçlar çıkartılabilir. Bir Roma vatandaşını belirten *tria nominaya* sahip olması nedeniyle Proklos Roma vatandaşı olmalıdır. *Praenomen* ve *nomen gentile* ise Hadrianus tarafından verilen vatandaşlığı ifade etmektedir. Bu nedenle Proklos'un babasının *peregrinus* olması gerekmekteydi. Diğer bir olasılık ise Proklos'un yeni bir vatandaşın soyundan gelmesidir.[80] Mezar yazıtları hakkında başka bir örnek olarak İtalya Beneventum'da yer alan İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir mezar taşı gösterilebilir. Burada sosyal konumda daha alt seviyede olan mozaik ustası görülmektedir. Hermas isimli duvar mozaiği ustasının babası koloninin kölesidir ve kendisi de *nymphaeumda* çalışırken yüksekten düşerek ölmüştür.[81] Başka bir örnek yine duvar mozaiği ustasıyla ilgilidir. 1.yy ilk yarısına tarihlenen Roma'da yer alan mezar yazıtında imparatorluk azatlısı olan duvar mozaiği ustası Tiberius Iulius Nikephoros'un kendisi, erkek ve kadın azatlılar ve onların soyundan gelenler için sözü edilen mezarı yaptırdığı yazmaktadır.[82] MÖ 1.yy ortalarında Roma yakınlarında

[77]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.73 NR A32.
[78]Donderer, **a.g.e.,** s.47,73, Dunbabin, 1999, s. 274.
[79]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.75 NR A33.
[80]Donderer, **a.g.e.,** s.47,75, Dunbabin, 1999, s. 274.
[81]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.92-93 NR A61.
[82]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.94 NR A65.

bulunan mezar yazıtında bir aileye mensup özgür dört kişi kendilerine *"structor(es) paeimentar(i)"* kelimelerini kullanarak döşemeler yapan inşaatçılar-ustalar adını vermişlerdir. Fakat bahsedilen döşemelerin niteliği hakkında bilgi yoktur.[83] İmparatorluk Dönemi'nde çeşitli bölgelerde "*tesserarii*" veya "*tessellarii*" terimlerinin kullanıldığı mezar yazıtları bulunmaktadır. Bu yazıtların sahipleri köleler, azat edilmiş kişiler ve hür doğmuş vatandaşlardır. Fakat söz edilen bu terim hem zar imalatçıları hem de küçük bir askeri rütbe olarak kullanıldığından kesin olarak mozaik ustaları için tercih edildiği söylenemez.[84] İtalya, Brixia'da bulunan 1.yy'a ait olduğu düşünülen mezar yazıtı bu konuya örnek olarak verilebilir. *"Q(uinti) Postumi L(uci) f(ili) Rufi tesserari."* cümlesinin yazılı olduğu mezar yazıtında ölen kişinin isminin tam olarak geçtiği görülmektedir ve bu durum Geç Cumhuriyet Dönemi'ne atfedilmektedir. İsmin sonuna eklenen *"tesserarivs"* teriminin ise hangi anlamda kullanıldığı kesin değildir fakat mozaik ustası anlamında kullanılmış olma olasılığı daha yüksektir.[85] 4.yy'a tarihli İtalya, Falerio'da yer alan döşeme imzasında "*Felix tesserarius fecit*." cümlesinin yer almasından dolayı bu ihtimal düşünülmektedir.[86] Döşemenin Geç Antik Çağ'a ait olması nedeniyle terimin MÖ 1.yy'da kullanımı hakkında net bilgi verilememektedir. Aynı zamanda Brixia'da yer alan yazıtın kısa olması bu üç meslekten birinin kesin olarak anlaşılmasını engellemektedir.[87] Başka bir örnek olarak Fransa'nın güneyinde yer alan Vaison la Romanie'de İmparatorluk Dönemi'ne tarihli mezar yazıtı[88] verilebilir. Yazıtta geçen *"tess(erario)"* teriminin anlamı net olarak belli değildir. 234'e tarihli, Kreuznach'ta yer alan *"Victorinus tess(ellarius?) fec(it)."*[89] imzalı döşemede aynı kısaltma görüldüğünden mezar yazıtının bir mozaik ustasına ait olma olasılığı daha yüksektir.[90]

Mezar yazıtları aynı zamanda, üzerlerinde yazılı isimlere ait bilgiler bulundurduğundan kişinin sosyal konumu hakkında da bilgiler içermektedir. Fakat bu

[83]Dunbabin, **a.y.** Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.97 NR A70.
[84]Dunbabin, **a.y.**
[85]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.**, s.119-120 NR B5.
[86]Yazıt için; **a.e.,** s.89 NR A56.
[87]**a.e.,** s.119-120.
[88]Yazıt için; **a.e.,** s.121 NR B7.
[89]Yazıt için; **a.e.,** s.113 NR A89.
[90]Donderer, **a.e.,** s.171. Bu konu hakkındaki diğer örnekler için bkz.; **a.e.,** s.132 NR C11, s.121 B8, s.120 B6.

bilgiler mozaik imzalarında bulunmamaktadır. Ayrıntı belirten imzaların yanı sıra tek isimden meydana gelen imzalar çoğunluktadır. Bu sebeple imza sahiplerinin özgür doğmuş bir vatandaş, özgürlüğüne kavuşmuş bir adam, bir köle ya da *peregrin* kökenli bir adam olup olmadığı net olarak anlaşılamamaktadır.[91] Bazı imzalar Roma vatandaşlarının sahip olduğu *tria nominayı* veya üç ismi içermektedir fakat *tria nominanın* olduğu her imza mozaik ustasına ait olmayabilir. Kıbrıs'taki Nea Paphos'ta 3.yy'a tarihli Orpheus betimli döşemenin üst kısmında Grekçe [Gai]us (veya Titus) Pinnius Restitutus imzası bulunur. İmzanın sanatçıya ait olup olmadığı ise imzanın konumu nedeniyle tartışmalıdır.[92] İsimler incelendiğinde *tria nomina, nomen gentile ve cognomen*'in sadece belirli durumlarda verildiği; çoğunlukla adın sadece bir kısmının belirtildiği görülmektedir.[93] Bu duruma örnek olarak 1.yy'a tarihli *"Q(uintus) Amiteius Architect(us) fecit."* yazılı döşeme verilebilir. Burada *"Architectvs"* kelimesinin iş ünvanı mı yoksa bir *cognomen* mi olduğu kesin değildir. Mimarlardan bahseden birkaç döşeme bulunmasına rağmen bir mimarın *facere* fiilini kullanarak imzaladığı yazıt yoktur. Ek olarak döşemenin tarihi *tria nomina* seçeneğini arttırmaktadır. Bu düşüncelere dayanarak kelimenin *cognomen* olması daha olasıdır. Kesin olmayan bir diğer konu bu imzanın sanatçı ya da bağışçıya mı ait olduğudur. Yazıtın kısalığı, boyutunun küçüklüğü ve döşeme üzerindeki konumu (göze çarpmayan bir yerde olması) bunun bir sanatçı imzası olduğunu düşündürmektedir.[94] İmzalar, zanaatkârın etnik kökenleri hakkında kesin bilgi vermemektedir. Özellikle imparatorluğun batısında çeşitli kökenlere sahip kişilerin isimlerinin sık sık kullanılmasından dolayı isimlerin belirli bir bölgeye ait olarak ayrılması mümkün olmamıştır.[95] *Cognomina* olarak geçen isimler "-anus / -ianus" son ekine sahiptir. Bu son ekin kullanıldığı isimlerin köleler ve azatlılara ait olduğu örnekler çok nadirdir.[96] 3.yy'a tarihli, İspanya Gerunda'da yer alan *"Cecilianus ficet.(sic)"*[97] yazılı döşemede Cecilianus *cognomen* olarak kabul edilebilir. İki *cognomina* görülen imzalar da

[91]Dunbabin, **a.y.**
[92]**a.e.,** s. 275. Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.73 NR A31.
[93]Donderer, **a.g.e.,** s.48.
[94]Yazıt için; Donderer, **a.e.,** s.82 NR A46. **a.e.,** s.83-84.Bu konu hakkındaki diğer örnekler için bkz.; **a.e.,** s.108 NR A86, s.91 NR A59.
[95]Dunbabin, 1999, s. 275.
[96]Donderer, **a.g.e.,** s.48.
[97]Yazıt için; **a.e.,** s.87 NR A51. Bu konu hakkındaki diğer örnekler için bkz.; **a.e.,** s.88 NR A52, s.97 NR A71.

bulunmaktadır. Tunus'ta yer alan 3.yy ilk yarısına tarihli döşemede bu durum görülmektedir. *"[S]abinianus Senurianus"* adının geçtiği imzada sadece sayıların aksine *-ianvs* ekinin zaten var olan bir *cognomen'e* eklenmesiyle ilk *cognomen'in* oluşumu görülmektedir. Adından ikinci kez bahsederken, mozaik sanatçısı ilk *cognomen'i* kullanmıştır.[98] 3.yy'dan itibaren *cognomenlerin "-ius"* son ekine sahip olduğu görülmektedir ve çoğu imzanın özgür vatandaşlara ait olduğu düşünülmektedir.[99] 5.yy'a ait *"Ex of(f)i-cina Fer-roni, felix uti Stele-co."*[100] imzalı döşeme bu konu hakkında örnek olarak verilebilir. Bir diğer örnek ise 3.yy'a ait olan "*Prosthasius fecit."*[101] imzalı döşemedir.[102] İmzalarda *nomen gentile* ise en az bir kere görünmektedir. 3.yy'a ait olduğu düşünülen, Alexandria'da bulunan döşemede *"Sempron(ius) [s]travit*."[103] yazıtı görülmektedir. Burada yazıtın kısa olması ve mozaik üzerindeki konumu bunun imza olduğunu düşündürür. İsim, *nomen gentiledir*. Bazı durumlarda çoğunlukla annenin *gentile* ismi *cognomen* olarak geçebilmektedir.[104] İsmin kısaltma olarak kullanıldığı düşünülen bir örnek ise 4.yy'a tarihli Bignor'da bulunmuş olan döşemedir. Burada sadece "Ter (…)"[105] bölümü okunabilen yazıt yer almaktadır. Bu yazıtın kısalığı ve konumu nedeniyle mozaik ustasının imzası olduğu, ismin tam halinin ise "Terentivs" olduğu düşünülmektedir. *Nomen gentile* olarak düşünülen bu ismin *cognomen* olma olasılığı da yüksektir çünkü *gentile* isimler bazı durumlarda *cognomen* olarak kullanılmaktadır. Döşeme, aynı zamanda cognomenlerin isimlerin en önemli bölümü olarak görüldüğü dönem olan İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.[106] Sözü edilen bu durumda birkaç örnek dışında bahsedilen isimler özgür doğan vatandaşlara aittir. Soy bağından bahsedilmeyen durumlarda *peregrine* ve kölelerin adlarını ayırt etmek mümkün değildir fakat barbar adının Latince biçimi verilmişse bu kişinin *peregrinus* olma ihtimali köle olma ihtimalinden daha yüksek görülmektedir.[107] Kölelerin de

[98]Yazıt için; **a.e.,** s.104 NR A82. Sözü edilen bu yazıt 4.1. başlıkta ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
[99]**a.e.,** s.48.
[100]**a.e.,** s.90 NR A58.
[101]Yazıt için; **a.e.,** s.103 NR A81.
[102]Bu konu hakkındaki diğer örnekler için bkz.; **a.e.,** s.96 NR A68, A69, s.98 NR A72, s.100 NR A 75, s.101 NR A76, s.107 NR A84.
[103]Yazıt için; **a.e.,** s.108 NR A85.
[104] Donderer, **a.y.**
[105]Yazıt için; **a.e.,** s.111 NR A87.
[106]**a.e.,** s.48,112.
[107]**a.e.,** s.48.

döşemeleri imzaladığı görülmektedir. Tyndaris'te 2.yy ikinci yarısına tarihlenen döşeme imzası bu duruma örnek verilebilir. "['Επ'] ἀγαθῷ. Νεικίας Διονυσίου δοῦλος ἐποίει."[108] yazılı döşemede Neikias'ın, Dionysios'un kölesi olduğu belirtilmiştir.[109] Emerita Augusta'da bulunan 2.yy'a tarihli *"Baritto coloniae (servus). Felix."* imzalı döşemede geçen *coloniae (servus)* ifadesi, topluluk kölesini anlatmaktadır.[110] Aynı zamanda *"Indvstrivs"* kelimesi imzalarda köle anlamına gelebilmektedir. 2.yy' tarihli Tunus, Oudna'da yer alan döşeme bu konuya örnektir.[111] Mezar yazıtları üzerinde yer alan bilgilere bakıldığında[112] kölelerin de mozaik üretiminde çalıştıkları ve imza attıkları görülmektedir. Aynı zamanda mezar taşı bulunmayan çok sayıda köle olduğu da düşünülmektedir.[113]

Mozaik sanatçılarının kurumsal statüsü hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Roma Dönemi'nde sanatçı ve zanaatkârların üyesi olduğu *collegia* adında dernekler bulunmaktadır. Esas olarak yazıtlar ve kanunlardan öğrenebildiğimiz bu dernekler ekonomik, sosyal ve dini kimlik sağlamaktaydı ve zanaatkârlar, rahipler, askerler gibi üyeleri vardı. Burada bulunan zanaatkârların hepsi kendi alanında ve alanlarına en yakın zanaat hakkında yeterince bilgi sahibi ve profesyoneldi. *Collegiumlarda* çeşitli zanaatların varlığı görülmektedir fakat bu konuyla ilgili belirli bir kural olup olmadığı bilinmemektedir. En kalabalık ve büyük zanaat grubu marangozlar ve inşaat ustalarıdır. Bu grubun arkasından deri işçileri ve boyacılar gelmektedir. Bazı zanaatlar ise *collegiumlarda* hiç bulunmamıştır. Heykeltıraşlar ve matbaacılar bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Derneklerdeki üye sayısı hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Üye olmak için ortak yemekler, ortak adaklar ve diğer üyelerin cenaze törenlerinin masrafi için belli bir ücret gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple kazancı daha az olan zanaatkârlar *collegiumlara* katılamamış olabilir.[114] Mozaik sanatçılarının kendi derneklerini kurmaları konusunda iki yazıt bulunmaktadır. 19 yılına ait Roma'da yer alan yazıtta *"genio collegi pavimentariorum*

[108]Yazıt için; **a.e.,** s.71 NR A28.
[109]Donderer, **a.g.e.,** s.49, Dunbabin, 1999, s. 274.
[110]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.86 NR A50. Sözü edilen bu döşeme 4.1.bölümde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
[111]Yazıt için; **a.e.,** s.94 NR A63.
[112]Yazıt için; **a.e.,** s.103 NR A80, s.92 NR A61.
[113]**a.e.,** s.49.
[114]Burford, **a.g.e.,** s.160-3, Dunbabin, 1999, s. 275.

M(arcus) Alfius Onesimus dedic(avit)…"[115] ifadesinde geçen *"collegi pavimentariorum"* teriminin mozaik sanatçılarını da içeren döşeme yapımcıları anlamına geldiği düşünülmektedir. Diğer yazıt ise Erken Bizans Dönemi'ne aittir. Bu dönemde mozaik ustalarının kurumsal statülerinin farkında olduğu bilinmektedir. 6.-7.yy'a ait olduğu düşünülen Didyma'da yer alan yazıtta[116] mozaik ustaları iyi şans dileklerini belirtmişlerdir.[117]

[115]Yazıt için; Donderer, **a.g.e.,** s.82 NR A45.
[116]Yazıt için; **a.e.,** s.82 NR A44.
[117]Dunbabin, 1999, s.275.

BEŞİNCİ BÖLÜM
PAMPHYLIA BÖLGESİ MOZAİKLERİ

Bu bölümde Pamphylia Bölgesi'nde yer alan belgelenmiş mozaikler kısaca anlatılmıştır. Söz konusu döşemelerin tarih aralığı ise Hellenistik Dönem-4.yy sonu'dur. Sırasıyla kent tarihleri kısaca anlatılmış, daha sonra döşemeler hakkında bilgi verilmiştir. Pamphylia Bölgesi döşemeleri kataloğu ise "KATALOG" bölümünde yer almaktadır.

Pamphylia Bölgesi, Küçük Asia'nın güney kıyısında bulunmaktadır. Bölgenin batısında Lykia, doğusunda *Kilikia Trakheia*, kuzeyinde Pisidia ve doğal sınır olarak kabul edilen Toroslar, güneyinde ise yine doğal bir sınır olan Akdeniz yer almaktadır. Batı ve doğu sınırlar başta olmak üzere bölgenin sınırları çeşitli dönemlerde değişmiştir.[1] Batı sınır antik kaynaklarda farklı şekillerde geçmektedir. Strabon Geographika adlı eserinde batı sınır olarak Olbia'dan bahsederken[2]; Plinius Naturalis Historia adlı eserinde Phaselis kentini söylemiştir[3]. Doğu sınır ise Strabon'un Geographika adlı eserinde Korakesion olarak geçmektedir.[4] Plinius Naturalis Historia'da ve Ptolemaios ise Geographike Hypegesis' de Melas Nehri ve Side'yi doğu sınır olarak göstermiştir.[5] Plinius, buradan bahsederken Melas Nehri için eski sınır ifadesini kullanmış, bu sebeple Plinius'un da sınırları belirlerken eski bir kaynaktan yararlandığı ve politik sınırdan bahsettiği anlaşılmıştır.[6] Bazı kaynaklarda ise doğu sınır Syedra olarak geçmektedir. Söz konusu bu sınırlar Roma İmparatorluk Dönemi'nde Olbia-Korakesion arası olarak kabul edilmiştir. Bölgenin önemli kentleri ise batıdan doğuya doğru, Attaleia, Perge, Sillyon, Aspendos, Side ve Lyrbe olarak sayılabilir.[7]

---

[1]A. Özdizbay, "Perge'nin MS 1.-2.Yüzyıllardaki Gelişimi", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2008, s.8.
[2]Strab. XIV,IV,1.
[3]Plin. **HN,** 5,26,96
[4]Strab. IV,IV,2.
[5]Plin. **HN**, 5,26,96, Ptol. **Geographia**, 5,5,2.
[6]Özdizbay, **a.g.e.,** s.8.
[7]Özdizbay, **a.y**.

Antik kaynaklarda Pamphylia ile ilgili olarak Herodotos Pamphylialı olanların Amphilokhos ve Kalkhas'ın yanında savaşanlar ve Troia Savaşı dönüşü dağılmış olanların torunu olduğunu ve Pamphylia'nın kelime anlamına uygun olarak, bölge halkının karma bir topluluk olduğunu ve Troia Savaşı'ndan sonra Mopsos ve Kalkhas'ın öncülüğünde Toroslar'ın güneyine inerek bir kısmının Pamphylia'da yerleştiğini söylemiştir.[8] Strabon ise, eserinde bu bilgiden bahsetmiştir.[9]

5.1. Perge

Perge Antik Kenti, günümüzde Antalya il sınırları içerisinde, il merkezinin 18 km doğusunda yer almaktadır. Kent; güneydoğusunda İyilik Belen; güneybatısında ise Koca Belen tepeleriyle sınırlanmış ve Katarrhaktes (Düden) ile Kestros (Aksu) ırmakları arasında, Kestros'un 4 km doğusundaki bir tepe üzerine kurulmuştur. Söz konusu bu ırmaklar aynı zamanda bölgeye su sağlayan dört önemli ırmak arasındadır. Perge konumu itibariyle gelişmeye elverişli bir kenttir. Bu durumu, denizden içeride yer alması, Kestros Irmağı sayesinde denizle bağlantılı olması[10] ve hem doğuda hem de güneyde tarıma uygun ovalar bulunması sağlamıştır.[11]

Perge Antik Dönem'de ovalık Pamphylia bölgesinin en önemli dini merkezi ve önde gelen kentleri arasındadır.[12] Antik kaynaklarda Perge'den bahseden ilk yazar Sklylaks'tır. Pampyhlia'da Perge'ye geçişin yarım gün olduğunu belirten yazarın MÖ 4.yy başlarında yaşadığı bilinmektedir.[13] Plinius Naturalis Historia adlı eserinde de bölgenin konumu ve kentlerinden bahsetmiş ve buraya önceden Mopsopia dendiğini, Pamphylia Denizi ile Kilikia Denizi'nin birleştiğini ve içinde Perge'nin de bulunduğu Pamphylia kentlerini anlatmıştır.[14] Ptolemaios, Perge, Sillyon ve Aspendos'un Pamphylia'nın iç kısmında bulunduğunu,[15] Polemon ise Pamphylia'da Perge adlı bir şehirde olduğunu söylemiştir. Dionysos Periegetes Pamphylia'nın şehirlerini

[8]Hdt. **Hist.** 7.91., Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.41-42.
[9]Strab. XIV, IV, 3.
[10]Bu konu hakkındaki antik kaynaklar için bkz; A. Pekman, **Perge Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları,1989, s.3.
[11]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 41, Özdizbay, **a.g.e.,** s.9, Pekman, **a.g.e.,** s.1.
[12]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.41.
[13]Pekman, **a.g.e.,** s.1
[14] Plin.**HN.** V.96.
[15]Ptol. **Geographia,** 5,5.

sıralarken Perge'den, Stephanos Byzantinos Perge'nin Pamphylia şehri olduğundan[16], Strabon ise Perge'nin Kestros Nehri'nden 60 *stadia* içeride bulunduğunu söyleyerek Perge'nin konumundan bahsetmiştir.[17]

5.1.1. Perge Güney Hamam Mozaikleri

Güney Hamam, Perge'nin iki büyük hamamından biri olarak kabul edilmektedir ve kentin güney batısında, Hellenistik ve Geç Döneme'e ait kent kapılarının arasındaki avlunun batısında yer almaktadır.[18] Yapı, aynı aks üzerinde yer almayan, kuzeydoğu-güneybatı yönünde yan yana sıralanmış mekânlardan oluşmuştur.[19] Sırasıyla, Vespasianus, Hadrianus, Antoninuslar ve Severuslar Dönemlerine ait dört ana evreye tarihlenen Güney Hamam[20], Geç Antik Dönem'de çeşitli eklemeler ve tamiratlarla kullanılmaya devam edilmiştir. 4.yy sonu-5.yy başında palaestra galerisinde bulunan mozaiklerin yenilendiği bilinmektedir.[21] Güney Hamam'da mozaik döşeli mekânlar; *palaestrayı* çevreleyen *portikler, apodyterium, natatio* ile *frigidarium* arasındaki geçit niteliğindeki mekân ve Klaudios Peison Galerisi (Anıtsal Salon) olarak sıralanabilmektedir.

5.1.1.1. Natatio ile Frigidarium Arasındaki Geçiş Döşemesi

Natatio, apodyteriumun batısında ve *palaestranın* güneyinde yer almaktadır.[22] Mekânın ortasında kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerde merdiven bulunan, üstü açık, duvarları ve tabanı kireçtaşından yapılmış havuz bulunmaktadır. Söz konusu bu havuz ve *natatio, palaestrayla* bağlantılıdır.[23] *Frigidarium, natationun* batı bitişiğinde yer almaktadır.[24] *Frigidariuma palaestranın* güneybatısından üç basamaklı bir geçitle

[16]Pekman, **a.g.e.,** s.3.
[17]Pekman, **a.y.**
[18]Özdizbay, **a.g.e.,** s.52.
[19]**a.e.,** s.53.
[20]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.197, Özdizbay, **a.g.e.,** s.68-71.
[21]Özdizbay, **a.g.e.,** s.71.
[22]**a.e.,** s.56.
[23]**a.e.,** s.58.
[24]**a.e.,** s.59.

ulaşılabilmektedir. Yapının zemini ise beyaz ve koyu mavi kullanılarak yapılmış geometrik motifli opus sectile ile döşenmiştir.[25]

Natatio ile frigidarium arasında geçiş niteliğinde, zemini mozaik döşeli bir mekân yer almaktadır. Söz konusu bu geçit *natationun* batı duvarının güneyindeki kapı açıklığının gerisinde bulunmakta, kuzeyde ise *palaestra* güney *portiğinin* batı ucuna açılan bir koridora ulaşmaktadır. Geçit, dikdörtgen ön alan ve gerisinde yer alan yamuk biçimli alandan oluşmaktadır. Aynı zamanda mekânın batı sınırını da oluşturan *frigidarium* havuzunun duvarının döşemeyi kestiği görülmektedir. L biçimli olan döşeme üç panodan oluşmaktadır. Söz konusu döşemede panolar A,B ve C olarak adlandırılmıştır.[26] **(Kat.no.1)**

Dikdörtgen biçimli A panosu, *natatiodan* geçide açılan kapı açıklığının önündedir. Panonun ortasında beyaz zemin üzerine mavi tesseralar kullanılarak baklava motifi işlenmiştir. Bu motifin ortasında beyaz ve kırmızı tesseralar kullanılarak dört mekikli daire[27] motifi işlenmiştir. Ortada kalan kırmızı tesseraların oluşturduğu içbükey çokgenin merkezinde ise beyaz tesseralardan yapılan çarpı motifleri yer almaktadır.[28]

Kare olduğu düşünülen B panosu, A panosunun batısında yer almaktadır. Panoda beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi tesseralar kullanılarak altı mekikli daire motifi[29], motifin içerisinde ise yine aynı renk tesseralar ile altı yapraklı rozet motifi[30] işlenmiştir.[31]

Kare ya da dikdörtgen olduğu düşünülen C panosu, B panosunun kuzeyinde yer almaktadır. Panoda beyaz zemin üzerine mavi tesseralardan bir daire motifi, merkezinde ise kırmızı ve beyaz tesseralar kullanılarak yaprakları baklava biçiminde,

[25]Özdizbay, **a.g.e.,** s.60.
[26]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.267-270.
[27] LDG II, s.38.
[28]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.269.
[29] LDG II s.38.
[30] LDG II, s.42.
[31]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.269-270.

sekiz yapraklı motifi[32] işlenmiştir. Ek olarak panoda kuzeydoğu-güneybatı hatlı antik dönem onarımı görülmektedir.[33]

Döşemede bordür olarak kırmızı tesseralar kullanılarak 5-6 tessera sırası kalınlığında şeritler tercih edilmiştir. A panosunda batı kenar bordürü B panosunun bordürüyle bitişiktir. Doğu kenarda ise bordür şeridinin olmadığı ya da *natatioya* açılan kapının eşik bloğunun altında kaldığı düşünülmektedir. B ve C panolarında ise batı sınırını oluşturan şeritlerin *frigidairum* havuzu duvarının altında kaldığı anlaşılmaktadır. Bordürlerin dışında kalan alanlarda ise polygonal kesilmiş çakıl taşları kullanılmış, beyaza ek olarak farklı renkte taşlar da tercih edilerek ebruli bir görünüm oluşturulmuştur. [34]

Natatio ile *frigidarium* arasında yer alan bu mekânın döşemesinin üslup özellikleri açısından B Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 2.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[35]

5.1.1.2. Frigidarium Döşemesi

Natationun batı bitişiğinde bulunan *frigidariumda* yer alan döşemeler üç ayrı evreye aittir; yüzeyde geometrik motiflerden oluşturulmuş opus sectile döşeme, altında dikdörtgen biçimli mermer levhalardan meydana gelen ikinci bir döşeme, en altta ise opus spicatum[36] tekniğinde bir döşeme parçası yer almaktadır.[37] Söz konusu bu opus spicatum döşeme parçası, 1981 yılında yapılan sondaj çalışmalarında bulunmuştur. Döşemenin altında yer alan dolgu topraktaki buluntular ve dikdörtgen

[32]LDG II, s.41.
[33]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.270.
[34]**a.e.,** s.269.
[35]**a.e.,** s.175. B Atölyesi hakkında bilgi için **a.e.,** s.327-330.
[36]Perge'de M3 Kodlu mezar yapısının peribolosunun güney kısmında libasyon düzeneği ile beraber döşenmiş opus spicatum tekniğinde döşeme yer almaktadır fakat yeterli bilgi bulunamadığından ayrı bir başlık açılmamış ve tez kapsamında incelenememiştir. Döşeme hakkında bilgi için bkz. A.Özdizbay, "Perge Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul, 2001,s.15.
[37]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.271, 297.

karoların boyutlarından yola çıkılarak parçanın Erken İmparatorluk Dönemi'ne ve mekânın en erken yapım aşamasına ait olduğu düşünülmektedir.[38] **(Kat.no.2)**

5.1.1.3. Güney Hamam Palaestrası Kuzey Portiği Döşemeleri

Palaestra, yapıya girişin sağlandığı *propylonun* gerisinde yer alır ve dört tarafı zemini mozaik döşeli *portikolarla* çevrili dikdörtgen bir avluya sahiptir. Söz konusu bu *portiklerden* kuzey *portik*, çeşitli özellikleriyle diğerlerinden ayrılmaktadır. 9.60 x 31.70 m ölçülerindeki kuzey *portikte*, kuzey duvarın önünde mermer bloklarla kaplı üç adet heykel kaidesi bulunmaktadır. Kaidelerin yanında ise biri Trainanus'a ait iki zırhlı imparator ve bir genç erkek heykeli bulunmuştur. Bu özelliklerden dolayı kuzey *portiğin* "İmparatorlar Salonu" olduğu düşünülmektedir.[39]

Kuzey *portiğin* kuzey duvarı önünde, sonradan buraya yerleştirilmiş kaidelerden doğuda yer alanın güney ve doğu kenarlarının dibinde fragmentar halde günümüze ulaşmış olan mozaik döşeme parçaları bulunmuştur. Kaidenin altına doğru devam eden bu parça, güney kenarda tessera sırası şeklinde görülürken, doğu kenarda küçük bir parça halindedir. Söz konusu parça 0.12 x 0.8 m ölçülerinde küp biçiminde diyagonal olarak yerleştirilmiş tessera sıralarından[40] oluşmaktadır. **(Kat.no.3)** Bordür dışı alana ait olduğu düşünülen bu parçalar, kuzey *portikte* bir erken dönem döşemesinin varlığını göstermektedir. Ek olarak döşemenin kaidelerin altına doğru devam etmesi kaidelerin *portiğin* ilk evresine ait olmadığını anlatmaktadır. Parçaların üslup özellikleri açısından A Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 1-2.yy' a tarihlendiği düşünülmektedir.[41]

Kuzey *portiğin* mevcut zemin döşemesi ise 45.40 x 12.80 m ölçülerinde, polykrom tesseraların kullanıldığı geometrik desenlerden oluşmaktadır. **(Kat.no.4)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; batı ve kuzey kenarlarda beyaz zemin üzerine kırmızı kullanılarak kesişen daireler motifi, güneybatı köşede ise beyaz

[38]**a.e.,** s.271,297, Işıl R. Işıklıkaya-Laubscher, "Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri", **Adalya**, XIX, 2016, s.171.
[39]Işıklıkaya, 2010, s.197-198, Özdizbay, 2008, s.54.
[40]LDG I, pl.105a
[41]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.175, Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.251-252. A Atölyesi hakkında bilgi için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.325-326.

zemin üzerine kırmızı kullanılarak oluşturulmuş sarmaşık sarmalı motifinden oluşan bordür dışı alan, kuzey, güney ve doğuda boncuk dizisi[42] bordürü ve geometrik bir orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, kendi içinde söz konusu bordürün ayırdığı iki büyük panodan meydana gelmektedir. Bu panolar kapalı kompozisyona sahiptir.[43]

Doğuda yer alan ilk pano, 29.64 x 9.60 m ölçülerinde, polykrom tesseraların kullanıldığı geometrik desenlerden oluşmaktadır. Pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğuda kuzey-güney doğrultulu kesişim alanlarında farklı geometrik motiflerin kullanıldığı kesişen şeritler[44] motifli ince uzun dikdörtgen bir bordür dışı alan, kuzeyde ve güneyde dönüşümlü olarak yan yana yerleştirilmiş daire ve baklava dilimi dizisi, dörtlü guilloche motifi bandı, beyaz şerit, kırmızı şerit ve mavi tessera sırasından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, geniş aralıklarla yerleştirilmiş dik açıyla kesişen şeritler motifinden[45] oluşmaktadır. Motiflerin arasında kalan alanlarda ise dolgu motifi olarak; kesişen şeritlerde dikdörtgenler prizması, üçgen biçimli alanlarda mekik biçimli yapraklar, karelerde ise dikdörtgenler prizması dama tahtası, kesişen sekizgenler, gökkuşağı deseni, kesişen daireler, köşeleri ilmikli kare, dört kollu yıldız, balık pulu, çifte balta, yaprakları paralelkenar biçimli sekiz kollu yıldız, dört yapraklı rozetin etrafına yerleştirilmiş dört pelta, çarkıfelek, ilmikli daireler ve içbükey kenarlı sekizgenler oluşturan daireler kullanılmıştır.[46]

Batıda yer alan ikinci pano, 10.00 x 9.60 m ölçülerinde, polykrom tesseraların kullanıldığı geometrik desenlerden oluşmaktadır. Pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; hatlarının guilloche bandından yapıldığı tek dönüşlü svastika meander bandından[47] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Bordürde meander bandında arada kalan kare ve dikdörtgen boşlukların içinde dolgu motifi olarak kesişen sekizgenler, dikdörtgenler prizmaları, ilmikli kare ve iç içe geçmiş yastık motifi kullanılmıştır. Orta pano ise dairenin içine yerleştirilmiş, iç içe geçmiş üç sekiz

[42]LDG I, pl.23k.
[43]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.253-255.
[44]LDG I, pl.144e.
[45]LDG I, pl.146c.
[46]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.256-258.
[47]LDG I, pl.39b.

motifinden oluşan düğüm motifinden[48] meydana gelmiştir. Burada dairenin dışı kurdele motifiyle çevrilmiştir. Sekizlerin dışı ise çan biçimli dalga[49], gölgelendirilmiş kordon[50] ve gökkuşağı desenli kordon[51] motifleriyle çevrelenmiştir. Dolgu motifi olarak daire ve üç sekizli düğüm arasında volütlü pelta, zeminde kalan üçgen biçimli boşluklarda ayaklı kadeh ve bitkisel desenler, kesişim alanlarında ise ilmikli daireler, balık pulları ve şemsiye motifi kullanılmıştır. Üç sekiz motifinin merkezinde ise bir madalyon bulunmaktadır. Söz konusu alanın günümüze ulaşan bölümünde tanımı yapılamamış bir figür ve "Σόλω[ν]" olarak tamamlanmış bir yazıt yer almaktadır.[52] Mevcut zemin döşemesinin üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[53]

Kuzey portik döşemelerinin aralarında seviye farkı bulunması ve söz konusu döşemelerin tessera dizilimlerinin farklı olması gibi özelliklere bakılarak kaidelerin altında yer alan ve parçalar halinde korunagelmiş döşemenin Erken Dönem'e ait olduğu, dolayısıyla bu alanda en az iki mozaik evresinin bulunduğu görülmektedir.[54]

5.1.1.4. Güney Hamam Palaestrası Güney Portiği Döşemesi

35.70 x 3.75 m ölçülerindeki güney *portik*,[55] *natatio* ve *apodyteriuma* açılır.[56] Zeminde ise *portikte* 6, batı *portik* ile birleşim yerinde 1 olmak üzere toplam 7 panodan oluşan bikrom etkili geometrik döşeme yer almaktadır. **(Kat.no.5)**

Apodyteriumun önü ve kuzeydoğusuna denk gelen alanda yer alan birinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 4.12 x 2.33 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kuzeyde korunagelmiş parçasından anlaşıldığı kadarıyla çoğunlukta beyaz, polygonal taşlardan oluşmuş bir bordür dışı alan, güneyde korunagelmiş parçasından anlaşıldığı kadarıyla beyaz zeminli bir bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, beyaz zemin üzerine hatları koyu mavi tesseralarla yapılmış svastika

[48]LDG II, pl.290c.
[49]LDG I, pl.60g.
[50]LDG I, pl.6c.
[51]LDG I, pl.7g.
[52]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.259-261.
[53]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177. C Atölyesi hakkında bilgi için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.330-333.
[54]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.251-252.
[55]Işıklıkaya, **a.g.e.** s.204.
[56]Özdizbay, 2008, s.54.

meanderlerle birbirine bağlanan sekizgenler motifini[57] içermektedir. Sekizgenlerin içinde dolgu motifi olarak; daire içinde kare, daire içinde birbirine dönük iki pelta ve daire içinde üç yapraklı rozet kullanılmıştır.[58]

Apodyteriumun önünde yer alan ikinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 1.59 x 1.90 m boyutlarında, kesişim alanlarında farklı geometrik motiflerin kullanıldığı kesişen şeritler motifinin[59] kullanıldığı orta panodan meydana gelmektedir. Şeritlerin kesişim yerlerinde küçük kareler oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak karelerin içinde kenarları basamak biçimli yıldızlar, büyük karelerin içinde ise dört yapraklı rozet, dört mekikli daire, ters yerleştirilmiş iki pelta, diyagonal yerleştirilmiş kare ve iç bükey kenarlı kare kullanılmıştır.[60]

Apodyteriumun önü ve batı yarısına denk gelen alanda yer alan üçüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 5.10 x 2.35 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, kuzey kenarda beyaz şerit ve kırmızı şerit, güneyde beyaz şerit ve mavi şeritten oluşan bordür dışı alan, kırmızı şeritten oluşan bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, beyaz zemin üzerine aralarında kare ya da dikdörtgen alanlar oluşan tek dönüşlü svastika meander motifinden[61] meydana gelmektedir. Dolgu motifi olarak; desenin merkezinde kare ve içinde bir sekizgen etrafına yerleştirilmiş kareler, iki yanda yer alan daha küçük karelerde Süleyman düğümü ve diyagonal kare, kenarlarda yer alan dikdörtgenlerde ise baklava ve daire dizisi kullanılmıştır.[62]

Apodyterium ve natationun arasına denk gelen alanda yer alan dördüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 4.73 x 2.34 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, kuzey ve güney kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, kırmızı şerit, beyaz şerit ve mavi şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, beyaz zemin

[57] LDG I, pl.166b.
[58] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.222-223.
[59] LDG I, pl.144e.
[60] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.224-225.
[61] LDG I, pl.136e varyasyonu.
[62] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.226-227.

üzerine altıgenler ve kare etrafına yerleştirilmiş dört kollu yıldızlar motifinden[63] oluşmaktadır. Sekizgenlerin içinde dolgu motifi olarak Süleyman düğümü, düz ve içbükey kenarlı kareler, yedi kollu yıldız, karşılıklı yerleştirilmiş pelta ve kum saati kullanılmıştır.[64]

Natationun önünde yer alan beşinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 1.61 x 2.34 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, kuzey ve güney kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, kuzey, güney ve batıda kırmızı şerit, beyaz şerit ve mavi şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano beyaz zemin üzerine, yan yana yerleştirilmiş baklava ve arada yer alan kareler motifinden[65] oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak baklava dilimlerinde kenarları tırtıklı yıldız, karelerde ise dört yapraklı rozet, düz ve içbükey kenarlı kareler ve Süleyman düğümü kullanılmıştır.[66]

Natationun önünde yer alan altıncı pano, korunagelmiş ölçüleriyle 2.34 x 6.88 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, kuzey ve güney kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, kırmızı şerit, beyaz şerit ve mavi şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano beyaz zemin üzerine, ters dönüşlü svastika meander motifinden[67] oluşmuştur. Kare biçimli panolarda dolgu motifi olarak dört yapraklı rozet, dört mekikli daire ve dört kollu yıldız kullanılmıştır.[68]

Güney ve batı portiklerinin köşesinde yer alan pano, batıda *frigidariuma* açılan kapının önüne denk gelen alandadır. Pano, korunagelmiş ölçüleriyle 2.53 x 2.48 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, batı ve güney kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, doğu, güney ve batıda kırmızı şerit, beyaz şerit ve mavi şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano beyaz zemin üzerine, uç uca

[63] LDG I, pl.186d.
[64] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.228-229.
[65] LDG I, pl.161a.
[66] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.230-231.
[67] LDG I, pl.194a.
[68] Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.232-233.

yerleştirilmiş karelerden oluşan bal peteği deseninden[69] oluşmaktadır. Karelerin ortalarında altıgenler ve küçük üçgenler yer almaktadır. Dolgu motifi olarak karelerin içinde minik yıldızlar, altıgenlerde dört tesseralık karelerden oluşan çarpı kullanılmıştır.[70]

Güney *portik* döşemesinin üslup özellikleri açısından D Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[71]

5.1.1.5. Güney Hamam Palaestrası Batı Portiği Döşemesi

36.10 x 3.90-4.16 m ölçülerindeki batı *portik*,[72] güneyinde *frigidarium* duvarıyla sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda burada yer alan bir kapıyla söz konusu mekâna geçilebilmektedir.[73] Zeminde ise 6 panodan oluşan polykrom etkili geometrik döşeme yer almaktadır. **(Kat.no.6)**

Güneyden bakıldığında birinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 2.40 x 5.24 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, doğu ve batı kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, kuzey, doğu ve batıda kırmızı şerit ve beyaz şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano beyaz zemin üzerine, üçlü anahtar meander motifinden[74] oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak orta motifin etrafına yerleştirilmiş peltalar ve dört tarafında kum saati bulunan kare kullanılmıştır.[75]

İkinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 1.78 x 2.45 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; polygonal çakıl taşlarının kullanıldığı, doğu ve batı kenarda beyaz şerit ve kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, güney, doğu ve batıda kırmızı şerit ve beyaz şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano beyaz zemin üzerine, birbirine teğet geçen sekizgenler motifinden[76] oluşmaktadır. Sekizgenlerin arasında kolları üçgen, merkezi kare biçimli dört kollu

[69]LDG I, pl.205a.
[70]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.234-235.
[71]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.**, s.181. D Atölyesi hakkında bilgi için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.334-348.
[72]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.204.
[73]Özdizbay, 2008, s.54.
[74]LDG I, pl.195a.
[75]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.236-237.
[76]LDG I, pl.186c.

yıldız motifleri bulunur. Dolgu motifi olarak sekizgenlerin içinde merkezi kare biçimli dört kollu yıldız, karelerin içinde ise küçük yıldızlar kullanılmıştır.[77]

Üçüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 9.95 x 2.54 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; güneydoğu kenarda parça halinde korunagelmiş beyaz bordür dışı alan, stilize kemer bandından[78] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, merkezinde sekizgen oluşturacak şekilde uç uca yerleştirilmiş sekiz kare motifinden[79] oluşmuştur. Dolgu motifi olarak sekizgenlerde, iç içe geçmiş üç sekiz motifinden oluşan düğüm, daire içine yerleştirilmiş ve birbirlerine ilmiklerle bağlanmış sekiz daire, şemsiye; sekizgenlerin etrafındaki karelerde, dikdörtgen prizmaları, kesişen daireler, dama tahtası, baklava biçimli dama tahtası deseni, balık pulları, kenarları diş kesimli baklava dilimi, iç içe geçmiş yastık, köşeleri ilmikli kare, iç içe geçmiş Süleyman düğümü, köşeleri yuvarlatılmış kare, köşeleri yuvarlatılmış içbükey kare, dört kenarında kum saati bulunan kare ve sekizgen, dört mekikli daire; karelerin arasında yer alan baklava dilimlerinde kulakla daireler; üçgenlerde ise dikey tek mekik yapraklı pelta motifi ve iki yanda filiz bulunan mekik yaprağı kullanılmıştır.[80]

Dördüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 4.87 x 2.53 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; ince bir kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, doğu ve batı kenarda stilize kemer bandından[81] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, paralelkenardan oluşan kolları uç uca gelecek şekilde yerleştirilmiş sekiz kollu yıldızlar motifinden[82] oluşmaktadır. Yıldızların arasında farklı boyutlarda kareler yer alır. Dolgu motifi olarak karelerin içinde Süleyman düğümü, mekik yıldızı, dört mekikli daire, kesişen daireler, dama tahtası, gökkuşağı deseni, kenarları tırtıklı işlenmiş, iç içe yerleştirilmiş kare kullanılmıştır.[83]

---

[77]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.238-239.
[78]LDG I, pl.97d.
[79]LDG I, pl.373a.
[80]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.240-243.
[81]LDG I, pl. 97d.
[82]LDG I, pl.173b.
[83]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.244-246.

Beşinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 0.65 x 1.00 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; ince bir kırmızı şeritten meydana gelen bordür dışı alan, doğu ve batı kenarda stilize kemer bandından[84] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, beyaz zemin üzerine kırmızı kesişen daireler motifinden oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak dairelerin arasında kenarları tırtıklı kareler kullanılmıştır.[85]

Altıncı pano, korunagelmiş ölçüleriyle 6.35 x 2.53 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordür motifi doğu ve batı kenarda beyaz şerit ve kırmızı şerit, kuzey kenarda beyaz zemin üzerine kırmızıyla işlenmiş ince uzun dikdörtgen panodan oluşan bordür dışı alan, doğu ve batı kenarda stilize kemer bandından[86] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, beyaz zemin üzerine ilmikli daireler motifinden[87] oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak dairelerin arasındaki dikdörtgenlerde tırtıklı kareler kullanılmıştır.[88]

Batı *portik* döşemesinin panoları, üslup özellikleri açısından farklı atölyelere aittir. Güneyden birinci ve ikinci pano D Atölyesi'ne, diğer dört pano ise C Atölyesi'ne aittir. *Portiğin* orta-güney bölümünde yer alan ikinci ve üçüncü panoların birleşim yerinde seviye farkı ve düzensiz dikiş hattı görülmektedir. Ek olarak üçüncü panonun tessellatum tabakasının, ikincinin tessellatum tabakasına göre daha aşağıda olduğu ve bu panoyla aynı anda döşenmiş olan bordürün güneye doğru devam ettikten sonra kesildiği tespit edilmiştir. Bu durum söz konusu atölyelerin ait olduğu tarihlerin aynı olmasına rağmen D Atölyesi'ne ait olan ikinci panonun daha erken bir tarihte döşendiğini göstermektedir.[89]

[84]LDG I, pl.97d.
[85]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.247-248.
[86]LDG I, pl.97d.
[87]LDG I, pl.235a.
[88]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.249-250.
[89]**a.e.,** s.294, Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.179.

5.1.1.6. Güney Hamam Palaestrası Doğu Portiği Döşemesi

Yak. 36.85 x 4.68 m ölçülerindeki doğu *portik*,[90] güneyinde Klaudos Peison Galerisi'yle bitişiktir. Bu iki mekân, sütun dizisiyle birbirinden ayrılmaktadır.[91] Zeminde ise *portikte* 5, güney *portik* ile birleşim yerinde 2 olmak üzere toplam 7 panodan oluşan polykrom etkili geometrik döşeme yer almaktadır. **(Kat.no.7)**

Propylon açıklığının kuzeyine denk gelen alanda yer alan birinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.55 x 6.92 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğu ve batı kenarda beyaz zemin üzerine kenarları basamak biçimli kare dizisinden[92] oluşan bordür dışı alan, doğu ve batı kenarda mavi tessera sırası, kırmızı tessera sırası, beyaz şerit, koyu mavi zemin üzerine ikizkenar üçgenler dizisi[93], beyaz şerit, kırmızı tessera sırası ve mavi tessera sırasından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, mavi zemin üzerine ilmikli düğümlerle birbirine bağlanmış ve aralarında iç bükey kenarlı sekizgenler oluşturan daire motiflerinden[94] oluşur.. Daireler guilloche[95], gölgelendirilmiş kordon[96] ve gökkuşağı desenli kordon[97] bantlarıyla çevrelenmiştir. Dolgu motifi olarak, dairelerin içinde mekik biçiminde yaprakları olan dört yapraklı yıldız, iç bükey sekizgenlerde gökkuşağı üsluplu dört yapraklı yonca ve iç içe artılar kullanılmıştır.[98]

Propylon açıklığının önündeki alanda yer alan ikinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.51 x 3.45 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğu ve batı kenarda mavi tessera sırası, kırmızı tessera sırası, beyaz şerit, koyu mavi zemin üzerine ikizkenar üçgenler dizisi[99], beyaz şerit, kırmızı tessera sırası ve mavi tessera sırasından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, mavi zemin üzerine iç içe yerleştirilmiş iki dairenin arasında kablo motifleriyle birbirine bağlanan sekiz

[90]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.204.
[91]Özdizbay, 2008, s.54.
[92]LDG I, pl.5a.
[93]LDG I, pl.11d.
[94]LDG II, pl.404a.
[95]LDG I, pl.70j.
[96]LDG I, pl.6c.
[97]LDG I, pl.7g.
[98]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.205-206.
[99]LDG I, pl.11d.

motiflerinden oluşan çelenk motifinden[100] oluşmuştur. Daireler dalga bandıyla çevrilidir. Köşelerde ise volütlü peltalar kullanılmıştır.[101]

Propylon açıklığının güneyindeki alanda yer alan üçüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.37 x 9.52 m boyutlarında, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğu ve batı kenarda mavi tessera sırası, kırmızı tessera sırası, beyaz şerit, koyu mavi zemin üzerine ikiz kenar üçgenler dizisi[102], beyaz şerit, kırmızı tessera sırası ve mavi tessera sırasından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, dönüşümlü olarak yerleştirilmiş karşılıklı balık pulu motifinden[103] oluşmaktadır.[104]

Dördüncü pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.42 x 0.71 m boyutlarında, ince uzun dikdörtgen biçimlidir. Orta pano, açık mavi zemin üzerine aralarında uzun altıgenler ve küçük kare oluşturan kesişen sekizgenler motifinden[105] oluşmaktadır.[106]

Beşinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.42 x 0.55 m boyutlarında, ince uzun dikdörtgen biçimlidir. Orta pano, beyaz zemin üzerine sarmaşık sarmalı motifinden[107] oluşmaktadır.[108]

Doğu ve güney portiklerin köşesinde yer alan birinci pano, korunagelmiş ölçüleriyle 3.45 x 4.22 m boyutlarında, doğu ve güney kenarda beyaz zemin üzerine aralıklı kenarları basamak biçimli minik yıldızların oluşturduğu[109] bordür dışı alan, doğu, batı ve güney kenarda beyaz şerit, koyu mavi zemin üzerine ikizkenar üçgenler dizisi[110] ve beyaz şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, yatay ve dikey olarak yerleştirilmiş baklava dilimi ve bunların arasında oluşan kare motifinden[111] oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak baklava dilimlerinin içinde

---

[100]LDG II, pl.310a.
[101]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.207-209.
[102]LDG I, pl.11d.
[103]LDG I, pl.220b.
[104]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.210-212.
[105]LDG I, pl.169a.
[106]Işıklıkaya,**a.g.e.,** s.213-214.
[107]LDG I, pl.64d.
[108]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.215-216.
[109] LDG I, pl.5a.
[110]LDG I, pl.11d.
[111]LDG I, pl.161a, LDG I, pl.161b varyasyonu.

kulaklı daire, karelerin içinde, Süleyman düğümü, dört ilmikli düğüm, dikdörtgen prizmaları, dama tahtası deseni, yan yana ve üst üste yerleştirilmiş balık pulları, kesişen daireler, gökkuşağı deseni, kare etrafında dört kollu yıldız, kesişen sekizgenler, dört yapraklı rozetin etrafında peltalar, örgülü kare, iç içe geçmiş Süleyman düğümü ve köşeleri ilmilki kare, iç içe geçmiş yastık ve köşeleri ilmikli kare, dört kenarında kum saati bulunan dört köşeli yıldız kullanılmıştır.[112]

Doğu ve güney portiklerin köşesinde yer alan ikinci pano, doğu *portikte* yer alan geçidin kuzey ucuna denk gelmektedir. Pano, korunagelmiş ölçüleriyle 0.70 x 3.34 m boyutlarında, doğu ve kuzey kenarda beyaz tessera sırasından oluşan bordür dışı alan, doğu ve kuzey kenarda kırmızı tessera sırası ve koyu mavi tessera sırasından oluşan bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, beyaz zemin üzerine kesişen daireler motifinden oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak iç bükey kenarlı karelerde kenarları basamak biçimli kareler kullanılmıştır.[113]

Doğu *portik* döşemesinin üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[114]

5.1.1.7. Güney Hamam Apodyteriumu Döşemesi

10.20 x 15.50 m boyutlarında, *palaestranın* güneydoğusunda yer alan dikdörtgen planlı mekân, kuzeyde *palaestranın* güneyine, doğuda F2 çeşmesinin arkasındaki mekâna, güneyde ise Güney Hamam'ın dışına açılır. Mekânın merkezinde sekizgen bir havuz, doğu ve batısında ise karşılıklı nişler yer almaktadır. Söz konusu bu nişlerin kemerleri harç ve tuğla ile örülmüştür. Ayakları daha sonraki dönemlerde kesme taş bloklardan inşa edilmiştir. Havuzun duvarları tuğladan, içi ve dışı mermerle kaplıdır. İçte yeşil damarlı, dışta ise beyaz mermer kullanımı görülmektedir.[115]

Apodyterium zemin döşemesi, 10.10 x 10.55 m boyutlarında, polykrom tesseraların kullanıldığı, geometrik motiflerden meydana gelmektedir. **(Kat.no.8)** Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; sadece güneydoğu köşede korunagelmiş

[112]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.217-219.
[113]**a.e.,** s.220-221.
[114]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177.
[115]Işıklıkaya, **a.g.e.,**s.198, Özdizbay, 2008, s.56-57.

olan, polygonal beyaz çakıl taşlarından yapılmış zemin üzerine mavi bir şeritten oluşan bordür dışı alan, geometrik bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Bordür, kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Dışarıdan merkeze doğru; doğu, batı ve kuzeyde kırmızı üzerine beyaz baklava motifleri ve aralarında dikdörtgenler[116], içte ebruli bir şerit; güneyde ise kırmızı şerit ve içte pelta ve iki yapraklı rozet dizisinin oluşturduğu ilk bordür, beyaz zemin üzerine mavi ve kırmızı kullanılarak yapılan aralarında kare boşlukların bulunduğu ters dönüşlü meander[117] bandı ikinci bordür, mavi zemin üzerine beyaz kullanılarak yapılmış boncuk dizisi[118] ise üçüncü bordürdür. Boncuk dizisinin oluşturduğu bu bordür aynı zamanda orta panoyu kendi içinde dört eşit parçaya bölmektedir.[119]

Dört parçadan oluşan geometrik motifli orta panonun her parçasında farklı desen kullanılmıştır. Kuzeybatı köşede yer alan parça, beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi tesseralar ile sekizgenin etrafına yerleştirilen sekiz kareden[120] oluşmaktadır. Sekizgenlerin merkezinde ise daire oluşturan iki pelta bulunmaktadır. Kuzeydoğu köşedeki ikinci parça kesişim alanlarında farklı geometrik motiflerin kullanıldığı kesişen şeritler deseninden[121] meydana gelmiştir. Güneybatı köşedeki üçüncü parçada beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi tesseralar ile etrafi peltalarla çevrili dört yapraklı rozet motifi[122] kullanılmıştır. Son parça ise güneydoğuda yer almaktadır ve parçalar halinde günümüze ulaşmıştır. Beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi tesseraların kullanıldığı döşemede, uç uca yerleştirilmiş karelerden oluşan bal peteği deseni[123] kullanılmıştır. Bu desenin aralarında üçgenler, ortalarında ise altıgenler görülmektedir.[124]

Kapalı kompozisyona sahip olan döşemede tesseraların düzgün kesildiği ve derz aralarının dar olduğu görülmektedir. Ek olarak geometrik desenlerin düzgün kullanımı kaliteli işçiliğin göstergesidir. *Apodyterium* zemin döşemesinin üslup

[116]LDG I, pl.18e varyasyonu.
[117]LDG I, pl.39 f.
[118]LDG I, pl.23k.
[119]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.262-264.
[120] LDG II, pl.373a varyasyonu.
[121] LDG I pl.144e.
[122]LDG I, pl.227c varyasyonu.
[123]LDG I, pl.205a.
[124]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 264-265.

özellikleri açısından D Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[125]

5.1.1.8. Klaudios Peison Galerisi Döşemesi

46.80 x 13.40 m ölçülerinde *frigidarium* ile aynı aksta yer alan mekân, aynı mekânın kuzeyine doğru uzanmakta; doğu kenarın güney bölümü ise *palaestranın* kuzey ve batı portiklerine açılmaktadır. Yapı, ek olarak güneyinde kapıyla *frigidarium* ile bağlıdır. Mekân, dönem dönem değişikliklere uğramış; kuzey kısım daha geç dönemde yapılarak apsis eklenmiş, batıda ise *frigidariumdan* uzanan bir duvar inşa edilmiştir. Burada yapılan kazılar sırasında bulunan heykellerden 11 tanesinin "Claudius Piso (Klaudios Peison)" adlı birinin bağışladığı kalkan, destek ve *plinth* üzerindeki yazıtlardan anlaşılmaktadır. Mekânın modern adlandırması ise bu yazıtlardan dolayı "Klaudios Peison Galerisi" olarak geçmektedir.[126]

Klaudios Peison Galerisi'nin tüm zemini, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik desenli döşeme ile kaplıdır. **(Kat.no.9)** Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğu ve batı kenarlarda kırmızı şerit ve içte köşeleri uç uca gelecek şekilde düzenlenmiş dört kollu yıldız motifi[127], kuzeyde beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi tesseralar kullanılarak kesişen daireler motifi[128], güneyde ise beyaz, bezemesiz bölümden oluşan bordür dışı alan, kırmızı ve beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş testere dişi bandı[129], kesişen yarım daireler motifi[130] ve kırmızı ve beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş testere dişi bandından yapılmış bordür ve bordürün ayırdığı iki ana panelden oluşan orta panodan meydana gelmiştir.[131]

Orta panonun güneyde yer alan kare biçimli panelinde, merkezde bir daire ve etrafında içinde geometrik motiflerin bulunduğu kemerlerden meydana gelen motif düzeni[132] kullanılmıştır. Kemerlerin içinde dolgu motifi olarak, ilmikli daireler[133] ve

[125]Işıklıkaya,**a.g.e.,** s.265-266, Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.182-183.
[126]Özdizbay, 2008, s.63-64.
[127]LDG I, 184b.
[128]LDG I, pl.238e.
[129]LDG I, pl.10a.
[130]LDG I, pl.49b.
[131]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.277.
[132]LDG II, pl.367a varyasyonu.
[133]LDG I 235a varyasyonu.

kesişen daireler[134] kullanılmış, karşılıklı kemerlerde aynı motifler tercih edilmiştir. Bu motifin çevresi, aralarında boşluklar bulunan atlamalı olarak yerleştirilmiş anahtar meander bandı[135] ile çevrelenmiştir. Boşluklar dörtgen biçimlidir ve dolgu motifleri olarak balık pulları[136], üç boyutlu dikdörtgenler[137] ve uç uca yerleştirilmiş dört kollu yıldızların ortasında Süleyman düğümü kullanılmıştır.[138] Orta panonun orta ve kuzeydeki paneli, aralarında boşluklar bulunan guilloche bandıyla işlenmiş atlamalı olarak yerleştirilen anahtar meander bandı[139] ile çevrelenmiştir. Boşluklarda dolgu motifleri olarak; balık pulları, ilmikli daireler, dört yapraklı rozetin etrafına yerleştirilmiş dörder pelta, kare içerisinde Malta hacı, kesişen daireler, zikzaklı gökkuşağı deseni, iç içe geçmiş yastık motifi ve köşeleri ilmikli kare, dik açıyla kesişen şeritlerin ortasına yerleştirilmiş daireler, kare içerisine diyagonal olarak yerleştirilmiş kenarları tırtıklı işlenmiş iç içe kareler, yaprakları paralelkenar biçimli sekiz yapraklı yıldız, dik açıyla kesişen şeritlerin ortasına yerleştirilmiş, sekizgenler ve ortasında iç içe geçmiş Süleyman düğümü kullanılmıştır. Dikdörtgen panel, kendi içinde dört bölüme ayrılmıştır. Güneyde yer alan pano, 2.23 x 3.40 m ölçülerinde, dışarıdan merkeze doğru kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş testere dişi bandı[140] ve çan biçimli dalga bandının[141] çevrelediği beyaz zemin üzerine koyu mavi tesserayla işlenmiş yedi satırlık yazıttan meydana gelmiştir. Yazıtın ilk iki satırı günümüze ulaşmamış, geri kalan bölümleri ise parçalar halindedir. Bazilikanın yeniden inşa masraflarını karşılayan kişiye teşekkür edilen yazıt, harf karakterleri dolayısıyla 3.-4.yy'a tarihlenmektedir. Parçalar halinde korunagelmiş olan ikinci pano, yak. 3.82 x 10 m boyutlarındadır. Pano, kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş testere dişi bandının[142] çevrelediği ortalarında sekizgen oluşacak şekilde yerleştirilmiş kareler motifli[143] ana panodan meydana gelmektedir. Üçüncü pano 3.82 x 6.25 m boyutlarındadır. Pano, kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş testere dişi bandının[144]

[134]LDG I 237g varyasyonu.
[135]LDG I, pl.42f varyasyonu.
[136]LDG I, pl.215a varyasyonu.
[137]LDG II, s.39.
[138]Işıklıkaya, **a.g.e.**, s.279-280.
[139]LDG I, pl.42f varyasyonu.
[140]LDG I, pl.10a.
[141]LDG I, pl.60g.
[142]LDG I, pl.10a.
[143]LDG II, pl.373a.
[144]LDG I, pl.10a.

çevrelediği, kesişen daireler motifinin[145] kullanıldığı ana panodan meydana gelmektedir. Bu dairelerin aralarında mekik motifi, dairelerin arasında ise içinde gökkuşağı motifi yer alan kareler görülmektedir. Kuzeyde yer alan son pano ise 3.82 x 6.98 m ölçülerinde, kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş testere dişi bandının[146] çevrelediği, yaprakları paralelkenardan yapılmış sekiz kollu yıldızların uç uca gelerek yerleştirildiği motifin[147] kullanıldığı ana panodan oluşmaktadır.[148]

Söz konusu döşeme, mimariye uygun olarak yapılmıştır. Burada kullanılan malzeme, renk ve görülen işçilik tecrübeli bir usta grubunu göstermektedir.[149] Ek olarak döşemenin üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[150]

5.1.2. Macellum Kuzeybatı Girişi (B Kodlu Mekân) Döşemesi

Macellum, kentin güneyinde, Hellenistik surların bittiği hattın ortasında ve Geç Dönem Surları'nın içinde yer almaktadır. Doğusunda Yuvarlak Kuleli Oval Avlu, güneydoğusunda ise kuzey-güney doğrultulu Sütunlu Caddenin güney ucu bulunmaktadır. Dış ölçüleri 75.93 x 75.90 m, iç ölçüleri ise 50.80 x 5.20 m olan yapı, iç içe geçmiş üç kareden oluşan plana sahiptir. Dört tarafı, iki *krepisli* bir *stylobat* üzerine oturtulmuş, yüksekliği 8.78 m olan sütunlu *portikolar* ile çevrilidir. *Portikoların* arkasında ise dükkanlar (*tabernae*) yer almakta, bu dükkânların *portikolara* bakan cepheleri ise alt kısımları profilli *orthostatların* kullanıldığı düzgün kesilmiş kireçtaşı bloklardan yapılmıştır.[151] *Macellumun* kuzeybatı girişi (B kodlu mekân), *macellumun* batı kanadında, kuzeyden ikinci dükkândır. Mekân, doğuda *macellumun* kuzey ve batı portiklerinin birleştiği köşeye, batıda ise *stoa diple*(?)'nin kuzey ucuna açılmaktadır. 5.18 x 5.15 m ölçülerinde kare planlı mekânın tüm zemini

[145]LDG I, pl.238b ve LDG I, pl.239a varyasyonları.
[146]LDG I, pl.10a.
[147]LDG I, pl.173b.
[148]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.281-284.
[149]**a.e.,** s.278.
[150]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177.
[151]Özdizbay, **a.g.e.,** s.112-113.

polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik desenli döşeme ile kaplıdır fakat döşemenin günümüze ulaşan bölümü 5.04 x 4.80 m'dir.[152] **(Kat.no.10)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz şerit ve tüm kenarlarda farklı kalınlığa sahip kırmızı şerit, güney kenarın batı bölümünde bu düzene ek olarak söz konusu şeritlerin arasında mavi tessera sırasının kullanıldığı, güneybatı köşenin batı bölümünde dolgu motifi olarak peltanın bulunduğu bordür dışı alan, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz şerit, mavi zemin üzerine beyaz ile işlenmiş diken dizisi[153], beyaz şerit, mavi şerit ve beyaz şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir.[154]

Orta pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kırmızı şerit, beyaz şerit ve mavi tessera sırasının çevrelediği beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş, gölgelendirilerek üç boyutlu bir etki yaratılan ilmikli daireler motifinden[155] meydana gelmiştir. Dairelerin aralarında içbükey sekizgenler oluşmuştur.[156]

Döşemede, orta panoda bordür ve bordür dışı alana göre daha küçük boyutlu tesseraların ve daha fazla renklerin kullanılması orta pano ile diğer alanlarda kalite farkının olduğunu ve orta panoda daha tecrübeli sanatçıların çalıştığını göstermektedir. Orta pano, mekânın merkezinde değil, doğu duvara daha yakındır. Döşeme, tümüyle geometrik desenlerden oluşmakta ve kullanılan motifler döşemeye belirli bir yönden bakılmasını gerektirmemektedir. Bu sebeplerden orta panonun merkezde olmamasının sebebinin, tasarımla ilgili bir durum yerine döşemenin *stoa diple(?)*'ye açılan bölümünde batıdan okunacak şekilde bir yazıt bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.[157] Ek olarak döşemenin C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği söylenebilmektedir.[158]

[152]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.69.
[153]LDG I, pl.12d.
[154]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.70-71.
[155] LDG I, pl.235a.
[156]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.71.
[157]Işıklıkaya, **a.y.**
[158]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177.

5.1.3. Stoa Diple (?) Döşemesi

Macellumun batı kenarında ve batı *portiko* dükkanlarının arkasında yer alan 81.15 x 4.20 m ölçülerindeki *portikonun* (*Stoa Diple* ?) doğusunda Doğu Yuvarlak Kule bulunmaktadır.[159] Mekânın tüm zemininin döşeme ile kaplı olduğu düşünülmektedir fakat döşemenin tümü günümüze ulaşamamıştır. Burada pano sayısının mevcut olandan daha fazla olduğu fakat beş farklı panonun günümüze ulaştığı görülmektedir.[160] Tez kapsamı dolayısıyla, söz konusu bu panolardan iki tanesi anlatılmıştır. **(Kat.no.11)** Anlatılmayan üç pano 4.yy sonrasına aittir.

Macellum B girişi önünde yer alan kuzey pano, korunagelmiş boyutuyla 4.81 x 1.45 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motiflerden meydana gelmiştir. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; çok küçük bir bölümü korunageldiği için motif tanımının yapılamadığı fakat beyaz zemin üzerine sarmaşık sarmalı veya benzeri bir motifin işlendiği düşünülen bordür ve sekizgenin etrafına yerleştirilen sekiz kare[161] motifli orta panodan oluşmaktadır. Dolgu motifi olarak sekizgenlerin içinde guilloche motifi ile çevrili daireler, döşeme genelinde ise pelta, dama tahtası, Süleyman düğümü ve dört yapraklı rozet kullanılmıştır.[162] Panonun üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[163]

Macellum 4 numaralı dükkan önünde yer alan pano, korunagelmiş boyutuyla 4.62 x 3.00 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motiflerden meydana gelmiştir. Ek olarak döşemenin doğu kenarında batıdan okunacak şekilde 1.90 m uzunluğunda, "Aurelios Rufinos" isminin geçtiği tek satırlık bir yazıt yer almaktadır. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi kullanılarak sarmaşık sarmalı[164] motifinin betimlendiği bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, kendi içinde beyaz zemin üzerine kırmızı ve

[159]Özdizbay,2008, s.120.
[160]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.147-148.
[161]LDG I, pl.373a.
[162]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.149-150.
[163]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177.
[164]LDG I, pl.64d.

mavi kullanılarak tek dönüşlü svastika meander motifli[165] bir bordürle çevrelenmiştir. Meander motifinin aralarında oluşan kare ve dikdörtgen boşluklarda dolgu motifi olarak dört yapraklı rozet, kesişen daireler ve yan yana dizilmiş kareler kullanılmıştır. Orta pano deseninde ise beyaz zemin üzerinde kesişen düzensiz altıgenler motifi[166] bulunur. Motiflerin içi ise daha küçük boyutlu altıgen, baklava ve dairelerle doldurulmuştur.[167] Panonun üslup özellikleri açısından E Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[168]

Kuzey panoda kullanılan renkler ve dolgu motifleri, *macellum* döşemelerinin genelinden farklılık göstermektedir. Bu panonun sade ve dengeli kompozisyon düzenine sahip olan diğer döşemelere göre daha canlı olmasının sebebinin panonun konum olarak kuzeybatı girişin önünde yer alması olduğu düşünülmektedir.[169] 4 numaralı dükkân önünde yer alan panoda ise renk düzeninin ve geometrik motiflerin düzgün işlendiği görülmektedir. Ek olarak burada geometrik motiflerin kullanılması ve halı deseninin tercih edilmesi *macellum* döşemelerinin geneliyle uyumludur. Kendi içinde kapalı kompozisyona sahip olan panoda yer alan yazıtın *macellumun* tek mekânına ait kişisel bir yatırım olduğunu göstermektedir.[170] Söz konusu panolar farklı üsluplara sahiptir. Bu iki pano arasında ise düzgün bir dikiş hattı görülmektedir. Hem dikiş hattının düzgün olması hem de aynı bordürün iki panoda da görülmesi bunların birlikte planlanıp aynı evreye ait olduğunu düşündürmektedir.[171]

5.1.4. Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemeleri

Perge Aşağı Kent'te kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu olmak üzere iki ana cadde yer almaktadır. Kuzeyde birbirini kesip kavşak oluşturan bu sütunlu caddeler kenti dört bölüme ayırmaktadır. Kuzey-güney doğrultulu sütunlu cadde ise, yaklaşık 22 m genişliğinde, kentin güneyinde yer alan Hadrianus Dönemi Takı ile kuzeyde

[165]LDG I, pl.38d.
[166]LDG I, pl.213a.
[167]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.151-153.
[168]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.184. E Atölyesihakkında bilgi için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.348-355.
[169]Işıklıkaya, 2010, s.150.
[170]**a.e.,** s.152-153.
[171]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e** s.179.

akropolisin güney eteğinde yer alan F3 *Nymphaeumu* arasında yaklaşık 480 m'lik dört adet hafif kırılma görülen bir hat boyunca uzanır.[172] Perge Sütunlu Caddesi'nin tarihlendirilmesi konusunda mimari öğeler, anıtlar ve bazı yazıt parçaları yardımcı olmaktadır. Kuzey-güney doğrultulu Sütunlu Cadde mimarisi, daha önce burada var olduğu düşünülen Hellenistik Dönem'e ait caddenin üzerine sütunlu cadde mimari öğelerinin eklenmiş hali olduğu düşünülmektedir.[173] Söz konusu bu caddenin mimari öğelerinin çoğu Hadrianus Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Ek olarak caddenin güneyinde yer alan Hadrianus Takı ve kuzeyinde yer alan F3 *Nymphaeumu*'nun da Hadrianus Dönemi'ne tarihlendiği bilinmektedir.[174] Tabanı sarımsı kireçtaşı levhalarla kaplı olan caddenin batısında 6.50 m, doğusunda ise 5.50 m genişliğine sahip olan ve zemini çeşitli malzemeler kullanılarak yapılmış tesseralardan çok renkli, geometrik temalı mozaik döşemelerin olduğu *portikolar* yer almaktadır. Dükkân girişlerinin önünde yer alan bazı mozaiklerde ise dükkân sahiplerinin isminin bulunduğu reklam panoları oluşturulmuştur. Söz konusu bu döşemeler Geç Antik Dönem-Bizans Dönemi'ne aittir.[175] Perge Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde'nin doğu portiğinde 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10 ve 11 numaralı bölümlerde döşemeler yer almaktadır.

5 numaralı bölümde yer alan 56-68 numaralı sütunlar ile 7-8 numaralı bölümde yer alan 84-104 numaralı sütunlar arasında, yeri tam olarak tespit edilemeyen geometrik desenli döşemeler bulunmaktadır. Söz konusu döşemelerin ilk örneğinde "aralarında oluşan boş alanlara dışa taşarak bobin etkisi yaratacak şekilde daireler yerleştirilmiş olan, dik açıyla kesişen şeritler" motifi[176]; tercih edilmiştir. Dairenin merkezindeki karenin içi ise dört yapraklı rozetle doldurulmuştur. **(Kat.no.12)** İkinci örnekte ise net bir motif tanımı yapılamamıştır fakat kare içinde bir daire ve dairenin merkezinde geometrik motifler kullanıldığı düşünülmektedir. Tanımı yapılabilen motifler arasında pelta, bobin, iğ/mekik sayılabilir. **(Kat.no.13)**

[172]Özdizbay, 2008, s.137.
[173]**a.e.,** s.159.
[174]**a.e.,** s.165-166.
[175]**a.e.,** s.137.
[176]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.433, LDG I, pl.144e.

Döşemelerin üslup özellikleri açısından B Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 2.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[177]

7-8 numaralı bölümlerde yer alan 84-104 numaralı sütunlar arasındaki döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; üç boyutlu, gölgeli dalgalı ve kıvrımlı kurdele motifinden[178] oluşan bir bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Beyaz şeritle çevrili orta pano, aynı şerit tarafından kendi içinde fotoğrafta göründüğü kadarıyla üç panele ayrılmaktadır. Orta panel, beyaz zemin üzerine siyah(?) ile çevrilmiş yazıtlı bir daire ve bu dairenin üstünde iki adet iğ/mekik motifinden oluşmuştur. Bu panonun iki yanına siyah (?) zemin üzerine ilmikli daireler motifli panolar yerleştirilmiştir. **(Kat.no.14)** Döşemenin üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[179]

9-10 numaralı bölümlerde yer alan 115-126 numaralı sütunlar arasındaki döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; aralarında kare biçimli bezeme alanları bulunan, ters dönüşlü aralıklı svastika meander bordürü[180] ve geometrik desenli orta panodan oluşmaktadır. Meander motifinin arasında yer alan kare boşluklarda dolgu motifi olarak karşılıklı peltalardan oluşmuş daire[181] ve dört yapraklı bir rozetin etrafına yerleştirilmiş peltaların oluşturduğu dört yapraklı yonca[182] kullanılmıştır. Orta panoda ise birbirine bitişik yerleştirilen kare ve baklava desenlerinden oluşan motif [183] ile kolları baklava diliminden oluşmuş sekiz kollu yıldız motifi[184] kullanılmıştır. **(Kat.no.15)** Panonun üslup özellikleri açısından D Atölyesi'ne ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[185]

[177]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.176.
[178]LDG I, pl.65g.
[179]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.177.
[180]LDG I, pl.194a.
[181]LDG II, s.38.
[182]LDG II, s.41.
[183]LDG I, pl.161a.
[184]LDG II, s.41.
[185]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.177.

5.1.5. Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği/ Güney Bazilika Portiği Döşemesi Güney Bölümü

Kentin güneyinde, Hellenistik Dönem Kapısı ile Geç Dönem Kapısı arasında, batısında F2 ve F3 olarak adlandırılan çeşme yapıları, doğusunda ise *stoa diple(?)* ve *portiğin* güney yöndeki devamı olarak düşünülen ikinci *portiğin* bulunduğu alan trapez biçimlidir. Kuzey - güney doğrultusunda 92 m uzunluğunda, doğu-batı doğrultusunda kuzeyde 34 m, güneyde ise 54 m genişliğinde olan alan, "Geç Dönem Meydanı", "Septimius Severus Meydanı" veya "Meydan" olarak adlandırılmıştır. Söz konusu alanın 24.22 x 4.50 m ölçülerindeki doğu *portiği,* kuzey-güney doğrultuludur ve doğuda en az üç, güneyde ise bir kapı açıklığı bulunmaktadır. *Portik,* raporlarda "Güney Bazilika'nın kuzey girişine açılan *portik*" olarak geçmektedir.[186] Zeminde, beş panodan oluşan geometrik desenli döşeme yer almaktadır. Döşeme, Perge C ve H Atölyeleri olmak üzere iki farklı atölye tarafından ve iki farklı evrede yapılmıştır. Aşağıda anlatılacak olan üç pano güneyde yer almaktadır ve C Atölyesi'ne aittir.[187] **(Kat.no.16)** Kuzeyde kalan iki pano ise H Atölyesi'ne aittir[188] ancak tarih aralığı tez kapsamına girmediğinden anlatılmayacaktır.

Kuzeyden üçüncü pano, 3.42 x 3.00 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Geometrik motiflerin kullanıldığı pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğuda beyaz şerit, mavi şerit ve beyaz şerit; batıda ise 2.60 x 0.78 m boyutlarında, aralarında altıgenler bulunan yan yana yerleştirilmiş sekizgen ve haç dizisi motifi[189]nden oluşan bordür dışı alan, doğu, batı ve güneyde üçlü guilloche bandı[190], beyaz şerit ve guilloche bandından[191] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta panoda, beyaz zemin üzerine aralarında içbükey sekizgenlerin bulunduğu ilmikli daireler motifi[192] yer almaktadır. Daireler, bordürde yer alan guilloche bandıyla çevrelenmiştir. Dolgu motifi olarak dairelerin arasında kenarlarda

[186]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s. 171-172.
[187]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.173.
[188]H Atölyesi döşemeleri 5.yy'a tarihlidir. H Atölyesi hakkında bilgi için bkz. Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.368-371.
[189]LDG I, pl.180b ve LDG I, pl.180c varyasyonu.
[190]LDG I, pl.72 h varyasyonu.
[191]LDG I, pl. 70 j.
[192]LDG II, pl.404a.

basamaklı üçgenler, ortada ise kare kullanılmıştır. Dairelerin içinde iç içe geçmiş ilmikli dört yapraklı rozet ve iç bükey kenarlı kare, merkezinde daire etrafında çevrelenmiş sekiz yapraklı rozet bulunan kenarları kenarları kemer biçimli sekiz girintili daire, merkezinde dört yapraklı rozet bulunan iki kareden oluşmuş sekiz kollu yıldız ve diş kesimi motifinin çevrelediği beş satırlık yazıt yer almaktadır. Kuzeyden okunacak şekilde yerleştirilmiş yazıtın ilk iki kelimesi kısmen okunabilmiş; döşemenin "Onothe[os]" adlı kişi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.[193]

Kuzeyden ikinci pano, 6.00 x 3.00 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Geometrik motiflerin kullanıldığı pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; doğuda beyaz şerit, mavi şerit, beyaz şerit ve batıda kırmızı şerit, mavi şerit ve beyaz şeritten oluşan bordür dışı alan, beyaz ve mavi kullanılarak oluşturulmuş dalga bandı[194] bordürü ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta panoda, kesişen sekizgenler motifi[195] kullanılmıştır. Sekizgenlerin merkezinde içi Süleyman düğümü, iç içe yerleştirilmiş kareler, örgülü kare ve kenarları ilmikli kare motifleri bulunan kareler, sekizgenlerin kesişim noktalarında ise içinde ilmikli daire bulunan altıgenler yer almaktadır.[196]

Kuzeyden birinci pano, 2.58 x 2.57 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Geometrik motiflerin kullanıldığı pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; batıda beyaz şerit, koyu mavi şerit; doğu ve güneyde farklı kalınlıklarda beyaz şeritten oluşan bordür dışı alan; beyaz zemin üzerine koyu mavi sarmaşık sarmalı bandı ve testere dişi bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta panoda, ilmiklerle birbirine bağlanan daire ve kare motifi[197], bu motiflerin arasında ise ilmikli baklava dilimleri kullanılmıştır. Dolgu motifleri olarak kare ve dairelerin içinde; Süleyman düğümü, ters olarak yerleştirilmiş iki pelta, örgülü kare, ilmikli düğüm ve ilmikli kare; zeminde ise ilmikli düğüm,

[193]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.182-184.
[194]LDG I, pl.101b.
[195]LDG I, pl.169a.
[196]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.185-187.
[197]LDG I, pl.149d.

kenarları filizli mekik biçimli yaprak, basamaklı üçgen, üç ilmikli düğüm ve püsküller tercih edilmiştir.[198]

Söz konusu panolar, farklı bordür motifleriyle çevrelenerek kapalı bir kompozisyon oluşturmalarına rağmen birlikte döşenmişlerdir. Panoların üslup özellikleri açısından C Atölyesine ait olduğu, dolayısıyla 4.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[199]

5.1.6. Batı Nekropolis M9 Kodlu Mezar Yapısı Döşemeleri

Perge *akropolisinin* kuzey, kuzeybatı, batı ve güney eteklerinde dört adet *nekropolis* alanı bulunmaktadır.[200] Doğu şehir surlarının dışında doğu *nekropolisi*,[201] batı şehir surlarının dışında ve *akropolisin* batı eteklerinde batı *nekropolisi* yer almaktadır.[202]

Batı *nekropolis*, genel hatlarıyla batı şehir surları boyunca, *akropolisin* batı yamacının kuzey ucuna kadar gitmekte ve Koca Belen tepesinin eteklerinde bulunmuş olan bazı mezar kalıntıları, söz konusu *nekropol* alanının buraya kadar uzandığını göstermektedir. Çeşitli buluntular yardımıyla *nekropolün* Hellenistik Dönem'den itibaren kullanıldığı, 2.yy ile 3.yy arasında ise asıl görünümünü aldığı anlaşılmıştır.[203]

Batı *nekropoliste* yer alan M9 kodlu mezar yapısı, kesme kireçtaşı kullanılarak yapılmış ve *krepislerle* yükseltilmiştir.[204] İki katlı olan yapının tüm zeminlerinin mozaik döşeli olduğu bilinmektedir.[205]

M9'un alt katında yer alan ön avlunun zemininde polykrom, düzensiz kesilmiş polygonal taşlardan oluşan geometrik bir döşeme yer almaktadır.[206] **(Kat.no.17)** Döşemede beyaz zemin üzerine dört yapraklı rozet[207], kare, baklava dilimi, kare

[198]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.188-190.
[199]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.177.
[200]Özdizbay, 2001, s.10.
[201]**a.e.,** s.11.
[202]**a.e.,** s.12.
[203]Özdizbay, **a.y.**
[204]Özdizbay, 2008, s.260.
[205]Işıklıkaya,2010, s.59.
[206]Işıklıkaya, **a.y.**
[207]LDG II, s.42.

çevresine yerleştirilmiş dört köşeli yıldız[208] ve Malta hacı[209] motifleri kullanılmıştır. Alt katta yer alan iki mezar odasından ***M9.1***, güneyde yer almaktadır ve zemininde figürlü mozaik bulunmaktadır. Söz konusu döşemede polykrom tesseralar kullanılarak madalyon içinde Medusa betimlenmiştir. **(Kat.no.18)** Kuzeyde yer alan ***M9.2*** odasında ise beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş, boncuk dizisinin[210] çevrelediği deniz tanrısı betimli döşeme bulunmaktadır. **(Kat.no.19)** Üst kat zemininde ise polykrom olarak işlenmiş, pelta ve kare çevresine yerleştirilmiş dört köşeli yıldız[211] motiflerinin kullanıldığı geometrik döşeme yer almaktadır.[212] **(Kat.no.20)** M9 Mezar yapısı döşemelerinin üslup özellikleri açısından B Atölyesi'ne ait olduğu dolayısıyla 2.yy'a tarihlendiği düşünülmektedir.[213]

5.1.7. Konut Alanı Döşemeleri

Kentin kuzeydoğusunda, Y25 ve Y26 numaralı sokaklar arasında yer alan *insulada* A, B, C, D ve E Evi olmak üzere beş adet konut yer almaktadır. Y26 numaralı sokak bu evlerin kuzeyini, Y25 numaralı sokak ise güneyini sınırlarken; batı sınırı ise YK1 numaralı kanal oluşturmaktadır.[214] Çeşitli araştırmalar sonucunda söz konusu bu konutlarda 1-3.yy, 4.yy ve 5-6.yy olmak üzere üç evre; on bir mekânında ise *opus sectile, opus spicatum* ve *opus tessellatum* tekniğindeki döşemeler tespit edilmiştir. Bu döşemeler, hem mekânların zemininde hem de tuğladan yapılmış Geç Dönem'e ait döşemenin altında yer almaktadır.[215]

A Evi, *insulanın* güneydoğu köşesinde, ana girişi Y 25 numaralı sokağa açılır şekildedir. ***V4a***, kuzey-güney doğrultulu 7.80 x 8.65 m ölçülerinde, kareye yakın dikdörtgen planlı, ortada üstü açık 4.10 x 4.85 m ölçülerinde bir avlu ve onu kuzey, batı ve güney olmak üzere üç yönden çevreleyen *portikolardan* oluşan A Evi'ne ait

[208]LDG II, s.41.
[209]LDG II, s.40.
[210]LDG I, pl.23k.
[211]LDG II, s.41.
[212]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.59.
[213]Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.176.
[214]Turgut H. Zeyrek, "Perge Doğu Konut Alanı 1989-98 Kazılarında Ortaya Çıkarılan Evler: Mimari Açıdan Bir Değerlendirme", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı,(Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2002, s.16.
[215]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.56.

merkezi avludur. Avlunun zemini, tuğla ve farklı boyutlarda yassı taşlar ile kaplanmıştır. Doğu kenarda ise kuyu yer almaktadır.[216] V4a mekânının güneydoğu köşesinde yapılan V.4a.S2.96 sondajı sonucunda, yanık tabaka ve bu tabakanın altında mozaik taban tespit edilmiştir.[217] **(Kat.no.21)** Bikrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak yapılmış geometrik desenli döşeme[218], iki yanda beyaz tesseralarla oluşmuş şeridin sınırladığı dört yapraklı rozet[219] ve iç bükey kare[220] motiflerini içermektedir.

Döşemenin üslup özellikleri açısından B Atölyesi'ne ait olduğu düşünülmekte, dolayısıyla döşeme 2.yy'a tarihlenmektedir.[221] Söz konusu bu döşeme, doğu-batı yönünde kesilmiş, oluşan kanalın içine künk sırası yerleştirilmiştir.[222]

B Evi, doğusunda E, batısında D, güneyinde C evlerinin yer aldığı, cephesinin ise *insulanın* kuzeyindeki sokağa açıldığı, planının bir avlu ve çevresinde yerleştirilmiş mekânlar olarak düzenlendiği bir konut yapısıdır. **V24c**, V24 olarak adlandırılan merkezi avlunun kuzeydoğu köşesinde yer alan 3.18 x 3.91 m ölçülerinde doğu-batı doğrultulu dikdörtgen planlı B Evi'ne ait bir mekândır.[223] Söz konusu mekânda yapılan sondaj sonucunda zeminin batı bölümünde mozaik döşeme tespit edilmiştir.**(Kat.no.22)** V.24.S.97 kodlu bu sondaj V24'ün güneybatı köşesinde yapılmıştır. Döşeme, V4a döşemesinde olduğu gibi doğu-batı yönünde kesilmiş, oluşan kanalın içine künk sırası yerleştirilmiştir. Tessellatum tabakası altında ise kireç harcı ve taş sıralarından oluşan zemin ve bu zemini düzleyen taban gözlenmiştir.[224] Polykrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak yapılmış döşeme geometrik motiflerden oluşmaktadır. Dikey ve yatay olarak yerleştirilmiş karşılıklı balık pulu motiflerinin oluşturduğu parça[225] iki kenardan ana panoyu çevreler. Ana pano, ince sarı-beyaz tesseraların oluşturduğu şerit ile çevrelenmiş, ilmikli düğümlerle birbirine

[216] Zeyrek, **a.g.e.,** s.35.
[217] **a.e.,** s.39-40.
[218] **a.e.,** s.28.
[219] LDG II, s.42.
[220] LDG II, s.35.
[221] Işıklıkaya-Laubscher, **a.g.e.,** s.176.
[222] Zeyrek, **a.g.e.,** s.36.
[223] **a.e.,** s.59.
[224] **a.e.**, s.70.
[225] LDG I, pl.220a varyasyonu.

bağlanan daireler motifinden[226] meydana gelmiştir. Döşemenin üslup özellikleri açısından C Atölyesi'ne ait olduğu düşünülmekte, dolayısıyla 4.yy'a tarihlenmektedir.[227]

E Evi, *insulanın* kuzeydoğu köşesinde, cephesi kuzeyde yer alan konut yapısıdır. ***V13a***, 2.38 x 8.97 m ölçülerinde, doğu ucunda kapı bulunan bir mekândır. Bu mekânın zemininde dolgu toprağın altında mozaik döşeli taban tespit edilmiştir.[228] **(Kat.no.23)** Polykrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak yapılmış geometrik desenli döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; mavi zemin üzerine beyaz, boncuk dizisi[229]motifinin kullanıldığı bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, kendi içerisinde beyaz ve kırmızı şeridin çevrelediği beyaz zemin üzerine mavi ile dört yapraklı bir rozetin etrafına yerleştirilmiş peltalardan oluşan dörtlü yonca motifiyle[230] doldurulmuştur. Söz konusu motiflerin aralarında ise dolgu motifi olarak dört yapraklı rozet[231] kullanılmıştır. Döşemenin üslup özellikleri açısından D Atölyesi'ne ait olduğu düşünülmekte, dolayısıyla 4.yy'a tarihlenmektedir.[232]

V4a, V24c ve V13a döşemeleri, tessellatum tabakasının altında tuğla kırığı, kireç ve kumdan oluşan bir harç ve altında bir sıra taştan oluşan harç tabakasını içermektedir.[233]

5.2. Lyrbe

Pamphylia Bölgesi'nde yer alan Lyrbe Antik Kenti, Side'nin 23 km kuzeydoğusundadır. Antik kent, kuzeye doğru daralan güneye doğru eğimli bir tepe üzerinde kurulmuştur. Dikdörtgene yakın şekilli tepede bulunan kente ulaşım eğimin

[226]LDG I, pl. 235a.
[227]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.180.
[228]Zeyrek, **a.g.e.,** s.28,123-125.
[229]LDG I, pl.23k.
[230]LDG II, s.41.
[231]LDG II, s.42.
[232]Işıklıkaya, **a.g.e.,** s.183.
[233]Zeyrek, **a.g.e.,** s.28.

kısmen az olduğu güneydoğudaki sırttan yapılmaktadır. Bunun sebebi tepenin güneyi hariç üç tarafının çok dik olmasıdır. Bu alanda aynı zamanda surlar yer almaktadır.[234]

Dağ yerleşmesi olan Lyrbe'nin mevcut kalıntılarına bakılarak Roma Dönemi'nde gelişmiş bir kent olduğu anlaşılmaktadır. Kentte, arazinin konumundan dolayı tepenin kuzey, doğu ve batı bölümlerinde yapılaşma görülmemektedir. Hamam, tepenin güneybatı ucunda, *nekropolis* ise batıda kent dışında yer almaktadır. Yapılaşma ise güneydoğu bölümdedir. Kentin ana giriş kapısı yaklaşık olarak surun orta bölümüne denk gelmektedir. Buradan girildikten sonra ilk yapı *agoradır*. 52 x 66 m'lik alanı kaplayan *agora*, tepenin güneydoğu yamacında, alanın en merkezi yerindedir. Erken Roma Dönemi'nden Bizans Dönemi sonlarına kadar kullanılan *agora*, bu dönemlerde onarımlar ve eklemelerle günümüze kadar gelmiştir. Diğer yapılar ise *agoranın* çevresinde yer alacak şekilde düzenlenmiştir. Kuzey ve güneyinde ikişer, doğu ve batısında birer adet olmak üzere altı adet kapısı bulunan *agoranın* doğu ve batısında galeri ve dükkânlar; kuzeyinde *eksedra* ve kütüphane; güney tarafta çeşitli mekânlar; kuzeybatıda ise Geç Antik Dönem Şapeli yer almaktadır.[235]

Orpheus ve Bilgeler Mozaiği'nin yer aldığı mekânların yer aldığı kuzey bölümde, düzenli dükkânlar görülmemektedir. Mekânlar batıdan doğuya doğru sırasıyla; kütüphane, F Kapısı, *Eksedra* ve A Kapısı şeklindedir.[236]

5.2.1. Orpheus Mozaiği

Agora'nın Kuzey Galerisi'ndeki mekânların arasında bulunan *Eksedra, Agora*'nın kuzeydoğusunda 4.48 x 10.91 m boyutlarında, dikdörtgen bir plana sahiptir. İki katlı olan bu mekânın cephesi dört yarım İon sütunu ile Galeri'ye açılmaktadır.[237]

Eksedra (11 No'lu Mekân) zemininde polykrom mermer ve cam tesseralar kullanılarak yapılmış 3.38 x 6.39 m ölçülerinde Orpheus'un hayvanlara müzik çalarak

---

[234]J. İnan, **Toroslarda Bir Antik Kent: Lyrbe?- Seleukeia**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998, s.13, N. Yıldırım, "Lyrbe Agorası", Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Antalya, 2014, s.4.
[235]İnan, **a.g.e,** s.16-17,Yıldırım, **a.g.e**, s.2,4-5.
[236]İnan, **a.g.e.**, s.2.
[237]**a.e.,** s.25, Yıldırım, **a.g.e.**, s.18.

onları hipnotize etmesinin betimlendiği zemin döşemesi yer almaktadır.[238] **(Kat.no.24)**

Döşeme, stilize bitki ve geometrik motiflerin kullanıldığı geniş bir bordürün çevrelediği figürlü orta panodan oluşmaktadır. Boru çiçeklerinin oluşturduğu bitkisel bir bandı iç ve dış taraftan sırasıyla; siyah tesseralardan oluşmuş şerit, beyaz tesseralardan oluşmuş şerit ve testere dişi bandının[239] oluşturduğu geometrik bir bant çevreleyerek bordürü oluşturmaktadır.[240]

Orta panoda ise merkezde hayvanlar arasında belden aşağısı korunagelmiş Orpheus betimlenmiştir. Bir kaya üzerine oturmuş sağ koluyla solda yer alan, sadece telleri görülebilen *kitharaya* uzanır şekildedir. Döşemenin sol tarafı fazlasıyla tahrip olduğu için bu alanda sadece yaban domuzu görülmektedir. Sağ tarafta yer alan hayvanlar ise panter, ayı, karaca, geyik akbaba, yılan ve maymundur. Söz konusu bu hayvanlar tek bir çizgi üzerinde değil, kompozisyonun geneline dağılmış bir haldedir. Sahnenin iki yanında ise simetrik olarak iki ağaç ve önünde oturan iki kadın figürü bulunmaktadır. Sağ tarafta yer alan kadın figürü; iyi korunmuş, Orpheus'un çaldığı şarkıya ayağıyla eşlik eder şekilde, yüzünde ise müziğe hayran olmuş bir ifadeyle betimlenmiştir. Başının üzerinde "ΝΑΠΗ" yazmaktadır; dolayısıyla figür, vadinin personifikasyonudur. Sol tarafta ise başının üzerinde "ΨΑΗ" yazan ormanın personifikasyonu yer almaktadır. Figürün sadece yüzünün bir bölümü günümüze ulaşmıştır.[241]

Döşeme, hem Hellenistik Dönem hem de Roma Dönemi'ne ait özellikler taşımaktadır. Figürlerin doğal ortamlarında betimlenmesi, ışık-gölge oyunları, perspektif, derinlik, figürlerin diyagonal yerleştirilmesi ve sert kontürlerin kullanılmaması Hellenistik Dönem'e; sahnenin iki yanında yer alan simetrik figürler ve personifikasyonlar ise Roma Dönemi'ne ait özelliklerdir.[242]

---

[238]F. Tülek, **Efsuncu Orpheus**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998,s.50, İnan, **a.g.e.,**s.84, Yıldırım, **a.g.e**.,s.101.
[239]LDG I, pl.10a.
[240]İnan, **a.g.e**.,s.84, Tülek, **a.g.e**, s.50, Yıldırım, **a.g.e**, s.101-102.
[241]İnan, **a.g.e.,** s.84-86, Tülek, **a.g.e.,** s.51, Yıldırım, **a.g.e.,** s.101.
[242]İnan, **a.y.,** Tülek, **a.g.e**, s.60.

Jale İnan, söz konusu döşemenin tarihi için üslup özelliklerine bakarak ve benzer örnekleri karşılaştırarak 1.yy sonlarını önermiştir, ek olarak Lyrbe- Seleukeia Orpheus Mozaiği, erken Orpheus betimleri arasında sayılmaktadır.[243]

5.2.2. Bilgeler Mozaiği

Agora'nın Kuzey Galerisi'ndeki mekânların arasında bulunan kütüphane, *Agora*'nın batısında 4.40 x 4.30 m boyutlarında, kareye yakın bir plana sahiptir. *Eksedra* ile aynı *fasad* görünümünde olan bu mekân, kapı ile galeriye açılmaktadır. Mekânın altında, 4.46 x 4.24 m boyutlarında girişin batıdan yapıldığı tonozlu bir mekân daha yer almaktadır.[244]

Kütüphane (10 No'lu Mekân) zemininde, polykrom tesseralar kullanılarak yapılmış 3.90 x 3.95 m ölçülerinde, İlyada ve Odysseia'nın personifikasyonlarının bulunduğu orta pano ve bu panoyu çevreleyen Antik Dönem'in tarihçileri, filozofları, şair ve devlet adamlarının portrelerinin betimlendiği on altı panodan oluşan zemin döşemesi yer almaktadır.[245] **(Kat.no.25)**

Döşeme, en dışta geometrik motiflerin çevrelediği bordürden oluşmaktadır. Bu bordür dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine siyah crossletler, meander bandı[246], testere dişi bandı[247], saç örgüsü bandı[248], testere dişi bandı ve beyaz tessera şeridini içermektedir. Söz konusu bu bordürden sonra her biri 0.42 x 0.42 m ölçülerinde örgü bandının[249] çevrelediği pano, orta panoyu çevreler. Kuzey ve güney kenarlarda beşer, doğu ve batı kenarlarda ise üçer adet olmak üzere toplam 16 adet panodan 12 tanesinin kim olduğu bellidir. Giriş tarafı olan güney kenarda beş pano yer almakta fakat bunlardan solda Ksenephon ve yanında Diogenes günümüze ulaşmıştır. Bu sırada yer alan diğer üç pano hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. Doğuda yer alan portrelerden Anaksogoras ve Pythagoras günümüze ulaşmıştır. Güney kenara en yakın olan pano hakkında ise bilgimiz bulunmamaktadır. Pythagoras, ağız ve burnunun bir

[243]İnan, **a.g.e**, s.86.
[244]**a.e.**,s.24, Yıldırım, **a.g.e**, s.17.
[245]İnan, **a.g.e.**, s.86, Yıldırım, **a.g.e.**, s.98.
[246]LDG I, pl.38c.
[247]LDG I, pl.10a.
[248]LDG I, pl.72d.
[249]LDG I, pl.71b.

kısmı dışında iyi korunagelmiş, büst ve baş üç çeyrek görünümünde betimlenmiştir. Kuzey kenardaki panolar sırasıyla; Pherekydes, Demosthenes, Herakleitos, Hesiodos ve Lykourgos'dur. Pherekydes, Demosthenes ile; Herakleitos ise Hesiodes ile birbirlerine bakar şekilde betimlenmişlerdir. Son pano olan Lykourgos ise sağa bakar şekilde başı sola dönüktür. Batı kenarda ise Solon, Thukydides ve Herodotos yer almaktadır. Solon ve Thukydides korunagelmiştir fakat Herodotos'un sadece yazıtı iyi durumdadır. Panoların yönü, seyircilere göre düzenlenmiştir. Portreler özgün ve natüralist işlenmiştir. Kişilerin esmer, kumral ya da sarışın oldukları kullanılan renklerle belli edilmiştir.[250]

1.46 x 1.46 m ölçülerindeki orta panonun çok az bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Orta pano, kendi içinde de siyah tesseralardan oluşmuş ince bir şerit ile çerçeve içine alınmıştır. Çerçevenin kenarlarında ise küçük kareler yer almaktadır. Burada anlatılan konu, yazıtlardan anlaşılmaktadır. Beyaz zemin üzerine siyah tesseralarla figürlerin isimleri işlenmiştir. Soldan sağa doğru sırasıyla Ilias, Homeros ve Odysseia isimleri okunabilmektedir. Ayakta duran genç kız olarak betimlenen İlias'ın personifikasyonunun sadece sağ eli ve başı korunagelmiştir. Sağ elinde ise mızrak tuttuğu görülmektedir. Odysseia'nın da İlias gibi genç kız olarak betimlendiği, Homeros'un ise oturur pozisyonda betimlendiği düşünülmektedir. Bu düşüncenin sebebi olarak İlias'ın başının olduğu hizada Homeros'un da başının bulunması gerekliliğidir.[251]

Figürlerde renk tonları kullanılarak derinlik yaratılmıştır, bordürden merkeze doğru tessera boyutları küçülmekte ve kullanılan renkler artmaktadır. Ek olarak döşemenin işçiliğinin kaliteli olduğu görülmektedir.[252] Döşemede, aynı gruba ait olan kişilerin yan yana yerleştirildiği görülmektedir. Tarih yazarları Thukydides, Herodotos ve Ksenephon güneybatı köşede; doğa filozofları Pherekydes, Pythagoras ve Anaksagoras ise kuzeydoğu köşededir. Fakat bu kişilerin seçiminde nelere dikkat edildiği bilinmemektedir. Günümüze ulaşmamış panolarda ise kimlerin betimlendiği hakkında benzer konuların işlendiği diğer örneklere bakıldığında bu kişilerin Thales,

[250] İnan, **a.g.e**, s.87-90.
[251] **a.e.**, s.98.
[252] **a.e**.,s.90, Yıldırım, **a.g.e.**, s.99.

Aristoteles, Sophokles, Sokrates veya Euripides olduğu düşünülmektedir. Döşeme, bir epik şair(Hesiodos), beş filozof(Pherekydes, Pythagoras, Anaksagoras, Herakleitos ve Diogenes), üç tarih yazarı (Thukydides, Herodotos ve Ksenephon), bir hatip (Demosthenes), bir devlet adamı(Solon) ve bir kanun koyucu(Lykourgos) dan oluşan geniş bir meslek grubunu içeren ve bugüne kadar bilinen en fazla bilgenin betimlendiği mozaik olarak bilinmektedir.[253]

[253]Yıldırım, **a.g.e.**, s.101.

ALTINCI BÖLÜM

KILIKIA BÖLGESİ MOZAİKLERİ

Bu bölümde Kilikia Bölgesi'nde yer alan belgelenmiş mozaikler kısaca anlatılmıştır. Söz konusu döşemelerin tarih aralığı ise Hellenistik Dönem- 4.yy sonudur. Sırasıyla Ovalık Kilikia ve Dağlık Kilikia olarak iki ana başlığa ayrılan bu bölümde ilk olarak kent tarihleri kısaca anlatılmış, daha sonra döşemeler hakkında bilgi verilmiştir. Kilikia Bölgesi döşemeleri kataloğu ise "KATALOG" bölümünde yer almaktadır.

Kilikia Bölgesi genel hatlarıyla batıda Pamphylia ve Pisidia Bölgeleri, doğuda Suriye ve kuzeyde Lykaonia ile çevrilidir.[1] Bölge sınırları hakkında antik kaynaklar bilgi vermektedir. Strabon, eserinde bölgenin batı sınırının Korakesion (bugünkü Alanya) kentinden başladığını, doğu sınırının ise İskenderun Körfezi olduğunu söylemiştir.[2] Doğal sınırlar olarak bölgenin kuzeyinde Toros Dağları, güneyinde ise Akdeniz[3] bulunmaktadır.

Coğrafi özelliklerinin farklılığından dolayı Kilikia Bölgesi, Ovalık Kilikia *(Kilikia Pedias)* ve Dağlık Kilikia *(Kilikia Thrakheia)* olarak adlandırılan iki bölgeye ayrılmıştır.[4] Günümüzde genel hatlarıyla Ovalık Kilikia; Çukurova, Mersin ve Adana çevresini, Dağlık Kilikia ise Mersin'den Alanya'ya kadar olan alanı kaplamaktadır.[5]

6.1. Ovalık Kilikia *(Kilikia Pedias)*

Grekçe Κιλικία Πεδιάς (Kilikia Pedias), Latince *Cilicia Campestris* olarak adlandırılan[6] Kilikia Bölgesi'nin doğusunda kalan düzlük Ovalık Kilikia Bölgesi, antik kaynaklarda da geçtiği üzere genel hatlarıyla Soli Pompeiopolis'den başlayarak

[1]E. Şar, "Kilikia'da Ptolemaioslar", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010,s.17.
[2]Strab. XV,V, 1.
[3]Plin. **HN**,V,129,30, Strab. XI, I. 7.
[4]Strab. XIV, V, 1.
[5]S. Güzel, "Syedra Tarihi ve Sikkeleri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018, s.30.
[6]Hdt. **Hist.,** I.72, Strab. XIV,V,1.

Aleksandria Kat Isson (İskenderun)'a kadar olan alanı kaplamaktadır.[7] Ptolemaios ise söz konusu alanın batı sınırının Kalykadnos olduğunu söylemektedir.[8] Bölge, kuzeyinde ve batısında Toroslar, doğusunda Amanus Dağları olmak üzere U biçiminde dağlarla, güneyinde de Akdeniz ile çevrilidir.[9] Ek olarak bölgenin doğusunda Saros ve Pyramos nehirlerinin oluşturduğu deltayla denize ulaşan Aleion Ovası yer almaktadır.[10]

6.1.1. Adana

Seyhan Nehri'nin içinden geçtiği Adana, aynı zamanda Seyhan Havzası'nda bulunan en önemli kent olarak bilinmektedir. Kentin adının, Kilikia ile aynı anlamda kullanıldığı ve aynı zamanda Hitit İmparatorluk Dönemi'ne ait kaynaklarda Ovalık Kilikia'yı karşıladığı düşünülmektedir.[11] Adana kentinin Roma Dönemi'ne ait bilgileri, kentin bastırdığı sikkelerden bilinmektedir. Kent, ilk olarak IV.Seleukos Antiokhos Dönemi'nde sikke basmış ve daha sonraki dönemlerde de basıma devam etmiştir. İlk sikkeler üzerinde ise kent ile ilgili "Saros kıyısındaki Antiochia" tanımı görülmektedir. III. Gordianus Dönemi'ne ait bir sikkede ise arka yüzde kenti temsil eden Kule Taçlı Şehir Tanrıçası betimlenmiştir. Tanrıçanın çevresinde çeşitli Zodiak sembolleri, başının çevresinde ise "ΑΔΡΙΑΝώΝ ΑΔΑΝΕΝΕω" lejantı bulunmaktadır. Bu durum Adana'nın evrenin merkezi olarak görüldüğünü göstermektedir. Ek olarak sikkelerin üzerinde Tykhe ve onun ayaklarının dibinde Nehir tanrısı betimleri yer almakta, Nehir tanrısının ise Saros'u temsil ettiği düşünülmektedir.[12]

---

[7]Plin. **HN**, V.91,Strab. XIV, V, 1.
[8]Ptol. **Geographia**, V.7.4.
[9]B. Balıkçı, "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesi'ndeki Mozaiklerde Personifikasyon", Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2020, s.3-4.
[10]Şar, **a.g.e.**, s.19.
[11]A. Kaplan, "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Kilikia Pedias (Çukurova) Yerleşimleri",Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2015, s.172, Balıkçı, 2020, s.22.
[12]Kaplan, **a.g.e.**, s.175.

6.1.1.1. Orpheus Mozaiği

Bu çalışmada anlatılmış olan Adana kentine ait mozaiklerin üslup ve işçilik bakımından birbirine benzedikleri için aynı atölyeye ve aynı mekâna ait oldukları dolayısıyla aynı alandan bulundukları düşünülmekte fakat birbirleriyle olan bağlantısı net olarak bilinmemektedir.

Adana'da yapılan bir bina inşaatında Roma villasına ait olduğu düşünülen[13] figürlü zemin döşemesi bulunmuştur. Parçalar halindeki bu döşemede Orpheus'un hayvanlara müzik çalarak onları hipnotize etmesi betimlenmiştir. Söz konusu döşeme yaklaşık olarak 8.40 x 12 m boyutlarında polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur.[14]**(Kat.no.26)** Döşeme, çeşitli geometrik motiflerin bulunduğu bordür parçaları ve iki büyük kesme panelden meydana gelmektedir. Burada döşeme üst panel, alt panel ve geometrik bordür parçaları şeklinde anlatılacaktır.

Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tesseralardan oluşmuş şerit, beyaz tesseralardan oluşmuş bant, örgü motifi[15], beyaz tesseralardan oluşmuş bant, kısa kenarlarda sekiz adet baklava diliminden meydana gelen yıldız motiflerinin yan yana getirilmesiyle oluşan geometrik bordür, uzun kenarlarda ise ortogonal sekizgenler ve dolgu motiflerinden meydana gelen bordür, guilloche motifi[16] ve figürlü *emblemadan* meydana gelmektedir.[17] Üst panelde; elinde liriyle bir kayanın üzerinde oturmuş, bacakları ayrı ve sağa dönük pozisyonda oturan Orpheus betimlenmiştir. Yüzünde duygu ifadesi olmayan Orpheus'un gözleri iri ve siyah tesseralar ile, dudakları ise kalın ve kırmızı tesseralarla belirtilmiştir ve bu yüz özelliklerini belirgin bir şekilde göstermektedir. Orpheus'u ise çeşitli evcil hayvanlar dinlemektedir.[18] Alt panel ise aynı sahnenin bir diğer parçasıdır ve üst panele bitişik şekildedir. Söz konusu panelde çeşitli vahşi hayvanlar betimlenmiştir. Hayvanların

[13]Tülek, **a.g.e.**, s. 55.
[14]Balıkçı, 2020, s.22, F. Tülek, "Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia", University of Illinois, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Urbana, 2004,s.6, Tülek, 1998, s.46.
[15]LDG I, pl.72b.
[16]LDG I, pl.70d.
[17]Balıkçı, 2020, s.27, Tülek, 2004, s.13.
[18]Balıkçı, 2020, s.23, Tülek, 2004, s.9.

arasında ise Orpheus'un mitolojik kökeniyle bağlantılı olarak Apollon'un kuşu olduğuna inanılan bir kuzgun işlenmiştir.[19]

Derinlik ve perspektif görülmeyen döşemede arka plan beyazdır. Bitki motifleri görülmemektedir ve doğal bir kompozisyon oluşturulmamıştır. Sahnede, hayvanlar ile Orpheus'un vücudu arasındaki oranlarda uyumsuzluk görülmektedir. Hayvanlar boyutları dışında gerçeğe uygun olarak, Orpheus ise merkezde daha büyük olarak betimlenmiştir. Ek olarak figürlerin hiçbiri birbirine bakmayan şekildedir.[20]

6.1.1.2. Neptün'ün Zaferi Mozaiği

Neptün'ün Zaferi mozaiği, işçiliği yönünden Orpheus mozaiği ile benzerdir fakat söz konusu döşemelerin aynı alana ait olup olmadıkları kesin olarak bilinmemektedir.[21] Yak. 1.25 x 1.73m boyutlarında, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulan döşeme, geometrik bir bordürün çevrelediği Neptün'ün Zaferi mitosunu işlemektedir.[22] **(Kat.no.27)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kırmızı zemin üzerine beyaz tesseralar kullanılarak yapılmış, birbirine teğet olarak gelen üçgenlerden oluşan bordür ve bunun çevrelediği figürlü panodan oluşmaktadır. Bordürün günümüze ulaşan bölümü döşemenin sağ kenarındadır. Burada üçgenler üst ve alttan birbiriyle denk gelecek şekilde betimlenmiştir. Üçgenlerin birleştiği orta bölümde ise üç tessera sırasından oluşan içi boş bir kare yer almaktadır. Bu düzen, çoğunlukla bölgedeki diğer döşemelerde görülmekte fakat çerçeve olarak kullanımına çok sık rastlanmamaktadır.[23] Figürlü panoda ise beyaz arka plan üzerine iki *triton* arasında *tritonbigaya* binen Neptün betimlenmiştir. Döşemenin Neptün'ün de yer aldığı büyük bir bölümü günümüze ulaşamamış fakat burada sol üst köşede kırmızı pelerin ve *tridentinin* altı görülebilmektedir.[24]

[19]Balıkçı,2020, s.25-26, Tülek, 2004, s.10.
[20]Balıkçı, **a.y.**, Tülek, 1998, s.61, Tülek, 2004, s.61.
[21]Balıkçı, 2020, s.28, Tülek, 2004, s.26.
[22]Tülek, **a.y.**
[23]Balıkçı, 2020, s.32-33, Tülek, 2004, s.27.
[24]Balıkçı, **a.y.,** Tülek, 2004, s.26-27.

Renk kullanımı, vurgular, ince tesseraların kullanımı, tessera yoğunluğu ve işçilik; Neptün'ün Zaferi döşemesi için yüksek kaliteyi göstermekte dolayısıyla döneminin önemli bir yapısına ait olduğunu düşündürmektedir. Söz konusu döşemenin Orpheus, Dirke'nin Cezalandırılması ve Avlanan Eroslar mozaikleriyle aynı yapıda ya da bu yapıya bitişik bir *cubiculum*un zemininde yer aldığı düşünülmektedir.[25]

6.1.1.3. Dirke'nin Cezalandırılması Mozaiği

Orpheus mozaiği ile benzer işçiliğe sahip olan bir diğer döşeme ise Dirke'nin Cezalandırılması mozaiğidir. Döşeme, yak.1.67 x 1.87 x 0.4 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur.[26] **(Kat.no.28)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş akanthus bordürü ve bunun çevrelediği figürlü *emblemadan* meydana gelmektedir. Akanthus bordürünün döşemenin üst ve sağ tarafına gelen alanı çok iyi korunmamıştır fakat günümüze ulaşmıştır. Sarı-kahverengi arası renk değişimi gösteren akanthusların iç kısımlarında aslan ve yaban domuzu betimi yer almaktadır. Ek olarak akanthuslar, bir sonraki başlıkta anlatılacak olan Avlanan Eroslar mozaiğindeki akanthuslar ile aynı özelliklere sahiptir.[27] Figürlü *emblemada* ise Dirke'nin Cezalandırılması mitosu işlenmiştir. Burada Dirke, boğaya bağlı, dizlerinin üzerinde ve kaçmaya çalışırken, Amphion Dirke'nin arkasında, Zethos ise sağ tarafta, boğanın sol boynuzunu tutarken betimlenmiştir.[28]

Döşemede, figürlerin hareketi ve konumu betimlenen sahnede dengeyi sağlamış, kompozisyonda alanın kullanımı ise iyi bir şekilde değerlendirilmiştir. Oldukça küçük bir alan kullanılarak hikâye net bir şekilde anlatılmıştır. İşlenen bu konu Kilikia bölgesi için bilinen tek örnektir. Yere düşen Dirke ve Dirke'nin saçlarından tutan Amphion gibi benzer tasvirler mozaik sanatında görülmektedir fakat çok nadirdir. Adana mozaiğindeki kompozisyonun yakın bir benzeri duvar resmi olarak Pompeii'de yer alır; mozaik sanatında ise İspanya'da 2.yy ikinci yarısına

[25]Balıkçı, 2020, s.27, Tülek,2004, s.33-34.
[26]Tülek, 2004, s.28.
[27]Balıkçı, 2020, s.36, Tülek, 2004, s.29.
[28]Balıkçı, 2020, s.34, Tülek, **a.y.**

tarihlenen döşemededir fakat bu, kompozisyon düzeni Adana mozaiğine göre ters olan bir döşemedir.[29]

6.1.1.4. Avlanan Eroslar Mozaiği

Orpheus Mozaiği ile aynı alanda bulunduğu düşünülen son döşeme Avlanan Eroslar Mozaiği'dir. Üç panel halindeki döşemede söz konusu paneller yak. 1.77 x 1.26 m, 1.38 x 1.47 m ve 1.56 x 1.93 m boyutlarında[30],polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuştur.**(Kat.no.29)**

Döşemenin günümüze ulaşan bölümü dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bitkisel bir bant, figürlü bir friz ve geometrik bir banttan meydana gelmiştir. Siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenen akanthuslardan meydana gelen bitkisel bantta, akanthuslar birbirinden ayrı ve içinden filizler çıkar şekildedir. Sağ tarafta bulunan filizin ortasında kalp şeklinde dört yapraklı bir çiçek, soldaki filizin içinde üç adet nar, diğer filizlerden birinin ortasında geyik, diğerinin ortasında ise çiçek betimlenmiştir.[31] Figürlü frizde beyaz zemin üzerine, sırtları birbirine dönük avlanan çıplak Eroslar betimlenmiştir. Sahneler gri ve siyah tesseralardan oluşan şeritle ayrılmıştır. Sağ taraftaki Eros, ayıya doğru nişan alırken, sol taraftaki Eros ise kanatları açık ve hareket halindeyken betimlenmiştir. Erosların ayaklarının altında zemini belli eden çizgi bulunur.[32] Diğer panelde, aynı kompozisyona sahip çıplak Eros yaban domuzuyla mücadele etmektedir. Bu panelde de zemin çizgisi görülmektedir. Sol taraftaki boşluk ise bitkisel öğelerle doldurulmuştur.[33] Figürlü frizin altında yer alan geometrik bantta ise siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş guilloche motifi[34] yer alır.[35]

6.1.2. Anazarbos

Adana'nın 56 km kuzeydoğusunda yer alan Anazarbos antik kenti, Torosların son uzantısının eteklerinde yer almaktadır. Kent, konum olarak Kozan-Kadirli-

[29]Balıkçı,2020, s.34,36, Tülek, 2004, s.30.
[30]Tülek, 2004, s.31-32 .
[31]Balıkçı, 2020, s.37-38, Tülek, 2004, s.32.
[32]Balıkçı, 2020, s.37, Tülek, 2004, s.31.
[33]Balıkçı, 2020, s.40, Tülek, 2004, s.32-33.
[34]LDG I, pl.74c.
[35]Balıkçı, **a.y**, Tülek, 2004, s.32.

Ceyhan'ın oluşturduğu üçgenin ortasında bulunur.[36] Anazarbos ismi ilk olarak kentin bulunduğu dağ kütlesinin ismiyken kurulduktan sonra kentin adı haline gelmiştir. Ek olarak kentin zaman içinde Anazarba, Anazarbos, Anazarbos, Ayn-Zarba isimlerini de aldığı bilinmektedir.[37] Ovalık Kilikia'nın en güzel kenti olarak anılan Anazarbos'ta Zeus Olybris, kentin koruyucusu Zeus, Zeus Halazeos, Zeus Keraunios, Zeus Hypsistos, Zeus Theos, Zeus Olou(m)pios, Zeus Soter, Zeus-Hera-Ares, Theos Kronos, Euthenia Thea, Agathos Theos, Thea Epekoo Aphrodite, Aphrodite Epekoo, Aphrodite Kassalitis, Aphrodite Kassalitis Ephkoo Thea, Thea Kassalitis Ephkoo, Thea Epekoo, Theos Ouranos ve Herakles kültleri; Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise Dea Roma kültü görülmektedir.[38]

Anazarbos'un MÖ 67 yılında Hierapolis-Castabala'yı yönettiği bilinen Tarkondimotos'a bırakıldığı düşünülmektedir. II. Tarkondimotos öldükten sonra bölge Roma idaresine bağlanmış, konumu sayesinde ise kent 2.yy'da önem kazanarak ordunun kışın konakladığı yer haline gelmiştir. Augustus Dönemi'nde MÖ 19'da Augustus'un ziyaretinden sonra kentin adı değişerek Caesarea ad Anazarbos olmuştur. 74 yılında Vespasianus Kilikia'yı eyalet haline getirmiş, dolayısıyla kent yeniden önem kazanmıştır. 260 yılında Sasani Kralı I. Sapur tarafından fethedilen kent, Diocletianus'un bölgeyi düzenlenmesiyle Kilikya Secunda'nın başkenti haline gelmiştir. 522 yılında ise depremden büyük zarar gören kent, I. Iustinianus tarafından onarılarak Iustiniopolis adını almıştır.[39]

6.1.2.1. Balık Mozaiği

Döşeme, bir villaya ait olan 10.75 x 3.55 m ölçülerinde *piscinanın* zemininde yer almaktadır. Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş, çeşitli deniz canlılarının betimlendiği döşemenin günümüze 3.58 x 2.27 m'lik bölümü ulaşmıştır.[40]**(Kat.no.30)**

[36]Balıkçı, 2020, s.45, Kaplan, **a.g.e.,** s.187-188, Tülek, 2004, s.56.
[37]Kaplan, **a.g.e.,** s.188.
[38]**a.e.**, s.192.
[39]**a.e.**, s.192-194, Tülek, **a.y.**
[40]F. Demir, Anazarbos Mozaikleri Üzerine Notlar, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 30,1, 2021, s.180, Tülek, **a.y.**

Asorotos oikos tipindeki döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; iki sıra kahverengi tesseralardan oluşturulmuş şerit, tek sıra siyah tesseralar kullanılarak oluşturulmuş şerit ve kırmızı ve sarı tesseralarla oluşturulmuş testere dişi motifi[41]nden bir bant ile çevrelenmiştir. Merkezde ise beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş deniz canlıları yer almaktadır. Farklı boylarda, dağınık, gölgeli ve hareket halinde betimlenmiş canlılar arasında yunus, yayın balığı, levrek, kefal, sazan, çipura, mezgit, orfoz, ahtapot, midye, denizanası, karides, mürekkep balığı, kalamar, kabuklu ve tatlı su balıkları yer almaktadır. Betimlenen canlıların arasında hem tatlı su hem de deniz canlılarının bulunması ve belli bir oran içinde betimlenmemesi, söz konusu figürlerin desen kitaplarından seçildiğini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda tasarımın atölyede hazırlanıp indirekt yöntemle döşemeye yerleştirildiğini anlatmaktadır. Ek olarak yunus figürlerinde işleniş farklılıkları görülmekte, bu da birden fazla mozaik ustasının bu döşemede çalıştığını göstermektedir.[42]

6.1.2.2. Tethys Mozaiği

Anazarbos antik kent surlarının batısında yer alan bir villanın banyosuna ait olan dikdörtgen planlı havuzda, mimariye uygun olarak döşenmiş, 3.25 x 2.27 m ölçülerinde polykrom cam ve kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş Tethys betimli bir zemin döşemesi bulunmaktadır. **(Kat.no.31)** Söz konusu bu döşeme önceki yıllarda bulunmuş ve bir önceki başlıkta anlatılmış olan Balık Mozaiğine yakın bir konumdadır.[43]

Döşeme, merkezde Tethys, çeşitli deniz canlıları ve Erosların betimlendiği bir emblema ve bu emblemayı çevreleyen geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürden oluşmaktadır. Döşemenin bordürü dışarıdan merkeze doğru; beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, polykrom olarak işlenmiş gamalı haç-meander bandı,[44]beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, polykrom olarak işlenmiş kıvrımlı kurdele motifi[45], beyaz tesseralardan oluşmuş şerit ve daha ince olarak işlenmiş kırmızı bir şeritten

[41]LDG I, pl.10g.
[42]Demir, **a.g.e.,** s.180-181, Tülek, 2004, s.62-63.
[43]Demir, **a.g.e.**, s.176, Tülek, 2004, s.56-57.
[44]LDG I, pl.42e.varyasyonu.
[45]LDG I, pl.60d.

meydana gelmektedir. Gamalı haç-meander bandında motifler simetrik ve üç boyutlu işlenmiştir. Uzun kenarlarda üç gamalı haç arasında iki dikdörtgen, kısa kenarlarda ise iki gamalı haç arasında bir dikdörtgen ve dört köşede kare motifleri görülecek şekilde düzenlenen bordürde; uzun kenarlardaki dikdörtgenlerin içinde baklava dilimi ve elmas içlerinde rozet motifi, kısa kenarlardaki dikdörtgenlerde ise pelta motifi[46], karelerin içlerinde ise dört yapraklı rozet[47], kare prizma ve daire motifleri görülmektedir.[48]

Merkez panelde beyaz zemin üzerine polykrom olarak merkezde büst şeklinde deniz tanrıçası Tethys, sağında gemi dümeni, solunda deniz ejderhası *Kethos* iki yanında balık avlayan Eros ve sahnenin zemininde balıklar betimlenmiştir. Tethys, denizin üzerinde diğer figürlere göre büyük boyutlu, başı önden ve hafif sola dönük *Kethos*'a bakar pozisyonda betimlenmiştir. Geniş omuzlu, kalın boyunlu, kendinden emin ve erkeksi betimlenmiş tanrıçanın alnından iki yana doğru çıkan kanatlar işlenmiştir. Tethys'in sağında eğik büyük bir dümen, solunda ise kıvrılarak tanrıçanın göz hizasına kadar yükselen *Kethos* bulunmaktadır. Eros figürlerinden sol taraftaki kayanın üzerine oturmuş oltayla balık tutar pozisyondadır. Balıkçı kıyafeti giyen ve şapka takan figürün oturduğu kayanın altında iki balık betimlenmiştir. Balıklardan biri oltaya takılmıştır. Sağ taraftaki Eros ise çıplak olarak yunusa binmiş şekildedir. Bir elinde yunusun kayışları, diğer elinde kırbaç bulunur. Bu figürün ve yunusun bir bölümü tahrip olduğundan dolayı günümüze ulaşamamıştır.[49]

Deniz tanrıçası Tethys figürü, deniz tanrısı Okeanos olmadan büst şeklinde ve erkeksi olarak betimlenmiştir. Bu durum tanrıçanın denizin personifikasyonu olarak işlendiğini gösterir. Sahnede Tethys'in sağında yer alan gemi dümeni Okeanos'un atribüsüdür. Dümen, Tethys'in tek başına betimlendiği tasvirlerinde destekleyici bir öğe olarak yer almaktadır.[50]

[46]LDG II, s.50.
[47]LDG II s.42.
[48]Balıkçı, 2020, s.45, Demir, **a.g.e.**, s.177, Tülek, 2004, s.57.
[49]Balıkçı, 2020, s.45-47, Demir, **a.g.e.**, s.177-179, Tülek, 2004, s.57-58.
[50]Balıkçı, 2020, s.47, Demir, **a.g.e.,** s.177.

6.1.3. Aigai-Güreşenler Mozaiği

Adana'nın Ayas veya Yumurtalık olarak adlandırılan ilçesinde bulunan antik kenttir. Kentin Seleukos Nikator Dönemi'nde Makedonyalı asker kolonileri tarafından başta küçük bir yerleşim olarak kurulduğu, sonradan şehir haline getirildiği düşünülmektedir. Aigai ismi ise keçi anlamına gelmektedir ve Seleukoslar'ın anavatanı olan Makedonya'dan alınmıştır. Günümüzde ise kent Ayas adıyla da bilinmektedir, bu ismin ise Ortaçağ'da Venedikli tüccarların, kente verdiği "Lagazzo veya Ajazzo" isimlerinden türediği düşünülmektedir. Aigeai kenti, dönem dönem "Kommodiane, Makrinopolis, Hadriane, Severiane, Antoneinopolis, Aleksandrapolis, Makedonike" gibi çeşitli isimlerle anılmıştır. Ek olarak kentin "Makedonialı, asil, sadık, tanrıların sevdiği, tapınak koruyucu ve denizlerin kraliçesi" gibi kendine ait ünvanları da bulunmaktadır.[51] Antik yazarlardan Strabon[52], Pomponius Mela[53] ve Ptolemaios kitaplarında Aigai kentinin küçük bir kent olduğundan bahsetmişlerdir. Ek olarak Strabon[54] aynı kaynağında Aigai kentinin Tarkondimotos Krallığı'nın egemenliği altında olduğundan da bahsetmiştir.

Önemli bir liman kenti olan Aigai kentinin Büyük İskender'den sonra Issos Körfezi'nin kuzey girişini kontrol etmek için bu körfezin güneyinde yer alan Alexandreia kentinin karşısına kurulduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda Aigai Limanı konumu gereği Issos Körfezi'nin dolaşılmasını önlemesiyle ticaret için uygun bir merkez olarak bilinmektedir. Ovalık Kilikia'nın en önemli liman kenti olarak bilinen kentin sikkelerinde gemi ve liman betimleri görülmektedir. Denizcilik ve liman kenti özelliklerine ek olarak kentte Antik Çağ'ın en önemli dört Asklepieion'undan biri bulunmaktadır. Bu özelliğine bağlı olarak kentin Severus Alexander dönemine ait bir sikkesinde arka yüzde üzerinde Asklepios büstü bulunan etrafına yılan dolanmış şekilde betimli bir ayak görülmektedir. Aynı zamanda Asklepios ve Hygieia kentin baş tanrılarıdır. Poseidon, Dionysos Kallikarpos, Eros ve Demeter Karpothropos

[51]Balıkçı, 2020, s.42, Kaplan, **a.g.e.,** s.208-209.
[52]Strab.,XIV.V.18.
[53]Pompon. **Chorographia**, I.68.6.70.
[54]Strab. XIV.V.18.

kültlerinin görüldüğü kentte kurtarıcı tanrılar arasında Telesphoros'un da yer aldığı bilinmektedir.[55]

Şehir merkezinde yapılan kazı çalışmaları sırasında 3.50 x 2.15 m ölçülerinde polykrom tesseralar kullanılarak figürlü bir emblema ve bunu çevreleyen geometrik bir bordürden meydana gelmiş zemin döşemesi bulunmuştur. **(Kat.no.32)** Söz konusu döşemenin ait olduğu yapı, duvar temelleri veya civarda farklı bir yapının varlığı hakkında bir çalışma yapılmadığından mozaiğin ait olduğu mimari kontekst bilinmemektedir.[56]

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; emblemayı çevreleyen bikrom (beyaz ve kırmızı tesseralar) olarak işlenmiş diyagonal dama deseni[57]nden bir bant, emblemayla bordürü ayıran siyah tessera sırası ve güreşçilerin betimlendiği emblemadan meydana gelmektedir. 2.12 x 1.45 m boyutlarındaki emblemada beyaz arka plan üzerine kahverengi zemine basan merkezde kolları birbirine bağlı, çıplak halde güreşen iki sporcu, iki yanda ise iki katılımcı-görevli betimlenmiştir. Soldaki güreşçinin başında defne çelengi bulunur, sağdaki güreşçinin ise saçları örgülüdür. Güreşçilerin vücutları beyaz, pembe ve kırmızı tonlarında tesseralar kullanılarak yapılmıştır ve gölgelendirme sporcuların vücutlarının kaslılığını ve yağlı bölümlerini gösterir. Sağ tarafta bulunan güreşçinin arkasında üst kısmı tahrip olmuş bir *herm* betimlenmiştir. Figürler ve *herm* dolayısıyla bir *palaestra* betimlendiği düşünülmektedir. Döşemede renk tonlarının kullanılması beyaz zemin üzerinde kontrast oluşturmakta, figürler daha gerçekçi görülmektedir.[58]

6.1.4. Aleksandrea-Myriandros

Myriandros kenti, özerk ve kendi darphanesi bulunan bir kenttir. Issos Savaşı sırasında Persler'in yanında yer alan kent, savaş sonunda Perslerin yenilmesiyle birlikte Hellenistik Dönem'de önemini yitirmiştir. Bunun üzerine Büyük İskender iki ayrı kent olan Myriandros ve Issos'u birleştirerek tek bir kent haline getirmiştir. Yeni

[55]Kaplan, **a.g.e.**,s.208-212.
[56]Balıkçı, **a.y.,** s.42, Tülek, 2004, s.176.
[57]LDG I, pl.14h.
[58]Balıkçı, 2020, s.43-44, Tülek, 2004, s.176-177.

kurulan bu kentin adını ise zaferinin anısı olarak "Alexandria ad Issum" olarak değiştirmiş; Malalas ise 507 yılında kentin adının "Alexandria Cambyses" olduğunu söylemiştir.[59]

Aleksandrea kenti, günümüzde İskenderun İlçesi sınırları içinde, Esentepe ve Çankaya mahallelerinin olduğu alanı kapsamaktadır. Kentin adının Mısır'da bulunan Alexandria kentinin adıyla aynı olmasından dolayı kent, "Alexandria Minor, Alexandria Kobiosa, Alexandretta, Alexandria Scobiosa, Alexandriaze'Ortha Qobiosa, Alexandriakat'Isson, Alexandria Kabisso" gibi farklı adlar almıştır.[60]

6.1.4.1. Ninos ve Kantharosu Çevreleyen Kuşlar Mozaiği

Hamam kompleksine ait olduğu düşünülen odada T biçimli, iki ayrı ana panelden meydana gelen, polykrom kireçtaşı tesseralardan oluşturulmuş bir taban döşemesi yer almaktadır. T biçimli panonun yatay alanını oluşturan bölümde *kantharostan* su içen kuşlar, dikey alanda ise Ninos'un betimlendiği bir döşeme bulunmaktadır **(Kat.no.33)**.

6.90 x 5 m ölçülerindeki tamamı günümüze ulaşamamış bu döşemenin yatay alanında korunageldiği kadarıyla tırtıklı kareler motifi[61]yle çevrelenmiş orta pano, bu orta panoda ise sağ tarafta kenarlarından filizler çıkan ve üzerinde tünemiş bir kuş bulunan *kantharos*, sol tarafta ise söz konusu filizlerin üzerinde iki adet kuş yer almaktadır.[62]

Dikey alanda ise yan panelde uç uca çapraz olarak yerleştirilmiş dikdörtgenler ve aralarında kalan boşluklarda daireler ve dikdörtgenlerin birleşim noktasında karelerin bulunduğu geometrik bir panel yer almaktadır. Tamamı korunagelmemiş figürlü emblema bölümünde ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[63], üç şeritli guilloche bandı[64] ve figürlü emblema bulunmaktadır. Burada, beyaz zemin

[59]Balıkçı, 2020, s.68, Kaplan **a.g.e.**,s.219.
[60]Kaplan, **a.g.e.,** s.220.
[61]LDG I, pl.15c.
[62]Balıkçı, 2020, s.69, Tülek, 2004, s.104.
[63]LDG I, pl.10a.
[64]LDG I, pl.72d.

üzerine koltuğa oturmuş genç erkek figürü betimlenmiştir. Figürün üzerinde ise yazıt bulunmaktadır.[65]

Söz konusu döşemenin bulunduğu alanı, burada kazı yapan P.Chammas hamam olarak tanımlamıştır fakat F.Tülek bu düşünceyi desteklememektedir. Ona göre havuzlu ve sütunlu avlunun etrafında düzenlenmiş olan plan tipi *villa urbanayı* göstermektedir. Ek olarak döşemenin T şeklinde düzenlenmiş olması döşemenin bulunduğu odanın *triclinium* olduğunu düşündürür ve bu da yapının *villa urbana* olduğunu desteklemektedir.[66]

6.1.4.2. Okeanos ve Tethys Mozaiği

Tamamı 9.90 x 6.40 m ölçülerinde olan fakat günümüze 3.08 x 4.30 m'lik bölümü ulaşabilmiş polykrom tesseralarla oluşturulmuş Okeanos ve Tethys'in betimlendiği zemin döşemesi yer almaktadır. Döşemenin merkezde yer alan büyük bir bölümü korunamadığından sağ ve sol köşede bulunan Okeanos ve Tethys ayrı panellere ait gibi görünmektedir.[67] **(Kat.no.34)**

Döşeme, figürlü bir orta pano ve bunu çevreleyen geometrik bordürden meydana gelmektedir. Geometrik bordür dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bikrom olarak yapılmış testere dişi bandı[68], polykrom olarak işlenmiş boşluklarında karelerin bulunduğu perspektifli gamalı haç-meander bandı[69] ve polykrom olarak işlenmiş perspektifli kasetlerin oluşturduğu bordürden meydana gelmektedir.

Orta panoda ise beyaz zemin üzerine merkezde aralarında boşluk bırakılacak şekilde Okeanos ve Tethys betimlenmiştir. Bu alan günümüze ulaşamadığından burada betimlenen tüm figürler hakkında bilgimiz bulunmamaktadır, deniz canlıları veya Erosların betimli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu bu alanda günümüze ulaşan betimlerden karidesin altında, yeşil tesseralar görülmektedir. Bu tesseraların çoğunlukla bölgedeki Eros figürlerinde kullanıldığı bilindiğinden, burada bir Eros

[65]Balıkçı, **a.y.**, Tülek, 2004, s.104-105.
[66]Tülek, 2004, s.106.
[67]Balıkçı, 2020, s.73, Tülek, **a.y.**
[68]LDG I, pl.10a.
[69]LDG I, pl.42c.

olduğu ve bu tesseraların Eros kanadına ait olduğu düşünülmektedir. Tethys'in yanında her zaman betimlenen *Kethos* ise döşemenin tamamı günümüze ulaşamadığından görülmemektedir. Figürlerin altında ise farklı yönlere giden çeşitli deniz canlıları betimlenmiştir.[70]

6.1.5. Tarsos

Ovalık Kilikia'nın kentlerinden olan Tarsos, Adana'nın 36 km doğusunda, Cydnus nehri boyunca Mersin ile Adana arasında yer almaktadır. Kent, Kydnos nehrinin döküldüğü ovada, deniz seviyesinden 20–30 m yükseklikte ve kıyıdan yaklaşık 15 km içeride kurulmuştur.[71]

Çeşitli antik kaynaklar Tarsos hakkında bilgi vermektedir. Strabon eserinde Tarsos'un Triptolemos ile birlikte Io'yu arayan Argoslular tarafından kurulduğunu anlatmıştır.[72] Ek olarak Strabon aynı eserinde Asurca yazılmış bir kitabeden ve burada Anakyndarakses oğlu Sardanapallos'un Ankhiale'yi ve Tarsos'u bir günde kurduğunu söylemiştir.[73] Bir diğer antik yazar Athenodoros ise kentin adının Ankhiale'nin torunu Iapetos'un kızı olan Parthenios'tan geldiğini ve Parthenea olduğunu söyler.[74] Edebi, filolojik ve arkeolojik bulgular sonucunda kentin MÖ 700'lü yıllarda Lindos'tan gelenler tarafından kolonize edildiği anlaşılmaktadır.[75]

Kent, tarih boyunca sırasıyla Asur, Pers-İskender ve Seleukosların egemenliği altına girmiştir. Seleukoslar Dönemi'nde ise kentin adı değişerek MÖ 3.yy'dan itibaren "Antiokheia ad Kydnos" olmuştur. IV. Antiokhos'un ölümünün ardından tekrar kentin yerel adı olan Tarsos'u kullanmaya başlamış, sikkeler üzerinde ise kent ismi olarak "Tarseon" tercih edilmiştir. Augustus Dönemi'nde kentin statüsü yükseltilerek "civitas libera" olmuştur.[76] Kent; Roma Erken İmparatorluk Dönemi'nde Ovalık Kilikia'nın metropolü, Diocletianus Dönemi'nde ise Kilikia Prima'nın metropolü olmuştur. İmparator Justinianus Dönemi'nde ise kentte inşaat faaliyetleri

[70]Balıkçı, 2020,s.74-75, Tülek, 2004, s.106-107.
[71]Balıkçı, 2020, s.49, Kaplan, **a.g.e.**, s.166, Tülek, 2004, s.155.
[72]Strab. XIV. V. 12.
[73]Strab. XV.V.9.
[74]Kaplan, **a.g.e**., s.166.
[75]Kaplan, **a.y**.
[76]**a.e**.,s.168-169.

görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise Arapların kenti yeniden inşa ettikleri bilinmektedir.[77]

Antik Çağ'da Tarsos ve çevresinde Aphrodite Karsiolitis, Apollon Epekoos, Apollon Lykeios, Athena, Tykhe, Mitras, Dionysos, Helios, Selena, Demeter Antioonos, Mitras, Satyr ve Pan kültleri görülmektedir. Ek olarak Perseus, Triptelomos, Sandon ve Herakles ise bilinen kahraman ve yarı tanrılar arasında yer almaktadır.[78]

6.1.5.1. Gözlükule (Çakıl taşı Mozaik)

Gözlükule, günümüzde modern şehrin eteklerinde, Tarsus kasabasının kenarında bulunmaktadır. Gözlükule Höyüğü ise bugünkü Tarsus'un güneybatı ucunda bulunur. Yaklaşık 25 m yüksekliğe ve 300m uzunluğa sahip olan höyüğün orijinal tabanının mevcut zemin seviyesinin birkaç metre altında olduğu düşünülmektedir. Alandaki kazılar iki yükselti ve aralarındaki sırtın oluşturduğu ana kısımda yoğunlaşmıştır. En erken yerleşimin bulunduğu doğu yükseltisi Hitit İmparatorluğu Dönemi'nde sırttan daha yüksektir fakat bu fark Hellenistik Dönem'de azalmıştır. Doğu zirvesinin dik güney yamacında kazılan alan Bölüm A olarak adlandırılmış ve burada 5 ile 8 m arasındaki derinliklerde Roma, yaklaşık olarak 3.40 m seviyesinde ise Hellenistik teraslara rastlanmıştır. Batıda yer alan Bölüm B ise sırtta yer almaktadır ve burada, tepedeki en yüksek noktanın yaklaşık 10 ila 13 m altına denk gelen seviyede Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait olan kalıntılara rastlanmıştır. Günümüze kentin kamu yapılarından höyüğün kuzey yamacında yer alan Roma tiyatrosunun kalıntıları ulaşmıştır. Ek olarak Bölüm A'da bulunan mermer mimari parçalar ve yazıtlar; günümüze temeli ulaşmamış Geç Roma Dönemi'ne ait bir yapının olduğunu düşündürmektedir.[79]

Yapılan kazılar sonucunda, bulunan çanak çömlek ve sikkeler baz alınarak tarihlendirilen birbiriyle bağlantılı üç tane Hellenistik yerleşim kompleksinin varlığı

[77]Tülek, 2004, s.155.
[78]Kaplan, **a.g.e.**, s.170-171.
[79]H. Goldman, "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1937," **AJA,** 42,1, 1938, s.3.

anlaşılmış, ikincisi ise Orta Hellenistik Birim olarak adlandırılmıştır[80]. Kuzey-güney doğrultusunda değişmekte[81] olan bu komplekste yer alan evin, Oda 6 olarak adlandırılan aynı zamanda evin ana girişi sayılan bu odasında ise 3.10 x 1.90 m ölçülerinde çakıl taşı mozaik bulunmuştur.[82] **(Kat.no.35)**

Döşeme, söz konusu mekânın güney yarısında yer almaktadır. Üç kenarı yapının duvarlarına bitişik olan döşeme, doğudan 0.12 m'lik bir taş sırası ile sınırlandırılmıştır[83]. Yumuşak ve pembe renkli bir harç içerisine beyaz, kırmızı ve mavi-siyah çakıl taşları kullanılarak oluşturulmuş döşeme kendi içinde üçe ayrılmış bir ana panel ve dış bordürlerden meydana gelmiştir. Dış bordür dıştan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine mavi-siyah çakıl taşı kullanılarak oluşturulmuş dalga bandı motifi[84], kırmızı zemin üzerine beyaz çakıl taşları kullanılarak oluşturulmuş guilloche motifi[85] ve mavi-siyah zemin üzerine beyaz ve kırmızı çakıl taşları kullanılarak oluşturulmuş yumurta-ok motifinden[86] meydana gelmiştir. Ana panel ise kendi içerisinde üçe ayrılmıştır; orta panel beyaz zemin üzerine içinde beyaz çakıl taşlarıyla yapılmış 12 yapraklı rozetin bulunduğu kırmızı bir daire ve bu dairenin etrafında iki adet altta iki adet üstte olmak üzere simetrik olarak işlenmiş mavi-siyah çakıl taşlarından yapılmış dört yunustan oluşmuştur. Yan panellerde ise az miktarda kırmızı çakıl taşlarının da kullanıldığı mavi-siyah zemin üzerine beyaz çakıl taşlarıyla üç adet içinde rozet betimli daire motifi ve palmetler bulunmaktadır.[87] Ortadaki dairelerin üzerinde yer alan palmetlerin yaprakları içe, dış kenardakilerin yaprakları ise dışa dönük olarak betimlenmiştir.[88] Kompozisyon, tüm alanı doldurmadığından güney kısımda mavi-siyah çakıl taşlarından bir şerit eklenmiştir.[89]

Renkli çakıl taşından kesme taşa geçiş dönemine ait olan döşeme, özensiz bir şekilde yapılmıştır. Palmetler ve yumurta-ok motiflerinin büyüklük ve aralıklarının

[80]D. Salzmann, **Undersuchungen zu den Antikten KieselMosaiken**, Berlin, Gebr.Mann.Varlag, s.13.
[81]Goldman, **a.g.e**.,s.8.
[82]**a.e**.,s.10, Salzmann, **a.g.e**., s.13.
[83]Salzmann, **a.y.**
[84]LDG I, pl.101a. Döşemede söz konusu motifin çakıl taşı varyasyonu kullanılmıştır.
[85]LDG I, pl.71a. Döşemede söz konusu motifin kırmızı zemin üzerine uygulanmış çakıl taşı varyasyonu kullanılmıştır.
[86]LDG I, pl.51c. Döşemede söz konusu motifin çakıl taşı varyasyonu kullanılmıştır.
[87]Goldman, **a.g.e**.,s.10, Salzmann, **a.g.e**., s.13.
[88]Salzmann, **a.y.**
[89]Goldman, **a.y.**

birbirinden farklı olması, ana panelde yer alan yunus ve dairelerin ortalanmadan döşemeye yerleştirilmesi, desenin döşenecek alana uygun olarak düzenlenmediğini göstermektedir.[90]

6.1.5.2. Üç Parçalı Mozaik

Adliye Sarayı'nın inşası için yapılan kazı çalışmaları esnasında 7.90m x 3.60m ölçülerinde kireçtaşı, cam ve mermer tesseralar kullanılarak polykrom olarak işlenmiş üç farklı emblema olarak döşenmiş Ganymedes'in Kaçırılışı, Dans Eden Mainad-Satyr ve Orpheus'un Hayvanları Evcilleştirmesi'nin betimlendiği bir taban döşemesi bulunmuştur. Söz konusu bu döşemenin bir *tricliniuma* ait olduğu düşünülmekte fakat boyut ve emblemanın temasına bakıldığında döşemenin konut kompleksi yerine bir sivil yapının döşemesi olduğu anlaşılmaktadır.[91] **(Kat.no.36)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla küçük dikdörtgenlerin birleştirdiği iki sıra halinde beyaz, siyah, kırmızı, sarı ve kahverengi tesseralar kullanılarak işlenmiş sekiz baklavadan oluşan yıldız motifi[92]nden oluşan bordür ve içinde rozetler ve büstlerin betimlendiği sekizgenlerden oluşan bordür yer almaktadır. Söz konusu sekizgenler dışarıdan merkeze doğru polykrom olarak işlenmiş saç örgüsü bandı ve siyah beyaz olarak işlenmiş bantla çevrelenmiştir. Her bir rozet ve her bir büst birbirinden farklı olarak betimlenmiştir. Büstler, iki kadın dört erkek olmak üzere altı adettir. Erkek figürlerden ikisi *satyre* benzer şekilde işlenmiştir. Diğer erkekler ise *khimation* giyen üst rütbeli kişiler olarak betimlenmiştir. Kadın figürler ise kısa saçlıdır. Döşemenin merkezinde yer alan emblemalar dışarıdan merkeze doğru kırmızı ve beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş dalga bandı[93] ve *akanthuslar* ile çevrelenmiştir. Emblemalar ise kendi içinde çeşitli bordürlerle çevrelenmiştir.[94]

Döşemenin panelleri, sergilendiği müzelerde farklı şekillerde sıralanmıştır. Bu çalışmada döşeme panelleri, Budde'nin "Antiken Mosaiken Kilikien II" adlı yayınında

[90]Goldman, **a.y.**
[91]Balıkçı, 2020,s.49, Tülek, 2004, s.158.
[92]LDG II, s.41.
[93]LDG I, pl.101b.
[94]Balıkçı, 2020, s.50-52, F. Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, İstanbul, A Turizm Yayınları, 2000, s.144, Tülek, 2004, s.159,164-165.

kullandığı sıralaması doğru kabul edildiğinden Ganymedes'in Kaçırılışı paneli, Mainad ve Satyr'in Dansı paneli ve Orpheus paneli sırasıyla anlatılacaktır.

Ganymedes'in Kaçırılışı'nın betimlendiği ilk panel dışarıdan merkeze doğru sırasıyla kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş bir dalga bandı ve polykrom işlenmiş bant ile çevrelenmiştir. Sahne, açık bir alanda betimlenmiş üç figür içerir. Ortada, kartal tarafından kaçırılan çıplak genç bir erkek olarak betimlenmiş Ganymedes ve önünde bir çoban köpeği; sol tarafta tamamen giyimli erkek, sağ tarafta ise bir kaya üzerinde oturur halde kadın figürü yer almaktadır. Budde'a göre bu kadın ve adam, Ganymedes'in annesi ve babası olmalıdır.[95]

Mainad ve Satyr'in Dansı'nın betimlendiği ikinci panel dışarıdan merkeze doğru sırasıyla kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş bir dalga bandı ve basit bir guilloche bandı ile çevrelenmiştir. Panelin bir büyük bölümü tahrip olmuştur. Günümüze kalan kısmından anlaşıldığı kadarıyla burada bir Dionysos temsilinin betimlendiği düşünülmektedir. Merkezde dans eder pozisyonda bir kadın figürü, sağ ve solda ise merkeze doğru gelen asma dalları betimlenmiştir. Söz konusu bu kadın figürünün *mainad* olduğu düşünülmektedir. Figürün solunda, panelin sağına bakar şekilde betimlenmiş bir çıplak figür yer alır. Bu figürün ise *satyr* olduğu düşünülmektedir. Dionysos bayramlarının temsillerinde *Maenad* ve *satyrlerin* beraber betimlendiği görülmektedir.[96]

Orpheus'un betimlendiği üçüncü panel dışarıdan merkeze doğru sırasıyla kırmızı ve beyaz tesseralardan oluşmuş bir dalga bandı ve polykrom işlenmiş dalgalı şerit ile çevrelenmiştir. Sahne, açık alanda merkezde bir kayanın üzerinde oturur pozisyonda, sol tarafında duran *kytharayı* çalarken betimlenmiş Orpheus ve onu dinleyen hayvanlardan oluşmaktadır. Orpheus, burada cepheden gösterilen tek figürdür. Üst gövdesi *kytharaya* doğru hafif sola dönük, yüzü ise dörtte üçü görünür şekilde betimlenmiştir. Hayvanlar; Orpheus'un dizlerinin hizasında, onu dinlerken betimlenmişlerdir. Kartal hariç diğer tüm hayvanlar büst şeklindedir.[97]

[95]Balıkçı, 2020, s.56-57, Cimok, **a.y.**, Tülek, 2004, s.160-161.
[96]Balıkçı, 2020, s.65, Cimok, **a.y.**, Tülek, 2004, s.163.
[97]Balıkçı, 2020, s.60-61, Cimok, **a.y.**, Tülek, 2004, s.161-162.

Söz konusu döşemenin tarihlendirilmesi için çeşitli görüşler mevcuttur; Budde döşemeyi 3.yy ilk yarısına tarihlemiştir, daha sonra Balty döşeme stilini ve benzer örnekleri karşılaştırarak tarih için 3.yy ikinci yarısını söylemiştir.[98] Balty'nin tarihlemesi Budde'nin çalışmasına göre daha güncel olduğundan bu çalışmada tarih olarak 3.yy ikinci yarısı esas alınmıştır.

6.1.5.3. Siyah-Beyaz Mozaikler

Şehir merkezinde yapılan kazı çalışmaları sırasında ortasında bir *atrium* ve *impluvium* bulunan bir Roma Evi bulunmuştur. 10x 6.60 m ölçülerinde olan *atriumun* ortasında 2.20 x 5.70 m ölçülerinde *impluvium* vardır. Söz konusu bu mekânlarda ise çeşitli geometrik motiflerin oluşturduğu taban döşemeleri yer almaktadır.[99] **(Kat.no.37)**

Atriumun zemin döşemesi için opus scutulatum tekniği kullanılmıştır. Siyah ve beyaz renklerin kullanıldığı döşeme, testere dişi motifi[100] ve dalga bandı[101] ile çevrelenmiştir. *Impluvium* zemini ise opus sectile tekniğinde döşenmiş, geometrik repertuar için ise üçgen ve dikdörtgenler tercih edilmiştir. Söz konusu bu döşemenin tarihlendirilmesi ise Zoroğlu tarafından 3.-4.yy olarak geçmektedir.[102]

6.1.5.4. Tethys Mozaiği

6L Meydanı'nda yapılan kazı çalışmaları sırasında iki parça halinde cam ve taş tesseralar kullanılarak polykrom olarak işlenmiş Tethys, çeşitli deniz canlıları ve geometrik motiflerin betimlendiği taban döşemesi bulunmuştur. Döşemenin kapladığı alan yaklaşık olarak 2.30 x 3.10 m ölçülerinde; figürlü parça 1.43 x 1.05 m boyutlarında, geometrik bordür ise 1.07 m uzunluğundadır.[103] **(Kat.no.38)**

Beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş büst şeklindeki Tethys figürü, etrafında çeşitli deniz canlıları ile betimlenmiştir. Tethys, anıtsal bir etki yaratacak

[98]Balıkçı, 2020, s.52, J. Balty, **La Mosai'que Antique au Proche-Orient**, Berlin, ANRW 12.2, 1981 s.406, Tülek, 2004, s.165.
[99]Tülek, 2004, s.166.
[100]LDG I, pl.10g.
[101]LDG I, pl.101a.
[102]Tülek, 2004, s.167.
[103]**a.e.,** s.167-168.

şekilde, sert ifadeli tombul bir kadın figürü olarak görülmektedir. Kahverengi saçlı, kırmızı dudaklı, kahverengi çizgili gözleri ve siyah kaşları vardır. Boyun, kırmızı ve beyaz tesseralarla gölgelendirilmiştir. Tethys'in sağında kırmızı ve kahverengi tesseralarla yapılmış küçük bir balık, sol omuzunun üzerinde ise siyah tesseralarla dümen betimlenmiştir. Döşemenin diğer parçasında balıklar ve geometrik bordür bulunmaktadır. Söz konusu balıklar polykrom işlenmiş ve farklı boyutlardadır. Büyük balık aşağı doğru yüzerken küçük balık yukarı doğru yüzer şekildedir. Geometrik bordür ise polykrom olarak işlenmiştir ve dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; zıt renkler kullanılarak birbirine teğet dengeli tırtıklı kareler içeren bordür[104] ve polykrom olarak işlenmiş basit guilloche[105] motiflerini içermektedir.[106]

Tethys betimindeki vurgular, kullanılan renklerde ve malzemelerdeki çeşitlilik buradaki işçiliğin özenli olduğunu göstermektedir. Ek olarak döşemede kullanılan tessera boyutları birbirinden farklıdır. Tethys figürü ise daha ince tesseralarla işlenmiştir. Dolayısıyla arka planda görülen tessera yoğunluğu ile figürlerdeki yoğunluk farklılık göstermektedir. Bu teknik, Adana Müzesi'nde bulunan figürlü mozaiklerde görülmektedir.[107]

6.1.5.5. Figürlü Mozaik (?)

Tarsos ilçesinin Ömerli semtinde yapılan inşaat çalışmaları sırasında Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen su deposu olduğu düşünülen bir yapıya rastlanmıştır. Söz konusu yapının yakınlarında, şehir surlarının dışında şehir merkezinden dolayısıyla da yerleşim alanlarından uzakta kamu binaları olduğu düşünülen başka yapılar da yer almaktadır. Döşemenin yer aldığı binanın işlevinin ne olduğu henüz bilinmemekle birlikte, bu konuyla ilgili çeşitli düşünceler mevcuttur. Yapının, konumu itibariyle diğer yapılara veya hamamlara su sağlayan bir su deposu olduğu düşünülmektedir fakat civarda hamam kalıntısına rastlanmamıştır. Bir diğer düşünce zemin mozaiğinden yola çıkılarak geliştirilmiştir; döşemede yer alan yazıtın içeriği ve mozaik üzerinde betimlenen sahneler, buraya gelen kişinin burada durup

[104]LDG I, pl.15e.
[105]LDG I, pl.71a.
[106]Tülek, 2004, s.168-169.
[107]**a.e.,** s.169.

mozaiği inceleyip yazıtı okumasını gerektirmektedir. Dolayısıyla burası kamu binası yerine bir dernek gibi daha özel işlevli bir yapı olması yönündedir. Ek olarak döşemenin güneyden görülecek şekilde düzenlenmesi girişin bu yönden yapıldığını ve mozaiğin bir antre veya giriş alanına ait olduğunu göstermektedir.[108]

Döşeme, yak. 9.73 x 5.05 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş, geometrik bir bordürün çevrelediği kendi içinde ortada geniş, iki yanda daha dar olmak üzere üç figürlü panelden oluşmaktadır. **(Kat.no.39)** İkinci panelin yarısı, üçüncü panelin ise neredeyse tamamı tahrip olmuş durumdadır. Ek olarak döşeme genelinde çatlaklar mevcuttur. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz bordür dışı alan, iki siyah tessera sırasından oluşan şerit, mavi-gri tessera bandı, iki siyah tessera sırası ve beyaz banttan oluşan dış bordür, siyah tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseninden meydana gelmiş iç bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Izgara deseninin oluşturduğu sarı-beyaz karelerin ortasında ise küçük eşkenar dörtgenler bulunmaktadır. Siyah tesseralardan oluşan şerit dış bordür, iç bordür ve orta panoyu birbirinden ayırmaktadır. Orta pano, beyaz zemin üzerine işlenmiştir. Burada üç şeritli bir guilloche bandı, tem hem panelin tamamının hem de panelleri kendi içinde tek tek çevrelemektedir. Ek olarak her panel kendi içinde dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tesseradan oluşan bant, sarı-hardal renkli tessera sırası ve siyah tesseradan oluşan şerit ile çevrelenmiştir.[109] Paneller, soldan sağa doğru A,B ve C olarak adlandırılmıştır ve bu sırayla anlatılacaktır.

A paneli, beyaz zemin üzerine sakallı, giyimli, sağ kolu havada ve geride elinde büyük bir taş tutan adam betimlenmiştir. Önünde dikdörtgen bir kaide üzerinde hilal şeklinde güneş saati, saatin arkasında ise büyük siyah ve gri bir kuş betimlenmiştir. Döşemede açık gri tesseralarla zemin belli edilmiştir. Panelin üst kısmında ise iki satırlık Grekçe yazıt yer almaktadır.[110] Yazıt, döşeme genelinde yazı kalitesi ve

[108]Katherine M.D. Dunbabin, I.Adıbelli v.d, "The Man Who Came Late to Dinner. A Sundial, a Raven, and a Missed Dinner Party on a Mosaic at Tarsus",**JRA**,32, 2019, s.329-330.
[109]**a.e.**, s.333.
[110]Dunbabin, v.d., **a.y.**

mevcut alana yerleştirilmesi bakımından farklılık gösterir. A Paneli'nde yer alan yazıtta (1 numaralı yazıt) kabul edilmeyi bekleyen bir misafirin sözleri işlenmiştir.[111]

B paneli, döşemenin ortasında yer alır ve panelin sağ tarafi günümüze ulaşamamıştır. Beyaz zemin üzerine A Paneli'nde betimlenen kişi, elinde çelenkle kapıya yaklaşırken gösterilmiştir. Kapının arkasında akşam yemeği verilen bir odanın içi gösterilmektedir. Burada hizmetçi olduğu düşünülen çıplak ayaklı ve tunik giymiş bir adam, kapının önünden geçen başka bir adamı omzundan tutarken, *Stibadiumun* sol ucunda ise ev sahibi başı hizmetçiye dönük bir şekilde betimlenmiştir. Döşemenin tahrip olmuş bölümünde konukların bulunduğu düşünülmektedir. Zemin çizgisi A Paneli'nde olduğu gibi açık gri tesseralarla belli edilmiştir. Burada yer alan yazıtlar ise (2, 3,4 ve 5 numaralı yazıt) figürlerin arasında yer almaktadır. 2 numaralı yazıt içeri giren konuğun başının üzerinde, 3 numaralı yazıt hizmetçinin ayaklarının altında, 4 numaralı yazıt ev sahibinin başının üzerindedir. 5 numaralı yazıt ise sağ altta, bordürün bulunduğu alandadır. Yazıtlar, figürlerin sözlerini içermektedir. Ek olarak 3 numaralı yazıt bütün sahne için bir başlık görevi taşımaktadır.[112]

C paneli, sağda yer almaktadır ve günümüze sadece alt ve sağ bölümü ulaşmıştır. Panelin zemininde A ve B Panellerinde olduğu gibi açık gri tesseralarla zemin çizgisi görülmektedir. A Panelinde betimlenmiş kişiye benzer birinin betimlendiği görülmektedir fakat figürün tümü günümüze ulaşmamıştır. Sağ tarafta ise güneş saati parçası yer almaktadır. Bu benzerliklerden dolayı A ve C Panellerinin birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ve aynı olayın bir parçası olduğu düşünülmektedir.[113]

6.1.6. Yarbaşı-Kilise Döşemesi

Osmaniye ili, Düziçi ilçesine bağlı olan Yarbaşı Köyü'nde yol inşaatı sırasında bir kiliseye ait olan yaklaşık olarak 6 x 12 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş zemin döşemesi bulunmuştur. Söz konusu bu döşeme kare

[111] **a.e.,** s.336.
[112] **a.e.,** s.334.
[113] **a.e.,** s.334-335.

panel ve kare paneli takip eden karelerden meydana gelmek üzere iki bölümdür.[114] **(Kat.no.40)**

Döşemenin kare panel içeren ilk kısmında merkezde kablo ve guilloche motiflerinden oluşan bantlar birbirine geçerek sekiz kollu yıldız motifini oluşturmuştur. Yıldız motifinin dışında kalan alanda kare panelin her köşesinde koyu renkli zemin üzerine beyaz tesseralar kullanılarak pelta motifi işlenmiştir. Söz konusu yıldız motifinin merkezinde ise madalyonun içinde bir *hristogram* yer almaktadır. Madalyon dışarıdan merkeze doğru beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş bir şerit ve kırmızı ve beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş testere dişi motifini[115] içermektedir.[116]Burada kullanılan *hristogram*, ilk formdadır, dolayısıyla 323 yılına tarihlenmektedir.[117] Döşemenin ikinci kısmı olan dar dikdörtgen panel ise kare panelin batısına teğettir. Burada geometrik bir tasarım görülür; kırmızı zemin üzerine beyaz tesseralarla işlenmiş altı dengeli kareden oluşan bant işlenmiştir.[118] Döşemede, dört satırlık bir yazıt yer almaktadır; ilk iki satır tamamen, üçüncü satırı kısmen korunmuştur, dördüncü satır ise tamamen tahrip olmuştur.[119]

6.2. Dağlık Kilikia *(Kilikia Thrakheia)*

Grekçe Κιλιχια τραχέια (Kilikia Tracheia)[120] ve ορεινη Κιλιχια (Oreine Kilikia) Latince *Cilicia Aspera*[121] olarak adlandırılan Kilikia Bölgesi'nin batısında kalan engebeli Dağlık Kilikia Bölgesi, antik kaynaklarda da geçtiği üzere genel hatlarıyla kıyı şeridinde Korakasion'dan başlayarak Soli-Pompeiopolis veya Viranşehir'e kadar olan alanı, kuzeyde ise Konya Ovası'nı kaplamaktadır.[122] Bölgenin sınırları hakkında çeşitli görüşler bulunmakta, doğu sınırı olarak bazı kaynaklarda Lamos Irmağı kabul edilmektedir.[123] Bölgenin akarsuları Selinus, Kalykadnos ve

[114]Tülek, 2004, s.171.
[115]LDG I, pl.10g.
[116]Tülek, **a.y.**
[117]**a.e.,** s.173.
[118]**a.e.,** s.172.
[119]**a.e.**, s.173.
[120]Strab. XIV,V, 1.
[121]Strab. XIV, V, 1.
[122]Hdt. **Hist**,I.72, Plin. **HN,** V.91, Ptol. **Geographia,** V.14.I, Strab. XIV,V, 1.
[123]Şar, **a.g.e.**, s.17.

Latmos'tur. Kelenderis, Nagidos, Seleukeia, Korasion, Korykos, Elaiussa, Olba, Claudiopolis ve Soli-Pompeipolis ise Dağlık Kilikia kentleri olarak geçmektedir.[124]

6.2.1. Alanya-Kadıpaşa Kurtarma Kazısı Mozaikleri (A ve B Birimleri)

Alanya Kadıpaşa Mahallesi'nde antik duvar temelleri bulunması sonucunda kurtarma kazıları yapılmıştır. Söz konusu bu kazılarda geniş bir alanda tek bir kompleks veya birbirinden bağımsız konut birimleri olduğu düşünülen mekânlar görülmüş ve bunlar arasında birbirine bitişik A ve B birimi olarak adlandırılan mekânlara ait iki zemin döşemesi bulunmuştur.[125]

Kompleksin güneyinde yer alan **A Birimi**'nde 3.71 x 5.84 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı, cam ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş figürlü bir emblema çevresinde çeşitli geometrik motiflerin yer aldığı bir zemin döşemesi bulunmaktadır. **(Kat.no.41)** Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tesseralardan oluşmuş bir alan, siyah ve beyaz tesseralardan oluşan şeritler, geometrik motiflerden meydana gelen alan ve figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Geometrik motifler temel olarak kesişen dairelerin oluşturduğu iki renkli ortogonal desenden[126] meydana gelmiştir. Aralarda kalan alanlarda ise haç[127], gamalı haç[128], Süleyman düğümü[129], svastika[130] ve dörtlü rozetler[131] gibi motifler karelerin içinde betimlenmiştir. Bu alanın ortasında ise 0.54 x 0.55,5 m boyutlarında Kilikia'ya ya özgü bir keklik türünün betimlendiği bir emblema yer alır. Cam tesseraların da kullanıldığı bu emblemada kuş ayaklarının altında, tünediği dalın yaprağına bakmaktadır.[132]

---

[124] **a.e.**, s.18-19.
[125] Tülek, 2004, s.184.
[126] LDG I, pl.239a.
[127] LDG II, s.37.
[128] LDG II, s.40.
[129] LDG II, s.42.
[130] LDG II, s.40.
[131] LDG II, s.42.
[132] Tülek, 2004, s.184-185.

A Birimi'nin kuzey bitişiğinde kalan **B Birimi'**nin köşesinde fırın olduğu düşünülen başka bir mekân yer almaktadır. Batısında ise kare şekilli bir birim daha bulunur. Söz konusu bu mekânların düzeni bu birimin *atrium* veya *peristylli* salon olabileceğini düşündürmektedir.[133] Birimin doğusunda ise yak. 1.20 x 2 m ölçülerinde parçalı halde bikrom olarak işlenmiş geometrik temalı bir zemin döşemesi bulunmaktadır. Döşemenin günümüze kalan bölümü beyaz zemin üzerine siyah tesseralar kullanılarak yapılmış iki sıra sekizgen motifini içerir.[134]

6.2.2. Anemurion

Dağlık Kilikia Bölgesi'nin batısında yer alan ve günümüzde, Mersin ilinin Anamur ilçesindeki Ören/Batıkent Mahallesi'nde bulunan Anemurion kenti modern Anamur yerleşimine 6 km, Mersin'e 232 km, Antalya'ya 260 km ve Kıbrıs'a 65 km mesafededir.[135] Kent, aynı zamanda Küçük Asya'nın en güney noktası olan Anamur Burnu'nun[136] doğusunda bulunmaktadır.[137] Adının Grekçe anlamı "rüzgârlı yer" olan Anemurion[138] kentine ait kalıntılar, denizden 152 m rakıma kadar yükselen tepelik arazinin doğu yamacında yer almaktadır.[139]

Antik kaynaklar kent hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Pseudo Skylaks, eserinde Kilikia kentlerini anlatırken Anemurion hakkında "Selinous, Kharadrous kenti ve limanı, Anemourion Burnu ve kenti, Nagidos kenti bir adaya sahiptir" ifadesini kullanır.[140] Ek olarak Livius[141], Strabon[142], Plinius[143], Tacitus[144] ve

[133]**a.e.** s.184. Söz konusu döşemenin fotoğrafına ulaşılamadığından katalog yapılamamıştır.
[134]**a.e.**, s.186-187.
[135]M. Tekocak ,R. Gündüz, v.d., "Anemurium Odeonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme",**Cevat Başaran'a 60.Yaş Armağanı,** Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2019, s.522.
[136]J. Russell, "Restoration, Conservation, and Excavation at the Necropolis of Anemurium, Turkey, 1974-75", **Journal of Field Archaeology,** 4,1, 1977, s.45.
[137]Tülek, 2004, s.201.
[138]Tülek, **a.y.**
[139]Tekocak, v.d., **a.g.e**, s.522.
[140]Pseudo Skylaks, **Periplous**, 102.
[141]Liv.Andron, **Od.**, XX, 4.
[142]Strab. XIV,V, 3; XIV, VI, 3; XIV, V, 5.
[143]Plin. **HN,** V, XXII, 93; V, XXIII, 94.
[144]Tac. **Ann.**, XII, 55.

Ptolemaios[145]'un da eserlerinde Anemurion'un konumu hakkında bilgiler verdikleri bilinmektedir. [146]

Kentin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, kent hakkındaki en erken bilgilerin MÖ 4.yy'a ait olduğu kabul edilmektedir. Bu duruma antik kaynaklarda Anemurion isminin ilk olarak bu tarihte görülmesi ve yapılan kazı çalışmalarında MÖ erken 4.yy'a ait bir sikke bulunması kanıt olarak gösterilebilir. Kent, MÖ 197 yılında Dağlık Kilikia'nın el değiştirmesi sonucunda Seleukosların egemenliği altına girmiştir. MÖ 1.yy sonlarına doğru, Dağlık Kilikya'da ve Anemurion'da yavaş yavaş Romanizasyonun başladığı görülmektedir. 2.ve 3.yy'da en parlak günlerini yaşamış olan Anemurion kenti daha sonraki dönemlerde bu refah seviyesinin koruyamamış, 5.ve 6.yy'da ise aynı parlak günlere geri dönmüştür. 6.yy sonlarına doğru refah seviyesinde tekrar düşüş görülmektedir. 7.yy'da Arap işgali nedeniyle terk edilen şehrin 12.ve 13.yy'larda yerleşim gördüğü hamam ve kiliselerdeki buluntulara bakılarak bilinmektedir.[147]

6.2.2.1. BI 16a Mezarı Döşemeleri (Burial BI 16a)

Anemurion'da yapılan çalışmalar sonucunda *nekropolde* dört tip mezar yapısının bulunduğu anlaşılmıştır. Birinci tip ayaklı, beşik tonozlu mezar odasıdır. İkinci tip, *arkosoliumlu* mezar odasıdır. Üçüncü tip, bina kompleksine sahip bir ya da iki mezar odasından oluşur. Dördüncü tip ise kesik koni biçimindedir. B I 16 olarak adlandırılmış olan mezar, üçüncü gruba aittir ve B I 16 A ve B I 16 B olarak farklı iki başlıkta incelenecektir. Bu durumun sebebi, kazı çalışmaları sonucunda bu yapının A ve B şeklinde iki bölümden oluşan bir mezar tipi olarak yeniden tanımlamasıdır. A bölümünde üst katta birimin kuzey ve güney kısımlarına yerleştirilmiş giriş ve salonda olmak üzere iki taban mozaiği, koridorun üzerinde üst katta parçalar halinde bir mozaik zeminde ise antre ve eşikte bir taban mozaiği yer almaktadır.[148]

---

[145] Ptol. **Geographika**,V, 8.
[146]M. Tekocak, "Anemurium Antik Kenti'nde Kültürel Mirası Koruma ve Yaşatma Çalışmaları" **Kültürel Miras Araştırmaları**, 2(1), 2021, s.3.
[147]**a.e.,**s.2-3, Tülek, 2004, s.201-202.
[148]Tülek, 2004, s.224.

BI 16a Antre döşemesi (Antechamber), yak. 2.92 x 1.91 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş dikdörtgen zemin döşemesidir. Döşeme, ana paneli çevreleyen geometrik bordürlerden meydana gelmektedir. Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bikrom olarak işlenmiş testere dişi bandı[149], beyaz tesseralardan bir bant, siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş kurdele bandı[150] ve orta paneli içermektedir. Kendi içinde üç panoya ayrılmış orta panel, merkezde içinden asma dalları çıkan *kantharos* betimli bir kare pano ve bu panonun her iki yanında ortasında dört yapraklı rozet bulunan baklava dilimi motifi içeren dikdörtgen panolardan oluşmaktadır.[151]**(Kat.no.42)**

BI 16a Üst Kat Zemin döşemesi (Top Floor), yak. 4.13 x 3.36 m ölçülerinde, bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motiflerin işlendiği panelin meydana getirdiği zemin döşemesidir. Ana panel, kendi içinde biri dikdörtgen biri kare olmak üzere iki farklı panel içermektedir. Ana paneli siyah zemin üzerine işlenmiş tessera sıralarının oluşturduğu hatlarla belirlenen ızgara deseninden meydana gelen bir bordür çevrelemiştir. Ana panelin içindeki kare panel, iç içe geçmiş üç şeritli guilloche bandının oluşturduğu dairesel bir motif içerir[152]. Bu motifin ortasında rozet, köşelerde ise pelta ve çifte balta motifleri yer alır. Hemen solunda yer alan dikdörtgen pano ise merkezinde rozet bulunan dört adet sekizgenin üst üste yerleştirilmesinden oluşan bir motiften meydana gelmiştir.[153] **(Kat.no.43)**

BI 16a Üst Kat Antre döşemesi (Top Floor Antechamber), yak.3 x 5 m ölçülerinde, bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motiflerin kullanıldığı zemin döşemesidir. Döşeme, ana panel ve bunu çevreleyen geometrik bordürlerden meydana gelmiştir. Dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; iki boncuk arasında bir makara şeklinde işlenmiş boncuk-makara bandı[154], beyaz tesseralarla oluşturulmuş bant ve testere dişi bandından[155] oluşan bir bordür içeren

[149]LDG I, pl.10a.
[150]LDG I, pl.60e.
[151]Tülek, 2004, s.224-225.
[152]LDG II, pl.290c varyasyonu.
[153]Tülek, 2004, s.225.
[154]LDG I, pl.23f varyasyonu.
[155]LDG I, pl.10a.

döşemenin ana panelinde ise ikizkenar üçgenler ve kareler ile merkezinde balık motifleri bulunan sekizgenlerin oluşturduğu motif[156] yer almaktadır.[157] **(Kat.no.44)**

BI 16a Üst Kat Zemin döşemesi ile ***BI 16a Üst Kat Antre döşemesi'***nin arasında, iki döşemeyi birleştiren dikdörtgen bir panel yer almaktadır. Söz konusu bu panel eşik mozaiği olarak geçmekte ve içinde bir kare bulunan baklava dilimi motifinden meydana gelmektedir[158]. Baklava dilimi ile çerçeve arasında kalan boşluklarda ise üçgenler yer almaktadır.[159]

BI 16a Zemin döşemesinin üzerinde bulunan döşeme parçası, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş köşe parçasıdır. Söz konusu bu parça, bordür motiflerini içermektedir. Parçada dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, koyu renk zemin üzerine işlenmiş kadeh ve bu kadehin içinden çıkan asma dalları bandı, beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, testere dişi bandı[160] ve basit bir guilloche motifini içermektedir.[161] **(Kat.no.45)**

6.2.2.2. BI 16b Mezarı Döşemesi (Burial BI 16b)-Avlanan Eros Döşemesi

Bir üst başlıkta anlatılmış olan B I 16 mezar yapısının B bölümünde Eros'un Panter Avı'nın betimlendiği bir zemin döşemesine sahip alan ve bu alanla bitişik oda yer almaktadır.[162]

Döşeme, polykrom kireçtaşı ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş, bir adet figürlü iki adet geometrik panelden meydana gelmiştir. **(Kat.no.46)** L şeklinde olan döşemenin batısında platform yer alır. Bu platformun üzerinde döşeme parçası ve kuzeyde bir *libasyon* deliği bulunmaktadır.[163]

---

[156]LDG I, pl.209a varyasyonu.
[157]Tülek, 2004, s.226.
[158]LDG II, pl.299e varyasyonu.
[159] Tülek, **a.y.**
[160]LDG I, pl.10a.
[161]Tülek, 2004, s.227.
[162]**a.e.**,s.224.
[163]**a.e.**,s.227.

Güneybatıda yer alan geometrik motifli enine dikdörtgen panel 0.45 x 0.93 m boyutlarındadır. Panelde yeşil zemin üzerine pembe tesseralar kullanılarak oluşturulan dengeli kareler görülmektedir.[164]

Figürlü pano, güneyde 1.50 m, kuzeyde 1.04 m, doğuda 2.33 m ve batıda ise 1.94 m boyutlarında, geometrik bir bordürün çevrelediği figürlü orta panodan oluşmaktadır. Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[165], guilloche bandı[166] ve beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş kanatlı bir Eros'un panteri avladığı sahnenin işlendiği orta panoyu içerir. Orta pano, kendi içinde ince bir tessera sırasıyla çevrelenmiştir. Eros, iki eliyle mızrak tutar pozisyonda, karşısında ise panter ona saldırır pozisyonda betimlenmiştir. İki figür arasında ve zeminde ise çalılar ile çiçekler yer almaktadır. Figürler arasındaki çalı parçası ayırıcı görevi görmektedir.[167]

Figürlü panelin güneyinde yer alan geometrik motifli ikinci dikdörtgen panel ise polykrom olarak işlenmiştir ve 1.04 x 0.53 m ölçülerindedir. Merkezinde pembe daire motifi bulunan yeşil baklava dilimi dikdörtgen içine yerleştirilmiştir, dikdörtgen ile baklava dilimi arasında kalan köşe boşlukları ise yeşil üçgenlerle doldurulmuştur.[168]

Döşemede pembe ve yeşil renklerin yoğun olarak kullanımı Kilikia Bölgesi ve Anemurion'daki bilinen başka örneklerde görülmemektedir. Ek olarak bu döşemede kullanılan yeşil kireçtaşının bir benzeri Anemurion'da, sonraki başlıkta anlatılacak olan Yol Kenarı Binası'ndaki Tethys Döşemesi'nde görülmüştür.[169] Söz konusu döşemede tarihleme için çeşitli öneriler mevcuttur[170], bu çalışmada Campbell'in tarihlemesi esas alınarak döşeme için 3.yy son çeyreği kabul edilmiştir.[171]

[164] **a.e.**, s.227-228.
[165] LDG I, pl.10a.
[166] LDG I, pl.71b.
[167] Tülek, 2004, s.227-228.
[168] **a.e.**, s.228.
[169] Tülek, **a.y.**
[170] Tarihleme için bkz. **a.e.**, s.228-229.
[171] Tülek, **a.y.**

6.2.2.3. Palaestra-Güney Koridor Döşemesi (EIII 2b)

Büyük hamamın doğusunda, hamam yapısına bitişik olan *palaestra,* kuzey ve güneyde avluyu çevreleyen koridorlara sahiptir. Avlu, doğuda üstü kapalı bir salon ve salonun iki yanında çeşitli birimler içermektedir.[172]

Günümüze kalan bölümüyle güney koridor döşemesi; doğu-batı ekseninde konumlanmış, yak. 2.03 x 3.42 m ölçülerindedir. Polykrom kireçtaşı ve mermer tesseraların kullanıldığı döşemenin hayatta kalan bölümü, kendi içinde biri yazıtlı ikisi geometrik olmak üzere üç panelden ve bu panelleri çevreleyen geometrik bordürden meydana gelmiştir.[173] **(Kat.no.47)**

Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[174], guilloche şeridi[175] ve testere dişi bandından meydana gelen geometrik bordürle çevrelenmiş orta panoyu içermektedir. Beyaz zemin üzerine işlenen orta pano, kendi içinde üç ayrı panelden oluşmaktadır. İlk panelde, koyu mavi zemin üzerine beyaz bir *tabula ansata* ve içerisinde üç satır halinde Grekçe "ΚΑΛωC ΕΛΟΥ C[O]Y" yazısı bulunmaktadır. Bu panelin bulunduğu alanın daha sonradan *latrinaya* dönüştürüldüğü düşünülmektedir. İkinci panel, merkezinde dört yapraklı bir rozet bulunan eşkenar dörtgen motifinden oluşmaktadır. Eşkenar dörtgen ile panel arasındaki köşe boşlukları ise üçgenlerle doldurulmuştur. Üçüncü panel ise uç uca yerleştirilmiş koyu mavi üçgenlerin çevrelediği beyaz sekizgenlerden meydana gelmiştir. Üçgenler aynı zamanda uç uca geldikleri noktalarda dört köşeli yıldızlar oluşturur. Boşluklarda ise merkezinde minik eşkenar dörtgenlerin bulunduğu kareler yer alır.[176]

---

[172] **a.e.**, s.237.
[173] Tülek, **a.y.**
[174] LDG I, pl.10a.
[175] LDG I, pl.74c.
[176] S. Campbell, **The Mosaics of Anemurium,** Toronto, Pontifical Institute of Medieval Studies, 1998, s.30.

6.2.2.4. Eksedra Binası Doğu Kanattaki Mekânın Döşemeleri (II 12e)

Eksedra binası, Büyük Hamam yapısının güney-kuzey ekseninde, güney duvarına bitişik olarak konumlanmıştır. Yapının bitmemiş bir yapı olduğu düşünülmekle birlikte planın bir sivil bazilikaya ait olduğu bilinmektedir. Kuzeyde yarım kubbeli merkezi bir *apsis*, iki yanda küçük odalar, *apsis* duvarının arkasında ise bir geçit yer almaktadır. Odalar, söz konusu bu geçit sayesinde birbiriyle bağlantılıdır. Odalar ve geçitlerin zemininde ise bikrom olarak işlenmiş basit, geometrik temalı döşemeler yer almaktadır. Doğu kanatta iki mekânda yer alan mozaikler Birim A ve Birim B olarak ikiye ayrılmıştır.[177]

Birim A döşemesi, yak.1.05 x 2 m boyutlarında, bikrom olarak işlenmiş kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik temalı bir döşemedir. **(Kat.no.48)** Döşeme, koyu mavi bir bandın çevrelediği beyaz bir dikdörtgenden meydana gelmiştir. Dikdörtgenin dört köşesinde küçük lacivert kareler, merkezinde ise içinde açık mavi elmas motifi bulunan koyu mavi sekizgen yer almaktadır. Açık mavi elmasın merkezinde ise daha küçük boyutlu koyu mavi kare motifi görülmektedir.[178]

Birim B döşemesi, biri eşik döşemesi olmak üzere iki panelden meydana gelmektedir. **(Kat.no.49)** Eşik döşemesi yak.1.85 x 1.20 m ölçülerinde, merkezinde beyaz bir elmas motifi bulunan koyu mavi baklava dilimi motifinin beyaz bir dikdörtgenin içine yerleştirilmesinden meydana gelmiştir. Baklava dilimi ile dikdörtgen arasında kalan köşe boşlukları ise beyaz üçgenlerle doldurulmuştur. İkinci panel yak. 2.50 x 2.50 m boyutlarında, lacivert zemin üzerine beyaz tesseralarla işlenmiş crossletlerin çevrelediği bir bordür ve merkezde baklava, üçgen ve karelerin oluşturduğu geometrik desenden oluşmaktadır.[179]

---

[177] **a.e.,** s 13, Tülek, 2004, s.241.
[178] Campbell, **a.y.**, Tülek, **a.y.**
[179] Campbell, 1998, s.13-14, Tülek, **a.y.**

6.2.2.5. Yol Kenarı Binası Döşemeleri (WII 13)

Yapı, *odeonun* kuzeydoğusunda yer almaktadır. Batısı kısmen tahrip olmuş durumda, girişi ise güneydedir. Burası aynı zamanda *odeonun* kuzey köşesine giden merdivenlerin bulunduğu alana denk gelmektedir. Yapı, *vestibulum, antre,* A Birimi ve B Birimi olmak üzere mozaik döşeli dört mekândan oluşmaktadır. *Antre,* kuzey-güney doğrultulu olarak düzenlenmiştir.[180] Söz konusu döşemeler bahsedilmiş olan sırayla anlatılacaktır.

Vestibulum döşemesi[181] 4.77 x 1.20 m ölçülerinde, kendi içinde dört adet figürlü panelden meydana gelmiştir. Bu paneller, iki yanda dikdörtgen ortada ise kendi içinde ikiye ayrılmış kare şeklinde olmak üzere büyük bir dikdörtgen oluşturmaktadır. Döşeme, siyah zemin üzerine beyaz crossletlerin işlendiği bir bordürle çevrelenmiştir.

Güneyde yer alan ilk panel olan, ***3 Güzeller paneli;*** günümüze kalan bölümüyle bikromdur. Kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşemenin sadece alt kısmı korunabilmiştir. Bu alanda beyaz zemin üzerine pembe tesseralarla Üç Güzellerin bacaklarının dizden aşağısı görülmektedir. Döşeme, figürlerin ayakları kuzeyde, başları güneyde olacak şekilde düzenlenmiştir fakat bu düzen mekâna giriş için terstir. Bu sebeple döşemenin karşılama için değil, ayrılırken vedalaşma için düzenlendiği düşünülmektedir.[182] **(Kat.no.50)**

İkinci ve üçüncü panel olan ***Hermes panelleri,*** polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuş, yak. 0.75 x 0.75 m ölçülerinde Hermes büstlerinin işlendiği kare döşemelerdir. Paneller, birbirlerine ters yönde düzenlenmişlerdir. Kıvırcık saçlı, sol omzunu örten *khlamys* giymiş Hermes betimleri, panellerin üst kısmında Grekçe "KEPωN" yazıtını içermektedir. Üçüncü panelde yazıt günümüze ulaşmamıştır. Paneller, mekândaki ziyaretçilerin hem girişte hem de çıkışta Hermes ve yazıtı

[180]Tülek, 2004, s.243-244.
[181]Campbell, bu mekânı "Koridor a (Corridor a)" olarak adlandırmış, panelleri ise bu tezde anlatılmış olan sırayla I,II-III ve IV olarak numaralandırmıştır. Campbell, 1998, s.15.
[182]**a.e.**, s.15-16, Tülek, 2004, s.244-245.

görecekleri şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu yazıt ve betimden dolayı buraya geliş amacının Hermes ile ilgili olduğu düşünülmektedir.[183]**(Kat.no.51)**

Son panel olan ***Nike paneli***, 1.20 x 0.75 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur. Ayakta, önden ve yürüme pozisyonunda betimlenmiş olan Nike, tamamen giyiniktir ve elinde hurma dalından bir çelenk tutmaktadır.[184]**(Kat.no.52)**

Antre döşemesi[185] doğu-batı yönlü kendi içinde üç adet geometrik panelden meydana gelmiştir. Paneller, yan yana gelerek dikdörtgen oluşturmakta, dışarıdan içeriye doğru testere dişi ve guilloche bandının oluşturduğu geometrik bordürle çevrelenmiştir. Guilloche bandı, sadece ilk iki paneli çevrelemektedir. Paneller, siyah zemin üzerine polykrom kireçtaşı tesseralarla oluşturulmuştur. Batıda yer alan ilk panel 1.50 x1.50 m boyutlarında, merkezinde altı yapraklı rozetin yer aldığı, dalga bandıyla çevrelenen daire motifinden oluşmaktadır. Daire motifiyle kare panel arasında kalan köşe boşlukları üç yapraklı palmetle doldurulmuştur. İkinci panel 1.50 x1.50 m boyutlarında, merkezinde rüzgâr gülü motifinin yer aldığı, kurdele bandıyla çevrelenmiş daire motifinden oluşmaktadır. Daire motifiyle kare panel arasında kalan köşe boşlukları ise küçük karelerle doldurulmuştur. Tahrip olmuş son panel ise 1.40 x 1.30 m boyutlarında, merkezde sekiz baklavalı bir yıldız, köşelerde ise içinde Süleyman'ın düğümü motifinin bulunduğu kareleri[186] içermektedir.[187] **(Kat.no.53)**

A Birimi döşemesi[188] kendi içinde iki adet polykrom olarak işlenmiş geometrik motifli panelden meydana gelmiştir. Panel, kuzeyde kendi içinde üçe ayrılmış, yatay olarak yerleştirilmiş dikdörtgen bir pano ve yanında büyük bölümü tahrip olmuş büyük boyutlu bir panodan meydana gelmiştir. Kuzeydeki dikdörtgen panel, iki yanda 1.27 x 0.66 m ölçülerinde, merkezinde kare bulunan perspektifli baklava motifi, orta kare panel 1.27 x 1.30 m ölçülerinde, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla testere dişi bandı,

---

[183]Campbell, **a.y.**, Tülek, 2004, s.245-246.
[184]Campbell, 1998, s.16-17, Tülek, 2004, s.246-247.
[185]Campbell, bu mekânı "Koridor b (Corridor b)" olarak adlandırmış, panelleri ise bu tezde anlatılmış olan sırayla V, VI ve VII olarak numaralandırmıştır. Campbell, 1998, s.17.
[186]LDG II pl.296a.
[187]Campbell, 1998, s.16-17, Tülek, 2004, s.247.
[188]Campbell, bu mekânı Oda c (Room c) olarak adlandırmış, panelleri ise VIII, IX ve X olarak numaralandırmıştır. Campbell, 1998, s.17.

guilloche bandı ve bu bunların çevrelediği merkezinde altı yapraklı rozet bulunan dairenin yer aldığı kareden oluşmaktadır. Her panel beyaz ve siyah tesseralarla çevrelenmiştir. Bu şeritler aynı zamanda panelleri de birbirinden ayırmaktadır. Güneydeki büyük panel ise, polykrom kireçtaşları kullanılarak oluşturulmuştur. Guilloche bandı ve testere dişi bandının çevrelediği, merkezinde dört yapraklı çiçek motifinin yer aldığı sekizgeni içermektedir. İki panel arasında ise kahverengi zemin üzerine işlenmiş küçük dengeli kare motiflerin kullanıldığı bir ayırıcı bant yer almaktadır.[189] **(Kat.no.54)**

***B Birimi döşemesi[190]*,** 5.80 x 3.60 m ölçülerinde, beyaz zemin üzerine polykrom kireçtaşı ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik bordürün çevrelediği figürlü bir panelden meydana gelmektedir. **(Kat.no.55)** Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz bezemesiz bordür dışı alan, geometrik motiflerden oluşan bordür ve figürlü orta panoyu içermektedir. Bordür; testere dişi bandı, beyaz şerit ve testere dişi bandından oluşmaktadır. Orta panoyu tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseni çevrelemektedir. Bu desenlerin ortasında eşkenar dörtgenler yer alırken, iki tanesinde keklik figürü betimlenmiştir. Figürlü orta pano, siyah tessera bandıyla çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine merkezde Tethys olduğu düşünülen kadın büstü, etrafında deniz canlılarıyla betimlenmiştir. Döşeme kuzey-güney yönlü olmasına rağmen figürler doğudan bakılacak şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu döşeme, yapıda görülen diğer mozaiklerden farklı bir düzene sahiptir; diğer mekânların döşemeleri koyu zemin üzerine döşenmişken (koridor ve *vestibulum* döşemesi siyah, A Birimi mozaiği ise kahverengi zemin üzerine döşenmiştir) B Ünitesi mozaiği ise beyaz zemin üzerine yapılmıştır.[191]

[189]Campbell, 1998, s.17-18, Tülek, 2004, s.248.
[190]Campbell, bu mekânı Oda d (Room d) olarak adlandırmıştır. Campbell, 1998, s.18.
[191]Campbell, **a.y.**, Tülek, 2004, s.248-250.

6.2.3. Elaiussa-Sebaste

Korykos ile Latmos Irmağı arasında yer alan Elaiussa kenti, Dağlık Kilikia'nın kıyılarında yer alan bir limana sahiptir. İlk yerleşim burun üzerinde görülmektedir, daha sonradan şehir ve yerleşim anakaraya doğru genişlemiştir.[192]

Antik kaynaklarda Elaiussa ile ilgili olarak çeşitli bilgiler verilmiştir. Strabon, eserinde, Korykos kentinden sonra Elaiussa kentinin kurulduğunu ve bu kentin karaya yakın olduğunu söyler.[193] Oppian ise kentten "deniz kuşağı" olarak bahsetmiştir.[194] Elaiussa kentinin adı, Hitit tabletlerinde Vilusa kasabası olarak geçmekte, kentin tarihinin ise MÖ 2-1.yy'larda başladığı bilinmektedir. MÖ 2.yy'da bağımsız bir kent olan Elaiussa, yerel hanedanlara bırakılan Kilikia kentlerinin arasındadır. MÖ 20 yılında kent Kappadokya kralı I. Arkhelaos'un egemenliği altına girmiş, bu dönemde de Augustus'u onurlandırmak için Arkhealos tarafından Sebaste unvanını almıştır. 72 yılında Kilikia Eyaleti'nin parçası olan kent daha sonraki dönemlerde *civitas libera* ünvanını almıştır. Elaiussa-Sebaste kenti 3.yy'a kadar önemini korumuş fakat 260 yılında Sasaniler tarafından tahrip edilerek eski önemini kaybetmiştir. Kentte Bizans Dönemi'nde çeşitli Hristiyanlık yapısı bulunmaktadır, ek olarak kentin 7.yy'a kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Kentin kültleri arasında ise Athena Oreia, Tykhe, Selene ve Hermes Kerykaion kültleri sayılabilmektedir.[195]

6.2.3.1. Tiyatro Altındaki Yapı (Hamam ?) Döşemeleri

Kentte bulunan tiyatro yapısının altında hamam olarak tanımlanan bir yapı yer almaktadır. Tiyatronun *vomitoriumunun* doğu ucunda yapılan sondajlar sonucunda söz konusu bu yapıya ait zemin mozaiklerine rastlanmıştır. Opus tessellatum tekniğinde bikrom ve polykrom olarak işlenmiş geometrik desenli bu mozaikler Birim 1, Birim 2 ve Birim 3 olarak gruplandırılmıştır, aşağıda bu sırayla anlatılacaktır.[196]

[192]Kaplan **a.g.e.,** s.147, Tülek, 2004, s.283.
[193]Strab. XII.2.7; XIV.5.6.
[194]Oppian, **Halieutica,** III, 208-9.
[195]Kaplan, **a.g.e.,** s. 147-148, Tülek, 2004, s.283.
[196]Tülek, 2004, s.284.

Birim 1 olarak adlandırılan döşeme, günümüze ulaşan boyutlarıyla yak.3.60 x 2.48 m'dir. Döşemenin güneydoğu köşesi ise günümüze ulaşamamıştır. Kireçtaşı tesseralar kullanılarak bikrom olarak işlenmiş döşeme, orta panoda beyaz zemin üzerine siyah tesseralarla işlenmiş altıgenler[197] ve bunu çevreleyen siyah tessera bandı ve stilize helezon bandından[198] meydana gelmektedir. **(Kat.no.56)** Duvar ile döşemenin dış bordüründe yer alan siyah tessera bandı arasında kalan alandaki beyaz tesseralar diyagonal olarak yerleştirilen ana döşeme düzeninden farklı olarak düzenlenmiştir.[199]

Birim 2 olarak adlandırılan döşeme, yak. 5.60 x 1.14 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik bir döşemedir. **(Kat.no.57)** Bu döşemenin bulunduğu alanın sıvayla kaplanmış büyük bir oda olduğu düşünülmektedir. Tiyatronun doğu *analemma* duvarı bu alandan yükselmektedir.[200] Söz konusu döşeme, bikrom olarak işlenmiş (siyah ve beyaz) çok sıralı bir guilloche motifinden[201] meydana gelmektedir. Döşeme, tiyatronun *vomitoriumu* dolayısıyla çapraz bir duvar ile bölünmektedir. Birim 1'deki gibi döşemenin duvar ile motifin arasındaki beyaz zeminli alan diyagonal olarak yerleştirilen ana döşeme düzeninden farklı olarak düzenlenmiştir. Ek olarak bu alanda 1.57 x 0.37 m ölçülerinde, Birim 1 ve Birim 2'yi ayıran beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş gamalı haç motifli bir eşik yer almaktadır.[202]

Birim 3 olarak adlandırılan döşeme ise, parçalı haldedir ve Birim 1 ve Birim 2'nin batısındaki alanlarda kuzey ve güney yanlardadır. Bu parçalar kireçtaşı tesseralar kullanılarak polykrom olarak işlenmiş geometrik desenli zemin döşemesidir. **(Kat.no.58)** Güney tarafta kalan döşeme parçasında Birim 2 ile aynı motif kullanılmıştır. Kuzey tarafta kalan döşeme parçasında ise siyah zemin üzerine

[197]LDG I, pl.204a.
[198]LDG I, pl.64b varyasyonu.
[199]Tülek, 2004,s.285.
[200]**a.e.**, s.284.
[201]LDG I, pl.43f varyasyonu.
[202]Tülek, 2004, s.286-287.

polykrom olarak işlenmiş perspektif küpler kullanılmıştır. Bu motifin döşeme bordürüne mi yoksa genel desene mi ait olduğu belli değildir.[203]

6.2.3.2. Agora

Kentte, Bizans Dönemi yapısının alt tabakasında yer alan Roma *agorasında* kuzeybatı köşede kireçtaşı tesseralar kullanılarak batıda 2.30 x 1.26 m ve kuzeyde 4.20 x 1.26 m ölçülerinde polykrom olarak işlenmiş çeşitli geometrik desenlerin kullanıldığı bir taban mozaiği bulunmaktadır. **(Kat.no.59)**

Döşeme, beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenen, merkez panoda kesişen sekizgenler ve bunu çevreleyen çeşitli geometrik desenlerin meydana getirdiği bir bordür içermektedir. Bordür, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla siyah şerit, beyaz şerit, çok şeritli bir guilloche bandı[204] ve tek dönüşlü ve kare şeklinde bir gamalı haç bandı[205]ndan meydana gelmektedir. Merkezdeki motifte ise dikdörtgen altıgenlerin oluşturduğu kesişen sekizgenler ve bu motiflerin merkezinde karelerden oluşmaktadır.[206]

6.2.3.3. Liman Hamamı Döşemesi

Liman hamamının, ortasında polygonal bir havuzu bulunan *frigidarium* olduğu düşünülen mekânında kazı çalışmaları sırasında çeşitli zemin mozaikleri bulunmuştur. Söz konusu bu alandaki taban mozaikleri ile aynı seviyede bulunan kuzey taban mozaiği, bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik temalı bir zemin döşemesidir.[207] **(Kat.no.60)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tesseralardan oluşmuş bir şerit, beyaz tesseralardan oluşmuş daha geniş bir şerit ve beyaz zemin üzerine siyah tesseralar kullanılarak birbirine bitişik altıgen ve baklava motiflerinin oluşturduğu

[203] **a.e.**, s.287-288.
[204] LDG I, pl.173f.
[205] LDG I, pl.42c.
[206] Tülek, 2004, s.290.
[207] **a.e.**, s.291.

kafes motifi[208]nden meydana gelmektedir. Havuzu çevreleyen bu döşemede kullanılan tesseralar kabadır ve *opus tessellatum* tekniği özensiz bir şekilde uygulanmıştır.[209]

6.2.4. Antiokheia pros Kragou-Büyük Hamam Yapısı Döşemesi[210]

Kent, Antik Çağ'da Dağlık Kilikia'nın batı dağlık kesiminde[211], günümüzde Gazipaşa İlçesi'nin 18 km doğusunda bulunan Güneyköy'de yer almaktadır.[212] Kommagene kralı IV. Antiochos'un burada kendi adıyla bir şehir kurmuş, daha sonra söz konusu bu şehir Kilikia'nın bir parçası haline gelmiştir.[213]

Kentte üç tepe bulunmaktadır; sütunlu cadde, *agora*, hamam ve zafer takı ilk tepede, *nekropolis* ikinci tepede, surlar ve kale ise üçüncü tepede yer almaktadır.[214] Söz konusu bu hamam kompleksinin doğusunda yer alan 24.50 x 14.50 m ölçülerindeki dikdörtgen avluda kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş her biri 2.30 x 2.30 m ölçülerinde on altı adet panelden meydana gelen geometrik ve stilize bitki motiflerinin kullanıldığı bir taban döşemesi bulunmuştur.[215] **(Kat.no.61)** Avlunun ortasında ise 11.53 m uzunluğa, 4.82 m genişliğe ve 1.03 m derinliğe sahip mermer bloklarla kaplı, zemini ise kireçtaşı ve devşirme taşlarla döşenmiş apsidal uçlu *natatio* yer almaktadır.[216]

Farklı boyutlarda ve farklı şekillerde kesilmiş tesseralar kullanılarak[217] oluşturulmuş döşemede tüm panolar beyaz zemin üzerine işlenmiştir.[218] E1 olarak adlandırılmış panel yüzme havuzunun doğu tarafında bulunan sekiz adet panelin en kuzeyde olanıdır. Söz konusu bu panelde, beyaz zemin üzerine kesişme noktalarında gamalı haç motifleri oluşturan bantlardan meydana gelen bir motif yer almaktadır. bu

[208]LDG I, pl.213a.
[209]Tülek, 2004, s.291.
[210]Tezin devamonda kentten Cragum olarak bahsedilmiştir.
[211]B. Can, "Geometric Mosaics from the Courtyard of the Great Bath at Antiochia ad Cragum in Western Rough Cilica", **JMR,** 10, 2017a, s.83.
[212]Tülek, 2004, s.297.
[213]Can, 2017a, s.83.
[214]Tülek, 2004, s.297.
[215]Can, 2017a, s.84,87.
[216]**a.e.**, s.84.
[217]**a.e.,** s.86.
[218]**a.e.**,s.87.

motifin oluşturduğu boşluklarda ise çeşitli renklerde eşkenar dörtgen ve eşkenar üçgenler bulunmaktadır. E1'in solunda yer alan E2 panelinde ise beyaz zemin üzerine koyu renkte işlenen dama tahtası motifi görülmektedir. E3 panelinde çapraz şekilde işlenmiş eşkenar dörtgenler, E4 panelinde ise daireler, kareler ve içinde Süleyman düğümü motifi ile üç boyutlu motiflerin işlendiği kareler yer almaktadır. Kare biçimindeki küçük boşluklarda ise elmas motifleri işlenmiştir. E5 paneli, merkezleri eşkenar elmas motifi oluşturan uçları birbirine değen dört köşeli yıldız motiflerinden oluşmuştur. E6 paneli, aynı boyutta içinde beyaz çerçeveli uzatılmış baklava motifleri içeren dikdörtgenler ve farklı boyutlarda karelerden meydana gelmektedir. Büyük karelerin çevresi beyaz çerçevelidir ve içinde E4 paneline benzer üç boyutlu motifler içerir. Küçük karelerde ise eşkenar elmas motifleri bulunur. E7 paneli gamalı haç motiflerini, neredeyse tamamı tahrip olmuş E8 paneli ise E1 paneline benzer motifleri içermektedir. Havuzun batısında yer alan panellerden en kuzeyde olanı W1 olarak adlandırılmıştır. Burada kesişen daire motifleri ve aralarında küçük baklava motifleri yer almaktadır. W1'in solunda yer alan W2 panelinde ise E4 paneline benzer bir tasarım görülmektedir. W3 panelinde eş merkezli daireler ve birbirine geçen karelere ek olarak merkezde altı yapraklı rozet motifi yer alır. Yaprakların arasında küçük elmas motifleri, panonun köşelerinde ise palmetler betimlenmiştir. Tahrip olmuş durumdaki W4 paneli, E3 paneliyle aynı düzene sahiptir. W5 panelinin ise yarısı günümüze ulaşmıştır. Burada simetri görülmemekte, sekiz köşeli yıldız ve çiçek motifleri yer almaktadır. Tahrip olmuş bir diğer panel olan W6, E1 paneliyle; W7 paneli ise W1 paneliyle benzerdir. Havuzun kuzey ve güneyinde yer alan iki büyük panel ise tasarım olarak E3 ve W4 panellerine benzemektedir.[219]

Büyük Hamam Yapısı döşemesinde yapılan çalışmalar sonucunda; *statumenin* dik olarak yerleştirilmiş çeşitli büyüklükteki kaba taşlardan, bu tabakanın üzerinde yer alan *rudusun* ise 6-8 cm kalınlığında neredeyse iri taşlı bir harçtan oluştuğu anlaşılmıştır. Ek olarak *rudus* tabakası üzerinde panoların yerleştirilmesi için kazıma ile rehber çizgilerin oluşturulduğu görülmektedir. Bu tabakanın üzerinde ise yak. 6 cm

[219] **a.e.**, s.87-96.

kalınlığında *nucleus* tabakası bulunmaktadır. Döşemede en üst tabakayı ise tesseraların içine yerleştirildiği *supranucleus* oluşturmaktadır.[220]

Söz konusu panellerde kullanılan geometrik motiflerin 2.yy sonundan 4.yy'a kadar kullanıldığı ve buradaki geometrik repertuarın Kilikia Bölgesi döşemeleriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Çeşitli örnekler ve kazı çalışmasından elde edilen veriler ışığında avlu mozaikleri 3.yy'a tarihlendirilmiştir. Bu alanda yapılan diğer çalışmalar, döşemeleri 3.yy ortalarına tarihlemiştir.[221]

6.2.5. Narlıkuyu-Üç Güzeller Mozaiği

Narlıkuyu, Silifke'nin 20 km, Kızkalesi'nin ise 5 km doğusunda yer almaktadır.[222] Döşemenin yer aldığı yapı ise Korykos mağaralarının yakınında, Korykos limanı olduğu düşünülen küçük bir Akdeniz körfezindedir. Söz konusu döşemede yer alan yazıtta bu alanın Poimenios Hamamı olduğundan bahsedilmektedir. Batıdan doğuya doğru uzanan yapı, ortaya çıkartıldığı haliyle batı ucunda havuz bulunan dikdörtgen planlı olduğu anlaşılan bir mekândır. Batı uçtaki havuzun yan duvarları hafif yüksek, içi sıvalı ve zemini ise mozaik döşelidir. Söz konusu döşeme 7.80 x 3.10 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş ve geometrik motifler, *tabula ansata* içerisinde dört satırlık bir yazıt ve merkezde Üç Güzeller'in betimlendiği figürlü bir panel içermektedir.[223] **(Kat.no.62)**

Döşeme, güney-kuzey yönlü panellerden meydana gelmektedir ve hamamın havuzunun mimarisine uygun olarak döşenmiştir. Dört panel ve bir yazıt içeren döşemede, üç panel geometrik temalı, merkezde yer alan bir panel ise figüratiftir. Odanın batısında yer alan iki geometrik panelden kuzeyde yer alanı kare şeklindedir ve beyaz zemin üzerine polykrom tesseralar kullanılarak döşenmiştir. Siyah tesseraların çevrelediği panelde merkezde sekiz baklavadan oluşan yıldız motifi[224], dört köşede ise Süleyman düğümü[225] motifi kullanılmıştır. Her baklava motifinin

[220] **a.e.**, s.86.
[221] **a.e.**, s.98.
[222] Kaplan, **a.g.e.,** s.146.
[223] Balıkçı, 2020, s.78, Tülek, 2004, s.323-324.
[224] LDG II, s.41.
[225] LDG II, s.42.

merkezinde çiçek benzeri siyah tesseralarla yapılmış daireler bulunmaktadır. Odanın batısında yer alan güneydeki panel ise kuzeydekine göre daha küçük boyutlu ve dikdörtgendir. Panel, polykrom olarak işlenmiş, merkezinde içinde dört yapraklı rozet[226] bulunan bir daire yer alan baklava motifi ve bu motiften arta kalan dört köşede dört adet polykrom üçgen içermektedir. Baklava motifi ile daire arasında kalan boşluklarda ise küçük nar motifleri kullanılmıştır. Odanın doğusunda yer alan geometrik temalı son panel ise L şeklindedir ve kesişen daireler motifinden[227] meydana gelmektedir.[228]

Döşemenin merkezinde yer alan figürlü panelde ise Üç Güzeller betimlenmiştir. Koyu renkli zemin üzerinde ayakta ve çıplak olarak betimlenen figürler Zeus'un kızları ve Aphrodite'nin hizmetkârlarıdır. Ortadaki figür arkadan, iki yanındaki figüre sarılır şekilde, iki yanda yer alan figürler ise önden ve kolları yanlara kalkık ellerinde çiçek tutarken betimlenmiştir. Sahnenin solunda üzerinde kuşların bulunduğu bir *louterion*, sağında ise üzerinde kumaş ve bir kuş bulunan yarım sütun betimlenmiştir. Yerde dağınık bir şekilde çiçekler görülmektedir.[229] Figürlü merkez panelin üzerinde yer alan *tabula ansata* içinde ise dört satırlık Grekçe yazıt bulunmaktadır.[230]

Döşemede arka plan ve figürlerde kullanılan tessera boyutlarında farklılık görülmekte, figürlerde arka planda kullanılanlara göre daha küçük boyutlu tesseralar seçilerek ayrıntıların daha iyi gösterilmesi amaçlanmıştır. Bu durum aynı zamanda işçiliğin özenli ve iyi olduğunu göstermektedir. Figür ve nesnelerin hepsinde dikeylik söz konusudur. Ön planda figürlerin gerisinde betimlendiği siyah yatay bir çizgi yer almakta ve kompozisyona yatay bir görünüm vermektedir. Ayrıca gölgelendirme yapılarak perspektif ve derinlik sağlanmaya çalışılmıştır. Kadın figürlerinde vücut hatlarının kıvrımlı yapılması ise kompozisyondaki sertliği hafifleterek daha doğal bir görünüm yaratmıştır.[231]

---

[226]LDG II, s.42.
[227]LDG I, pl.238b.
[228]Balıkçı,, **a.g.e.,**s.78,81, Tülek, **a.g.e.**, s.324-325.
[229]Balıkçı, **a.g.e.,**s.82, Tülek, **a.g.e.**, s.325.
[230]Tülek, **a.g.e.**, s. 331.
[231]Balıkçı, **a.g.e.,** s.83, Tülek, **a.g.e.**, s.326.

6.2.6. Seleukeia pros Kalykadno

Seleukeia pros Kalykadno, günümüzde Silifke ilçesini kapsamaktadır. Göksu Havzası'nın doğusundaki ilk kent olan Seleukeia pros Kalykadno, denizden 14 km içeride, Calycadnus nehrine uzanan bir alandadır.[232]

MÖ 296-280 yılları arasında Seleukos I. Nikator tarafından kurulan kent, 2 yılında Kilikia Roma eyaleti oluşturulması dönemine kadar bağımsızdır. Seleuceia ilk olarak Dağlık Kilikia'nın; Diocletianus Dönemi'nde ise Isauria'nın metropolü olmuştur.[233] MÖ 2.yy son çeyreğinde kent sırasıyla önce Arkhelaos, daha sonra Tarkondimotos'un egemenliği altına girmiş, Pompeius'tan sonra tekrar bağımsız olmuştur. Augustus tarafından *civitas libera* ünvanını alan kentin en parlak dönemini Roma egemenliği altında yaşadığı bilinmektedir. Kentte Zeus Hypsostos, Kalykadnos ve Athena Oreia kültleri görülmektedir.[234]

6.2.6.1. Konut Döşemeleri

Silifke kent merkezinde yapılan çalışmalar sırasında bir konuta ait olan polykrom tesseralardan oluşturulmuş geometrik zemin mozaiği bulunmuştur. Söz konusu döşeme konutun giriş, yan ve arka odalarını kaplamaktadır.[235] **(Kat.no.63)**

Giriş döşemesi, arka odaya doğru devam eder şekilde dörtlü yıldız motifi içermektedir. Bu alan ek olarak dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kalın beyaz şerit, siyah şerit ve sekiz baklava diliminin oluşturduğu yıldız motifleri ve arasında dört baklava dilimi ile iki karenin oluşturduğu yıldız motiflerini içermektedir. Odalarda girişte de kullanılan dört üçgen ve bir kareden meydana gelen dörtlü yıldız motifi işlenmiştir. Merkezde ise kare bir panel görülmektedir. Panel dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah ve beyaz üçgenlerden oluşan testere dişi motifi[236], koyu zemin üzerine işlenmiş daire şeklinde bir motiften oluşmaktadır. Bu daireden kalan alanlarda dört köşede olmak üzere beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş L şeklinde bir motif

[232]Kaplan, **a.g.e.,** s.143, Tülek, 2004, s.349.
[233]Kaplan, **a.g.e.**, s.143-144, Tülek, **a.y.**
[234]Kaplan, **a.g.e.**, s.144.
[235]F. Tülek, "Antik Silifke Mozaiklerinde İmgelenen Yaşam",**Silikfe Müzesi Konferansları**, yay.haz. İlhami Öztürk Silifke, Silifke Müze Müdürlüğü Yayınları, 2007, s.36.
[236]LDG I, pl.10g.

yer almaktadır. Daire ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah ve beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş testere dişi motifi[237], beyaz bir bant ve siyah zemin üzerine işlenmiş 6 uzun 6 kısa yaprak olmak üzere 12 yapraktan oluşmuş bir stilize çiçek motifinden meydana gelmektedir. Uzun yapraklar aynı yönde içe doğru kıvrımlı ve uçları üçgen şeklinde kesik bir şekilde işlenmiştir.[238]

6.2.6.2.Ganymedes'in Kaçırılışı Mozaiği

Pazarbaşı Mahallesi'nde yapılan kazı çalışmaları sırasında 4.40 x 9.40 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak üç panelden meydana gelen zemin döşemesi bulunmuştur. **(Kat.no.64)** Söz konusu döşemenin bulunduğu alan 17.75 x 8.80 m ölçülerinde oldukça küçük bir alan olduğundan döşemenin bulunduğu yapı hakkında bilgimiz bulunmamaktadır.[239] Döşemenin orta paneli kuzey-güney eksenindedir, bu durum ana kompozisyonun kuzeye dönük olarak düzenlendiğini ve bu tarafta bir topluluk olması gerektiğini düşündürmekte; dolayısıyla mekânın planı hakkında fikir vermektedir. Merkez paneli çevreleyen küçük figürlü panolar ise çoklu bakış açısı sağlamak amacıyla farklı yönlerde betimlenmiştir.[240]

Döşemenin merkez panelinde Ganymedes'in kaçırılış sahnesi betimlenmiştir. Panel dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş dalga bandı[241], guilloche motifi[242], siyah beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş dalga bandı[243], beyaz tesseralardan oluşturulmuş bant, siyah tesseralardan oluşturulmuş şerit ve merkezde daire motifinden meydana gelmektedir. Bu daireden kalan alanlarda dört köşede olmak üzere stilize olarak işlenmiş pelta[244] motifinin işlendiği görülmektedir. Daire motifi ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; açık renk tesseralar kullanılarak işlenmiş bant, pembe zemin üzerine polykrom olarak

[237]LDG I, pl.10g.
[238]Tülek, 2007, s.36.
[239]Balıkçı, 2020, s.88, Ç. Topçu, Seleukeia-Kalykadnos (Silifke) 1983 Yılı Kazı Çalışmaları, **KST 6**, s.450, Tülek, 2007, s.38.
[240]Tülek, 2004, s.361-362.
[241]LDG I, pl.101a.
[242]LDG I, pl.72b.
[243]LDG I, pl.101a.
[244]LDG II, s.50 varyasyonu.

işlenmiş perspektifli meander motifi[245] ve merkezde beyaz zemin üzerine işlenmiş Ganymedes'in kaçırılış sahnesinden meydana gelmiştir. Sahne, genç bir erkek olarak betimlenmiş Ganymedes'in kartal olarak betimlenmiş Zeus tarafından gökyüzüne doğru kaldırılmasından oluşmaktadır. Ganymedes, şaşkın bir yüz ifadesiyle kaya olduğu düşünülen bir platform üzerinde, gövdesi çıplak pantolonu sıyrılmış, bir dizini bükmüş ve kalkanına doğru uzanmış bir şekilde betimlenmiştir. Yerde *pedum,* kalkanın üzerinde ise *syrinks* betimlenmiştir.[246]

Merkez panelin iki yanında bulunan dikdörtgen panolarda ise mevsimlerin personifikasyonları bulunmaktadır. Söz konusu panolar, içinde baklava motifi ve baklavanın merkezinde personifikasyonların betimlendiği büstün bulunduğu bir kare içermektedir. Baklava motifinden arta kalan alanlar ise dört adet üçgen oluşturmaktadır. Doğuda yer alan panoda söz konusu bu alanlar polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş zikzak motifleriyle doldurulmuştur. İki tarafında piramit betimlenmiş merkezdeki karede ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş bir bant, dalga motifi ve merkezde beyaz zemin üzerine doğuya bakar pozisyonda kolsuz bir kıyafet giymiş şekilde betimli sonbahar personifikasyonu yer alır. Kadın figürünün her iki yanında ise sonbahar anlamına gelen "ΜΕΘΟΠΩΡΙΝΗ" yazmaktadır. Batıda yer alan panelde ise doğu panel ile benzer bir düzen görülmektedir fakat burada doğu panele göre daha basit süsleme motifleri tercih edilmiştir. Baklava motifinin arta kalan alanlarında gölgeli şeritler kullanılmıştır. Merkezde yer alan karede ise beyaz zemin üzerine kuzeye bakar pozisyonda tek omuzu açıkta bırakan bir kıyafet ve boynunda kolyesiyle betimli ilkbaharın personifikasyonu yer alır. Figürün her iki yanında ilkbahar anlamına gelen "EAPINIC" yazmaktadır.[247]

Kilikia Bölgesi'ndeki döşemelerde, büst formundaki mevsim personifikasyonları çok nadir olarak görülmektedir. Bu sebeple söz konusu bu döşemede görülen iki mevsim personifikasyonu, bulunduğu bölge açısından önem

[245]LDG I, pl.42a varyasyonu.
[246]Balıkçı,2020, s.88-89, Tülek, 2004, s.362-363, Tülek, 2007, s.38.
[247]Balıkçı, 2020, s.105-108, Tülek, 2004, s.363-364, Tülek, 2007, s.39.

taşımaktadır.[248] Döşemenin, Ganymedes paneline bakılarak yakın örneklerle birlikte değerlendirildiğinde, en erken 4.yy ortalarına ait olduğu düşünülmektedir.[249]

6.2.6.3. Meryemlik Mağara Kilisesi Döşemesi

Seleukeia'nın 8 km güneybatısında yer alan Meryemlik Kilisesi, Agia Thekla'nın son yıllarında inzivaya çekildiği yer olarak bilinmektedir. Bu mağaraya kilise inşa edilmiş ve 4.yy'da bu inşa edilen kiliseyle birlikte düzenleme yapılarak bazilikaya çevrilmiştir. Doğal bir mağarada bulunan, Dor sütunlarıyla bölünerek üç nefli bir bazilika planına sahip olan mağara kilisesinin kayaya oyulmuş yarım daire biçimli bir apsisi bulunmaktadır. Giriş ise batıdan sağlanmaktadır. Üst bazilikanın güneyinden bu alana bir merdiven inmektedir. Batı giriş aynı zamanda mağara kilisesinin kuzey ve kuzeydoğu odalarına geçiş sağlayan bir *nartekstir*. Agia Thekla Bazilikası ise söz konusu yapının üzerine inşa edilmiştir.[250]

Mağara kilisesinin kuzey şapelinin doğu ucunda küçük bir oda yer almaktadır. Bu odanın önünde işlevi henüz netlik kazanmayan yak. 90 cm uzunluğunda, 80 cm genişliğinde, zemininde geometrik temalı bir döşeme bulunan çukur yer almaktadır. Döşeme bikrom olarak işlenmiş, taş tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur. **(Kat.no.65)** Günümüze ulaşan bölümünde ise kuzey tarafta tasarımın başladığı bölümde beyaz tesseralardan yapılmış bir şerit yer almaktadır. Kompozisyonda ise siyah tesseralarla ana hatları belirtilmiş kesişen sekizgenler motifi kullanılmıştır[251]. Siyah tesseralar aynı zamanda ortaları kare oluşturan altıgenleri meydana getirmiştir. Köşede beyaz ve kırmızı tesseralardan oluşan bir dama motifi ve yatay çizgiler içeren bir kare yer almaktadır. Bu döşemenin kuzey nefin orijinal zeminine ait olduğu, dolayısıyla mağara kilisesinin yapım tarihiyle bağlantılı olarak 3.yy sonları- 4.yy başlarına ait olduğu düşünülmektedir.[252]

[248]Balıkçı, 2020, s.108, Tülek, 2004, s.365.
[249]Tülek, 2004, s.365-366.
[250]**a.e.,** s.314-316.
[251]LDG I, pl.172a.
[252]Tülek, 2004, s.316.

6.2.7. Syedra

Kilikia Bölgesi'nin en batısında yer alan Syedra antik kenti, günümüzde Antalya ilinin Alanya ilçesinde bulunan Seki Köyü'ndedir. Antik kent, deniz seviyesinden yak. 1200 m yükseklikteki tepenin güney yüzündedir. Kent, Dağlık Kilikia olarak bilinen alanda, Kilikia-Pamphylia sınırına denk gelen bölümde olduğundan antik kaynaklarda bazı yazarlara göre kent Pamphylia Bölgesi, bazı yazarlara göre Kilikia Bölgesi, bazı yazarlara göre ise Isauria Bölgesi'ndedir.[253] Ptolemaios, Stephanos Byzantinos ve Hierokles, eserlerinde Syedra'nın bulunduğu bölge hakkında bilgi veren yazarlardandır. Ptolemaios, Kilikia Bölgesi'nin Syedra'dan itibaren başladığını söylemiş[254] ve Pamphylia kentleri listesi içinde Syedra'yı da saymıştır.[255] Stephanos Byzantinos, kenti Isauria Bölgesi'nin içinde sayarken[256], Hierokles ise kentin Pamphylia sınırlarında yer aldığını söylemiştir.[257] Strabon, eserinde Syedra'dan bahsetmemiş fakat Korakesion kentinin Kilikia-Pamphylia sınırı olduğunu anlatmıştır.[258] Bu bilgiye göre Syedra'nın bulunduğu yer Kilikia Bölgesi sınırları içindedir. Ek olarak Lucius Annaeus Florus[259] ve Marcus Annaeus Lucanus'un[260] da eserlerinde General Pompeius'un Syedra'da bir süre kaldığından bahsettikleri bilinmektedir.[261]

Kentte yer alan yapılar üç alana dağılmıştır; *Akropolis*, Yukarı Şehir ve Aşağı Şehir. Bir duvarın çevrelediği tepede yer alan *Akropoliste* Bizans Kulesi ve sözü edilen duvar kalıntıları, tepenin üst yamacında yer alan ve teraslar halinde şekillenmiş Yukarı Şehir'de *gymnasium*, sütunlu cadde, dükkânlar, sarnıçlar, tapınak, hamamlar ve surlar, tepenin eteklerinden başlayıp günümüzdeki Adataş semtine denk gelen alanı ve limanı kaplayan Aşağı Şehir'de ise *nekropol* kalıntıları, hamamlar ve bazı yapılar yer almaktadır.[262] Tiberius Dönemi'nde "ΣΥΕΔΡΕΩΝ" olarak bilinen kent; aynı dönemde

[253]Güzel, **a.g.e.**, s.30.
[254]Ptol., **Geographia**, V, VII, 120.
[255]Ptol., **Geographia**, V,V, 116.
[256]Steph.Byz., **Ethnika**,589.
[257]Hierokles, **Synekdemos**, 679.
[258]Strab., XIV,IV, 2.
[259]Lucius Annaeus Florus, **Epitome of Roman History**, II, 13, 51.
[260]Marcus Annaeus Lucanus, **Pharsalia**, VIII, 259.
[261]Güzel, **a.g.e.**, s.27,30-31.
[262]Tülek, 2004, s.366.

bu isimle sikke basmaya başlamış, Gallienus Dönemi'ne kadar da basıma devam etmiştir.[263] Kentte, günümüze kalan yapıların özellikleri ve epigrafik buluntular 2.-4.yy'ın Syedra'nın en parlak dönemi olduğunu yansıtmaktadır. Bizans Dönemi'nde Pamphylia'ya bağlı bir piskoposluk merkezi olarak geçen Syedra'da özellikle dinsel yapıların Ortaçağ'da önemli olduğu görülmektedir.[264]

6.2.7.1.Balık Tutan Eroslar Mozaiği

Syedra şehir tepesinin güney doğusunda yer alan Aşağı Kent veya Liman Kenti olarak adlandırılan alanda Adataş ya da Çokkilise olarak geçen semtte[265] yer alan limanın hamam kompleksine ait olduğu düşünülen 2.96 x 3.11 m boyutlarında kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak polykrom olarak işlenmiş, sandalda balık tutan eroslar ve çeşitli deniz canlılarının betimlendiği bir taban döşemesi bulunmuştur.[266] **(Kat.no.66)**

Döşeme, beyaz zemin üzerine siyah tesseralar kullanılarak oluşturulmuş yatay ve dikey iğlerden meydana gelmiş[267] bir bordür tarafından çevrelenmiştir. Motifte, köşelere yakın yerlerde dikey iğler yan yana getirilmiştir ve köşelerde de yatay iğler uç uca getirilerek dört köşeli, merkezi siyah olan pembe bir yıldız oluşturulmuştur. Bordür, siyah tessera şeritleriyle çevrelenmiştir. Ana panelde ise beyaz zemin üzerine merkezde sandal içinde eroslar betimlenmiştir. Eroslardan biri sandalın içinde kürek çekerken; diğer Eros güvertede, elindeki oltayla balığa doğru nişan almış bir pozisyondadır. Erosların kanatları yeşil cam tesseralar kullanılarak işlenmiştir. Sandalın etrafını çeşitli deniz canlıları çevrelemiştir. Canlıların bazıları birbirini takip eder pozisyonda bazıları da zıt yönlere gider şekilde betimlenmiştir. Bu, döşemede çoklu bakış açısı sağlamaktadır. Ana panelin doğu tarafının ortasında kayalık bir manzara betimlenmiştir. Döşemenin batı tarafi ise günümüze ulaşmamıştır fakat bu alanda da doğu bölümdeki tasviri dengelemek için bir kayalık betimi bulunduğu düşünülmektedir. Ek olarak döşemenin doğusunda drenaj deliği bulunmaktadır.

[263]B. Can, "Syedra ve Teritoryumu", **Barış Salman Anı Kitabı,** Ed.Işık A. Adıbelli, Gülçün İlgezdi Bertram v.d.,İstanbul, Ege Yayınları, 2017b, s.38, Tülek, **a.y.**
[264]Can, 2017b, s.38.
[265]**a.e**.,s.43.
[266]Tülek, 2004, s.366-367.
[267]LDG I, pl.23k. varyasyonu.

Döşemede figürler için daha ince-küçük tesseralar kullanılmış, tessera yoğunluğu ise figürler için önem derecesini göstermiştir. Söz konusu döşemede betimlenen balık tutan Eroslar, Kuzey Afrika mozaiklerinde işlenen balıkçıların balık tutma ve kürek çekme şekillerine benzer şekilde işlenmiştir. Syedra döşemesinde betimlenen eroslar Kilikia'daki balıkçıların günlük hayatlarını göstermektedir.[268]

6.2.7.2. Hylas'ın Nympheler Tarafından Kaçırılışı Mozaiği

Syedra şehir tepesinin güney doğusunda yer alan Aşağı Kent veya Liman Kenti olarak adlandırılan Nauloi Bölgesi'nde Seki ve İshaklı tarlaları arasında yak. 4.74 x 4.70 m ölçülerinde polykrom kalker ve kireçtaşı tesseralar kullanılarak Hylas'ın Kaçırılışı'nın betimlendiği zemin döşemesi bulunmuştur[269]. **(Kat.no.67)** Söz konusu döşemenin bulunduğu yapı yine aynı alanda Adataş ya da Çokkilise[270] olarak adlandırılan semtte yer alan Balık Tutan Eroslar mozaiğinin bulunduğu alanın 100 m kuzeyinde yer almaktadır. Döşemenin sonradan dükkâna çevrilmiş bir yapının ikinci katına ait olduğu söylenmektedir. Bu yapının orijinal planı bulunmamakla birlikte, günümüze ulaşmış zemin katında üst yapıya destek olacak kemerler bulunmaktadır, ikinci kata ait duvarlar ise günümüze ulaşmamıştır.[271]

Döşeme, bulunduğu alanda figürlerin yönlendirildiği tarafa doğru uygulanmıştır. Zeminin geri kalanı dikdörtgendir ve siyah zemin üzerine beyaz tesseralar kullanılarak oluşturulmuş basit haç motiflerinden meydana gelmiştir.[272] Döşeme düzeni dışarıdan merkeze doğru; bordür, av sahnesinin işlendiği bir friz, bordür ve ana panelden meydana gelmektedir. Dış bordürde dışarıdan merkeze doğru beyaz tesseralardan oluşmuş şerit, siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş bir guilloche motifi[273], beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, beyaz zemin üzerine siyah tesseralarla oluşturulmuş testere dişi motifi[274] ve siyah tesseralardan oluşmuş bir şerit yer almaktadır. Av frizi avcılar, köpekler ve tavşanları içermektedir. Frizde net olarak

[268]Tülek, 2004, s.366-369.
[269]Tülek, 2004, s.369, V. Scheibelreiter, "Ein mythologisches Mosaik aus Syedra/Nauloi", **Anzeiger der Philosophisch Historischen Klasse**, 1, 138,2003**,** s.183.
[270]Can, 2017b, s.43.
[271]Tülek, 2004, s.369.
[272]Tülek, **a.y.**
[273]LDG I, pl. 71a.
[274]LDG I, pl.10g.

belli olan tek sahne sağ taraftadır; burada bir avcı köpeğini tasmasından tutarak ağaca doğru koşmaktadır. Ağacın diğer tarafında ise bir tavşan ve bir köpek ağaca doğru koşmaktadır. İç bordürde ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tesseralardan oluşmuş şerit, beyaz tesseralardan oluşmuş şerit, beyaz zemin üzerine siyah tesseralarla oluşturulmuş testere dişi motifi[275], siyah tesseralardan oluşmuş bir şerit, beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit, siyah zemin üzerine polykrom tesseralardan meydana gelmiş çeşitli çiçekler (nilüfer ve dört yapraklı çiçekler), meyveler (çoğunlukla nar ve armut) ve geometrik desenler[276] içeren *akanthus* şeridi, beyaz tesseralardan oluşmuş şerit, siyah tesseralardan oluşmuş şerit ve beyaz tesseralardan oluşmuş bir şerit yer almaktadır. Ana panelde ise beyaz zemin üzerine polykrom olarak Hylas ve üç adet *nymphe* betimlenmiştir. *Nympheler* Hylas'ın arkasında ona saldırır pozisyonda; soldaki *nymphe* Hylas'ın başını tutar, ortadaki *nymphe* Hylas'ın sağ kolunu tutar, üçüncü *nymphe* ise sağ tarafta, daha aşağıdadır. Hylas ise başı hafif sağa dönük bir şekildedir. Panelin sağında dalında kuş olan bir ağaç ve kaya betimi vardır.[277]

Döşemenin alt kısmı tahrip olmuştur. Tessera boyutları ve yoğunlukları bordürden merkeze doğru değişmektedir. bordürlerde kullanılan tesseralar daha büyük ve seyrekken, ana paneldeki tesseralar daha küçük ve sıktır. Bu özellik daha önceki başlıkta anlatılmış olan Balık Tutan Eroslar mozaiğinde de görülmektedir. Döşemenin yüzeyinde harç görünmemesi ise dikkat çekici bir diğer husustur.[278] Bu durum tesseraların diziliminin ve dolayısıyla işçiliğin özenli olduğunu göstermektedir.

6.2.8. Olba-Eroslar Mozaiği

Dağlık Kilikia Bölgesi'nde bulunan kent, günümüzde Göksu Havzası'ndan dağlara yani kuzeye doğru, Silifke'ye ise 28 km mesafede yer almaktadır. Lamos ve Kalykadnos nehirlerinin arasında kalan alan Doğu Dağlık Kilikia veya Olba Bölgesi olarak bilinmektedir.[279] Antik kaynaklarda adı geçen kent hakkında Strabon bilgi

[275]LDG I, pl.10g.
[276]LDG II, s.38,39,48,50.
[277]Scheibelreiter ,**a.g.e.,** s.183-184, Tülek, 2004, s.369-372.
[278]Scheibelreiter ,**a.g.e.,** s.183, Tülek, 2004, s.370.
[279]Kaplan, **a.g.e.,** s.22.

vermiş, Kyinda ve Soli'nin yukarısında kalan dağlık alanda, içinde Aias'ın kurduğu Zeus Tapınağı'nın bulunduğu Olba kenti olduğunu söylemiştir.[280] Seleukoslara bağlı bir devlet olan Olba Krallığı'nın başkenti Olba'dır ve Kalykadnos ile Lamos nehirleri arasında yer almaktadır. Kentin Lamos nehrinin oluşturduğu vadinin doğu ve batısına doğru genişlediği bilinmektedir.[281]

Doğu Vadisi'nin doğu yamacında yer alan manastırın; Isaurialı Zeno imparator olduktan sonra bölgedeki önemin ve yapım faaliyetlerinin artmasının sonucunda 5.yy'da inşa edildiği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu yapı, 7.yy'da Olba'daki yerleşimin bitmesinden önceki son evreyi göstermektedir. Burada yapılan kazı çalışmaları sonucunda yapının yaklaşık olarak 7. ve 8.yy'lara kadar kullanıldığı anlaşılmıştır. Söz konusu bu manastır ve kentte yer alan diğer kiliselere beraber bakıldığında Olba'nın Hıristiyanlık merkezi olarak önem taşıdığını göstermektedir.[282] Manastırda yapılan kazı çalışmaları sırasında taş örgü duvarlardan meydana gelmiş vaftiz havuzu olduğu düşünülen bir tekne bulunmuştur. Bu alandaki toprak boşaltıldıktan sonra burada 6.61 x 4.58 m ölçülerinde polykrom taş ve cam tesseralar kullanılarak çeşitli personifikasyonların betimlendiği; temel olarak iki ana panel ve bu panelleri ayırmak için döşenmiş bir ara panelden meydana gelmiş zemin döşemesi bulunmuştur.[283] **(Kat.no.68)**

Söz konusu döşemenin doğu panosu olarak adlandırılan bölümünde geometrik ve figüratif öğeler bulunmaktadır. Pano, beyaz zemin üzerine polykrom olarak işlenen geometrik öğeler ve üç adet büstten meydana gelmektedir. Geometrik öğeler sekiz köşeli yıldız[284] motifine dayalı bir kompozisyon, kenar ve köşelerde yer alan üçgenlerin içinde ise pelta motifini içermektedir. Bu öğelerin arasında daire şeklindeki çerçevenin içinde iki yanda birer kadın büstü ve ortada bir erkek büstü yer almaktadır. Büstlerden güneyde bulunanın içerdiği yazıta bağlı olarak lüks ve eğlenceli yaşam personifikasyonu olduğu, ortadaki büstün yazıtından dolayı yaşamı temsil ettiği ve kuzeyde yer alan büstün ise yine yazıtına bağlı olarak ilk banyonun personifikasyonu

[280]Strab., XIV.V.10.
[281]Kaplan, **a.g.e.**, s.221.
[282]E. Erten, Olba 2015 Kazılarından Yeni Bir Buluntu; Roma Mozaiği, **Seleucia,** 6, 2016, s.63.
[283]Balıkçı, 2020, s.96, Erten, **a.g.e.**, s.63-64.
[284]LDG II, s.41.

olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yazıtlar sırasıyla; "ΤΡΥΦΗ", "ΒΙΟΣ" ve "ΠΡΩ ΤΟ ΛΟΥΣΙΑ" şeklindedir.[285] "Τρυφη" mavi elbiseli, hafif sağa dönük bir şekilde betimlenmiştir. Solunda çift kulplu bir vazo bulunmaktadır.[286] "Βιοσ", uzun dalgalı saçları olan genç erkek şeklinde betimlenmiştir. Sağ tarafında bir kaide üzerinde duran ve kağıt rulosu olduğu düşünülen bir nesne bulunmaktadır.[287] "Πρω το λουσια" ise uzun dalgalı saçları olan ve sola doğru diğer büstlere bakan bir kadın olarak betimlenmiştir. Sol elinde *kantharos* tutmaktadır.[288] Ara pano, iki adet dörtgen taşıyıcıya ait olan kaideden dolayı üç adet dikdörtgen şeklindedir. Beyaz zemin üzerine üç adet içinde bezemeli baklava dilimli betiminden meydana gelmiştir. Batı pano ise dışarıdan merkeze doğru; beyaz zemin üzerine aralıklı ve düzenli tırtıklı çok renkli kareler dizisi[289]nin iki yanı üçgen motifleriyle çevrili olan varyasyonunun döşendiği bir bordür, dalga bandı[290] ve guilloche motifi[291]nden oluşan şeritler ve eros betimleri ile guilloche ve baklava dilimi sıralarının gamalı haçlar oluşturacak şekilde düzenlendiği panelden meydana gelmektedir. Söz konusu panel, kompozisyon düzeni açısından biri merkezde, diğeri dört köşede olmak üzere toplam beş adet dörtgen içermelidir fakat bunlardan sadece üçü günümüze ulaşmıştır. Eroslardan biri lir, diğeri çifte *aulos* çalmaktadır. Sonuncu Eros ise bir köpekle birlikte koşmaktadır. Batı panonun doğu tarafında ise nazarı temsil eden göz betimi bulunmaktadır.[292]

Döşemenin, Severuslar Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde Olba'da yaşamış varlıklı vatandaşların statülerine uygun olarak lüks konutlarda yaşadıkları ve söz konusu taban döşemesinin de buraya ait olduğu; dolayısıyla manastırın bulunduğu yerde lüks bir Roma villasının bulunduğu düşünülmektedir.[293]

[285]Erten, **a.g.e.**, s.64.
[286]**a.e.**, s.65.
[287]**a.e.** s.67.
[288]**a.e.**, s.68.
[289]LDG I, pl.5a
[290]LDG I, pl.101b.
[291]LDG I, pl.71a
[292]Erten, **a.g.e.**, s.64-65.
[293]**a.e.**, s.78.

YEDİNCİ BÖLÜM

KUZEY SYRIA BÖLGESİ MOZAİKLERİ

Bu bölümde Kuzey Syria Bölgesi'nde yer alan belgelenmiş mozaikler kısaca anlatılmıştır. Söz konusu döşemelerin tarih aralığı ise Hellenistik Dönem-4.yy sonu'dur. Sırasıyla kent tarihleri kısaca anlatılmış, daha sonra döşemeler hakkında bilgi verilmiştir. Kuzey Syria Bölgesi Döşemeleri Kataloğu ise "KATALOG" bölümünde yer almaktadır.

Günümüzde kuzeyde Anadolu, güneyde Ürdün ile Filistin, doğuda Irak ve batıda Lübnan'ın çevrelediği alanın içinde yer alan Syria Bölgesi, Akdeniz'in doğu kıyısı ve Asya'nın güneybatısında bulunmaktadır. [1] 193 yılında Syria Bölgesi, Kuzey ve Güney Syria olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kuzey Syria Bölgesi, Antiokheia'dan Apamea'ya kadar olan alanı kaplamaktadır. 4.yy sonunda ise Syria tekrar çeşitli eyaletlere ayrılmıştır ve Kuzey Syria Bölgesi de kendi içinde Antiokheia'nın merkez olduğu *Syria Prima* olarak adlandırılan ve Seleukeia, Laodikeia, Beroea ve Halkis'den oluşan ilk bölge; Apamea merkez olduğu ve Epiphaneia, Larisa ve Arretza kentlerinden oluşan ikinci bölge olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. [2]

7.1. Antiokheia epi Oronte[3]

Amuk Ovası'nın güneybatı köşesinde, Orontes Nehri'nin güney kenarında yer alan Antiokheia kentinin ana bölümünü nehir ve dağ arasında kalan düze yakın bir alan oluşturmaktadır. Kentin Syria'nın diğer kentleriyle arasındaki bağlantısını sağlayan yolları olduğu da bilinmektedir. [4] Antik kaynaklarda kent, "Daphne yakınlarındaki Antiokheia" olarak da geçmektedir.[5]

---

[1] A. Zernaji, "Hellenistik ve Roma Kültürünün Suriye'nin Kuzey ve Orta Bölgesi'ndeki Kutsal Alanlarla Olan Etkileşimi", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019, s.17.
[2] **a.e.,** s.30-32.
[3] Tezin devamında kentin isminden Antiokheia olarak bahsedilecektir.
[4] G. Downey, **A History of Antioch in Syria**, Princeton, Princeton University Press, 1961, s.15-19.
[5] **a.e**., s.17, Strab., XV,I.,73, XVI.24.

Antik yazarlardan Malalas[6] ve Strabon[7] kentin I.Seleukos Nikator tarafından MÖ 300 yılında kurulduğunu söylemiştir.[8] Kent, I. Antiokhos Dönemi'nde Seleukosların başkenti olmuştur ve MÖ 83 yılında II.Tigranes'in işgaline uğrayarak Armenia'ya geçmiştir. MÖ 69'da Lucullus II.Tigranes'i mağlup ederek kentin tekrar Seleukosların egemenliğine girmesini sağlamıştır. Seleukosların son bulmasıyla Antiokheia, Syria eyaletinin başkenti konumuna geçmiştir.[9]

7.1.1. Atrium Evi Döşemeleri (House of Atrium)

1932 yılında yapılan çalışmalar sırasında günümüze çok az bir bölümü ulaşmış olan yapının altında Atrium Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait *triclinium* bulunmuştur. 7.20 x 4.80 m boyutlarındaki *tricliniumun* tüm zemini polykrom tesseralar kullanılarak temelde beş adet figürlü panonun oluşturduğu T biçimli alan ve çevresinde *klinelerin* konulduğu U biçimli geometrik alandan oluşan döşemeyle kaplıdır.[10]

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; koyu mavi şerit ve beyaz şeritten oluşan bordürle çevrelenmiştir. T ve U düzeninde iki ana bölümden oluşan döşemenin U biçimli geometrik alanı beyaz zemin üzerine polykrom dikdörtgen ve baklava dilimlerinin oluşturduğu ızgara motifi[11] oluşturmaktadır. Figürlü panellerin meydana getirdiği T biçimli alan ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera sırası, beyaz tessera şeridi, dalga bandı[12] ve meander bandından[13] oluşan bordürle çevrelenmiştir. Meander bandı aynı zamanda panoları birbirinden ayırmaktadır. Figürlü panolar sırasıyla; T'nin dikey bölümünde Adonis ve Aphrodite ile Paris'in Yargısı; yatay bölümünde ise iki yanda Dans Eden Mainadlar, ortada Herakles ile Dionysos'un İçki İçme Yarışması panosu olacak şekilde düzenlenmiştir. Yatay

[6]Malalas, **Chronographia**,VIII.13.
[7]Strab., XVI.4.
[8]Downey, **a.g.e.,** s.15.
[9]**a.e.,** s.87,139-142.
[10]Becker, v.d., **a.g.e.,** s.17,22, D. Levi, **Antioch Mosaic Pavement Vol I,** Princeton, Princeton University Press, 1947, s.15, S. Campbell, **The Mosaics of Antioch,** Toronto, Pontificial Institute of Mediaeval Studies, 1988, s.19.
[11]LDG I, pl.162a.
[12]LDG I, pl.101b.
[13]LDG I, pl.39e.

bölümde yer alan panolar konukları karşılamak üzere girişe doğru, dikey alandaki döşemeler ise konukların oturduklarında görmelerini sağlamak amacıyla odanın arka tarafına doğru yerleştirilmiştir.[14]

7.1.1.1. Aphrodite ve Adonis Döşemesi

Sadece alt yarısı ve üst bölümde yer alan bordürünün bir kısmı günümüze ulaşmış olan Aphrodite ve Adonis'in betimlendiği pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[15] ve siyah zemin üzerine işlenmiş daireler şeklinde açılan filizler ve pembe çiçeklerden oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, sırasıyla beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Solda, önünde taburesi bulunan gösterişli bir sandalyeye oturmuş, dökümlü bir elbise giymiş ve hafif sağa dönük bir şekilde betimlenmiş Aphrodite, sağda ise Aphrodite kadar gösterişli olmayan bir sandalyede, sağ bacağı geride, sol bacağı öne doğru uzatılmış pozisyonda Adonis yer almaktadır. Adonis, Aphrodite'ye göre daha geridedir. Sağ alt köşede ise sağa dönük bir köpek, figürlere bakmak için başını geriye doğru çevirmiştir.[16] **(Kat.no.69)**

7.1.1.2. Paris'in Yargısı Döşemesi

Paris'in Yargısı'nın betimlendiği pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[17] ve siyah zemin üzerine polykrom olarak işlenmiş üzüm salkımları ve yaprakların oluşturduğu iki asma dalı ile çeşitli hayvanlar ve maskların meydana getirdiği bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Bitkisel bordür bandında tavus kuşu, kelebek, çekirge ve farklı türden kuşlar görülmektedir. Karşılıklı iki kenarda ise ortada sakallı bir erkek ve sakalsız bir genç olmak üzere iki baş betimlenmiştir. Sakallı başın Silenos büstü olabileceği düşünülmektedir. Orta pano, sırasıyla beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Ormanın içinde, solda ön tarafta Phryg kıyafeti giymiş kayanın üzerinde oturmuş Paris, kanatlı sandaletleriyle kolunu öne doğru uzatmış Hermes, arkasındaki kayanın

[14]Becker, v.d., **a.g.e.,** s.22, Campbell, **a.y.**
[15]LDG I, pl.10g.
[16]Becker, v.d., **a.g.e.,** s.25, Campbell,1988, s.20, Dunbabin, 1999, s.161, Levi, **a.g.e.,** s.24.
[17]LDG I, pl.10g.

üzerinde ise elinde meşale tutan kanatlı Psykhe betimlenmiştir. Sahnenin ortasında bir ağaç ve önünde üzerinde altın bir kap bulunan sütun yer alır. Sağ tarafta ise Athena, Hera ve Aphrodite, arkalarında ise bir kaide üzerinde duran Eros yer alır. Tanrıçaların önünde öküz, koyun ve keçilerden oluşan Paris'in sürüsü görülmektedir.[18] **(Kat.no.70)**

7.1.1.3. İçki Yarışması (Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki Yarışması) Döşemesi

Herakles ile Dionysos arasında yapılan içki içme yarışının betimlendiği pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[19], beyaz tessera şeridi ve çift guilloche bandından[20] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, sırasıyla beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Beş figürün yer aldığı sahnede, solda Herakles'e doğru çifte flüt çalan bir kadın figürü, yanında Herakles dizlerinin üzerinde geriye doğru eğilmiş şekilde, şarap içerken betimlenmiştir. Sahnenin ortasında ellerini uzatmış Dionysos'a doğru koşan Eros, sağda ise yeşil bir yastığa yaslanmış, sağ kolu havada Dionysos, yanında yaşlı bir Silenos, Dionysos'un arkasında oturmuş ve sağ kolunu kaldırmıştır. Sahnenin ön tarafında yarışamaya ait krater ve bardaklar yer almaktadır.[21] **(Kat.no.71)**

7.1.1.4. Dans Eden Mainad ve Satyr Döşemeleri

Herakles ile Dionysos arasında yapılan içki içme yarışının anlatıldığı panonun iki yanında yer alan panolar, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[22], beyaz tessera şeridi ve çift guilloche bandından[23] oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta panolar, sırasıyla beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Bu panolardan soldakinde ayak parmaklarının üzerinde dans ederken, sağ eli havada orta panele doğru bakar pozisyonda betimlenmiştir. Belinde hayvan derisi ve başında asma yapraklarından

[18]Becker, v.d., **a.g.e.,** s.23-24, Campbell, 1988, s.19-20, Cimok, **a.g.e.,** s.28, Dunbabin, 1999, s.161, Levi, **a.g.e.,** s.16-21.
[19]LDG I, pl.10g.
[20]LDG I,pl.70j.
[21]Becker, v.d., **a.g.e.,** s.22, Campbell, 1988, s.20-21, Cimok, **a.g.e.,** s.26, Dunbabin, 1999, s.161, Levi, **a.g.e.,** 21-24.
[22]LDG I, pl.10g.
[23]LDG I, pl.70j.

çelenk taşır. **(Kat.no.72)** Sağdaki panelde ise açık mavi bir *khiton* giymiş, başında beyaz çiçekler bulunan dans ederken omzunun üzerinden orta panele doğru bakan mainad yer almaktadır.[24] **(Kat.no.73)**

7.1.2. Güneş Saati Evi Döşemeleri (House of Sundial)

1935 yılında Defne'de yapılan çalışmalar sırasında Güneş Saati Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli üç oda tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Oda 1 döşemeleri; Dionysos ve Ariadne'nin betimlendiği panel, güneş saatinin yanında duran erkek figürünün olduğu iki panel ve geometrik dört panelden meydana gelmektedir. Döşeme, guilloche bandıyla[25] sınırlandırılmıştır, aynı zamanda bu bant panelleri tek tek ayırmaktadır. Panellerin yerleştirilme şekli, odanın bir *triclinium* olduğunu düşündürmektedir. Ek olarak ortada büyük boyutlu, figürlü bir merkez panel bulunduğu da düşünülür fakat buraya ait beyaz zemin parçasından başka günümüze ulaşan parça bulunmamaktadır. Oda 2, batıda bulunan Oda 3'e doğru bakmakta, buradaki döşeme tek bir figürlü panelden oluşmaktadır. Oda 3[26] ise Oda 2'ye doğru bakar şekilde yerleştirilmiş merkezi figürlü panel içermektedir. Burada günümüze ulaşan parçalardan yola çıkılarak Dionysos, panter ve satyr bulunduğu, kenarlarda ise sarmaşıklar ve mevsimlerin büstleri olduğu düşünülmektedir.[27]

7.1.2.1. Dionysos ve Ariadne Döşemesi

Dionysos ve Ariadne'nin büstlerinin betimlendiği pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera şeridi ve testere dişi bandından[28] oluşan bordür ile orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Solda, Dionysos kahverengi giysi ve *thrysus* ile, sağda ise Ariadne beyaz tunik ve yeşil bir kolyeyle betimlenmiştir. Bu panonun iki yanında

[24]Becker, v.d., s.22, Campbell, 1988, s.21.
[25] LDG I, pl.70j.
[26]Bu odanın döşemesi çok parçalı olduğundan hakkında ayrı bir başlık açılamamıştır.
[27]C.Kondelon "Mosaic of Dionysos and Ariadne", Ed. L., Becker, C.Kondelon, **The Arts of Antioch: Art Historical and Scientific Approaches to Roman Mosaics and a Catalogue of the Worcester Art Museum Antioch Collection**, Princeton, Princeton University Press, 2005, s. 182-185.
[28] LDG I, pl.10g.

ise kare, geometrik motifli panolar yer almaktadır. Dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera şeridi ve testere dişi bandından[29] oluşan bordür ile çevrili panolar, siyah tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Soldaki pano, kolları üçgen ve merkezi kareden oluşan sekiz kollu yıldızların yan yana dizilmesiyle oluşan geometrik motiften, sağdaki pano ise polykrom üçgenlerin oluşturduğu dama tahtası motifinden meydana gelmektedir. Panel, T biçimli alanın yatay bölümünü oluşturmaktadır. Ek olarak odaya giren kişilere dönük, onları karşılayacak şekilde yerleştirilmiştir.[30]**(Kat.no.74)**

7.1.2.2. Güneş Saati Döşemeleri

Dionysos ve Ariadne döşemesinin iki yanında, U biçimli alanın kollarını oluşturan dikdörtgen paneller, bir adet dikdörtgen, figürlü ve bir adet kare, geometrik olmak üzere toplam dört panodan oluşmaktadır. Sol taraftaki dikdörtgen pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera şeridi ve testere dişi bandından[31] oluşan bordür ile orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Burada sakalsız, giyimli bir erkek figürü, üzerinde güneş saati olduğu düşünülen bir sütuna doğru kolları iki yana açılmış bir şekilde betimlenmiştir. **(Kat.no.75)** Sağdaki dikdörtgen pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera şeridi ve testere dişi bandından[32] oluşan bordür ile orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Burada sakallı, giyimli bir erkek figürü, üzerinde güneş saati bulunan sütuna doğru bakar bir şekilde betimlenmiştir. Başının üzerinde ise "ΕΝΑΤΗΠΑΡΗΛΑΣΕΝ" yazıtı yer almaktadır. **(Kat.no.76)** Bu dikdörtgen panellerin altında ise iki yanda da aynı düzene sahip kare pano yer almaktadır. Kare panolar, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera şeridi ve testere dişi bandından[33] oluşan bordür ile orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Merkezde ise bir daire içinde polykrom olarak işlenmiş kolları baklava dilimlerinden oluşan sekiz kollu yıldız

[29]LDG I,pl.10g.
[30]Cimok, **a.g.e.,** s.191, Kondelon, **a.g.e.,** s.185, Levi, **a.g.e.,** 220-221.
[31]LDG I, pl.10g.
[32]LDG I, pl.10g.
[33]LDG I, pl.10g.

motifi yer alır. Daire ile karelerin arasında kalan köşe boşluklarda ise çarpı motifleri görülmektedir.[34]

7.1.2.3. Kuşlar ve Krater Döşemesi

Oda 2'de yer alan pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; eşkenar dörtgen sırası[35], beyaz tessera şeridi, guilloche bandı[36] ve beyaz tessera şeridinden oluşan bordür ile orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan ince bir şeritle çerçeve içine alınmıştır. Merkezde geniş ağızlı, yüksek boyunlu bir krater ve üzerinde tünemiş bir tavus kuşu betimlenmiştir. Sağ ve sol kenarlarda birer tane kuş yer almaktadır.[37] **(Kat.no.77)**

7.1.3. Aion Evi Döşemeleri (House of Aion)

1939 yılında Antakya'da yapılan yol çalışmaları sırasında Aion Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaiklerle döşeli, bir tarafında yarım daire şeklinde *eksedranın* yer aldığı revak tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır.[38] Aion Evi'nde yer alan döşemeler iki farklı tabakada yer almaktadır. Tez kapsamında sadece alt tabakada yer alan döşemeler anlatılacaktır.

7.1.3.1. Briseis'in Vedası Döşemesi

Eksedranın bulunduğu alanın kuzey ucunda yer alan odanın zemininde, daha sonraki evreye ait olan yapının duvarları ile sınırlanan figürlü döşeme yer almaktadır. Polykrom tesseralardan oluşan döşeme, görülebildiği kadarıyla dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; geniş geometrik bordür ve en az iki adet figürlü panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. **(Kat.no.78)** Geometrik bordür, kolları baklava dilimlerinden oluşan sekiz kollu yıldızların yan yana getirilmesinden meydana gelen motif[39] kullanılmıştır. Aralarda kalan eşkenar dörtgen, dikdörtgen ve L biçimli

[34]Cimok, **a.g.e.,** s.192-193, Kondelon, **a.g.e.,** s.186-187.
[35]LDG I, pl.15c.
[36]LDG I, pl.70j.
[37]Cimok, **a.g.e.,** s.194, Kondelon, **a.g.e.,** s.184.
[38]Levi, **a.g.e.,** s.195-196.
[39]LDG I, pl.173b.

alanlarda ise dolgu motifi olarak zikzaklar kullanılmıştır. Orta pano ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera bandı ve sarmaşık bandından oluşan bordür ve figürlü panelleri içermektedir. Sarmaşık bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Her panel, beyaz tessera bandı ve kırmızı tessera sırasından oluşan çerçeve ile çevrilmiştir. İlk panelde isimleri soldan sağa doğru sırasıyla BPIEICHIC, ΤΑΛΘΥ[ΒΙ]ΟC ve ΑΧΙΛΛΕΥC olarak belirtilen üç figür yer almaktadır. Solda, Briseis mantosuyla, sağ kolunu havaya kaldırmış ve Akhilleus'a bakar şekildedir. Merkezde, diğer figürlere göre arka planda tunik, manto ve kanatlı şapkasıyla Briseis'e bakar şekilde, sağda ise Akhilleus, gövdesi çıplak, bacakları ve omzunda mantosuyla, sol elinde Briseis'e doğru büyük bir lir tutar şekilde ve tabureye oturur pozisyonda betimlenmiştir.[40]

İkinci panel, görülebildiği kadarıyla ilk panele göre ters yöne bakmaktadır. Burada sadece iki figürün başlarının bir bölümü ve figürlerin isimleri görülmektedir. ΓΛΥΚΕΡΑ ve ΜΕΝΑΝΔΡΟC olarak belirtilen iki figürden sağda yer alan Menandros'un başında yaprak ve çiçeklerden oluşan bir çelenk görülmektedir. Soldaki figür olan Glykera'da da çelenk görülmektedir fakat daha aşağıda betimlendiği için sadece başın üst kısmı bilinmektedir.[41]

7.1.3.2. Aion ve Khrenoi Döşemesi

Eksedranın bulunduğu alanın kuzey ucunda yer alan Briseis'in Vedası'nın bulunduğu odanın güneyinde yer alan odanın zemininde daha sonraki evreye ait olan yapının duvarları ile sınırlanan figürlü döşeme yer almaktadır. **(Kat.no.79)** Polykrom tesseralardan oluşan döşeme, görülebildiği kadarıyla dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera bandı, beyaz zemin üzerine aralıklarla yerleştirilen merkezinde kare bulunan dört mekikten oluşan daire motifi[42] bandı ve siyah tessera bandından oluşan bordür dışı alan, beyaz tessera bandı, eşkenar dörtgen sırasının[43] oluşturduğu bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta panoyu, geometrik motiflerin oluşturduğu dikdörtgen ve kare paneller çevrelemektedir. Bu panellerde

[40]Campbell, 1988, s.57, Levi, **a.g.e.,** s.196-197.
[41]Campbell, 1988, s.57-58, Levi, **a.y.**
[42]LDG II, s.38 varyasyonu.
[43]LDG I, pl.15c.

dikey kenarlarda tesseraların oluşturduğu karelerin uç uca yerleştirilmesiyle oluşan ızgara deseni[44], yatay kenarda dikdörtgenlerde merkezinde daire bulunan baklava dilimi, karelerde ise merkezinde haç bulunan eşkenar dörtgen ve bunları çevreleyen daire motifleri kullanılmıştır. Figürlü orta panoda ise ziyafette, biri kısmen kaybolmuş dört figür yer almaktadır. Solda, kısmen tahrip olmuş figürün ayakta betimlendiği düşünülmektedir. Diğer üç figür, kanepeye uzanmış şekildedir. Figürlerin üzerinde ise yazıtlarla kimlikleri belirtilmiştir. Solda, AIΩN yazıtlı figür, saçında çelenk ile dört figürün en yaşlısı olarak betimlenmiştir. Yanında gelecek olarak tanımlanan ΜΕΛΛΩΝ, gövdesi çıplak, kolunda mantosuyla ve sağ elinde bardak, sol elinde çelenk bulunur. Merkezde, şimdiki zaman olarak tanımlanan ENECTΩC, giyimli ve kanepenin önünde duran masaya doğru uzanır şekildedir. Sağda ise geçmiş olarak tanımlanan ΠΑΡΩΧΗΜΕΝΟC, giyimlidir ve sağ elinde fincan, sol elinde bir çelenk tutar. Sahnenin altında ise merkezde zamanın evrelerini tanımlayan XPONOI yazıtı yer almaktadır.[45]

7.1.4. Psykhelerin Kayığı Evi Döşemeleri (House of the Boat of Psyches)

1934 ve 1935 yıllarında Defne'de yapılan kazı çalışmaları sırasında Psykhe'lerin Kayığı Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli odalar tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Evin merkezini, ortada ana *triclinium* (Oda 1) olmak üzere yan yana üç adet oda (sırasıyla Oda 2, Oda 1, Oda 3) meydana getirmektedir. Oda 1 ve Oda 3 evin batı kanadına, Oda 2 ise doğu kanada açılacak şekilde düzenlenmiştir. Batı kanat, üç odanın uzunluğunda bir *portiko* (Bölüm 4) ve yarım daire biçimli beş nişten oluşan *nymphaiumdan* (Bölüm 5); doğu kanat ise iki oda (Oda 6 ve Oda 8) ile küçük bir *vestibulumdan* (Bölüm 7) oluşmaktadır.[46]

Triclinium (Oda 1), yak. 5 m^2 boyutlarındadır. Kare biçimli odanın zemininde 5 adet geometrik, 4 adet figürlü olmak üzere toplam 9 panel yer

[44]LDG I, pl.124e varyasyonu.
[45]Campbell, 1988, s.58, Levi, **a.g.e.,** s.197-198.
[46]C.Kondelon, "Mosaics of Antioch", **Antioch the Lost Ancient City**, Ed. C. Kondelon, Princeton, Princeton University Press, 2000, s.71, Levi, **a.g.e.,** s.167.

almaktadır. Bu panellerden 6 tanesi günümüze ulaşmıştır. Genel düzen, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; tüm döşemeyi çevreleyen ve panelleri birbirinden ayıran eşkenar dörtgenlerden oluşan bordür bandı[47], üç kenarda bitkisel, bir kenarda yalnızca orta bölümü günümüze ulaşmış olan tavus kuşu ve papağanın betimlendiği kuş bordürü ve panellerden oluşmaktadır. Geometrik paneller U biçiminde üç kenarı kaplamaktadır, dördüncü kenarda ise figürlü paneller yer almaktadır. Ortada Europa ve Boğa'nın betimlendiği emblema bulunur. Doğu kenarda yer alan iki köşe panelinden soldakinde baklava dilimleri ve üçgenlerin oluşturduğu motif, sağdakinde ise kesişen sekizgenler motifi[48] görülmektedir. Güney kenarın ortasında yer alan dikdörtgen panelde içinde meander ve küpler bulunan baklava motifi[49], batı kenarın sağ köşe panelinde ise madalyon içinde bir kadın büstü yer almaktadır. Aynı kenarın ortasında yer alan dikdörtgen panelde ise büst şeklinde betimlenmiş Okeanos ve Tethys döşemesi görülmektedir. [50]

Oda 2, *tricliniumun* (Oda 1) solunda yer almaktadır. Dikdörtgen planlı odanın zemininde, 1 adet figürlü emblema, 1 adet geometrik olmak üzere 2 ana panel, bu panelleri ayıran geometrik bir bordür ve tüm döşemeyi çevreleyen kuş figürlü bordür bulunur. Bu panellerden güneyde yer alan Pegasus ve Nymphelerin betimlendiği emblema günümüze ulaşmıştır. Kuzeyde yer alan ikinci ana panelde ise merkezinde eşkenar dörtgenler bulunan yan yana yerleştirilmiş kareler görülmektedir. Döşemeyi çevreleyen kuş figürlü bordürden ise tavus kuşu betimleri korunmuştur.[51]

Oda 3, *tricliniumun* (Oda 1) sağında yer almaktadır. Kareye yakın ve T düzenli *triclinium* planlı odanın zemininde, 4 adet figürlü, 3 adet geometrik olmak üzere 7 adet ana panel, bu panelleri ayıran geometrik ve figürlü öğelerden oluşan 2 bant bulunur. Figürlü paneller, bordürler ve kuzey bölümdeki geometrik pano günümüze ulaşmıştır. Ek olarak figürlü panellerin tamamı güney yöne

[47]LDG I,pl.5c.
[48]LDG I, pl.169b.
[49]LDG II,pl.299d varyasyonu.
[50]Levi,**a.g.e.,** s.167-168.
[51]Levi, **a.g.e.,** s.172.

bakan girişe doğru yönlendirilmiştir. Kuzey bölümdeki dikdörtgen panel, karşılıklı peltaların yatay ve dikey yerleştirilmesinden oluşan geometrik motifi içermektedir. Güney bölümdeki panelleri çevreleyen kare ve dikdörtgen panolardan oluşan iki banttan güneydekinde 3 mask ve 2 kuştan oluşan 5 pano; kuzeydeki ikinci bantta ise 3 mask ve 3 kuştan oluşan 6 pano görülmektedir. Merkezde yer alan Psykhe'lerin Kayığı'nın betimlendiği emblemanın iki yanında ise geometrik paneller bulunmaktadır. Aynı zamanda bu emblema T'nin dikey çubuğunu oluşturur. T'nin yatay çubuğunu ise Lykurgos, mainad ve satyr betimli paneller meydana getirmektedir.[52]

Portiko (Bölüm 4), evin batı kanadında, *nymphaeum* ile üç odanın (Oda 1-3) arasında yer almaktadır. Evin genişliği boyunca uzanan *portikonun* zemininde 3 adet figürlü, 8 adet geometrik olmak üzere toplam 11 adet pano bulunur. Kare, dar ve geniş dikdörtgen olan bu panolar, tesseraların oluşturduğu karelerin uç uca yerleştirilmesiyle oluşan ızgara motifiyle[53] çevrelenmiştir. *Portikonun* iki ucunda ve merkezde figürlü panolar görülürken geri kalan üç büyük panoda geometrik motifler yer almaktadır. Her geniş panodan sonra görülen dar dikdörtgen paneller ise merkezinde daire bulunan baklava motifinden oluşmaktadır.[54]

Oda 6, evin doğu kanadında yer almaktadır. Dar dikdörtgen planlı oda, figürlü zemin döşemesi içermektedir. Evin bu alanında, daha geç döneme ait başka bir yapının kalıntıları görülmektedir. Dolayısıyla Oda 6'nın mevcut zemin döşemesinin üzerinde günümüze ulaşan bölümüyle geometrik motifli daha geç döneme ait kaba işçilikli bir zemin döşemesi parçası bulunmaktadır.[55]

Oda 8, Oda 6'nın solunda yer almaktadır. Kareye yakın planlı odanın zemininde 1 adet geometrik, 1 adet figürlü olmak üzere toplam 2 pano bulunur. Oda düzeni *tricliniumu* ifade etmemektedir fakat burada yer alan döşemenin konusu ve tek

[52]Cimok, **a.g.e.,** s.156, Levi, **a.g.e.,** s.167,175-176.
[53]LDG I, pl.124e varyasyonu.
[54]Levi, **a.g.e.,** s.183.
[55]**a.e.,** s.167.

kline için döşendiği düşünülen geometrik panel odanın küçük boyutlu bir yemek odası olduğunu düşündürmektedir.[56]

7.1.4.1. Europa'nın Kaçırılışı Döşemesi

Tricliniumun merkezinde yer alan figürlü emblema, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera bandı ve bitkisel banttan oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Bitkisel bant, yaprak, kurdele ve rozetleri içermektedir. Köşelerde kuşlar, üç kademeli silmelerin köşebentlerinin üzerinde ise masklar görülmektedir. Orta pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; düzensiz şekilli bir diş kesimi motifinden oluşan çerçeveye bitişik, kırmızı tessera sırası, beyaz tessera bandı, kırımzı tessera bandı ve beyaz tessera bandından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Europa, boğanın üzerinde, *khiton* giymiş başında *stephane* ile betimlenmiştir. Sağ kolu havada, rüzgârda uçan mantosunu tutar pozisyondadır. Manto ile boğanın kuyruğu Europa'nın başının üzerinde bir kemer oluşturmaktadır.[57] **(Kat.no.80)**

7.1.4.2. Okeanos ve Tethys Döşemesi

Tricliniumun batı kenarının ortasında yer alan dikdörtgen panel, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera bandı ve gökkuşağı bandından[58] oluşan bordür ve beyaz zemin üzerine işlenmiş figürlü orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, siyah tessera bandıyla çerçeve içine alınmıştır. Solda Tethys, içinden kanatları çıkan saçları ortadan ayrılmış ve omuzlarına dökülür şekilde, hafifçe Okeanos'a bakar pozisyondadır. Deniz yılanı kolye gibi Tethys'in boynunu sarar ve omzunun arkasından Okeanos'a doğru yönelmiştir. Sağda Okeanos, içinden iki ıstakoz kıskacı çıkan saçları, omuzlarına dökülür şekilde, Tethys'e bakar pozisyondadır. Sol omzunun üzerinden kürek görünmektedir.[59] **(Kat.no.81)**

[56]Levi, **a.y.**
[57]Cimok, **a.g.e.,** s.152, Levi, **a.g.e.,** s.169-172.
[58]LDG I, pl.6c.
[59]Cimok, **a.g.e.,** s.151, Levi, **a.g.e.,** s.168-169.

7.1.4.3. Pegasus ve Nympheler Döşemesi

Oda 2'nin güneyde kalan figürlü paneli büyük ölçüde tahrip olmuştur. Panel, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah zemin üzerine sarı yapraklar ve kırmızı meyvelerle oluşturulmuş bitkisel bordür[60] ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, dışarıdan merkeze doğru beyaz tessera bandı ve kırmızı tessera bandından oluşan çerçeve ile çevrelenmiştir. Solda *nymphe* giyimli ve başında taçla betimlenmiştir, sahnenin merkezinde yer alan Pegasus'un boynuna çelenk takmaktadır. Merkezde Pegasus bir toynağını kaldırır pozisyondadır. Sağdaki *nymphe* giyimli ve başında taçla betimlenmiştir, kucağında çiçekler tutmaktadır. Sahnenin zemininde Pegasus'a doğru filizler çıkmaktadır.[61] **(Kat.no.82)**

7.1.4.4. Psykhelerin Kayığı Döşemesi

Oda 3'ün merkezinde yer alan emblema, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı[62], sarmaşık bandı[63] ve dalga bandından oluşan bordür ile figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera şeridi, kırmızı tessera şeridi ve beyaz tessera şeridinden oluşan çerçeve ile çevrelenmiştir. Sahnenin merkezinde denizde, yüzme pozisyonunda çıplak, kelebek kanatlı iki Psykhe betimlenmiştir. Vücutlarının yarısı suyun yüzeyinde olan Psykhelerin sağ kolları açık, sol kolları ise dirsekten bükülmüştür. Kanatların arasında ve arkada kanatlı, ayakta çıplak Eros betimlenmiştir. Psykhelerin omuzlarında ise iki asanın bağlı olduğu Eros'un sadağı ve meşalesi yer alır. Eros, bu asalara bağlı iki farklı asayı tutarken betimlenmiştir.[64] **(Kat.no.83)**

7.1.4.5. Satyr, Lykurgos ve Mainad Döşemesi

Oda 3'ün güneyinde, T düzeninin yatay çubuğunu oluşturan merkezde daha büyük boyutlu olmak üzere üç figürlü panel yer almaktadır. Sol panel, dalga

[60]LDG I, pl.89d varyasyonu.
[61]Cimok, **a.g.e.,** s.154, Levi, **a.g.e.,** s.172-175.
[62]LDG I, pl.101b.
[63]LDG I, pl.64b varyasyonu.
[64]Cimok, **a.g.e.,** s.158, Levi, **a.g.e.,** s.176-178.

bandından[65] bordür ve orta panodan oluşur. Orta pano, bordo tessera şeridinden oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Panoda beyaz zemin üzerine sağ elinde *pedum*, sol elinde aslanın tasmasını tutan sağa doğru yönelmiş satyr betimlenmiştir. Merkez panel, guilloche bandından[66] bordür ve orta panodan oluşur. Orta pano, testere dişi motifinden[67] oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Panoda beyaz zemin üzerine Lykurgos, asma dallarının arasında, kolları ve boynu dallara dolanmış ve kendini kurtarmak için kıvranırken betimlenmiştir. Kemer ve sol omuzunun üzerindeki manto dışında çıplak olan Lykurgos'un sağ kolu aşağı doğru uzanırken sol kolu dirseğinden bükülüdür. Sol bacağının yarısı ise kayanın arkasındadır. Sağ panel ise dalga bandından[68] bordür ve orta panodan oluşur. Orta pano, bordo tessera şeridinden oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Panoda beyaz zemin üzerine satyrden kaçmaya çalışan mainad betimlenmiştir. Satyr figürünün büyük bölümü tahrip olmuştur, baş ve omuz günümüze ulaşmıştır. Mainad ise başı geriye dönük ve sağ elinde bir tefle betimlenmiştir.[69] **(Kat.no.84)**

7.1.4.6. Hermaphrodite Döşemesi

Evin batı kanadında yer alan *portikonun* merkez panosu, beyaz zemin üzerine, kayaya yaslanmış çıplak bir satyr ve satyrin bacaklarının arasında çıplak Hermaphrodite betimlenmiştir. Satyr, Hermaphrodite'yi kendine doğru çekmeye çalışırken Hermaphrodite bir dizi yerde, sol eliyle satyrin ayağını, sağ eliyle de yüzünü itmektedir. Döşeme yer yer tahrip olduğundan Hermaphrodite'nin başı günümüze ulaşamamıştır.[70] **(Kat.no.85)**

7.1.4.7. Tethys Döşemesi

Oda 6'nın zemininde yer alan 1.93 x 1.37,5 m boyutlarındaki döşeme, testere dişi bandından[71] bordür ve orta panodan oluşur. Orta pano, siyah tessera şeridinden

[65]LDG I, pl.101b.
[66]LDG I, pl.74c.
[67]LDG I,pl.10a.
[68]LDG I, pl.101b.
[69]Cimok, **a.g.e.,** s.160-164, Levi, **a.g.e.,** s.178-183.
[70]Cimok, **a.g.e.,** s.167, Levi, **a.g.e.,** s.183.
[71]LDG I, pl.10a.

oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Panoda beyaz zemin üzerine merkezde saçları ortadan ayrılmış ve başından kanatları çıkan Tethys büstü yer almaktadır. Kethos ise Tethys'in boynuna dolanmış ve yüzüne doğru bakmaktadır. Etrafında çeşitli deniz canlıları, Tethys'i çevrelemektedir. Döşemenin alt bölümünde ise yunusun sırtında balık tutan Eros betimlenmiştir. Etrafında çeşitli deniz canlıları görülmektedir.[72] **(Kat.no.86)**

7.1.4.8. Agros ve Opora Döşemesi

Oda 8'in zemininde yer alan döşeme, üç kenarda dalga bandı ve guilloche bandından oluşan meander bandıyla, bir kenarda ise beş kare panodan oluşan bantla çevrili orta panodan meydana gelmektedir. Meander bandının arasında kalan kare panolarda içinde çiçek bulunan daire motifi, dikdörtgen panolarda kuş figürleri görülmektedir. Tek kenardaki kare panolarda ise iki uçta geometrik motifler, kalan üç panoda ise masklar betimlenmiştir. Figürlü orta pano, siyah tessera şeridiyle çevrelenmiştir. Solda Opora, *kline* üzerinde oturmuş, gövdesi çıplak, bacakları örtülü, kucağında meyve dolu bir tabak tutuyor. Merkezde Agros, *kline* üzerinde oturmuş, gövdesi çıplak, sol kolyka bardak tutar, sağ koluyla Opora'yı sarar şekildedir. Sağda ise Oinos tiyatro kostümü giymiş; sağ eliyle şarap sunar, sol eliyle çam kozalağı ve kurdelelerle süslenmiş bir *thyrsos* tutar. Sağ kenarda ise dikdörtgen ayak üzerinde, gövdesinde çiçek çelengi bulunan krater bulunur.[73] **(Kat.no.87)**

7.1.5. Menander Evi Döşemeleri (House of Menander)

1939 yılında Defne'de yapılan kazı çalışmaları sırasında Menander Evi olarak adlandırılan birden fazla tabakalı konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaiklerle döşeli odalar tespit edilmiştir. Güneydoğu köşede, evin en büyük odalarından biri olan *atriumun* (Oda 1) girişinde mevcut zemin döşemesinden daha alt tabakada, daha erken bir döneme ait döşeme parçası yer almaktadır. *Triclinium* (Oda 2), nişli bir *nymphaeuma* bakmaktadır. Evin merkezinde ise batısında büyük bir avluya açılan Oda 13 yer almaktadır. Bu odanın kuzeyinde ise Oda 14 ve Oda 15'ten oluşan ikinci bir

[72]Cimok, **a.g.e.,** s.168, Levi, **a.g.e.,** s.186.
[73]Cimok, **a.g.e.,** s.170, Levi, **a.g.e.,** s.186-190.

oda grubu, batı ve kuzeyinde olmak üzere iki tarafında *nymphaeum* bulunan Avlu 17, Avlu 16 ve Oda 20 görülmektedir. Oda 20 aynı zamanda yapının kuzey tarafını kapatmaktadır. Oda 18'i çevreleyen iki oda ise Ev 3 olarak adlandırılan yapıyla Menander Evi'ni ayırmaktadır.[74]

7.1.5.1. Ayrılış Döşemesi

Oda 11'in açıldığı *Portiko* 12'nin zemininde tek uzun dikdörtgen panelden oluşan döşeme yer almaktadır. Doğu ucu korunagelmiş döşeme, açıldığı odaya doğru yönlendirilmiştir. Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; eşkenar dörtgen bandı[75] ve beyaz tessera bandından oluşan bordür ile figürlü orta panodan oluşmaktadır. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Köşede sol koluyla omzunun üzerinden bir çuval taşıyan giyimli bir kadın figürü, arkasında *arkhitrav* yer almaktadır. Yanında, atlı bir arabanın içinde oturan giyimli adam figürü betimlenmiştir. Sahnenin gerisinde, üst bölümde bir yapının silueti görülmektedir. Burada anlatılan sahnenin bir temsili ifade ettiği düşünülmektedir.[76] **(Kat.no.88)**

7.1.5.2. Nehirdeki Narkissos Döşemesi

Evin yemek ve eğlence için ayrıldığı düşünülen, aynı zamanda orta bölümü olan alanında bulunan *triclinium* (Oda 2) zemininde korunabildiği kadarıyla; 2 adet geometrik, 3 adet figürlü olmak üzere toplam 5 panelden oluşan döşeme yer almaktadır. Söz konusu döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı[77]ve meander bandından[78] oluşan bordürle çevrelenmiştir. Her panel, kendi içinde dışarıdan merkeze doğru dalga bandı ve beyaz tessera bandından bordür ve orta panodan oluşur. Orta pano ise bordo-siyah tessera sırasıyla çevrelenmiştir. *Klinelerin* koyulduğu iki yanda yer alan geometrik paneller, kenarlarında üçgenler bulunan eşkenar dörtgenlerin yan yana yerleştirildiği motiften[79] oluşmaktadır. Üçgenlerin arasında baklava motifi, eşkenar dörtgenlerin ortasında ise haç motifi görülmektedir. T'nin yatay çubuğundaki

[74]Kondelon, **a.g.e.,** s.74-76, Levi, **a.g.e.,** s.66, 198, 200.
[75]LDG I,pl.5c varyasyonu.
[76]Cimok, **a.g.e.,** s.176, Levi, **a.g.e.,** s.200-201.
[77]LDG I pl.101b.
[78]LDG I pl.38c.
[79] LDG I, pl.184d.

panellerde ise günümüze ulaşmış kare köşe panelde yüzünde antik onarım bulunan, Bahar'ın kişileştirilmesi giyimli kadın büstü olarak betimlenmiştir. Dikdörtgen orta panelde, merkezde *kantharos,* iki yanında ise *kantharosun* kulplarına asılmış çelenkleri gagasıyla tutan iki kuş bulunur. T'nin dikey çubuğunda merkezde yer alan emblema ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordo tessera sırası, beyaz tessera sırası, yeşil-gri zemin üzerine sarı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş palmet frizi, beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan bordür ve Narkissos betimli orta panodan meydana gelmektedir. Söz konusu palmet frizi, Antiochia mozaikleri arasında görülen tek sarı tesseralı palmet frizidir. Orta panoda beyaz zemin üzerine kayanın üzerinde oturmuş gövdesi çıplak, bacaklarının üzerinde manto ve ayaklarında avcı çizmeleri bulunan, Narkissos betimlenmiştir. Arka planda solda yaprakları olmayan bir ağaç, sağ tarafta önde çalılar, kayanın eteklerinde ise deniz yer almaktadır.[80] **(Kat.no.89)**

7.1.5.3. Menander ve Glykera Döşemesi

Evin yemek ve eğlence için ayrıldığı düşünülen aynı zamanda orta bölümü olan alanda, *triclinium* (Oda 2)'nin yanında yer alan, Oda 11'in zemininde üç kenarı merkezinde eşkenar dörtgen bulunan büyük boyutlu eşkenar dörtgenlerden oluşan ızgara deseniyle[81] çevrili figürlü orta panodan meydana gelen döşeme yer almaktadır. Orta pano dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera şeridi, beyaz tessera bandı ve kırmızı tessera bandıyla çevrelenmiştir. Sahne beyaz zemin üzerine işlenmiş üç figürden oluşur. Solda Komodia, giyimli, sağ elinde bir nesneyi gösterdiği baston, sol elinde mask ile *klinenin* önünde betimlenmiştir. Merkezde Glykera, giyimli, oturur pozisyondadır. Sağda ise Menander, gövdesi çıplak, Glykera'ya dönük oturur pozisyondadır. Figürlerin üzerinde yazıtlarla isimleri yazmaktadır. Ek olarak söz konusu döşeme, Glykera'nın yazıtla tanımlandığı tek örnektir.[82] **(Kat.no.90)**

[80]Cimok, **a.g.e.,** s.178-179, Levi, **a.g.e.,** s.200-201.
[81]LDG I pl.15g.
[82]Cimok, **a.g.e.,** s.180, Levi, **a.g.e.,** s.201-203.

7.1.5.4. Tryphe Döşemesi

Evin orta bölümünde yer alan ve batı sınırdaki avluya bakan Oda 13'ün zemininde yer alan kare döşeme, dalga bandından oluşan bir bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Burada genç bir kadın olarak Tryphe betimlenmiştir. Giyimli, başında taç bulunan figür sağa bakar şekildedir. Sol tarafında ise bir kâse yer alır, sahnede görülmemesine rağmen kâseyi sağ eliyle tuttuğu düşünülmektedir. Arka planda figürün ismi yazmaktadır.[83] **(Kat.no.91)**

7.1.5.5. Ladon ve Psalis Döşemesi

Oda 13'ün zemininde yer alan bir diğer döşeme, dalga bandından oluşan bir bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Burada solda Ladon, yaşlı bir tanrı olarak betimlenmiştir. Gövdesi çıplak, belinde mantosu sarılı ve başında tacıyla sağa dönük bir şekilde uzanır pozisyondadır. Sağda Psalis, belini ve sol kolunu saran mantosuyla bir kayanın üzerinde sola dönük bir şekilde uzanır pozisyondadır. Arka planda figürlerin ismi yazmaktadır.[84] **(Kat.no.92)**

7.1.5.6. Apollon ve Daphne Döşemesi

Oda 14 ve Oda 15'in açıldığı *Portiko* 16'nın zemininde 2 geometrik, 1 figürlü olmak üzere üç panelden oluşan döşeme yer almaktadır. Söz konusu döşeme, guilloche bandından oluşan bordürle çevrelenmiştir. Söz konusu bu bordür, aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Paneller kendi içinde dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera bandından bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Ek olarak her pano bordo tessera sırasıyla çerçeve içine alınmıştır. İki yandaki geometrik panellerde gökkuşağı tarzında zikzak motifi kullanılmıştır. Ortadaki figürlü panel, kuzey avluya bakar yönde düzenlenmiştir. Solda Daphne, başı geriye dönük, kolları ileriye doğru Apollon'dan kaçar pozisyondadır. Önünde, ağacın filizleri bacakları ve beline

[83]Cimok, **a.g.e.,** s.182, Levi, **a.g.e.,** s.206.
[84]Cimok, **a.g.e.,** s.183, Levi, **a.g.e.,** s.205.

dolanmıştır. Sağda ise Apollon, sağ koluyla Daphne'ye uzanmış, onu yakalamak üzeredir.[85] **(Kat.no.93)**

7.1.5.7. Okeanos ve Tethys Döşemesi

Avlu 17 olarak adlandırılan mekânın zemininde, aynı alanın doğusu ve Oda 18'e doğru yönlendirilmiş olan döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kıvrımlı kurdele bandı[86] ve pembe tessera bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera şeridinden bir çerçeveyle çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine işlenmiş figürlü panoda, merkezde, başından kanatlar çıkan Tethys ve başından ıstakoz bacakları çıkan Okeanos yer almaktadır. İki figür, başları hafifçe eğik ve birbirine bakar şekildedir. Sahnenin dört köşesinde çeşitli pozisyonlarda eroslar görülmektedir. Sol üst köşede yer alan eros, bir kayanın üzerinde ayakta balık tutmakta, sağ üst ve sol alt köşedeki eroslar yunusa binmiş şekilde, sağ alt köşedeki eros ise bir kayanın üzerinde ağ ile balık yakalamaktadır. Sahnenin genelinde ise her yöne doğru yüzen deniz canlıları ve balıklar görülmektedir.[87] **(Kat.no.94)**

7.1.5.8. Balık Tutan Eroslar Döşemesi

Evin güneydoğu köşesinde yer alan *atriumun* (Oda 1) zemininde yer alan döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordo tessera şeridi, beyaz tessera bandı, kıvrımlı kurdele bandı[88] ve beyaz tessera bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera şeridinden bir çerçeveyle çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine işlenmiş figürlü panoda, solda; kayanın üzerinde çıplak, sağ koluyla manto ve olta, sol koluyla oltanın ipinin devamını tutan eros, merkezde; teknenin içinde kürke çeken çıplak ikinci eros, sağda ise kayanın üzerinde giyimli, sağ koluyla oltayı tutan üçüncü eros betimlenmiştir. Sahnenin genelinde ise her yöne yüzen çeşitli deniz canlıları ve balıklar görülmektedir.[89] **(Kat.no.95)**

---

[85]Cimok, **a.g.e.,** s.184, Levi, **a.g.e.,** s.211-214.
[86]LDG I, pl.65g.
[87]Cimok, **a.g.e.,** s.186, Levi, **a.g.e.,** s.214-215.
[88]LDG I, pl.65g.
[89]Cimok, **a.g.e.,** s.188, Levi, **a.g.e.,** s.198-200.

7.1.6. İçki İçme Yarışması Evi Döşemeleri (House of Drinking Contest)

Seleukeia Pieria'da yapılan çalışmalar sırasında İçki İçme Yarışması Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli *triclinium,* 2 *portiko,* 1 *nymphaeum* ve 2 oda tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Evi doğu-batı yönlü bir *portiko* ikiye ayırmaktadır. Kuzeyde 3, güneyde ise avlu yer almaktadır. Koridorun batısında ise zemininde mozaik bulunmayan servis amaçlı odaların olduğu düşünülmektedir. Batı alanda yer alan döşemeler, evin sonraki inşa faaliyetleri sırasında değişime uğramıştır.[90]

7.1.6.1. Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki İçme Yarışması Döşemesi

Evin doğu bölümünde yer alan *tricliniumun* zemini, Herakles ile Dionysos arasındaki içki içme yarışmasının betimlendiği döşeme ile kaplıdır. **(Kat.no.96)** Polykrom cam ve kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; küçük boyutlu eşkenar dörtgenlerden oluşan bordür bandı[91] ve beyaz tessera sırasının çevrelediği orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde U biçimli geometrik alan ve bu alanın ortasında kalan figürlü emblema olmak üzere iki bölümden oluşur. U biçimli alanda, kolları baklava dilimlerinden oluşan sekiz kollu yıldızların yan yana getirilmesinden meydana gelen motif[92] kullanılmıştır. Aralarda kalan kare ve dikdörtgen alanlarda ise dolgu motifi olarak rozetler, eşkenar dörtgenler, eş merkezli daireler, paralelkenarlar, üçgenler, Solomon düğümleri, küpler, palmetler ve peltalar yer almaktadır. Beyaz tessera şeridinin çevrelediği emblemada ise iki Korinth sütunu ve kemerden oluşan mimari düzenin içinde solda, dane ederek tef çalan bir mainad, merkezde Herakles, dizlerinin üzerinde yükselir pozisyonda betimlenmiştir. Sağda ise Dionysos, sağa yaslanmış sol dirseğini

[90]John J. Dobbins, "The Houses of Antioch", **Antioch the Lost Ancient City**, Ed. C.Kondelon, Princeton, Princeton University Press, 2000, s.53-54, Levi, **a.g.e.,** s.156.
[91]LDG I,pl.5c varyasyonu.
[92]LDG I, pl.173b.

yastığa yaslamış ve uzanmış şekilde sağ kolunu havaya kaldırmış pozisyondadır. Çıplak betimlenen tanrının başında çelenk bulunur. Sahnenin önünde ise yerde Herakles'in sopası, krater ve panter başlı *rhyton* yer almaktadır.[93]

7.1.6.2. Eros ve Psykhe Döşemesi

Tricliniumun önünde yer alan koridorun zemini, Eros ve Psykhe'nin betimlendiği döşeme ile kaplıdır. **(Kat.no.97)** Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kırmızı tessera bandı ve beyaz tessera bandından oluşan bordür dışı alan, guilloche bandından oluşan bordür ve bu bordürün ayırdığı üç adet panodan meydana gelmektedir. Ortada yer alan figürlü pano, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera bandı ve kırmızı tessera bandıyla çerçeve içine alınmıştır. Burada sol tarafta mavi tunik giymiş Psykhe, sol elinde yay tutuyor ve sağ eliyle sadağa uzanıyor. Kanatlarında ise insan yüzüne benzeyen özellikler ve gözler görülmektedir. Bu durum sadece Antakya mozaiklerinde görülmektedir. Sağ tarafta ise Eros, çıplak bir şekilde ağacın altında uyurken betimlenmiştir. Pano, misafirlerin *tricliniumdan* görebileceği şekilde, *tricliniumun* girişine bakar pozisyonda yerleştirilmiştir. Sağ ve solda yer alan geometrik panellerde ise aynı motif kullanılmıştır. Burada içinde elmas motifleri bulunan, dört adet tesseranın oluşturduğu karelerin uç uca yerleştirilmesiyle oluşan ızgara deseni[94] kullanılmıştır.[95]

7.1.6.3. Mevsimler Döşemesi

Konut yapısının kuzeyinde kalan iki odanın önünde yer alan koridorun zemini, mevsimlerin betimlendiği döşeme ile kaplıdır. **(Kat.no.98)** Döşeme, günümüze beş tam, bir yarım olmak üzere altı panel halinde ulaşmıştır fakat bu panellerden mevsimlerin *putto* şeklinde betimlendiği ilk dört panel orijinal döşemeye aittir, diğer iki panel yapının batı kanadının sonradan düzenlendiği dönemde yapılan eklemeler arasında yer almaktadır. Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera bandı, siyah tessera sırası, sarı tessera

[93]Cimok, **a.g.e.,** s.134, Levi, **a.g.e.,** s.156-159.
[94]LDG I, pl.124e varyasyonu.
[95]Cimok, **a.g.e.,** s.136-137, Levi, **a.g.e.,** s.159-161.

bandı, siyah tessera sırası ve beyaz tessera bandından oluşan bordür dışı alan, testere dişi bandı ve guilloche bandından oluşan bordür ve guilloche bandının ayırdığı dört adet panodan meydana gelmektedir. Panoların her biri kendi içinde dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı, beyaz tessera bandı ve kırmızı tessera şeridinden oluşan çerçeve içine alınmıştır. Solda yer alan panoda bahar, omuzlarından sarkan manto dışında çıplak, içinde çiçekler bulunan bir tabağı tutarak sağ tarafa doğru gitmektedir. Yanındaki panoda yaz, yarı çıplak, sağ elinde orak, sol elinde ise bir demet başakla bahara doğru dönük şekilde betimlenmiştir. Yanındaki panoda sonbahar, tunik ve manto giymiş, sağ elinde bıçak, sol omuzunun üzerinde ise içinde üzüm salkımları ve meyvelerin bulunduğu sepeti taşıyarak sağ tarafa doğru gitmektedir. Son panoda kış, manto ve bot giymiş, sonbahara dönük şekilde betimlenmiştir. Önünde kaide ve ayaklık üzerinde içinde çeşitli yuvarlak nesnelerin bulunduğu bir tabak durmaktadır.[96]

Mevsimler döşemesine sonradan eklenen beşinci ve altıncı panoda ilk dört panodaki bordür ve pano içindeki çerçeve düzeninin aynı şekilde devam ettiği görülmektedir. Beşinci panoda iç içe yerleştirilmiş iki eşkenar dörtgen yer almaktadır. Merkezde elmas motifi, içteki eşkenar dörtgenin ve panonun köşelerinde üçgen motifi kullanılmıştır. Altıncı panonun günümüze ulaşan bölümünde ise sadece çerçeve görülmektedir.[97]

7.1.7. Takvim Evi Döşemeleri (House of the Calendar)

1935 yılında yapılan çalışmalarda, Takvim Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli *portiko* ve *triclinium* tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. *Triclinium* döşemesi, T-U düzenine sahiptir. Klinelerin koyulduğu U düzenindeki alan tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseninden[98] oluşmaktadır. T düzeninde yer alan 2 adet figürlü paneli çevreleyen bordür ise eşkenar dörtgen bandının[99] sınırlandırdığı,

[96]Cimok, **a.g.e.,** s.139, Levi, **a.g.e.,** s.161-162.
[97]Levi, **a.g.e.,** s.161.
[98]LDG I, pl 15f varyasyonu.
[99]LDG I, pl.15c.

içinde rozetlerin bulunduğu kareler ve baklavalar içeren kasetli panolardan oluşmaktadır. eşkenar dörtgen bandı aynı zamanda bu kasetleri ayırmaktadır.[100]

7.1.7.1. Takvim Döşemesi

Evin *tricliniumunda* (Oda 1) yer alan döşemenin T'nin dikey çubuğunu oluşturan kare panel, merkezde ayların betimlendiği daire ve köşelerde mevsimlerin betimlerinden meydana gelmektedir. Mevsimlerden iki tanesi günümüze ulaşmıştır. Kuzeybatı köşede kış, kuzeydoğu köşede bahar yer almaktadır. Kış, başı sağa dönük, giyimli, kanatlı bir kadın büstü; bahar ise başı sola dönük, giyimli, başında çelenk bulunan kanatlı bir kadın figürüdür. Ek olarak elinde, çiçeklerin bulunduğu bir vazo tutmaktadır. Merkezde, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı, guilloche bandı ve dalga bandından oluşan bordür ve 12 parçaya bölünmüş merkezinde ayların isimlerinin olduğu madalyon bulunan daire yer almaktadır. Korunan beş aydan ocak, başı sola dönük, giyimli, elinde kâse tutan bir figürdür. Şubatın sadece bacaklarının bir bölümü ve asası korunmuştur. Mart, giyimli, sol elinde bardak, sağ elinde asa tutmaktadır. Nisan, çıplak ayaklı, giyimli, hayvan tutarken betimlenmiş erkek figürüdür. Mayıs ise giyimli, sağ elinde meşale, sol elinde vazo tutan bir figürdür. Nisan ve mayıs figürlerinin başları günümüze ulaşamamıştır.[101] **(Kat.no.99)**

7.1.7.2. Okenaos ve Tethys Döşemesi

Evin *tricliniumunda* (Oda 1) yer alan döşemenin T'nin yatay çubuğunu oluşturan 8 x 5.35 m boyutlarındaki paneli, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı[102], kıvrımlı kurdele bandı[103] ve dalga bandından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera şeridi, bordo tessera şeridi ve siyah tessera şeridinden oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Sahnenin solunda yarı çıplak Tethys, Okeanos'a dönük ve ona bakar şekilde uzanmış olarak betimlenmiştir. Sağ tarafta yer alan Okeanos ise yarı çıplak, Tethys'e dönük ve ona bakar şekilde uzanmış olarak betimlenmiştir. Sahnenin

[100]Campbell, 1988, s.60, Levi, **a.g.e.,** s.36.
[101]Campbell, 1988, s.61, Levi, **a.g.e.,** s.36-38.
[102]LDG I, pl.101b.
[103]LDG I, pl.65g.

genelinde ise her yöne yüzen deniz canlıları ve balıklar betimlenmiştir. Arka plandaki deniz, yeşil ve mavi tonlarında cam tesseralar kullanılarak yapılmıştır.[104] **(Kat.no.100)**

7.1.7.3. Zenci Balıkçı Döşemesi

Triclinumun açıldığı *portikonun* zemininde 2 adet geometrik, 1 adet figürlü olmak üzere 3 panelden oluşan 8.40 x 2.50 m boyutlarında dikdörtgen döşeme yer almaktadır. İki yanda yer alan dikdörtgen paneller çeşitli geometrik motifler içermektedir. Ortada yer alan 1.35 x 1.05 m boyutlarındaki kare panelde ise, beyaz zemin üzerine, başı geriye dönük, sağa doğru koşan zenci bir balıkçı fallusuyla betimlenmiştir. Sol eliyle omuzunun üzerindeki ağların asılı olduğu sopayı, sağ eliyle ise iki sopa taşımaktadır.[105] **(Kat.no.101)**

7.1.8. Sarhoş Dionysos Evi Döşemeleri (House of the Drunken Dionysus)

Takvim Evi'nin kuzeydoğusunda yapılan çalışmalar sırasında Sarhoş Dionysos Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli *portiko, oda ve avlu* tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Takvim Evi'yle neredeyse aynı plana sahip konut yapısı, boyut olarak daha küçüktür. Evin çekirdeğini aşağıdaki vadiye bakan geniş bir avluya açılan *triclinium* benzeri planlı büyük bir oda oluşturmaktadır. Söz konusu bu avlu, terasın en ucunda yer almaktadır ve bulunduğu alandan dolayı bir kısmı aşağı kayarak mozaiklerinin bir bölümü yok olmuştur. *Portiko* ise hafif asimetrik olarak yak. doğu-batı yönünde *triclinium* ile avlu arasında yer almaktadır.[106]

7.1.8.1. Sarhoş Dionysos Döşemesi

3 x 5 m boyutlarındaki Oda 5'in tüm zeminini kaplayan döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz bezemesiz bordür dışı alan, bordo tessera sırası, beyaz tessera bandı, bordo tessera sırası ve beyaz tessera sırasından oluşan bordür ve 1

[104]Campbell, 1988, s.60-61, Cimok, **a.g.e.,** s.46, Levi, **a.g.e.,** s.38-39.
[105]Campbell, **a.y.**, Cimok, **a.g.e.,** s.44, Levi, **a.g.e.,** s.39-40.
[106]Campbell, 1988, s.63, Levi, **a.g.e.,** s.40, 223.

geometrik, 1 figürlü olmak üzere 2 panelli orta panodan meydana gelmektedir. Beyaz tessera sırası aynı zamanda iki paneli birbirinden ayırmaktadır. Figürlü kare panel, dışarıdan merkeze doğru; dalga bandı[107], testere dişi bandı[108] ve beyaz tessera şeridinden oluşan bordürle çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine, merkezde, yarı çıplak, sarhoş Dionysos yer almaktadır. Sol bacağıyla ileri doğru adım atmaktadır. Sağ eliyle *kantharos* tutar. Sol tarafında ise bir *satyr,* Dionysos'a destek olmaktadır. Geometrik motifli dikdörtgen panel, bordo tessera sırasıyla çevrelenmiştir ve kenarlarında üçgenler bulunan eşkenar dörtgenlerin yan yana yerleştirildiği motiften[109] meydana gelmiştir.[110] **(Kat.no.102)**

7.1.8.2. Tryphe ve Bios Döşemesi

7.50 x 2.50 m boyutlarındaki *portikonun* (Oda 6) tüm zeminini kaplayan döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz bezemesiz bordür dışı alan, testere dişi bandı[111], beyaz tessera bandı, testere dişi bandı ve beyaz tessera bandından oluşan bordür ve 3 adet geometrik, 2 adet figürlü olmak üzere farklı boyutlardaki 5 panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Beyaz tessera bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Geometrik paneller, bordo tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Paneller, tesseraların oluşturduğu karelerin uç uca yerleştirilmesiyle oluşan ızgara motifini[112] içermektedir. Figürlü paneller, dışarıdan merkeze doğru; tessera dişi bandı ve bordo tessera sırasıyla çevrelenmiştir. Sol panelde Tryphe, giyimli, başında tacıyla bir kadın figürü olarak sola doğru uzanmış, sağa bakar şekilde betimlenmiştir. Sağ panelde Bios, giyimli, başında yaprak ve çiçeklerden yapılmış tacıyla bir kadın figürü olarak sağa doğru uzanmış, sola bakar şekilde betimlenmiştir. Figürlerin isimleri yazıtlarla belirtilmiştir.[113] **(Kat.no.103)**

---

[107]LDG I, pl.101b.
[108]LDG I, pl.10g.
[109]LDG I, pl.184d.
[110]Campbell, 1988, s.63, Cimok, **a.g.e.,** s.50, Levi,**a.g.e.,** s.40.
[111]LDG I, pl.10g.
[112]LDG I, pl.124a.
[113]Campbell, 1988, s.64, Cimok, **a.g.e.,** s.54-55, Levi,**a.g.e.,**s.224.

7.1.8.3. Balık Tutan Eros Döşemesi

Portikonun ilerisinde yer alan avlunun (Oda 7) zemininde, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordo tessera sırası, beyaz tessera sırası ve bordo tessera sırasından oluşan bordür ve figürlü dikdörtgen orta panodan meydana gelmektedir. Sağda, giyimli Eros figürü, küp şeklinde bir kaide üzerinde taht şeklinde betimlenmiş kayanın üzerinde oturarak balık tutmaktadır. Sahnenin genelinde her yöne yüzen balıklar ve çeşitli deniz canlıları bulunmaktadır.[114] **(Kat.no.104)**

7.1.9. Kilikia Evi Döşemesi (House of Cilicia)-Triclinium Döşemesi

Seleukeia'da yapılan çalışmalar sırasında Kilikia Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli *triclinium* ve portikolar tespit edilmiştir**.** Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. *Tricliniumun* büyük bir bölümü tahrip olduğundan burada yer alan zemin döşemesinin bir bölümü günümüze ulaşamamıştır. Merkezinde figürlü emblema bulunan döşemenin, U düzenini, köşelerde nehirlerin personifikasyonlarının bulunduğu kare panolar, kenarlarda ise geometrik motifler içeren dikdörtgen panolar oluşturmaktadır. Figürlü emblema, sarı tessera bandından oluşan bir bordürle çevrelenmiştir. Bordo tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenen figürlü panonun yarısı günümüze ulaşabilmiştir. Burada Kilikia, başka bir taşın desteklediği kayanın üzerinde oturmuş giyimli bir kadın olarak betimlenmiştir. Sol tarafta, arka planda sütun, ve bu sütunun yanında ağaç yer almaktadır. Mozaik ustası tarafından Antiokheia Tykhesi heykelinin taklit edildiği düşünülmektedir. Köşe panellerin merkezinde figürlü madalyon, köşe boşluklarında ise bitkisel motifler yer almaktadır. Madalyonlar dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı, siyah tessera sırası, testere dişi bandı, sarı tessera bandı ve siyah tessera sırasından oluşan bordürle çevrilidir. Tigris (Dicle) personifikasyonu çıplak, omzunda pelerini bulunan sakallı bir adam; Pyramos

[114]Campbell,**a.y.**, Levi, **a.y.**

(Ceyhan) ise çıplak, omzunda pelerini bulunan genç bir adam olarak betimlenmiştir. iki figürün de başında sazlardan yapılmış taç bulunmaktadır.[115] **(Kat.no.105)**

7.1.10. Kırmızı Zemin Evi Döşemeleri (House of the Red Pavement)

Defne'de yapılan çalışmalarda, Kırmızı Zemin Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli odalar ve *portiko* tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Oda 4 ve Oda 5'in bir bölümü konut yapısının ikinci inşa döneminde yapılan *nymphaeum* tarafından tahrip olmuştur. Ek olarak ilk döneme ait mozaik parçası özensiz bir şekilde kesilip ikinci kullanıma göre ayarlanarak yerleştirilmiştir.[116]

7.1.10.1. Narkissos Döşemesi

Kuzeyde yer alan Oda 6'nın zemininde yer alan döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera şeridi, beyaz tessera bandı ve eşkenar dörtgen bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano 2 adet geometrik, 1 adet figürlü olmak üzere toplam 3 panelden oluşmaktadır. Eşkenar dörtgen bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Paneller dışarıdan merkeze doğru, beyaz tessera bandı ve siyah tessera bandından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Solda yer alan geometrik panel, tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseninden[117], sağda yer alan ikinci geometrik panel ise içinde perspektif dikdörtgenlerin bulunduğu sekizgenlerin yan yana yerleştirildiği desenden oluşmaktadır. Sekizgenlerin arasında üçgenler ve kareler görülmektedir. Figürlü merkez panelin ise sol yarısı korunagelmiştir. Burada ayakta, giyimli Narkissos bir kaideye dayanır şekilde betimlenmiştir.[118] **(Kat.no.106)**

[115]Cimok, **a.g.e.,** s.63-66, Levi,**a.g.e.,** s.57-58.
[116]Levi, **a.g.e.,** s.68.
[117]LDG I, pl.124c varyasyonu.
[118]Cimok, **a.g.e.,** s.69, Levi,**a.g.e.,** s.88-89.

7.1.10.2. Kırmızı Zemin Döşemesi

Evin ana odasını oluşturan Oda 1'in yak. 5.70 x 5.80 m boyutlarındaki tüm zemini kaplayan döşemesi dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordo tessera şeridi, beyaz tessera şeridi ve dalga bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. **(Kat.no.107)** Orta pano hepsi figürlü olmak üzere; 4 adet kare, 4 adet dikdörtgen ve merkezde 1 adet kare olmak üzere 9 panelden oluşmaktadır. Perspektif dikdörtgenler bandı ise panelleri birbirinden ayırmaktadır. Her panel dalga bandı ve beyaz zemin üzerine işlenmiş kahverengi tessera şeridiyle çevrelenmiştir. Merkez panelde diğer panellerden farklı olarak diş kesimi bandı da görülmektedir. Ek olarak merkez panel beyaz zemin üzerine, diğer bütün paneller kırmızı zemin üzerine işlenmiştir. Köşe kare panellerde mevsimlerin personifikasyonları yer almaktadır. Kanatlı puttolar şeklinde betimlenen mevsimlerden yaz dışındakiler giyimlidir. Dikdörtgen panellerde ise çeşitli mitolojik konular işlenmiştir. Bunlardan ilki Meleagros ve Atalanta'dır. Sahnenin solunda giyimli, Atalanta sol elinde yay tutmaktadır. Sağ elini uzatmış Meleagros ile konuşmaktadır. Merkezde giyimli Meleagros, sol eliyle kılıcının kabzasını tutar. Başını sağa çevirmiştir. İki figürün arasında ise ölü bir domuz yatmaktadır. Sağda ise giyimli, iki elinde mızrak tutan ve avcı olduğu düşünülen erkek figür betimlenmiştir. İkinci panelde Phedra ve Hippolytos betimlenmiştir. Sahnenin solunda giyimli Phedra, ayakta, ortada yer alan hemşireye doğru hafif eğimli ve onunla konuşmaktadır. Merkezde giyimli hemşire, sağ kolunu uzatmış, başı Phedra'ya doğru dönüktür. Sahnenin sağında ise Hippolytos, giyimli, sol elinde mızrağıyla diğer iki figüre bakmaktadır. Ek olarak solda, arka planda bir kaide üzerinde Aphrodite heykeli yer alır. Üçüncü panelde Io ve Argos betimlenmiştir. Sahnenin solunda Argos, giyimli, sağ dirseğini dikdörtgen bir kaideye yaslamış Hera'ya doğru bakarken betimlenmiştir. Merkezde yer alan Hera, giyimli , ayakta ve Argos'a dönük şekildedir. Sağda ise Io, dikdörtgen bir kaidenin üzerine eğilmiş, diğer iki figüre bakmaktadır. Dördüncü panelde Adonis'in Vedası anlatılmaktadır. Sahnenin solunda Adonis, sağ dirseğini ağacın dalına dayamış sol eliyle de iki cirit tutmaktadır. Merkezde Adonis'e bakan Eros, sağda ise giyimli, Adonis'le konuşan Aphrodite betimlenmiştir. Ek olarak solda, arka planda tapınağa

benzer bir yapı ve önünde ağaç yer almaktadır. Büyük çoğunluğu tahrip olmuş kare merkez panelde ise Andromakhe ve Astyanaks yer almaktadır.[119]

7.1.10.3. Kuşlar Döşemesi

Evin ana odasının kuzeyinde kalan ve Oda 2 olarak adlandırılan bölümün Menander Evi'nin duvarına doğru açılan uzun bir *portiko* olduğu düşünülmektedir. Batı bölümün zemininde yer alan döşeme ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı ve guilloche bandından oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, 2 adet dikdörtgen ve aralarında kare olmak üzere toplam 3 panelden oluşmaktadır. Dikdörtgen panellerde figüratif, büyük oranda tahrip olan merkezdeki kare panelde ise geometrik öğeler kullanılmıştır. Guilloche bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Her panel kendi içinde dışarıdan merkeze doğru; testere dişi bandı, beyaz tessera bandı ve bordo tessera şeridiyle çevrelenmiştir. Kare merkez panelin korunagelmiş bölümünde, merkezde; içinde peltalar bulunan bir daire ve köşe boşluklarda palmetler görülmektedir. İki yanda yer alan dikdörtgen panellerde ise beyaz zemin üzerine dağınık olarak farklı büyüklüklerde tavus kuşu ve papağan gibi kuşlar, yapraklar ve meyveler yer almaktadır.[120] **(Kat.no.108)**

7.1.10.4. Medusa Başı Döşemesi

Oda 5'in zemininde yer alan dikdörtgen döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı ve beyaz tessera bandından oluşan bordür ve ortada kare, iki yanda ince uzun dikdörtgen olmak üzere üç panelden oluşmaktadır. beyaz bant, bu panelleri ayırmaktadır. Yan paneller, tessera sıralarının oluşturduğu ızgara desenindedir.[121] Kare merkez panelde ise merkezinde medusa başı bulunan eş merkezli üçgenlerin oluşturduğu motifin kullanıldığı madalyon[122] yer almaktadır. Köşe boşluklarda ise dolgu motifi olarak merkezinde daire bulunan üçgenler kullanılmıştır.[123] **(Kat.no.109)**

---

[119]Cimok, **a.g.e.,** s.60-85, Levi,**a.g.e.,** s. 69-87.
[120]Cimok, **a.g.e.,** s.86-87, Levi,**a.g.e.,** s.87-88.
[121]LDG I, pl.15f.
[122]LDG II, pl.329c.
[123]Cimok, **a.g.e.,** s.88, Levi,**a.g.e.,** s.88.

7.1.11. Iphigenia Evi Döşemeleri (House of Iphigenia)

Defne'de yapılan çalışmalarda, Iphigenia Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli birden fazla *triclinium* tespit edilmiştir. Polykrom ve bikrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Birden fazla evreli olduğu düşünülen evin Oda 2, Oda 4 ve Oda 5'in de dahil olduğu tüm güney kesimi, Oda 1 ve Oda 'ün dahil olduğu kuzey kesiminden daha erken evreye aittir. Güney kesimdeki döşemeler çoğunlukla tahrip olmuş ve günümüze ulaşamamıştır. Kuzey kesimde yer alan *tricliniumun* (Oda 3) döşemesi, T-U düzenine sahiptir. Klinelerin koyulduğu U düzenindeki alan tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseninden[124] oluşmaktadır. T düzeninde yer alan 2 adet figürlü panel ise birbirlerinden farklı yönlere bakar şekilde yerleştirilmiştir.[125]

7.1.11.1. Dionysiak Sahne Döşemesi

Evin *tricliniumunda* (Oda 3) yer alan döşemenin T'nin yatay çubuğunu oluşturan 1.30 x 1.30 m boyutlarındaki kare paneli, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Sahne, günümüze ulaşan bölümünden anlaşıldığı kadarıyla, beyaz zemin üzerine, bir bloğun üzerinde oturup *aulos* çalan giyimli kız çocuğu betimlenmiştir. Arkasında *pedum* tutan satyr yer almaktadır.[126] **(Kat.no.110)**

7.1.11.2. Iphigenia Aulis'te Döşemesi

Evin *tricliniumunda* (Oda 3) yer alan döşemenin T'nin dikey çubuğunu oluşturan 1.95 x 1.50 m boyutlarındaki dikdörtgen paneli, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kahverengi tessera sırası, beyaz tessera sırası, testere dişi bandı, bitkisel bant[127], testere dişi bandı, beyaz tessera sırası ve kahverengi tessera sırasından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, beyaz tessera sırasından

[124]LDG I, pl 15f varyasyonu.
[125]Campbell, 1988, s.54, Levi,**a.g.e.,** s.66,119.
[126]Campbell, 1988, s.55-56, Cimok, **a.g.e.,** s.105, Levi, **a.g.e.,** s.120.
[127]LDG I, pl.88f/g.

oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Solda giyimli, Iphigenia, merkezde giyimli Klytaimnestra, sağ eliyle Iphigenia'yı tutuyor, sol elinde ise bir yelpaze bulunmaktadır. Sağda, Agamemnon, giyimli, sahnenin önünde sol elinde bir asa tutar ve Iphigenia'ya bakar şekildedir. Arka planda mimari öğeler görülmektedir. Iphigenia ve Klytaimnestra arşitravın, Agamemnon ise alınlıklı sütunların önünde betimlenmiştir. Bu panelde anlatılan konu, Euripidies'in aynı adlı eserinin betimlendiği tek örnek olarak bilinmektedir.[128] **(Kat.no.111)**

7.1.12. Dionysos ve Ariadne Evi Döşemeleri (House of Dionyssus and Ariadne)

Seleukeia'da yapılan çalışmalar sırasında üç tarafi merdivenlerle inilen dar sokaklarla çevrili, Dionysos ve Ariadne Evi olarak adlandırılan konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli triclinium ve portiko tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır.[129]

7.1.12.1. Dionysos ve Ariadne Döşemesi

Triclinium döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı, bordo tessera şeridi, testere dişi bandı ve düzenli aralıklarla yerleştirilmiş küçük boyutlu eşkenar dörtgenlerin oluşturduğu banttan[130] oluşan bordür ve 1 geometrik, 1 figürlü panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, dışarıdan merkeze doğru; testere dişi bandı, bordo tessera şeridi, testere dişi bandı ve beyaz tessera bandından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Beyaz tessera bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Figürlü kare panelde mimari bir tasarımın içinde merkezde giyimli, uyuyan Ariadne, sağ elinde bir nesne tutuyor. Dionysos, Ariadne'nin çaprazında, ayakta ve giyimli bir şekilde, sağ elinde thyrsus tutar şekildedir. İki figürün arasında ise iki kolunu uzatmış Eros yer alır. Solda, giyimli, ayakta, duvara yaslanmış mainad, dikdörtgen kaide üzerinde durur. Sol elinde bardak tutmaktadır. Sağda, giyimli, ayakta, duvara yaslanmış satyr, sol elinde thyrsus, sağ elinde bardak tutmaktadır. Geometrik motifli dikdörtgen panelde , kolları baklava

[128]Campbell, 1988, s.56, Cimok, **a.g.e.,** s.106, Levi, **a.g.e.,** s.120.
[129]Levi, **a.g.e.,** s.141.
[130]LDG I, pl.5d.

diliminden yapılmış sekiz kollu yıldızlar ve aralarda kalan dikdörtgen ve kare boşluklarda çeşitli geometrik motiflerin işlendiği motif kullanılmıştır.[131] **(Kat.no.112)**

7.1.12.2. Perseus ve Andromeda Portiko Döşemesi

Portiko döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera sırası, beyaz tessera bandı, eşkenar dörtgen bandı[132], beyaz tessera bandı, merkezinde küçük eşkenar dörtgenler bulunan, tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseni[133] bandı, beyaz tessera bandı, eşkenar dörtgen bandı[134] ve beyaz tessera bandından oluşan bordür ve 7 adet figürlü panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir fakat günümüze 3 panel ulaşmıştır. Orta pano, aynı zamanda panelleri birbirinden ayıran bitkisel bir banttan oluşan bordürle çevrelenmiştir. Her panel, kendi içinde kırmızı tessera şeridinden oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Merkezi panelden günümüze kalan bölümünde Andromeda'nın kaya üzerinde oturduğu görülmektedir. Elinde *pedum* tutmaktadır. Yanındaki panelde Perseus, Andromeda'nın bağlı olduğu uçurumdan inmesine yardım etmektedir. Uçurum, sütun şeklinde betimlenmiştir. Andromeda giyimli, Perseus'un elini tutmaktadır. Perseus çıplak, omzundan mantosu sarkmaktadır. Ayaklarında kanatlı sandaletleri vardır. Sağ eliyle Andromeda'yı, sol elinde harpenin sapını tutmaktadır. Yanındaki panelde dans eden satyr ve mainad betimlenmiştir. Satyr, gövdesi çıplak , sağ elinde *syrinks* tutmaktadır. Mainad giyimli, elinde zillerle yüzü ve sırtı mainada dönük şekildedir. Son panelde de dans eden satyr ve mainad betimlenmiştir. Satyr giyimli, sol elinde bardak tutmaktadır. Mainad ise giyimli, sol elinde *thyrsus*, sağ elinde tef tutmaktadır.[135] **(Kat.no.113)**

7.1.13. Dionysos'un Zaferi Evi Döşemeleri (House of the Triumph of Dionysus)

Defne'de yapılan çalışmalar sırasında, büyük oranda tahrip olmuş çok sayıda mozaik döşeme bulunmuştur. Bu döşemeler, Dionysos'un Zaferi Evi olarak

[131]Cimok, **a.g.e.,** s.124-128, Levi, **a.g.e.,** s.142.
[132]LDG I, pl.15c.
[133]LDG I, pl.15f varyasyonu.
[134]LDG I, pl.15c.
[135]Cimok, **a.g.e.,** s.129-133, Levi,**a.g.e.,**s.150.

adlandırılan konut yapısının farklı tabakalarına aittir. Güneyde yer alan döşeme grubunun bir birime ait olduğu düşünülmektedir. Bu grup bir *triclinium* (Oda 2), yarım daire biçimli bir havuz ve ikisinin arasında yer alan *portikodan* oluşmaktadır. Kuzey bölümde ise zemin döşemesi fazlasıyla tahrip olmuş daha küçük boyutlu bir *triclinium* (Oda 5), *portiko* (Oda 1) ve ortasında dikdörtgen bir havuzun bulunduğu oda yer almaktadır.[136]

7.1.13.1. Dionysiak Sahne Döşemesi

Triclinium (Oda 2) zemininde yer alan döşemenin T'nin dikey çubuğunu oluşturan alanı, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; diş kesimi bandı[137] ve guilloche bandından[138] oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Büyük bölümü tahrip olmuş olan panoda kalabalık bir Dionysiak sahne betimlenmiştir. U düzenini oluşturan yan paneller, guilloche bandıyla ayrılmıştır. Her panel kendi içinde diş kesimi bandıyla çevrelenmiştir. Köşe kare panellerde büstler, ortadaki dikdörtgen panellerde ise masklar betimlenmiştir.[139] **(Kat.no.114)**

7.1.13.2. Dionysos'un Zaferi Döşemesi

Triclinium (Oda 2) zemininde yer alan döşemenin T'nin yatay çubuğunu oluşturan alanı, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; diş kesimi bandı[140], guilloche bandı[141], diş kesimi bandı[142], eşkenar dörtgen bandı[143] ve perspektif küpler bandından[144] oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bordo tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine Dionysos alayının betimlendiği sahnede solda günümüze ulaşamamış figürün elinde tuttuğu *krater*, yanında dans eden ve iki eliyle *kantharos* tutan sarhoş Pan yer

[136]Levi, **a.g.e.,** s.91.
[137]LDG I, pl.3g.
[138]LDG I, pl.71b.
[139]Cimok, **a.g.e.,** s.91, Levi, **a.g.e.,** s.93-99.
[140]LDG I, pl.3g.
[141]LDG I, pl.71b.
[142]LDG I, pl.3g.
[143]LDG I, pl.15c.
[144]LDG I, pl.99f.

almaktadır. Merkezde dans eden iki mainad, biri giyimli ve Dionysos'a dönüktür. İkincisinin ise sadece başı ve asa tutan sağ eli günümüze ulaşmıştır. Sağda ise Dionysos, kaplanların çektiği arabasında betimlenmiştir.[145] **(Kat.no.115)**

7.1.13.3. Khresis Döşemesi

Triclinium ile aynı hizada olan *portiko* (Oda 1) zemininde yer alan ve 1 adet figürlü, 4 adet geometrik olmak üzere 5 panodan oluşan döşemenin figürlü paneli, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı ve testere dişi bandından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Solda Lüksün personifikasyonu olarak Khresis, ayakta giyimli bir kadın olarak gösterilmiştir. İki eliyle içinde çeşitli mücevherler olan bir tepsi tutmaktadır. Sağda ise giyimli, oturan bir kadın olarak betimlenmiş Ktisis yer almaktadır. Sol elinde *cornucopia*, sağ elinde ise bir kâse tutmaktadır.[146] **(Kat.no.116)**

7.1.14. Portikolar Evi Döşemeleri (House of Porticus)

Seleukeia Pieria'da yapılan kazı çalışmaları sırasında Portikolar Evi olarak adlandırılmış konut yapısı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli birden fazla *portiko* tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Konut yapısı temel olarak iki adet büyük avlu ve kenarlarındaki *portikolardan* meydana gelmektedir. İlk grupta yer alan *portikolardan* sadece doğudakinin döşemeleri kısmen korunagelmiştir. İkinci grupta ise doğu bölümde kısmen korunmuş, *portikonun* güneybatı köşesine bitişik dikdörtgen havuz yer almaktadır. *Portikonun* güney duvarı ile havuz arasında ise daha küçük bir kuzey *portiko* bulunmaktadır. Güney *portikonun* zemin döşemeleri de yoğun bir şekilde tahrip olmuştur. Batı ve kuzeyde yer alan *portiko* döşemeleri ise diğerlerine göre daha iyi durumdadır.[147]

[145]Cimok, **a.g.e.,** s.92, Levi,**a.g.e.,** s.93-99.
[146]Cimok, **a.g.e.,** s.94, Levi,**a.g.e.,** s.91-92.
[147]Levi, **a.g.e.,** s.105-106.

7.1.14.1. Nehirler Döşemesi

İkinci grupta yer alan batı *portikonun* zemin döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bezemesiz bordür dışı alan, siyah tessera şeridi, beyaz zemin üzerine aralıklarla yerleştirilen crossletler bandı[148], siyah tessera şeridi ve beyaz tessera şeridinden oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde 4 adet figürlü, 6 adet geometrik olmak üzere toplam 10 panelden oluşmaktadır. Guilloche bandı orta panoyu çevrelerken aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Geometrik motifler için farklı boyutlardaki dikdörtgen paneller kullanılmıştır. Bu paneller, beyaz tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Figürlü paneller ise karedir ve dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera sırası, testere dişi bandı, beyaz tessera sırası ve siyah tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Paneller güneyden kuzeye doğru sıralandığında 1. panelde birbirine bağlı, altıgenlerden oluşan sekizgenler motifi[149], 2. panelde beyaz zemin üzerine başı hafif eğimli betimlenmiş Alpheus büstü, 3. panelde merkezinde eşkenar dörtgen bulunan kesişen daireler motifi, 4. panelde beyaz zemin üzerine başı hafif eğimli betimlenmiş Arethusa büstü görülmektedir. 5. ve 6. paneller düzeni geometrik desenlidir fakat tahrip olduğundan motifler net olarak anlaşılamamaktadır. 7. panelde beyaz zemin üzerine başı hafif eğimli betimlenmiş Thisbe büstü, 8. panelde 3. panel ile aynı geometrik motif, 9. panelde beyaz zemin üzerine başı hafif eğimli betimlenmiş Pyramos büstü ve 10. panelde 1. panel ile aynı geometrik motif görülmektedir.[150] **(Kat.no.117)**

7.1.14.2. Nikostratos Döşemesi

İkinci grupta yer alan kuzey *portikonun* zemin döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bezemesiz bordür dışı alan, siyah tessera şeridi, ve beyaz tessera şeridinden oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde 5 adet figürlü, 4 adet geometrik olmak üzere toplam 9 panelden oluşmaktadır. Fakat günümüze 3 adet figürlü ve 2 adet geometrik olmak üzere 5 panel ulaşmıştır.

[148]LDG I, pl.5c.
[149]LDG I, pl.171d varyasyonu.
[150]Cimok, **a.g.e.,** s.97, Levi, **a.g.e.,** s.109-110.

Guilloche bandı orta panoyu çevrelerken aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Geometrik motifler için kullanılan paneller beyaz tessera sırasından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir ve bu panellerin hepsinde tesseraların oluşturduğu karelerin uç uca yerleştirilmesiyle oluşan ızgara deseni[151] kullanılmıştır. Figürlü panellerden 2 tanesinde büst görülmektedir. Bu paneller, dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera şeridi ve dalga bandından oluşan çerçeveyle çevrelenmiştir. Merkezinde, siyah tessera sırası, beyaz tessera şeridi ve stilize bitkisel bantla çevrili figürlü madalyon bulunan panellerden Nikostratos büstü günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Köşe boşluklarda ise dolgu motifi olarak stilize palmetler kullanılmıştır. Merkezdeki figürlü panel ise yoğun bir şekilde tahrip olmuştur.[152] **(Kat.no.118)**

7.1.15. Kem Göz Evi Döşemeleri (House of the Evil Eye)

Antiokheia'da yapılan çalışmalar sırasında Kem Göz Evi olarak adlandırılmış konut yapısı ve bu yapıya ait odalar, havuz ve havuzun etrafında zemini mozaik döşeli birden fazla *portiko* tespit edilmiştir. Bu döşemeler evin ikinci tabakasına ait olan ve geç döneme tarihlenen geometrik döşemelerdir. *Vestibulumda* ise evin ilk tabakasına ait olan polykrom olarak işlenmiş figürlü döşemeler yer almaktadır.[153]

7.1.15.1. Yılanları Öldüren Herakles Döşemesi

Vestibulum döşemesinde yer alan kare panel, siyah tessera sırasıyla çevrelenmiştir. Burada beyaz zemin üzerine iki yılanı öldürürken betimlenmiş Herakles yer almaktadır. Sırtındaki pelerini dışında çıplak, sol dizi bükülü, iki elinde de öldürdüğü yılanları tutmaktadır. Herakles'in vücudu çocuk, başı ise yetişkin özellikleri göstermektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda bu panelin sadece mitolojik özellikler için değil, *apoptropeik* bir anlam için de seçildiği düşünülmektedir. Bu düşünceyi aşağıdaki başlıkta anlatılmış olan Kem Göz Paneli'nin bu panelin üzerine yapılması ve yılanların tılsım görevi görmesi desteklemektedir.[154] **(Kat.no.119)**

[151]LDG I, pl.124e varyasyonu.
[152]Cimok, **a.g.e.,** s.102, Levi, **a.g.e.,** s.115-116.
[153]Levi, **a.g.e.,** s.28.
[154]Cimok, **a.g.e.,** s.32, Levi, **a.g.e.,** s.32.

7.1.15.2. Şanslı Kambur Döşemesi

Vestibulum döşemesinde yer alan diğer kare panel, siyah tessera sırasıyla çevrelenmiştir. Burada beyaz zemin üzerine çıplak, sağa doğru koşan kambur bir cüce betimlenmiştir. Cüce, başını geriye doğru çevirmiş, iki elinde sivri uçlu şiş tutmaktadır. Bunların tılsım olduğu düşünülmektedir. Bu şişler, uçları her yöne ulaşacak şekilde tutulur ve sivri uçlar nazara zarar verir. Ek olarak bu betim *apoptropeik* özellikteki "Şanslı Kambur"un ilk temsili olarak kabul edilmektedir. Arka planda görülen "KAICY" yazıtı ise ev sahibinin, misafirlerinin kendisi için dilediklerinin aynısını misafirleri için dilediğini anlatmaktadır.[155] **(Kat.no.120)**

7.1.15.3. Kem Göz Döşemesi

Vestibulumda, Yılanları Öldüren Herakles ve Şanslı Kambur panellerinin üzerinde yer alan söz konusu panel, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; kırmızı tessera şeridi, beyaz tessera bandı ve dalga bandından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, siyah tessera şeridiyle çevrelenmiştir. Beyaz zemin üzerine solda, sola dönük çıplak bir figür, iki elinde şiş tutmaktadır. Başının üzerinde "KAICY" yazıtı yer alır. Sağda merkezde nazar, etrafında kuzgun, *trident*, kılıç, akrep, yılan, köpek, çiyan ve panter gibi çeşitli tılsımlarla betimlenmiştir.[156] **(Kat.no.121)**

7.1.16. Büfe Evi Döşemeleri (House of the Buffet Supper)

1937-1938 yıllarında Defne'de yapılan çalışmalar sırasında yoğun bir şekilde tahrip olmuş Büfe Evi olarak adlandırılan yapının kalıntıları ve bu yapıya ait döşemeler tespit edilmiştir. Birden fazla tabakanın görüldüğü evin orta bölümünde herhangi bir taban kalıntısı bulunmamıştır, dolayısıyla bu alan avlu olarak düşünülmektedir. Güneyde ise önünde *portiko* yer alan biri apsidal planlı olmak üzere zemini mozaik döşeli üç oda yer almaktadır. Bu odalardan kuzeyde yer alanın döşemesi tahrip olmuştur. *Triclinium* olduğu düşünülen ve ilk evresinde apsidal planlı, sonraki evresinde dikdörtgen planlı olan odanın zemin döşemesine bakıldığında burada dönüşüm sırasında mozaiğe yeni oda planına uygun olarak ızgara motifli bir

[155]Cimok, **a.g.e.,** s.34, Levi, **a.g.e.,** s.32-33.
[156]Cimok, **a.g.e.,** s.36, Levi, **a.g.e.,** s.33.

ek yapıldığı görülmektedir. Kuzey bölümde yer alan zemin döşemesi parçalı haldedir ve yoğun bir şekilde tahrip olmuştur. Günümüze kalan parçalardan burada bir tapınak ve Kentauromakhia sahnesinin anlatıldığı anlaşılmıştır. Bu oda grubunun önündeki *portikonun,* kuzey ve batıda yer alan odaların döşemeleri yapının ikinci evresine aittir. Son tabakaya ait olan mozaikler ise tez kapsamına girmediğinden anlatılmamıştır.[157]

7.1.16.1. Apsidal Oda Döşemesi

Evin güney bölümünde yer alan apsidal planlı *tricliniumunun* döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera şeridi, sarı zemin üzerine aralıklarla yerleştirilmiş eşkenar dörtgenler bandı, siyah tessera şeridi, beyaz tessera şeridi, kırmızı tessera şeridi, diş kesimi bandı ve stilize defne bandından oluşan bordür ve biri dikdörtgen biri at nalı şeklinde olmak üzere iki panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Stilize defne bandı, aynı zamanda panelleri birbirinden ayırır. Paneller kendi içinde diş kesimi bandıyla çevrelenmiştir. Dikdörtgen panelde sarı zemin üzerine merkezde açık kuyruğu olan bir tavus kuşu ve altında geniş ağızlı bir krater yer almaktadır. Sol bölümde eroslar, sağ bölümde ise dağınık şekilde betimlenmiş kuşlar görülmektedir. At nalı şekilli panel, sarı tessera sırasıyla çevrelenmiş, merkezinde Ganymedes'in Zeus'un kartalına su içirdiği madalyon ve etrafında bir ziyafet masasından oluşmaktadır. Yemek masası, Roma ziyafetlerinin temsili şeklindedir. Tabaklar, çatallar ve gümüş tabaklarda sergilenen çeşitli yemekler masa boyunca dizilmiştir.[158] **(Kat.no.122)**

7.1.16.2. Narkissos Döşemesi

Evin güney bölümünde yer alan apsidal planlı *tricliniumun* güneyinde kalan odanın döşemesi, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bordo tessera sırası, beyaz zemin üzerine aralıklarla yerleştirilmiş eşkenar dörtgen bandı, bordo tessera sırası ve beyaz tessera sırasından oluşan bordür ve biri figürlü biri geometrik olmak üzere iki dikdörtgen panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Beyaz tessera sırası aynı zamanda panelleri birbirinden ayırır. Geometrik motifli dikdörtgen panelde, siyah

[157]Levi,**a.g.e.,** s.127-128, 217.
[158]Cimok, **a.g.e.,** s.110-112, Levi, **a.g.e.,** s.130-132.

tessera şeridiyle çevrelenmiş tessera sıralarının oluşturduğu ızgara motifinin kullanıldığı görülmektedir. Eşkenar dörtgen bandıyla çevrelenmiş figürlü dikdörtgen panel ise merkezde kare, iki yanda ince uzun dikdörtgen olmak üzere kendi içinde üç panodan meydana gelmektedir. Eşkenar dörtgen bandı aynı zamanda panoları birbirinden ayırmaktadır. İki yanda yer alan dikdörtgen panolar, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera sırası, bej-krem tessera şeridi ve siyah tessera sırasıyla çevrili bir bordürle çevrelenmiştir. Kırmızı zemin üzerine aşağıdan yukarı doğru; *sfenks* büstü üzerinde bir şamdan, kuş, krater, giyimli kadın figürü ve üzerinde baş bulunan krater betimlenmiştir. Merkez pano ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera sırası, bej-krem tessera şeridi, bitkisel bant, beyaz tessera sırası, bej-krem tessera şeridi ve siyah tessera sırasıyla çevrili bir bordürle çevrelenmiştir. Sahnenin solunda giyimli, ayakta duran Echo, sol eliyle mızrağını tutuyor. Merkezde bir kayanın üzerinde oturan Narkissos, sağa doğru bakmaktadır. Solda başını Narkissos'a doğru çevirmiş Eros yer almaktadır. Figürlerin üzerlerinde isimlerinin yazdığı görülmektedir.[159] **(Kat.no.123)**

7.1.16.3. Emblema ve Bordür Parçaları

Batı Oda'da yer alan zemin döşemesinden günümüze sadece bordürünün ve emblemasının bir bölümü ulaşmıştır. Döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera şeridi, beyaz zemin üzerine içinde geometrik motifler bulunan kare ve dikdörtgenlerin oluşturduğu bant ve guilloche bandından bir bordür ve orta panodan oluşmaktadır. Orta pano da kendi içinde dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera şeridi, siyah tessera şeridi, sarı zemin üzerine farklı yönlere doğru betimlenmiş kuş bandı, siyah tessera şeridi ve beyaz tessera şeridinden oluşan bir bordürle çevrelenmiştir. Merkezde ise korunagelen bölümüyle perspektifli dairesel bir motifin yer aldığı görülmektedir.[160] **(Kat.no.124)**

[159]Cimok, **a.g.e.,** s.114-117, Levi, **a.g.e.,** s.136-137.
[160]Cimok, **a.g.e.,** s.119, Levi, **a.g.e.,** s.218-219.

7.1.16.4. Eğlenenler ve Heteerae Döşemesi

Güney *portikonun* döşemesinin günümüze ulaşan bölümü dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine üçgen bantların arasında aralıklarla yerleştirilen crosslet motifli bordür dışı alan, Sarı tessera şeridinden bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano kendi içinde geometrik ve figürlü panellerden oluşmaktadır. Bordür aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Geometrik motifler içeren 4 dikdörtgen, 2 kare ve 2 figürlü kare panel günümüze ulaşmıştır. Dikdörtgen panellerde köşe boşluklarında çifte balta, merkezinde geometrik motifler içeren bir daire bulunan baklava dilimi motifi kullanılmıştır. Kare geometrik panellerde kolları baklava diliminden oluşan sekiz kollu yıldız motifi görülmektedir. köşe boşluklarda ise çeşitli geometrik motifler kullanılmıştır. Kare figürlü panellerin kendi bordürleri bulunmaktadır. İlk panel, dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera bandı, guilloche bandı, beyaz tessera bandı ve siyah tessera sırasından oluşan bordürle çevrelenmiştir. İkinci panel ise dışarıdan merkeze doğru; beyaz tessera bandı, kıvrımlı kurdele bandı, beyaz tessera bandı ve siyah tessera sırasından oluşan bordürle çevrelenmiştir. Panellerin merkezinde ise biri oturmuş, biri giyimli iki kadın yer almaktadır.[161] **(Kat.no.125)**

7.1.17. Constantinianus Villası Döşemesi-Oda 1 Döşemesi

Defne'de yapılan çalışmalar sırasında iki tabakalı Constantinianus Villası olarak adlandırılan konut yapısı tespit edilmiştir. Üst tabakada yer alan döşemeler, ağaç kökleri ve tarım çalışmalarından dolayı tahrip olmuştur. Alt tabakada ise zemini mozaik döşeli ortasında havuz bulunan Oda 1 ve güney tarafında *portiko* (Oda 2) yer almaktadır. Oda 2'nin güneyinde ise zemini mozaik döşeli Oda 3 bulunur. Evin doğu tarafında dar uzun dikdörtgen planlı *portiko* (Oda 4) görülmektedir. Bu alanın döşemeleri de büyük oranda tahrip olmuştur.[162]

12.50 x 8.30 m boyutlarındaki Oda 1'in zemininde, meander bandı[163] bordürüyle çevrili doğuda dikdörtgen, batıda kare panel olmak üzere iki bölüme

[161]Cimok, **a.g.e.,** s.120-121, Levi, **a.g.e.,** s.217.
[162]Levi, **a.g.e.,** s.226.
[163]LDG I,pl.42f.

ayrılmış döşeme yer almaktadır. Meander bandı aynı zamanda panelleri birbirinden ayırmaktadır. Bandın dikdörtgen panolarında figürlü sahneler betimlenmiştir. Dikdörtgen panel ise meander motifiyle[164] doldurulmuştur. Arada kalan kare boşluklarda ise 6 adet figürlü pano yer almaktadır. Bu panolarda çeşitli personifikasyonlar görülmektedir. Bunlardan ilki Dynamis'tir. Giyimli, genç bir kız olarak betimlenen Dynamis'in başı hafif yana eğimlidir ve yukarı bakarken betimlenmiştir. Diğer panoda dalga bandıyla çevrili bir madalyonun merkezinde beyaz zemin üzerine giyimli, yaşlı Silenos yana doğru bakarken betimlenmiştir. Üçüncü panoda ise dalga bandıyla çevrili bir madalyonun merkezinde beyaz zemin üzerine giyimli, başı yana çevrili Dionysos yer almaktadır. Döşemenin merkezinde sekizgen havuz bulunan kare paneli ise dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz tessera sırası ve yumurta-ok bandından[165] oluşan bordür ile çevrelenmiştir. Köşelerden *akanthus* yaprakları arasından kanatlı kadın figürleri şeklinde betimlenmiş mevsimlerin personifikasyonları çıkmakta ve döşemenin merkezine doğru uzanmaktadır. Aynı zamanda bu parçalar döşemeyi dört parçaya bölmektedir. Mevsimlerin çıktığı *akanthuslar* ise yapraklarıyla tüm paneli çevreleyerek ikinci bir bordür oluşturmaktadır. Mevsimlerin arasında kalan dört adet yamuk parçada av sahneleri işlenmiştir. Her parça, havuza bakan kenarları hariç yumurta-ok bandıyla[166] çevrelenmiştir. Döşemenin su yüzeyine yansıyan bir tavanı andırmak üzere tasarlandığı düşünülmekte, merkezde yer alan havuzla da bu düşünce desteklenmektedir. Ek olarak mevsimlerin döşemeyi ayırma şekli vetli bir tavanın canlandırılmak istendiğini göstermektedir.[167] **(Kat.no.126)**

7.1.18. E Hamamı Döşemeleri (Bath E)

1934 yılında Antiokheia'da yapılan kazı çalışmaları sırasında E Hamamı olarak adlandırılmış yapı ve bu yapıya ait zemini mozaik döşeli odalar tespit edilmiştir. Polykrom olarak işlenmiş bu döşemeler, figürlü ve geometrik öğelerden oluşmaktadır. Giyinme odası (Oda 1), Oda 10 ve *latrina* (Oda 4) geometrik mozaikler içermektedir.

[164]LDG I,pl.195b.
[165]LDG I, pl.51h.
[166]LDG I, pl.51h.
[167]Cimok, **a.g.e.,** s.201-221, Levi, **a.g.e.,** s.227-256.

Caldarium (Oda 31) zemininde ise bir çift sandaleti gösteren döşeme parçası yer almaktadır. [168]

7.1.18.1. Thiasos Döşemesi

Hamamın sıcak ve ılık odalarını *frigidariumdan* ayıran ana salonda (Oda 2) yer alan zemin döşemesi; dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bezemesiz bordür dışı alan, meander bandı[169] bordürü ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. **(Kat.no.127)** Meander bandında yer alan alanlarda köşelerde kare, uzun kenarlarda dikdörtgen figürlü panolar görülmektedir. Bu panolardan 3 dikdörtgen 1 kare olmak üzere toplam 4 tanesi günümüze ulaşmıştır. Güney köşedeki 1. 40 x 1.40 m boyutundaki siyah tessera sırasıyla çevrelenmiş kare panoda Eurotas ve Lakedaimon'un personifikasyonu yer almaktadır. Eurotas çıplak bir erkek, Lakedaimon ise ona dönük giyimli bir kadın olarak betimlenmiştir. Figürlerin başlarının üzerinde isimleri yazmaktadır. 1.50 x 3.30 m, 1.40 x 2 m ve 1.45 x 3.45 m ölçülerindeki dikdörtgen panolarda ise sırtlarında *nereidleri* taşıyan *tritonlar* yer almaktadır. Figürlerin başlarının üzerinde isimleri yazmaktadır. 1.40 x 6.65 m ölçülerindeki orta pano ise dışarıdan merkeze doğru; testere dişi bandı ve kıvrımlı kürdeler bandıyla çevrilmiştir. Yarısı günümüze ulaşmış olan panoda solda, giyimli kadın figürü, sola doğru bakmaktadır. Yanında sahneyi ayıran bir çalı betimlenmiştir. Geri kalan figürler sağa doğru yönlendirilmiştir. Figürlerin başlarının üzerinde isimleri yazmaktadır.[170]

7.1.18.2. Hokkabazlar Döşemesi

Hamamın 7 x 3.40 m boyutlarındaki *vestibulumunda* (Oda 3) yer alan zemin döşemesi geniş bir geometrik alanın çevrelediği figürlü dikdörtgen bir panodan oluşmaktadır. Odanın girişi sola doğru olduğundan figürlü pano da döşemenin soluna doğru yerleştirilmiştir. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; siyah tessera şeridi, beyaz tessera bandı ve siyah tessera şeridinden oluşan bordür dışı alan, merkezinde kare bulunan yan yana yerleştirilmiş sekizgenler bandından[171] oluşan

[168]Campbell, 1988, s.7, Levi,**a.g.e.,** s.260.
[169]LDG I, pl.37b varyasyonu.
[170]Campbell, 1988, s.7-9, Cimok, **a.g.e.,** s.222-224, Levi ,**a.g.e.,** s.263-273.
[171]LDG I, pl.27a.

bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, merkezinde 1 x 1.60 m boyutlarında figürlü panel bulunan, içinde çeşitli geometrik motiflerin kullanıldığı ızgara motifini[172] içermektedir. Burada oluşan kare alanlar Süleyman düğümü, pelta, yıldız, dama tahtası ve perspektif bloklar gibi geometrik motiflerle doldurulmuştur. Figürlü pano, beyaz tessera şeridiyle çerçeve içine alınmıştır. Burada beyaz zemin üzerine, ikisi sakalsız ve genç , biri sakallı olmak üzere üç adet giyimli hokkabaz yer almaktadır. Soldaki figür, sol kolu üzerinde duran bir maymunu tutar, ortadaki figür sol omuzunun yanında bir tabure taşımaktadır. Sağdaki figür ise sol eliyle sol omzunun üzerinden sarkan bir nesneyi tutmaktadır.[173] **(Kat.no.128)**

7.1.19. Mnemosyne Mezarı Döşemesi (Tomb of Mnemosyne)

1935 yılında Antiokheia'da yapılan çalışmalar sırasında büyük bir bölümü modern yapıların altında kalmış olan mezar yapısı ve buraya ait zemin döşemesi tespit edilmiştir. Söz konusu döşeme dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; dalga bandı, meander bandı[174] ve dalga bandından oluşan bordür ve figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Meander bandının aralarında kalan kare panolarda çeşitli personifikasyonlar yer almaktadır. Köşelerde, sadece iki tanesi günümüze ulaşmış olan mevsimler betimlenmiştir. Diğer personifikasyonlardan günümüze ulaşanlar giyimli, genç kadınlar olarak betimlenen Agora ve Eukarpia'dır. Figürlerin isimleri başlarının yanında yazmaktadır. Orta pano, siyah tessera sırasıyla çevrelenmiştir. Altı kadının betimlendiği panoda *symposium* sahnesi anlatılmaktadır. Solda, giyimli iki kadın ayakta, birbirilerine doğru bakmaktadır. Merkezde, oturan üç giyimli kadın, sağda ise ayakta, giyimli genç kız; sol elinde tek kulplu bir sürahi tutarken sağ eliyle de oturan kadınlara kâse uzatmaktadır. Sahnenin merkezinde önde, yuvarlak masa ve yanında *amphora* görülmektedir. Sahnenin üst bölümünde iki adet yazıt yer almaktadır. Fakat bu yazıtların bir figürü tanımlamak için değil, sahneyi anlatmak için yazıldığı düşünülmektedir.[175] **(Kat.no.129)**

---

[172]LDG I,pl.134c.
[173]Campbell, 1988, s.9-10, Cimok, **a.g.e.,** s.225, Levi, **a.g.e.,** s.273.
[174] LDG I, pl.41b.
[175]Campbell, 1988, s.77-78, Cimok, **a.g.e.,** s.230-232, Levi, **a.g.e.,** s.291-295.

7.2. Apamea epi Orontou[176]

Apamea, günümüzde Qalat el Mudiq olarak adlandırılan Kuzeybatı Suriye Bölgesi'nde yer almaktadır. MÖ 300 yılılında kurulmuş olan kentin batısında Bargylos Dağları, yanında ise Ghab bataklığı yer almaktadır. Kentin konumuyla ilgili olarak Strabon Geographika, XVI 2.10'da Apamea'nın boş bir ovada bulunduğunu ve Orontes, büyük bataklık ve meralarla çevrili olduğunu bu yüzden de iyi korunmuş bir kent olduğunu söylemiştir. Apamea'da Büyük İskender'den sonra Makedon askerlerin yaşadığı ve buranın askeri bir üs olarak kullanıldığı bilinmektedir. Konuyla ilgili olarak Strabon Geographika XVI. 2.10'da Seleukos Nikator ve sonraki kralların burada fillerin ve ordusunun büyük bir bölümünü muhafaza ettiğini ve askerlerin bu kentte toplanarak savaşmayı öğrenmek için eğitim aldıklarını söylemiştir. Ek olarak Seleukos Nikator buraya gelmeden önce kentin adının Pella olduğundan bahsetmiştir. Pella ismi Makedon askerler tarafından kullanılmıştır. Seleukos Nikator kente geldikten sonra eşi Apama'nın adını buraya vermiş ve kentin adı Apameia olarak değişmiştir. [177]

7.2.1. Geometrik Halı/Kilim Döşemesi (Tapis Geometrique)[178]

1970 ve 1971 yıllarında Triclinos Yapısı'nda yapılan kazı çalışmalarında *insulanın* kuzeybatı köşesinde Geç Dönem'e ait beş adet dükkân ve bu yapıların altında zemini mozaik döşeli bir oda bulunmuştur. 10.80 x 9.20 m boyutlarındaki döşeme, tüm zemini kaplayacak şekilde ve mimariye uygun formda düzenlenmiştir. "Π" şeklindeki alanda kuzeybatı köşede merkezi havuz yer alır, söz konusu döşeme bu havuzu çevrelemektedir.[179] **(Kat.no.130)**

Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz zemin üzerine sarı tessera şeridi, kalın beyaz tessera şeridi, pembe/somon tessera şeridinden oluşan bir bordür, içinde çeşitli geometrik

[176]Tezin devamında kentin isminden Apamea olarak bahsedilecektir.
[177]M. Temizkan, "Seleukoslar Dönemi'nden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: Seleukos Tetrapolisi", **OANNES,** 3,1, 2021, s.118.
[178]Döşemenin tüm halinin fotoğrafına ulaşılamadığından motif tanımlaması mevcut fotoğraflarda yer alan desenlerüzerinden yapılmıştır.
[179]Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie,** Bruxelles,1977, s.12, Balty, 1981, s.360.

motiflerin bulunduğu karelerden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Orta panoda yer alan ilk bej/kum rengi kare çerçevenin içinde üç adet kesişen baklava motifi işlenmiştir. Baklava motiflerinin her biri kendi içinde polykrom dört adet küçük boyutlu baklava diliminden oluşmuştur. İkinci çerçeve, merkezde dört üçgenden oluşan kare, bu kareyi çevreleyen kenarlarda içinde baklava dilimi bulunan dikdörtgen ve köşelerde kare yer alır. Merkezdeki kare ile bu ikinci çerçevenin arasında kalan alanlarda ise üçgenler oluşmuştur. Üçüncü çerçevede ise madalyon içinde altı yapraklı rozet motifi[180] yer almaktadır.[181]

Söz konusu döşemede az sayıda renk kullanılması ve tasarımın sadeliği, Hellenistik Dönem etkisine örnek olarak gösterilmektedir. Ek olarak altı yapraklı rozet motifi, Filistin'de yer alan 1.yy'a tarihli döşeme ile daire ve kare motifleri ise Kudüs'te yer alan döşemede kullanılan iğ çemberi ve karenin içinde yer alan daire motifleri ile benzerlik göstermektedir. Karşılaştırılan örneklere bakıldığında tüm döşemelerde görülen genel etki neredeyse aynıdır. Bu durum Apamea döşemesinin de 1.yy'a tarihlendiğini ve Syria Bölgesi'nde Hellenistik etkilerin döşeme geleneğinde uzun bir süre devam ettiğini göstermektedir.[182]

7.2.2. Tanrılar ve Bilgeler Döşemesi (Dieux et des Sages)

1968 yılında Triclinos Yapısı'nda yapılan kazı çalışmalarında apsis odası açılmış ve burada çok parçalı figürlü zemin döşemesi bulunmuştur.[183] **(Kat.no.131)** Söz konusu döşeme polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur ve dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; merkezinde küçük eşkenar dörtgenler bulunan, tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseni[184] bandı ve düz bezemesiz alandan oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano kendi içinde ana panellerden oluşmaktadır. Döşemenin tamamı günümüze ulaşamadığından bu panellerin sayısı tam olarak bilinememektedir. Tanımlanabilen ana panel, dalga bandı[185] ve düz bir

[180]LDG II, pl.286b varyasyonu.
[181]Balty, 1977, s.12, Balty, 1981, s.360 .
[182]Balty, 1977 s.12, Balty, 1981, s.360-361.
[183]Balty, 1977, s.70, Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, Vol 140, Paris, Annales Littéraires de l'Université de Besancon, 1995, s.177.
[184]LDG I, pl.15f varyasyonu.
[185]LDG I, pl.101b.

şeritten oluşmuş bir bordürle çevrelenmiştir. Merkezde ise çift kıvrımlı, kolları guilloche ve örgü bandından oluşan meander bandıyla[186] çevrili birbirine göre simetrik olarak yerleştirilmiş figürlü paneller yer almaktadır. Panellerden en büyüğü ortada yer alan yaklaşık üçte biri korunmuş dikdörtgendir. Köşelerde daha küçük boyutlu kare dört panel yer almaktadır ve bunlardan iki tanesi günümüze ulaşmıştır. Meander bandının boşluklarında ise köşelerde kare kenarlarda dikdörtgen olmak üzere sekiz adet panel yer almaktadır. Köşedeki kare panellerde portre, kenarlardaki dikdörtgenlerde ise deniz manzarası betimlenmiştir.[187]

Orta dikdörtgen panelde, solda ayakta giyimli, sağ elinde nesne tutan, başı günümüze ulaşamamış bir figür, yanında ise kuyruğu ve arka ayakları korunagelmiş bir at betimlenmiştir. Figürün Apollon ya da Dionysos olduğu düşünülmektedir. Alt köşelerde yer alan iki panelde soldaki tüme yakın olarak korunagelmiştir. Burada solda; sakallı, başında taç bulunan, gövdesini açıkta bırakan tunik giymiş, sol elinde asa tutan oturan figür, sağda ise elinde *caduceus* ve kanatlı sandaletleriyle Hermes betimlenmiştir. Soldaki figürün başının üzerinde ise ZEYΣ yazmaktadır. Sağ panelin ise yarısı korunmuş; solda çıplak, ağacın dibinde uzanmış sopasıyla Herakles, sağda ise gövdesi sağ kolu ve başı korunagelmiş Dionysos betimlenmiştir. Sahnenin Herakles ile Dionysos arasındaki içki içme yarışması olduğu düşünülmektedir. üst panellerden soldaki günümüze ulaşamamıştır. Sağda ise küçük bir parça korunagelmiştir; sol kolu havada, elinde yuvarlak bir nesne bulunan tunik giymiş bir figür yer almaktadır. Alt panellerde işlenen konulardan dolayı bu figürün tanrı olduğu düşünülmektedir. Merkez panonun dört kenarının ortasında yer alan dar dikdörtgen panolardan sadece sağ ve soldakinin küçük parçaları korunagelmiştir. Soldaki panoda bağcıklı çizme giyen bir ayak, sağdakinde ise tunik giymiş, baldırında çizme bağcıkları bulunan, ayakta duran figürün bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Bu figürün çizmesinden dolayı erkek olduğu düşünülmektedir.[188]

Meander bandının boşluklarında kalan dikdörtgen panellerden sol taraftakinde teknenin bir bölümü korunagelmiştir. Bu betimden yola çıkılarak burada bir deniz

[186]LDG I, pl.39b varyasyonu.
[187]Balty, 1995, s.177.
[188]**a.e.,** s.179-180.

manzarasının olduğu düşünülmektedir. Sağ taraftaki panel döşemenin en iyi korunmuş panelidir ve burada da bir deniz manzarası betimlenmiştir. Solda, iskelenin kenarında diz çökmüş ve oltasını denize atan bir balıkçı, arkasında revaklı bir tapınak, bir sunak ve deniz feneri, sahnenin merkezinde önemli birinin içinde bulunduğu bir gemi ve bu geminin iskeleye yanaşmasına yardım eden denizci, sağda ise bitkilerin arasında bir tapınak ve bu tapınağın önünde iki yanda kanatlı *griffonlar*, önde ise omuzunda sepeti bulunan bir balıkçı betimlenmiştir. Meander bandının boşluklarında kalan ve döşemenin köşelerinde yer alan kare panellerden bir tanesi günümüze ulaşmıştır. Burada beyaz zemin üzerine, saçları alnına düşmüş, sakallı bir figür portre olarak betimlenmiştir. Başının her iki yanında ise yazıt yer almaktadır.[189]

7.2.3. Yıl/Yaş ve Mevsimler Döşemesi (Ge et les Saisons)

1971-1972 yıllarında Triclinos Yapısı'nda yapılan kazı çalışmalarında yarım apsisle genişletilmiş kare planlı AW kodlu odada sondaj yapılmış ve 6.yy'a ait taş döşemenin 0.20 m altında geometrik ve figürlü bir zemin döşemesi tespit edilmiştir.[190] **(Kat.no.132)** Tüm zemini kaplayan döşeme, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur ve kendi içinde yarım daire şeklinde, geometrik motiflerin kullanıldığı alan ve kare biçimli geometrik kompozisyon içinde figürlü madalyonların bulunduğu alan olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır.[191]

AW odasının apsisinde yer alan geometrik döşeme, 4.70 x 2.70 m ölçülerinde bikrom (beyaz ve sarı) tesseralar kullanılarak oluşturulmuş balık pulu deseninden[192] meydana gelmiştir. Bu bölümü kare bölüme bağlayan alanda ise hardal renkli bir tessera şeridi yer almaktadır. Bu şerit aynı zamanda döşemeyi ikiye ayırmıştır.[193]

Kare bölümde yer alan figürlü döşeme ise yak. 5.10 x 5.10 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuştur. Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; koyu pembe şerit, sarı şerit, beyaz şerit, zıt yönlere doğru kıvrılmış karşılıklı

[189]Balty, 1995, s.70, Balty, 1981, s.181-183.
[190]Balty, 1995, s.72, Balty, 1981, s.191, Balty, Mosaïque de Gê et des saisons à Apamée, **Tome 50 fascicule 3-4**, 1973, s.311.
[191]Balty, 1973, s.312, Balty, 1995, s.191.
[192]LDG I, pl.215a varyasyonu.
[193]Balty, 1973, s.319, Balty, 1995, s.197.

betimlenmiş dalga bandı[194], beyaz şeritten oluşan bordür ve orta panodan meydana gelmiştir. Orta pano, merkezde uçları çeyrek daire oluşturan iç bükey baklava dilimlerinin kesişmesiyle meydana gelen tek motiften oluşur. İç içe geçen bu iki ana motif, merkezde dört tarafında eşkenar dörtgen olan yuvarlak bir madalyon, kenarlarda yarım, köşelerde çeyrek daireler, baklava motiflerinin kesiştiği alanlarda ise dört adet sekizgen oluşturmuştur. Madalyon ve sekizgen panolar figürlüdür, diğer alanlar ise geometrik dolgu motifleriyle süslenmiştir.[195]

Merkezde yer alan yuvarlak madalyon, dalga bandıyla[196] çevrilmiştir. Beyaz zemin üzerine polykrom olarak bir kadın figürünün betimlendiği madalyonun altı tahrip olmuştur. Figürün başı hafifçe sola dönüktür ve aynı yöne bakmaktadır. Başında bir duvağın asılı olduğu *modius,* sağ tarafta ise içinde nar, başak, armut ve üzüm salkımı bulunan *cornucopia* betimlenmiştir. Başın iki yanında ise figürün adı Grekçe (ΓΗ) yazmaktadır.[197]

Merkezdeki madalyonun dört kenarında yer alan sekizgenlerde, polykrom olarak mevsimler betimlenmiştir. Güneydoğuda sonbahar, kuzeydoğuda kış, kuzeybatıda ilkbahar, güneybatıda ise yaz yer almaktadır fakat yaz günümüze ulaşamamıştır. Sonbahar, tüm olarak korunagelmiştir. Dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; gökkuşağı bandı ve tessera şeridinden oluşan bordürle çevrelenmiştir. Figür, başı hafifçe sola dönük betimlenmiştir. Başın her iki yanında omuzlardan çıkan kanatlar ve figürün adı (ΜΕΤΟΠωΡΙΝΗ) yer almaktadır. Kış figürünün başı ve kanatlarının üst kısmı günümüze ulaşmıştır. Figürün başı hafif sola dönüktür, başında tüm saçlarını örten bir duvak sarılıdır. Başın her iki yanında omuzlardan çıkan kanatlar ve figürün adı (ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ) yer almaktadır. İlkbahar figürünün de kış gibi sadece baş ve kanatların üst kısmı korunagelmiştir. Başı hafifçe sola dönük betimlenen figürün başında çiçeklerden bir taç bulunur. Başının arkasında ise ismi Grekçe (ΕΑΡΙΝΗ) yazmaktadır.[198]

[194]LDG I,pl.101j.
[195]Balty, 1973, s.312-314, Balty, 1995, s.191-192.
[196]LDG I, pl.101b.
[197]Balty, 1973, s.314, Balty, 1995, s.192-194.
[198]Balty, 1973, s.315-316, Balty, 1995, s.194-195.

Döşemede kalan alanlarda dolgu motifi olarak; gamalı haç, elmas, chevron, üçgen, gökkuşağı bandı, dört yapraklı rozet ve stilize bitki motifleri kullanılmıştır.[199]

7.2.4. Geometrik Dekor Döşemesi (Decor Geometrique)[200]

Şehrin merkezinde yapılan kazı çalışmalarında V10 kodlu *insulada* yer alan konutun T şeklindeki *tricliniumunda* tüm zemini kaplayan geometrik zemin döşemesi yer almaktadır.[201] **(Kat.no.133)**

Tamamı günümüze ulaşamamış döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz(?) tessera bandı, siyah(?) tessera şeridi, beyaz(?) tessera bandı, merkezinde küçük eşkenar dörtgenler bulunan siyah(?) tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseni[202] panelinden yapılmış T'nin dışında kalan bir bordür dışı alan, elmas dizisi[203] ve beyaz(?) tessera bandından oluşan T'yi çevreleyen bordür ve orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde üç kollu örgü bandı[204] ve beyaz(?) tessera şeridinden oluşan dış bordür, kolları baklava diliminden yapılmış sekiz kollu yıldızlar ve aralarda kalan dikdörtgen ve kare boşluklarda çeşitli geometrik motiflerin işlendiği geniş bir bant, diş kesimi bandından[205] oluşan iç bordür ve figürlü emblemadan oluşmaktadır. Orta panonun bu alanı aynı zamanda T'nin dikey alanını oluşturmaktadır. T'nin yatay alanı ise merkezinde küçük eşkenar dörtgenler bulunan siyah(?) tessera sıralarının oluşturduğu ızgara deseni[206] paneli ve gökkuşağı bandı olmak üzere iki dikdörtgen panelden meydana gelmektedir. Figürlü emblemanın sadece Pan, Eros ve yüzünün bir bölümü ile gövdesi korunmuş kadın figürü parçaları günümüze ulaşmıştır.[207]

---

[199]Balty, 1973, s.317-319, Balty, 1995, s.196-197.
[200]Döşemenin tüm halinin fotoğrafına ulaşılamadığından motif tanımlaması mevcut fotoğraflarda yer alan desenler üzerinden yapılmıştır.
[201]Balty, 1977, s.26, Balty, 1981, s.41.
[202]LDG I, pl 15f varyasyonu.
[203]LDG I,pl.15c.
[204]LDG I,pl.73c.
[205]LDG I,pl.2d.
[206]LDG I, pl 15f varyasyonu.
[207]Balty, 1977, s.26, Balty, 1981, s.413-414.

7.2.5. Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü Döşemesi (Le Retour d'Ulysse et les Thérapsides)

1937 ve 1938 yıllarında Apamea Katedrali'nde yapılan çalışmalar sırasında bu alanın altında zemini mozaik döşeli yapı tespit edilmiştir. Zemin, geniş bir geometrik tasarımın içinde yer alan figürlü emblemalardan oluşmaktadır. **(Kat.no.134)** Geometrik düzen, temelde aynı desenin tekrarlanmasından meydana gelir. Bu düzende sekizgenler ve haçlar, kareler, kareler ve altıgenler, baklava dilimleri ve kareler gibi öğeler tekrar edilmiştir. Burada iki uzun koridor hemen hemen aynı kompozisyon düzenine sahiptir; koridoru iki yanda sınırlayan boşluklarında çeşitli geometrik motiflerin betimlendiği, kolları guilloche bandından oluşmuş svastika meander bandı[208] ve ortada figürlü panolar bulunur. Bu panolardan biri Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü'nün betimlendiği emblemadır.[209]

2.34 x 1.39 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, içinde çeşitli geometrik motifler bulunan daire ve iğ sırasından[210] meydana gelen bordürle çevrelenmiştir. Orta panoda, sol tarafta arkaya doğru giden sütun dizisine sahip bir *portiko* kemeri ve önünde bir erkek ile iki kadından oluşan üç figür yer almaktadır. Elinde mızrak tutan kadın figürü, pelerin giymiş erkek figürünü kucağında taşımaktadır. Arkalarında ise diğer kadın figürü durmaktadır. Sağ tarafta üst köşede "ΘΕΡΑΠΕΝΙΔΕΣ" yazıtı bulunurken, önde ise daire oluşturmuş altı genç kız betimlenmiştir.[211]

7.2.6. Nereidlerin Yargısı Döşemesi(Le Judgement des Nereides)

1971 yılında Apamea Katedrali'nde yapılan çalışmalar sırasında Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü Döşemesi ile aynı dekoratif programa ait olan Nereidlerin Yargısı'nın betimlendiği döşeme bulunmuştur. **(Kat.no.135)**

---

[208]LDG I,pl.39b.
[209]Dunbabin, 1999, s.169.
[210]LDG I, pl.21i varyasyonu.
[211]Balty, 1995, s.237, Dunbabin, **a.g.e.,** s.169.

7.69 x 1.56 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla dalga bandı[212] ve yatay çizgili banttan[213] meydana gelen bordürle çevrelenmiştir. Orta panoda, isimleri yazıtlarla belirtilmiş on üç figür yer almaktadır. Sol tarafta; Aphros, Thetis, Doris; merkezde yosundan yapılmış *kalathos* giymiş Bythos, Nereus, Krisis, sağ tarafta ise Poseidon, Amymone, Kassiope ve Nike betimlenmiştir. Burada Bythos, genç bir triton olarak betimlenmiş Aphros'a cevap verir pozisyondadır. Poseidon ve Amymone yarışmanın ödülü olan tacın bulunduğu masanın arkasında, yanlarında duran Nike ise Kassiope'yi taçlandırır.[214]

7.2.7. Taç Döşemesi (Couronne Gemmee)

1971 yılında yapılan çalışmalarda, Apamea Katedrali'nde yer alan Nereidlerin Yargısı'nın betimlendiği döşemenin doğusunda geometrik zemin döşemesi bulunmuştur. **(Kat.no.136)**

Döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; beyaz bezemesiz bordür dışı alan ve siyah tessera sırasından yapılmış çerçevenin oluşturduğu orta panodan meydana gelmektedir. 1.52 x 1.40 m ölçülerindeki çerçevenin içinde, balık pulu motifinden[215] oluşan beyaz zemin üzerine, odanın merkezine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş yazıtlı madalyon yer alır. Çerçevenin iç köşelerinde, dört köşede olduğu düşünülen, ikisi günümüze ulaşmış siyah ve beyaz tesseralardan oluşan L şeklinde motif ve içinde rozet yer alır. Merkezde yer alan bitkisel motiflerle çevrili yazıtlı madalyon dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; bitkisel motifler, beyaz tessera şeridi ve siyah tessera sırasından oluşan büyük bir çelenkle çevrelenmiştir. Çelenk ile madalyon arasında kalan alanda ise balık pulu motifinden[216] oluşan beyaz zemin görülmektedir. Madalyonun merkezinde ise "εὐ χρώ" yazıtı yer almaktadır.[217]

[212]LDG I, pl.101b.
[213]LDG I, pl.6a.
[214]Balty, 1977, s.82-84, Balty,1995, s.269-270, Dunbabin, 1999, s.169.
[215]LDG I, pl.215a.
[216]LDG I, pl.215a.
[217]Balty,1977, s.88, Balty,1995, s.271-272.

Tasarımdan yola çıkılarak döşemenin yere serilmiş bir giysi veya kumaş parçasını(keten olabileceği düşünülmekte) temsil ettiği düşünülmektedir. Kumaşı temsil eden beyaz zemin, merkezdeki madalyon için bir zemin görevi görmektedir ve madalyona dini bir değer kazandırmaktadır. Köşelerde yer alan L şeklindeki süsleme ve içindeki rozet ise dönemin giysilerinde görülen *gammadia* ve *orbiculi* olmalıdır.[218]

7.2.8. Sokrates ve Bilgeler Döşemesi (Socrate et les Sages)

Apamea Katedrali'nde yapılan kazı çalışmalarında Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü ve olan Nereidlerin Yargısı Döşemeleri ile aynı dekoratif programa ait olan Sokrates ve Bilgelerin betimlendiği döşeme bulunmuştur. **(Kat.no.137)**

2.62 x 1.30 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, dışarıdan merkeze doğru sırasıyla; testere dişi bandı[219], köşelerde ve ortada rozet bulunan beşli olarak üst üste bindirilmiş yarı bitişik defne yapraklarından oluşan çelenk[220], testere dişi bandı, beyaz tessera şeridi ve siyah tessera sırasından meydana gelen bordürle çevrelenmiştir. Orta panoda, merkezde Sokrates ve üç sağda üç solda olmak üzere altı bilge betimlenmiştir. Sokrates, sağ elini havaya kaldırmış pozisyonda, bilgeler ise *palyum* giymiş ve ellerinde parşömen tutar şekildedir. Kompozisyon düzenine bakıldığında sağdaki iki figür dışındakiler bir *eksedranın* oturma yerinde yay şeklinde oturmaktadır. Ek olarak figürlerden sadece Sokrates'in ismi yazıtla gösterilmiştir. Bu kompozisyon düzeninin Sokrates'i bir mesih, yanda yer alan bilgeleri ise havarileri olarak gösterdiği düşünülmektedir.[221]

[218]Balty,1977, s.88, Balty,1995, s.272.
[219]LDG I, pl.10g.
[220]LDG I, pl.89d varyasyonu.
[221]Balty,1977, s.78, Balty,1995, s.266.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu tezde, Hellenistik Dönem ile 4.yy sonuna kadar olan tarih aralığında Pamphylia, Kilikia ve Kuzey Syria Bölgelerinde yer alan döşemeler, yayımlanmış örnekler üzerinden incelenmiştir. Örnekler ışığında kıyı şeridindeki mozaik sanatının kronolojik gelişimi, mozaiklerin teknik özellikleri gibi maddeler göz önünde bulundurularak genel bir değerlendirme çalışması yapılmıştır.

Pamphylia Bölgesi örnekleri incelendiğinde bölgede görülen en erken tarihli döşeme, Perge Güney Hamamı *frigidariumunda* yer alan Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihli opus spicatum tekniğindeki döşeme parçasıdır. Bu döşemeyi Lyrbe *Agorası'*nda yer alan 1-2.yy'a tarihli figürlü döşemeler izlemektedir. Perge Antik Kenti'ne bakıldığında ise 2-3.yy'larda polygonal kesilmiş taşlar ve tesseraların kullanımı görülmektedir. İncelenen örnekler doğrultusunda Pamphylia Bölgesi'nde; erken dönemden itibaren birden fazla tekniğin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla Pamphylia Bölgesi'nde farklı malzeme ve tekniklerin kullanımına dayalı net olarak kronolojik bir gelişim izlenememektedir. Bölge genelinde aynı dönemde hem basit geometrik motifler hem de özenli işçilik gerektiren figürlü döşemeler görülmektedir. 2.yy'da polygonal kesilmiş çakıl taşları ve küp biçimli tesseraların aynı anda tek döşemede görüldüğü örnekler bu düşünceyi desteklemektedir. 3-4.yy'larda ise özenli işçiliğe sahip karmaşık geometrik döşemeler görülmektedir. Kullanılan tekniklere bakıldığında büyük çoğunluğu opus tessellatum oluşturmaktadır. Figürlü örneklerin olduğu döşemelerde opus tessellatuma ek olarak opus vermiculatum tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Tek bir örnekle temsil edilen opus spicatum ise üçüncü çeşidi oluşturmaktadır. (Perge M3 kodlu mezar yapısında yer alan opus spicatum döşemesi, inceleme kapsamına alınamamıştır.) Bölge geneline bakıldığında döşemelerin sadece işlevsel amaçlı değil, görsel amaçlı da kullanıldığı görülmektedir. Perge Güney Hamamı *frigidariumunda* yer alan opus spicatum tekniğindeki döşeme işlevsel kullanıma örnek olarak verilebilir. Genellikle kamusal alanlarda veya su ile ilişkili yapılarda tercih edilen teknik, pişmiş toprak levhalar kullanılarak yapılması sebebiyle bu alanlarda tercih edilmektedir. Bazı örneklerde bu tekniğin kullanıldığı döşemelerin üzerine opus tessellatum döşemelerin de yapıldığı bilinmektedir.

Döşemelerde kullanılan malzemelere bakıldığında taş, pişmiş toprak ve cam kullanımı görülmektedir. Perge örnekleri için yapılan daha önceki çalışmalar, bu taş türlerinin anlaşılmasını sağlamıştır. Kullanılan taş cinsleri arasında çakıl taşı, aragonit, volkanik lav, dolo taşı, kalker, mermer, kireçtaşı, kum taşı, volkanik tüf yer almaktadır. Hammaddeye ulaşım kolaylığından dolayı örneklerin çoğunu kireçtaşı ve kum taşı oluşturmaktadır.[1] Bu çalışmalar sonucunda ek olarak Perge örneklerinde *nucleus* tabakasının üzerine tesseraların yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu sonuç aynı zamanda bu döşemelerin direkt metodla yapıldığını göstermektedir. Lyrbe örneklerinde ise mermer ve cam kullanımı görülmektedir. Figürlü örneklerde tesseraların boyutlarının değiştiği gözlenmiştir. Emblemalarda ve ayrıntılarda daha küçük boyutlu tesseralar kullanılırken bezemesiz alanlarda ve geometrik motiflerde daha büyük boyutlu tesseralar kullanılmıştır. Ek olarak özellikle bezemesiz alanlarda polygonal kesimli tesseralar, figürlerde ve motiflerde düzgün kesilmiş tesseralar kullanılmaktadır. Perge örneklerine bakıldığında hammaddeden kaynaklı olarak belirli renklerin kullanıldığı görülmektedir. Lyrbe örnekleri ise polykromdur. Perge döşemelerinde genelde geometrik motifler tercih edilirken figürlü örneklerin az olduğu görülmektedir. Lyrbe örneklerinin ise figürlü olduğu görülmektedir. Bu durum aynı bölgede farklı etkilerin görüldüğünü anlatmaktadır. Orpheus Mozaiği'nde Hellenistik ve Roma Dönemi etkileri görülmektedir. Figürlerin doğal ortamlarında betimlenmesi, ışık-gölge oyunları, perspektif, derinlik, figürlerin diyagonal yerleştirilmesi ve sert kontürlerin kullanılmaması Hellenistik Dönemi, sahnenin iki yanında yer alan simetrik figürler ve personifikasyonlar ise Roma Dönemi'ni göstermektedir. Bu durum Pamphylia Bölgesi'ndeki döşemelerde Hellenistik etkilerin devam ettiğini göstermektedir. Tez kapsamında incelen tarih aralığındaki Pamphylia Bölgesi döşemeleri en çok kamu yapılarında bulunmaktadır. Bu sıralamayı konutlar ve mezar yapıları izlemektedir. Lyrbe örnekleri üzerinde durulduğunda işlenen konuların diğer bölgelerde de bulunduğu görülür. Karmaşık figürlü kompozisyonlar için ise yakınlarda atölye veya

[1]Işıl R. Işıklıkaya, "Perge Mozaikleri Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010, T. Uğur, "Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.

gezici atölye olmalıdır. Fakat kentin coğrafi özelliklerinden dolayı desen kitaplarının kullanılmış olması daha olasıdır.

Kilikia Bölgesi örneklerine bakıldığında, Tarsos'ta yer alan Hellenistik Dönem'e tarihli çakıl taşı mozaik hem bölgede hem de tez kapsamında yer alan tüm bölgelerin içinde en erken tarihli döşemeyi oluşturmaktadır. Döşeme aynı zamanda tarihlendiği döneme ait bölgedeki tek buluntudur. Konut yapısına ait döşemede pembe renkli yumuşak bir harcın üzerine çakıl taşlarının direkt yerleştirildiği görülmektedir. Bu döşemeyi Elaiussa-Sebaste'de yer alan 1.yy sonu ve 2.yy'a tarihli örnekler izlemektedir. Bu döşemelerde ise kireçtaşı tesseralar kullanıldığı görülmektedir. İncelenen örneklere bakıldığında Kilikia Bölgesi'nde renkli çakıl taşından kesme taşa geçiş döneminden sonra direk tessera kullanımının başladığı, kesme taş örneklerin olmadığı görülmektedir. Kullanılan tekniklerde ise incelenen örnekler kapsamında büyük çoğunluğu opus tessellatumun oluşturduğu görülmektedir. Döşemelerde ayrıntıların artması ve figürlü örneklerin başlamasıyla birlikte opus vermiculatum tekniğinin de kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Tarsos'ta yer alan 3-4yy'a tarihli Roma Evi'nde ise bu iki teknikten farklı olarak *atrium* zemininde opus scutulatum, *impluvium* zemininde opus sectile tekniği tercih edilmiştir. Bölge döşemelerinde görülen bir diğer özellik ise tesseraların boyutlarının değişmesidir. Emblemalarda ve daha çok ayrıntı gerektiren bölümlerde-bitkisel bordürler ve figürler gibi öğeler- daha küçük boyutlu tesseralar kullanılmaktadır. Bu durum sadece figürlü örneklerde değil, geometrik örneklerde de görülmektedir. Kullanılan malzemelerde büyük çoğunluğu taş oluşturmakla beraber, figürlü döşemeler ve ayrıntının artmasıyla camın da kullanıma girdiği görülmüştür. Ek olarak çakıl taşı da malzemelerin arasında sayılabilir. Son yapılan çalışmalardaki analizler sonucunda Kilikia mozaiklerinde kullanılan taş türlerini kum taşı, çamur taşı, yerel kireçtaşı, mermer ve kalkerin oluşturduğu gözlenmiştir. Hammaddeye ulaşım kolaylığından dolayı örneklerin tamamına yakınını yerel kireçtaşı oluşturmakta, bölgede mermer ocağının olmamasından dolayı da mermer tessera kullanımının çok sınırlı olduğu görülmektedir.[2] Tarsos örneği ve 2.yy örneklerine bakıldığında geometrik motiflerin

[2]F. Tülek, "Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia", University of Illinois, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Urbana, 2004.

tercih edildiği görülürken 3. ve 4. yy'larda figüratif öğelerin kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Ek olarak bitkisel motiflerin de daha fazla görülmeye başlandığı söylenebilir. Bu gelişimle bağlantılı olarak bikrom örneklere ek olarak yavaş yavaş polykrom ve daha özenli işçilik gerektiren örneklerin de kullanıldığı görülmektedir. Döşemelerde seçilen konular mitolojinin etrafında gelişmekte ve pagan öğeler içermektedir. Günlük hayata dair sahneler bile mitolojiden seçilmiştir. Syedra'da yer alan Balık Tutan Eroslar Döşemesi Kilikia'daki balıkçıların günlük hayatlarını göstermektedir. Dini öğelere örnek olarak ise Yarbaşı'nda yer alan 4.yy sonuna tarihli kilise döşemesinde yer alan *hristogram* gösterilebilir. Aynı zamanda seçilen konular döşemenin yapılacağı mekân ile uyumludur. Su ile ilişkili olan alanlarda balık tutan eroslar, balıklar, Okeanos ve Tethys büstleri görülmektedir. *Vestibulumlarda* ince uzun bir plan içine yerleştirilmiş genellikle geometrik motifler kullanılmıştır. Tez kapsamında incelen tarih aralığındaki Kilikia Bölgesi döşemeleri en çok konut ve kamu yapılarında bulunmaktadır. Bu sıralamayı mezar yapıları ve kilise yapıları izlemektedir. İncelenen örnekler içinde mozaikçi imzası bulunmadığından, bu bölgeye ait yerel atölye varlığı kesin olarak söylenememektedir fakat işlenen konular, benzer geometrik motiflerin kullanımı-özellikle bordürlerde- bu konunun varlığını akla getirmektedir. Benzer mitolojik konuların birbirinden farklı kentlerde benzer şekillerde işlenmesi dönemin sanat anlayışına uygunluğunun yanı sıra gezici bir atölye ya da desen kitapları veya her iki unsurunda bu bölge döşemelerinde kullanılmış olabileceğini düşündürtmektedir. Syedra Balık Tutan Eroslar Döşemesi'ne bakıldığında burada eroslar Kuzey Afrika mozaiklerinde işlenen balıkçıların balık tutma ve kürek çekme şekillerine benzer şekilde işlenmiştir. Kilikia döşemelerinde çok sık rastlanmayan personifikasyonların da bu bölgede görülmesi gezici atölyelerin varlığı konusunda bir örnek oluşturabilir. Anazarbos'ta hamam yapısının zemini ve Myriandros'ta Roma Villası'nın banyo havuzunun zemininde yer alan döşemeler meander bandının farklı varyasyonlarıyla çevrili Okeanos ve Tethys büstlerinden oluşmaktadır. 3.yy'a tarihlenen bu örnekler aynı bölge içinde farklı kentlerde hemen hemen aynı kompozisyon düzenine sahiptir. Ek olarak Kilikia Bölgesi'nin coğrafi özellikleri-özellikle Dağlık Kilikia- gezici bir atölye için zorlayıcı ve maliyetli

olacağından en azından uzak bölgeler için desen kitaplarının varlığı daha mümkün görünmektedir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar da bu görüşleri desteklemektedir.[3]

Kuzey Syria Bölgesi örneklerinde ise bölgenin en erken örneğini 1.yy'a ait Apamea'da yer alan Triclinos Yapısı'nın *triclinium* döşemesi oluşturmaktadır. Bu döşemeyi Antiokheia'da yer alan Atrium Evi'nin *triclinium* döşemeleri ve Kem Göz Evi döşemeleri izlemektedir. Daha sonra 3. ve 4.yy'lara ait örnekler bölge genelinde kesintisiz bir şekilde görülmektedir. İncelenen örneklere bakıldığında düzenli kesilmiş tesseraların kullanıldığı görülmektedir. Ek olarak tesseraların özellikle figürlü döşemelerde işlenen motife uyması amacıyla üçgen, yamuk veya düzensiz kareler gibi farklı şekillerde kesilip yerleştirildiği gözlemlenmiştir. Kullanılan tekniklere bakıldığında incelenen örnekler arasında çoğunluğu opus tessellatum oluşturmaktadır. Figürlü ve karmaşık bitkisel tasarımlarda ise tessellatuma ek olarak opus vermiculatum tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Figürlü örneklerin başlamasıyla görülen bir diğer özellik ise tesseraların boyutlarının değişmesidir. Kullanılan malzemelerde büyük çoğunluğu taş oluşturmakla beraber, figürlü döşemeler ve ayrıntının artmasıyla camın da kullanıma girdiği görülmüştür. Cam, aynı zamanda renk çeşitliliğini arttırmış; daha gerçekçi ve dikkat çekici tasarımlar oluşturulmasını sağlamıştır. Apamea kentine bakıldığında mozaik sanatında 1.ve 3.yy'a ait az sayıda döşeme görülmektedir. 3.yy sonu-4.yy'dan itibaren kesintisiz bir gelişim görülmektedir. Antiokheia'da ise 2.yy'dan itibaren bu gelişim izlenebilmektedir. Bölgenin en erken örneğini oluşturan Apamea örneğinde sade bir tasarım, sınırlı renk kullanımı ve geometrik motifler görülmektedir. Geometrik döşemelerde genel olarak Hellenistik etki hâkimdir. Ek olarak burada kullanılan motifler, tez kapsamına girmeyen bölgelerde yer alan, civardaki aynı döneme ait örneklerle karşılaştırıldığında Filistin ve Kudüs'te de 1.yy'a tarihli aynı özellikler gösteren Hellenistik etkili döşemelerde de kullanılmıştır. Antiokheia, Atrium Evi döşemelerinde de Hellenistik Dönem'in figürlü döşemelerinin etkileri görülmektedir. Figürlerin işlenişi, bordürlerde kalabalık bitki motifleri, konu seçimleri, üç boyutlu figürler, gölgelendirmeler, yoğun polykromi, natüralizm gibi özellikler bu etkiler arasında

[3]F.Tülek, "Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia", University of Illinois, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Urbana, 2004.

sayılabilir. Bu durum Kuzey Syria Bölgesi'nde Hellenistik etkilerin erken Roma Dönemi'nde de devam ettiğini göstermektedir. Apamea kentinde 3.yy sonundan itibaren geometrik desenlerin daha iç içe kalabalık ve karmaşık işlendiğini görmekteyiz. Figürlü panellerde ise mitolojik konular ve pagan öğelerin yanı sıra dini öğeler de görülmektedir. Bu duruma Sokrates ve Bilgeler Döşemesi örnek olarak gösterilmektedir. Burada Sokrates bir mesih, iki yanında yer alan bilgeler ise havarilerini temsil etmektedir. 4.yy'ın üçüncü çeyreğine tarihlenen bu döşemeden yola çıkılarak erken Hristiyanlık Dönemi'nin yavaş yavaş görülmeye başlandığı söylenebilir. Antiokheia döşemelerinde ise konular genellikle mitolojiden seçilmiştir. Ek olarak burada personifikasyonlar yoğun olarak görülmektedir. Günlük hayata dair az da olsa örnekler görülmektedir. Fakat günlük hayat genellikle mitolojik sahneler üzerinden verilmiştir. Mimarinin mozaik sanatına yansıtıldığı da Antiokheia döşemelerinde görülmektedir. Constantinianus Villası havuz döşemesinde ve Psykhe Evi'nin *triclinium* döşemesinde bu durum görülmektedir. Tez kapsamında incelen tarih aralığındaki Kuzey Syria Bölgesi döşemeleri en çok konut yapılarında bulunmaktadır. Bu sıralamayı kamu yapıları ve mezar yapıları izlemektedir. Genellikle işlevsel amaçlı kullanılan tekniklerin görülmemesi ve mozaiklerin bulunduğu mekânların ağırlıklı olarak konutlar, konutlar içinde de *triclinium* olması döşemelerin işlevsellikten çok görsel amaçlı kullanıldığını göstermektedir.

Tez kapsamında incelenen tüm bölgelere bakıldığında en erken örneğin Tarsos'ta yer alan çakıl taşı mozaik olduğu görülmektedir. Bu döşemeyi Lyrbe, Elaiussa Sebaste, Apamea ve Antiokheia'da 1.yy sonları-2.yy tarihli döşemeler izlemektedir. Kullanılan teknikler konusunda ise çakıl taşından kesme taşa geçiş döneminin söz konusu coğrafyada net olarak takip edilemediği; çakıl taşından polygonal kesilmiş taşlar ve küp biçimli tesseraların aynı anda kullanımının olduğu görülmektedir. İncelenen bu döşemelerin daha çok görsel amaçlı tercih edildiği düşünülmektedir. Yaklaşık olarak aynı tarihlere ait fakat tekniğinin her dönemde kullanılabilir olmasından dolayı söz konusu geçiş döneminin içinde yer almayan Perge Güney Hamamı *frigidarium* döşemesinin Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait olan opus spicatum tekniğindeki parçası, döşemelerin işlevsel amaçlı kullanımı için örnek gösterilebilir.

Kullanılan tekniklere bakıldığında incelenen tarih aralığında altı farklı teknik tespit edilmiştir. Bunlardan çoğunluğu opus tessellatum oluşturmaktadır. Bu tekniği opus vermiculatum izlemektedir. Diğer teknikler ise birer örnekle temsil edilen opus spicatum, opus scutulatum, opus sectile ve çakıl taşı döşemedir.

Döşemelerin mimari kontekstleri incelendiğinde kamu yapıları ve konutların en sık tercih edilen yerler olduğu, bu sıralamayı mezar yapıları ve kiliselerin takip ettiği görülmektedir. Kamusal yapılardan da en sık hamamlarda tercih edilen döşemeler, konutlarda da en çok *tricliniumlarda* kullanılmışlardır.

Döşemelerin yapımında tercih edilen malzemelerin en sık kullanılanı taştır. Özellikle figürlü döşemelerde ve su ile ilgili alanlarda da ek olarak cam kullanımı görülmektedir. Kullanılan taş cinsinin ise merkezlerin hammaddeye olan yakınlığına göre değiştiği söylenebilir. Fakat bazı durumlarda döşemenin özelliğine, önemine veya döşemeyi yaptıracak kişinin ekonomik durumu-statüsü gibi sebepler zor ulaşılabilir malzemelerin farklı yerlerden getirtilmesini gerektirmiştir.

İncelenen tüm bölgelere genel olarak bakıldığında döşemelerdeki Hellenistik etkinin imparatorluğun ilk dönemlerine kadar devam ettiği, yaklaşık olarak 3.yy itibariyle yavaş yavaş değiştiği görülmektedir. İşlenen konulara bakıldığında mitolojik konuların sıklıkla tercih edildiği görülmekte, günlük hayata dair aktivitelerin de bu mitolojik konulara dahil edilerek anlatıldığı gözlemlenmektedir. Seçilen bu bölgelerin arasındaki etkileşim çeşitli faktörlere bakılarak söylenebilir. Bunlardan ilki kullanılan geometrik motiflerdir. Kilikia Bölgesi döşemelerinde görülen yaprak uçları kıvrık rozet motifine Kuzey Syria örneklerinde de rastlanmaktadır. Betimlenmek üzere seçilen mitolojik konular da bir diğer unsuru oluşturur. Orpheus'un müzik çalarak hayvanları etkilediği sahne incelenen tüm bölgelerde aynı kompozisyon düzeninde görülmektedir. Aynı durum Okeanos ve Tethys betiminde de görülmektedir. Ek olarak bu konu için farklı merkezlerde aynı bordür seçiminin görülmesi bu etkileşime örnek gösterilebilir. Günlük hayat aktiviteleri de farklı bölgelerde balık tutan eroslar üzerinden işlenmiştir. Kilikia Bölgesi'nde çok sık rastlanmayan personifikasyonların Kuzey Syria ile olan etkileşim sonucunda döşemelere işlendiği düşünülmektedir. Tüm bu anlatılan faktörlerde dönemin sanat anlayışının etkisinin yanı sıra gezici atölyelerin

varlığının da etkili olduğu söylenebilir. Ek olarak halihazırda bir mozaik atölyesinin olduğu bilinen Antiokheia'da tez kapsamında incelenen örnekler içerisinde mozaikçi imzası bulunmamasına rağmen[4] Samisos'ta bulunan bir mozaikçi imzasında Orontes kıyısındaki atölyeden bahsedilmesi gezici atölyeler fikrini desteklemektedir. Ulaşılması zor kentlerde de hemen hemen aynı etkilerin görülmesi, en azından zor şartlardaki coğrafyalarda desen kataloglarının kullanıldığı düşüncesini mümkün kılmaktadır.

Genel olarak bakıldığında Kilikia ve Kuzey Syria Bölgelerinde aynı dönemlerde figürlü ve benzer etkili döşemelerin var olduğu görülmektedir. Pamphylia Bölgesi'nde ise belirli renklerin kullanıldığı geometrik döşemeler ön plandadır. Bu durum Kilikia ve Kuzey Syria'nın daha çok etkileşim içinde olduğunu gösterirken, Pamphylia Bölgesi'nin bu iki bölgeden daha ayrı kaldığını ve farklı bölgelerle (belki Batı?) etkileşim içinde olduğunu, Antiokheia etkilerinden uzak kaldığını söylemek mümkündür.

[4]Prof. Dr. Hatice Pamir ile yapılan sözlü görüşme sonucunda Antakya Müze Otel'de yer alan Pegasus Mozaiği'nde mozaikçi imzası bulunduğu belirtilmiştir. Fakat söz konusu mozaik hakkında henüz bir yayın bulunmadığından bu örnek tez kapsamında incelenememiştir.

KATALOG

Kat.no.1

Resim 1: Natatio ve Frigidarium Arasındaki Geçit Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Natatio ve Frigidarium Arasındaki Geçit

Döşeme Tarihi: 2.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz, koyu mavi

Tanım: 3.74 x 5.43 m ölçülerinde, polykrom polygonal kesilmiş çakıl taşları ve küp biçimli tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bezemesiz bir bordürün çevrelediği geometrik motifli orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no. 10, s.107-109; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği**, kat. no.12, s.267-270, res.92; Işıklıkaya-Laubscher-, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.171, 175-176, res.5, s.211; Işıklıkaya-Laubscher-, **Mosaics**

Decorating The Southern Baths in Perge, fig.3, s.251; Uğur, **Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu**, s. 162.

Kat.no.2

Resim 2: Frigidarium Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Frigidarium

Döşeme Tarihi: Erken İmparatorluk Dönemi

Döşeme Tekniği: Opus Spicatum

Tessera Renkleri: -

Tanım: 1981 yılında frigidariumda yapılan sondajda bulunan opus spicatum tekniğindeki döşeme parçası.

Yayınlar: Atik, **Die Keramik Aus Den Südthermen Von Perge**, s.7, Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.13, s. 271;. Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.171, res.1, s.209; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, fig.2, s.250.

Kat.no.3

Resim 3: Palaestra Kuzey Portiği (İmparatorlar Salonu) Erken Dönem Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Palaestra, Kuzey Portik (İmparatorlar Salonu)

Döşeme Tarihi: 1.-2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, koyu mavi

Tanım: 0.12 x 0.8 m ölçülerinde, bikrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşemede koyu mavi ve beyaz tessera sıraları görülmektedir.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.9, s. 251-252, res. 85-86, Işıklıkaya- Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.175, res.3, s.210.

Kat.no.4

Resim 4: Palaestra Kuzey Portiği (İmparatorlar Salonu) Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Palaestra, Kuzey Portik (İmparatorlar Salonu)

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi tonları, pembe tonları, kırmızı, yeşil, sarı, bordo.

Tanım: 31.70 x 9.60 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde iki panodan oluşmaktadır. Döşemenin doğu bölümü çoğunlukla günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2006**, s. 57; Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no. 8/4, s.103-104, Res.43, s.225; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.10-10/2, s. 253-261, çiz.18, res.84,87-89; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.177, Res.15, s.215, Res.18, s.216; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, fig.6, s.253, fig.7, s.254; İnan, **Perge Kazısı 1984 Çalışmaları,** s. 400,

resim. 26, s.416, resim.27-28, s.417; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu**, s. 152-153.

Kat.no.5

Resim 5: Palaestra Güney Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Palaestra, Güney Portik

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, koyu mavi, kırmızı

Tanım: 35.70 x 3.75 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde yedi panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2006**, s. 57; Abbasoğlu, Özdizbay, **Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları 2007 Yılı Raporu**, s. 496; Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no. 8/2, s.97-99, Res.41, s.223; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.8/8 - 8/14, s.222-235, çiz.16, res.72-76; Işıklıkaya- Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.181, Res.22, s.218, Res.24-25, s.216-9; Işıklıkaya- Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, s.251, fig.4, s.252; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s. 148-151.

Kat.no.6

Resim 6: Palaestra Batı Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Palaestra, Batı Portik

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi tonları, kırmızı, bordo, sarı, yeşil, gri, pembe

Tanım: 36.10 x 4.16 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde altı panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2006**, s. 57; Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no. 8/3, s.100-102, Res.42, s.224; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.8/15-8/20, s. 236-250, çiz.17, res.77-79,82,83; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, s.252; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.171, s.181, res.11, s.213, res.16,s.215, res.25, s.219; İnan, **Perge Kazısı 1983 Çalışmaları,** s. 327, 339, res. 20; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s. 158-159.

Kat.no.7

Resim 7: Palaestra Doğu Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Palaestra, Doğu Portik

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi tonları, kırmızı, bordo, pembe, yeşil, eflatun, sarı

Tanım: 36.85 x 4.68 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, kendi içinde yedi panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2006**, s. 57; Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no. 8/1, s.94-96, Res.40, s.223; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.8/1 - 8/7, s. 205-221, çiz. 15, res. 69-72; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.177, res.9, s.212; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, s.252; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s. 154-157.

Kat.no.8

Resim 8: Apodyterium Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Güney Hamam, Apodyterium

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, koyu mavi, beyaz

Tanım: 10.10 x 10.55 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no.9, s.105-106, Res.44, s.226; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.11, s. 262-266, çiz.19, res.90-91; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.182, res.23, s.218; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, s.251; İnan, **Perge Kazısı 1983 Çalışmaları,** s.199; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu**, s. 161.

Kat.no.9

Resim 9: Klaudios Peison Galerisi Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Klaudios Peison Galerisi

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi tonları, pembe tonları, kırmızı, bordo, yeşil, sarı

Tanım: 46.80 x 13.40 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin kuzeybatı köşesi günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Abbasoğlu**, Perge 2007,** s. 61, res. 3; Abbasoğlu, **Perge 2008**, s.67, res. 4; Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no.12, s.111-114, Res.48, s.228; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.14-14/2, s. 274-284, çiz.22, res.95-96,100; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik**

Ekolleri İçerisindeki Yeri, s.177, çiz.8, s.208, res.14, s.214, res.19, s.216; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s.137-147.

Kat.no.10

Resim 10: Macellum Kuzeybatı Girişi (B Kodlu Mekân) Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Macellum, Kuzeybatı Girişi (B Kodlu Mekân)

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, mavi tonları, pembe, beyaz

Tanım: 5.04 x 4.80 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Döşeme yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no.2, s.59-61, Res.12, s.213; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.2, s. 69-72,161-162, çiz.5, res.22; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.177, res.12, s.213; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics in Perge: Preliminary Report on the Mosaics of the Macellum**, fig.7, s.476; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s. 120-121.

Kat.no.11

Resim 11: Stoa Diple (?) Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Stoa Diple (?)

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, mavi tonları, beyaz, bordo.

Tanım: 4.81 x 1.45 m ve 4.62 x 3.00 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik bir bordür ve geometrik motiflerden oluşan orta panodan meydana gelmiştir. Döşemenin doğu kenarında tek satırlık yazıt yer almaktadır. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. No.6/1-6/2, s.149-153, çiz.12, res.44-46; Işıklıkaya-Laubscher-, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.177, res.17, s.216; Işıklıkaya-Laubscher, **Mosaics in Perge: Preliminary Report on the Mosaics of the Macellum**, fig.8, s.477; Uğur, **Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu,** s. 136, 163-165.

Kat.no.12

Resim 12: Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği, 56-68 Numaralı Sütunlar ile 84-104 Numaralı Sütunlar Arasında Yer Alan Bölüm

Döşeme Tarihi: 2.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Geometrik motiflerden oluşmuş döşeme parçası. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.54-56, res.3; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.176, res.7, s.211.

Kat.no.13

Resim 13: Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği, 56-68 Numaralı Sütunlar ile 84-104 Numaralı Sütunlar Arasında Yer Alan Bölüm

Döşeme Tarihi: 2.yy ikinci yarısı

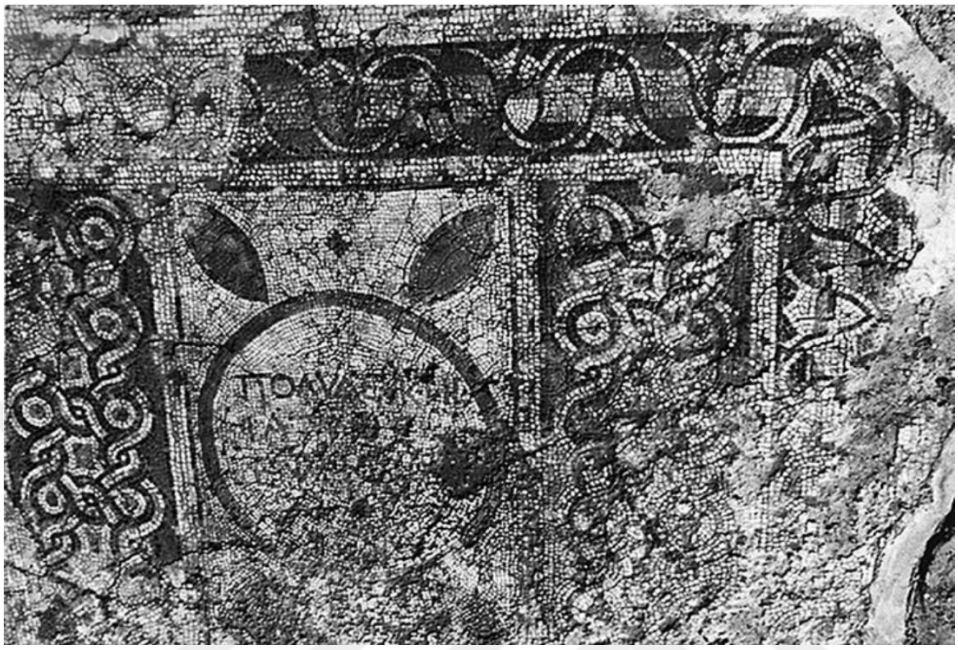
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Geometrik motiflerden oluşmuş döşeme parçası. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.54-56, res.4.

Kat.no.14

Resim 14: Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği, 84-104 Numaralı Sütunlar Arasındaki Bölüm

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: -

Tanım: Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Orta pano, bir adet yazıtlı, iki adet geometrik motifli olmak üzere kendi içinde üç panele ayrılmıştır.

Yayınlar: Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.177, res.20, s.217.

Kat.no.15

Resim 15: Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzey-Güney Doğrultulu Sütunlu Cadde Doğu Portiği, 115-126 Numaralı Sütunlar Arasındaki Bölüm

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.54-56, res.5-6; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.183, res.26, s.220.

Kat.no.16

Resim 16: Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği Döşemesi (Güney Bölüm)

Buluntu Yeri: Perge, Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği, Güney Bölüm

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kırmızı, mavi tonları, yeşil, bordo.

Tanım: 3.42 x 3.00 m, 6.00 x 3.00 m ve 2.58 x 2.57 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin çevrelediği bir bordür ve kapalı kompozisyona sahip beş adet geometrik orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Erdek, **Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı**, kat.no.7, s.88-90, Res.38, s.222; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** kat. no.7/3- 7/5. s. 182- 190, çiz.13. res.55, 59-63; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.183, res.13, s.214; Uğur, **Perge Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu**, s. 135.

Kat.no.17

Resim 17: M9 Mezar Yapısı Döşemesi (Ön Avlu)

Buluntu Yeri: Perge, Batı Nekropolis, M9 Mezar Yapısı, Ön Avlu

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, bordo, mavi-siyah

Tanım: Polykrom, düzensiz kesilmiş polygonal taşlardan oluşan geometrik döşeme.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2003**, s. 46-48; Abbasoğlu, **2004 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları,** s. 69; Abbasoğlu, **Pamphylia'nın Yüce Kenti: Perge,** s. 89-91; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.59, res.15; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.176, res.6, s.211.

Kat.no.18

Resim 18: M9 Mezar Yapısı Döşemesi (M9.1 Kodlu Oda)

Buluntu Yeri: Perge, Batı Nekropolis, M9 Mezar Yapısı, M9.1 Kodlu Oda

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi-siyah, sarı tonları, kırmızı tonları, pembe, mavi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşemede geometrik motifle çevrili bir madalyon içinde Medusa betimlenmiştir.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2003**, s. 46-48; Abbasoğlu, **2004 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları,** s. 69; Abbasoğlu, **Pamphylia'nın Yüce Kenti: Perge,** s. 89-91;Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.59, res.16.

Kat.no.19

Resim 19: M9 Mezar Yapısı Döşemesi (M9.2 Kodlu Oda)

Buluntu Yeri: Perge, Batı Nekropolis, M9 Mezar Yapısı, M9.2 Kodlu Oda

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, kırmızı tonları, yeşil, pembe tonları, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulan döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği figürlü orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2003**, s. 46-48; Abbasoğlu, **2004 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları,** s. 69; Abbasoğlu, **Pamphylia'nın Yüce Kenti: Perge,** s. 89-91; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.59, res.17.

Kat.no.20

Resim 20: M9 Mezar Yapısı Döşemesi (Üst Kat)

Buluntu Yeri: Perge, Batı Nekropolis, M9 Mezar Yapısı, Üst Kat

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kahverengi-bordo

Tanım: Bikrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bir bordürün çevrelediği geometrik orta panodan meydana gelmiştir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Abbasoğlu, **Perge 2003**, s. 46-48; Abbasoğlu, **2004 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları,** s. 69; Abbasoğlu, **Pamphylia'nın Yüce Kenti: Perge,** s. 89-91; Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** s.59, res.18.

Kat.no.21

Resim 21: A Evi, V4a Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzeydoğu Konut Alanı, A Evi, V4a Kodlu Merkezi Avlu

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz

Tanım: Bikrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motifli döşeme. Döşeme, doğu-batı yönlü kesilerek künk sırası yerleştirilmiştir.

Yayınlar: Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.176, res.8, s.211; Zeyrek, **Perge Doğu Konut Alanı**, s.28, 39-40, lev.31/1.

Kat.no.22

Resim 22: B Evi, V24c Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzeydoğu Konut Alanı, B Evi, V24c Kodlu Mekân

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz, sarı, siyah-mavi

Tanım: Polykrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döeşeme geometrik bordürün çevrelediği geometrik orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** res.12; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.180, res.21, s.217; Zeyrek, **Perge Doğu Konut Alanı**, s.28, 59, 70, lev.13/1.

Kat.no.23

Resim 23: E Evi, V13a Döşemesi

Buluntu Yeri: Perge, Kuzeydoğu Konut Alanı, E Evi, V13a Kodlu Mekân

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz, mavi

Tanım: Polykrom, çakıl taşı ve kalker tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motifli döşeme. Döşeme, geometrik motifli bir bordürün çevrelediği geometrik orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Işıklıkaya, **Perge Mozaikleri: Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği,** res.11; Işıklıkaya-Laubscher, **Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri**, s.183, res.7, s.211; Zeyrek, **Perge Doğu Konut Alanı**, s.28,124-125, lev.12/1.

Kat.no. 24

Resim 24: Orpheus Mozaiği

Buluntu Yeri: Lyrbe, Agora, Eksedra

Döşeme Tarihi: 1.yy sonları

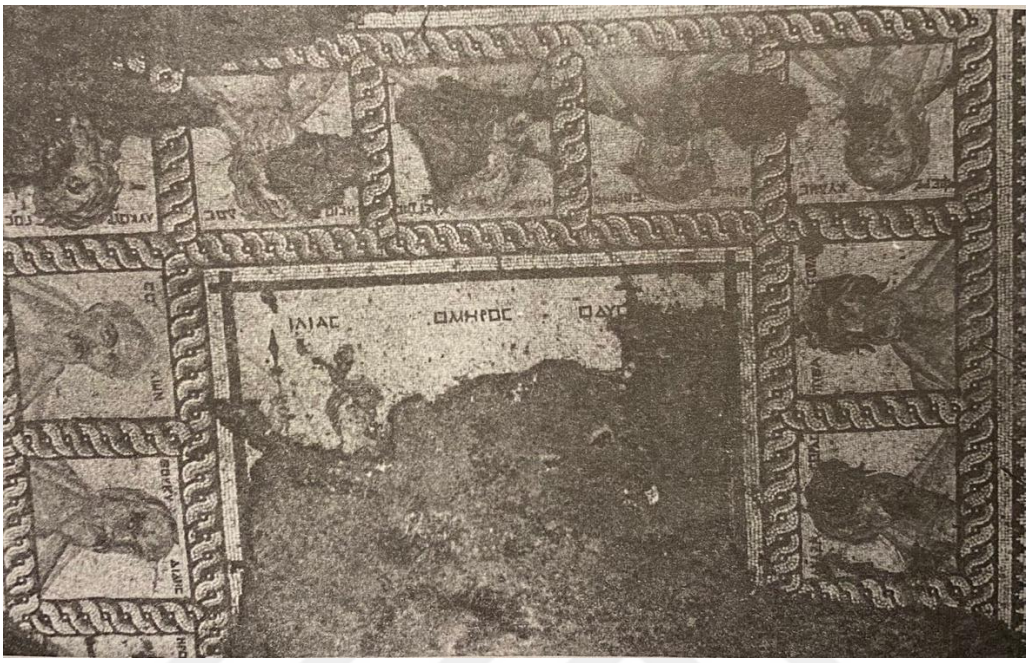
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, gri, kırmızı

Tanım: 3.38 x 6.39 m ölçülerinde, polykrom mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motifler ve bitkisel öğelerin oluşturduğu bordürün çevrelediği Orpheus hayvanlar ve çeşitli personifikasyonların betimlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin sol tarafi ve orta panonun büyük bir bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Campbell, **Roman Mosaic Workshops in Turkey**,s.287; İnan, **Toroslarda Bir Antik Kent: Lyrbe?- Seleukeia?**, s.84-86, 107, res.77, s.85, res.127-128, s.152, çiz.33,s.129; İnan, **Pamphylia Seleukeia'sı Kazısı 1979 Çalışmaları**, s.13-14; Tülek, **Efsuncu Orpheus,** s.50-51,55,60,64,68, illus.25-26, s.XII; Yıldırım, **Lyrbe Agorası**, s.101-102.

Kat.no.25

Resim 25: Bilgeler Mozaiği

Buluntu Yeri: Lyrbe, Agora, Kütüphane

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, sarı tonları, kırmızı tonları, gri tonları

Tanım: 3.90 x 3.95 m ölçülerinde, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bordürün çevrelediği figürlü 16 pano ve bu panoların çevrelediği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin güneyi ve orta panonun büyük bir bölümü günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Bingöl, **Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei**, s.123-125, res.88; İnan, **Toroslarda Bir Antik Kent: Lyrbe?- Seleukeia ?**, s.86-91,107, res.78, s.87, res.79-80, s.88, res.81-82, s.89, res.83-84, s.90, res.85-87, s.91; İnan, **Pamphylia Seleukeia'sı Kazısı 1979 Çalışmaları**, s.13-14; Mitchell, **Archaeology in Asia Minor 1990-98**, s.171, res.60-63, Schefold, **Die Bildnisse der Antiken Dichter, Redner und Denker**, s.392; Stupperich, **Das Statuenprogramm in den Zeuxippos-Thermen**, s.231;Yıldırım, **Lyrbe Agorası**, s.98-10, res.179-180, s.173, res.181-182, s.174.

Kat.no.26

Resim 26: Orpheus Mozaiği

Buluntu Yeri: Adana, Roma Villası

Döşeme Tarihi: 4.yy

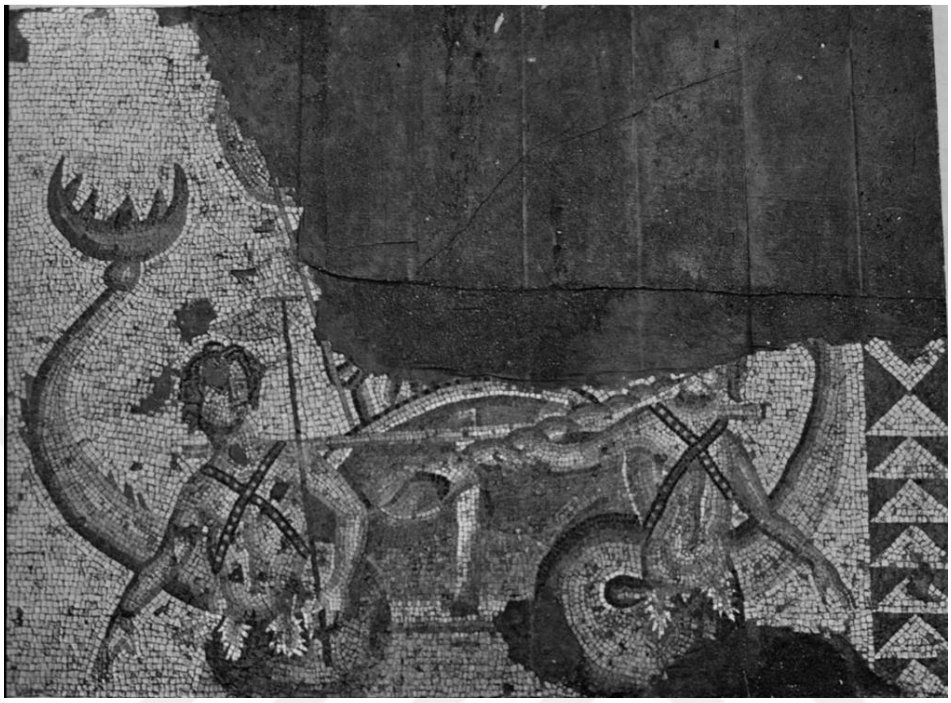
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, sarı tonları, mavi tonları, turuncu, yeşil tonları

Tanım: 8.40 x 12 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Orpheus ve hayvanların betimlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.22-31, fig.5-7, s.24-25, fig.8-9, s.27-28; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II,s.20-24, fig.5, s.23, abb.6-28, s.31-44; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.8-18; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.1.1-4,s.1-3; Tülek, **Efsuncu Orpheus,** s.46-47, fig.4-5, illus.9-16, s.IV-VII.

Kat.no.27

Resim 27: Neptün'ün Zaferi Mozaiği

Buluntu Yeri: Adana, Roma villası, Cubiculum (?)

Döşeme Tarihi: 3.yy 3.çeyreği (?)

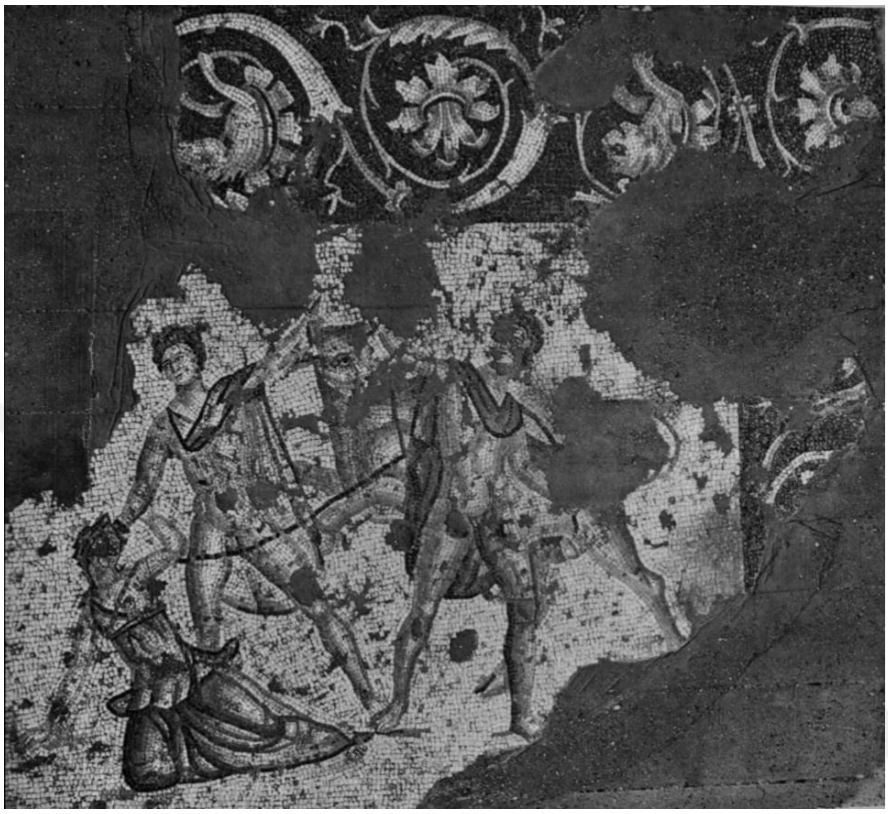
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz, sarı, turuncu, pembe, mor, mavi, gri, kahverengi tonları, yeşil tonları

Tanım:1.25 x 1.73 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Neptün'ün Zaferi mitosunun işlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin sol üst tarafi günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.32-33, fig.12, s.32; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II, s.24, abb.29-30, s.45-46; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.26-28; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.1.17-17a ,s.12.

Kat.no.28

Resim 28: Dirke'nin Cezalandırılması Mozaiği

Buluntu Yeri: Adana, Roma villası (?)

Döşeme Tarihi: 3.yy 3.çeyreği

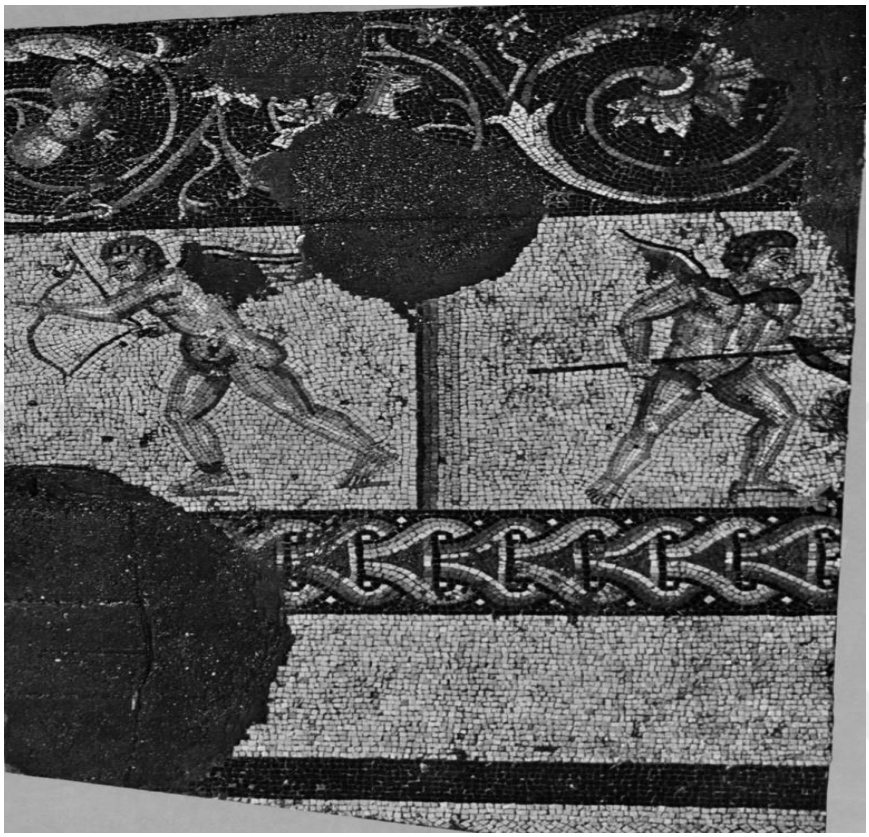
Döşeme Tekniği: Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, pembe, mavi, yeşil,sarı-kahverengi tonları

Tanım: 1.67m x 1.87 x 0.4 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, floral desenli bordürün çevrelediği, Dirke'nin Cezalandırılması mitosunun işlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur, orta pano ve bordürün bir kısmı günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.34-36, fig.14-16, s.35; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II,s.25-27, abb.31-36, s.47-50; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.28-30; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.1.18-1.20,s.13.

Kat.no.29

Resim 29: Avlanan Eroslar Mozaiği

Buluntu Yeri: Adana, Roma Villası (?)

Döşeme Tarihi: 3.yy 3.çeyreği

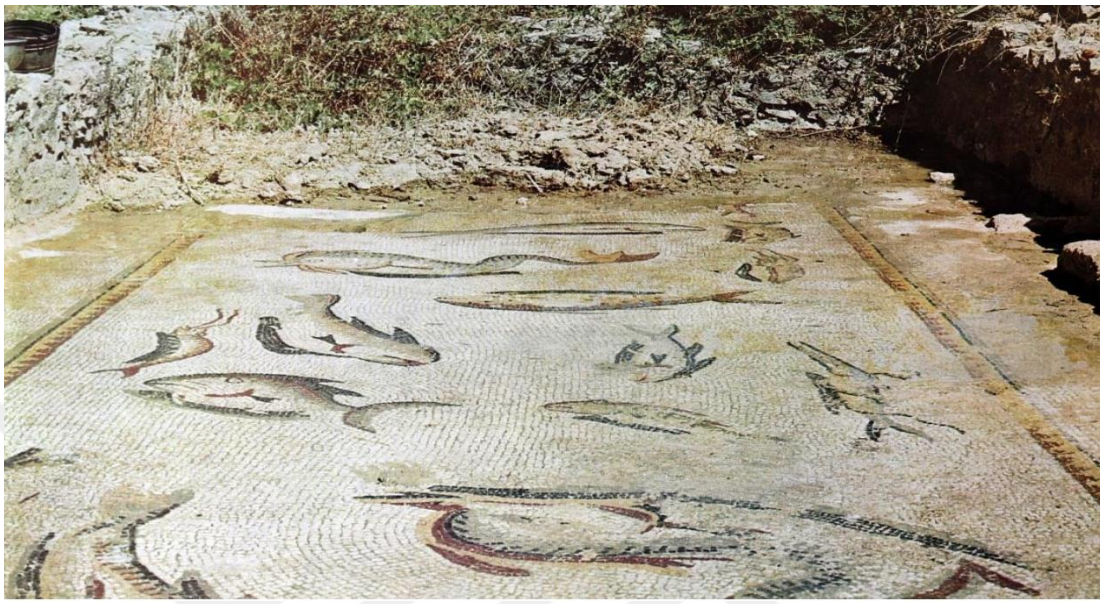
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: -

Tanım: Yak. 1.77 x 1.26 m, 1.38 x 1.47 m ve 1.56 x 1.93 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Üç panel halindeki döşeme, floral ve geometrik bordürlerin çevrelediği Avlanan erosların işlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.37-41, fig.17-18, s.38-39, fig.19, s.41; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II, abb.367-46, s.51-57; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.31-33; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.1.21-22,s.26-28.

Kat.no.30

Resim 30: Balık Mozaiği

Buluntu Yeri: Anazarbos, Roma Villası, Piscina

Döşeme Tarihi: 3.yy ilk yarısı

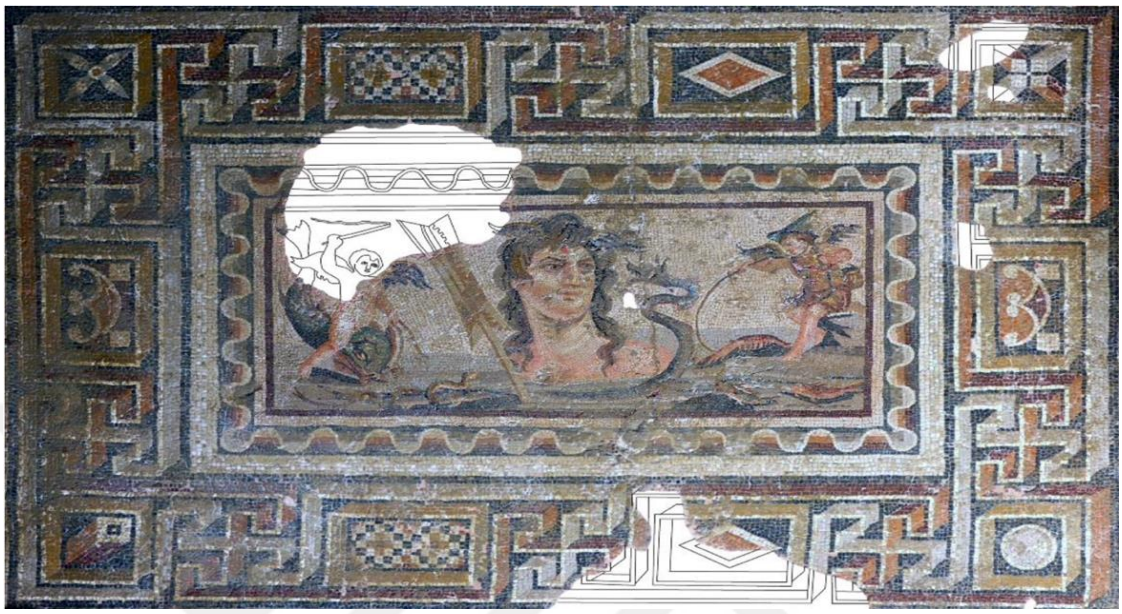
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kırmızı, turuncu, sarı, kahverengi, pembe, kızıl kahve

Tanım: 3.58 x 2.27 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme testere dişi motifinin çevrelediği bir bordür ve merkezde çeşitli deniz canlılarını içermektedir. 10.75 x 3.55 m'lik bir alanı kapladığı bilinen döşeme, büyük bir oranda tahrip olmuş şekilde günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Altay, **Anavarza Mozayikleri Hakkında Ön Rapor**, s. 49, fot.1-5, s.51-52; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II,s.83-84, abb.74-81, s.87-90; Demir, **Anazarbos Mozaikleri Üzerine Notlar**, s.180-181, şek.4, s.180; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.61-65; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.3.14-18,s.30-32.

Kat.no.31

Resim 31: Tethys Mozaiği

Buluntu Yeri: Anazarbos, Roma Villası, Banyo Havuzu

Döşeme Tarihi: 3.yy ilk çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Pembe, kırmızı, kahverengi, kızıl kahverengi, gri

Tanım: 3.25 x 2.27 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Tethys, çeşitli deniz canlıları ve erosların betimlendiği bir emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin bazı bölümleri tahrip olmuştur.

Yayınlar: Altay, **Anavarza Mozayikleri Hakkında Ön Rapor**, s. 50, fot.6-9, s.53-54; Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.45-48, fig.21, s.46, fig.22, s.48; Balty, **La mosaïque antique au Proche-Orient,** s.407; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II,s.84-86, abb.82-87, s.91-94; Demir, **Anazarbos Mozaikleri Üzerine Notlar**, s.176-180, şek.2, s.177, şek.3,s.178; Erarslan, **Tethys and Thalassa in Mosaic Art**, s.4, fig.7,s.11; Fabricotti **Una Tethys Venosina**, s.207-216; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.56-61; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.3.1-5 -30, s.24-26; Tülek**, Kilikya Aşk Öyküleri:**

Mozaikte İmgelenmiş Antik Yazın, s.1178, Res.2, s.1184; Wages, **A Note on the Dumbarton Oaks "Tethys Mosaic"**, s.123,127.

Kat.no.32

Resim 32:Güreşenler Mozaiği

Buluntu Yeri: Aigai, Döşemenin bulunduğu yapı bilinmemektedir.

Döşeme Tarihi: Constantinius Dönemi

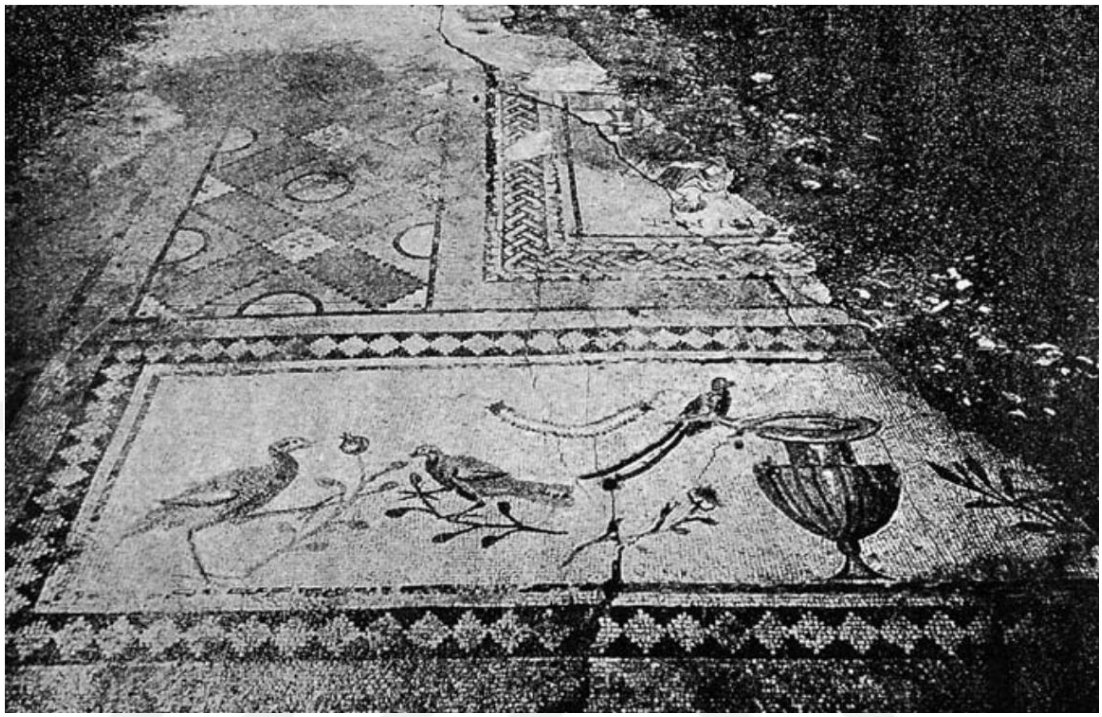
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kahverengi, siyah, sarı, kırmızı, mavi, çeşitli gri tonları

Tanım: 3.50 x 2.15 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş zemin döşemesi. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği güreşen atletlerin betimlendiği figürlü bir emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin sağ alt köşe bölümü ise tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.42-44, fig.20, s.43; Balty, **La mosaïque antique au Proche-Orient,** s.408-409; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II,s.67-68, abb.37-46, s.69-72; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.176-178; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.23.1,s.141.

Kat.no.33

Resim 33: Ninos ve Kantharosu Çevreleyen Kuşlar Mozaiği

Buluntu Yeri: Aleksandrea-Myriandros, Villa Urbana, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy ilk yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: 6.90 x 5 m boyutlarında, çeşitli geometrik ve figürlü panellerden meydana gelen zemin döşemesi. Döşemenin büyük bir bölümüm günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.68-72, fig.36-37, s.69-70; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.104-106; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.11.10-11,s.62; Tülek**, Kilikya Aşk Öyküleri: Mozaikte İmgelenmiş Antik Yazın,** s.1180-1181, Res.3-4, s.1184-1185.

Kat.no.34

Resim 34: Okeanos ve Tethys Mozaiği

Buluntu Yeri: Aleksandrea-Myriandros, Hamam (?)

Döşeme Tarihi: 3.yy

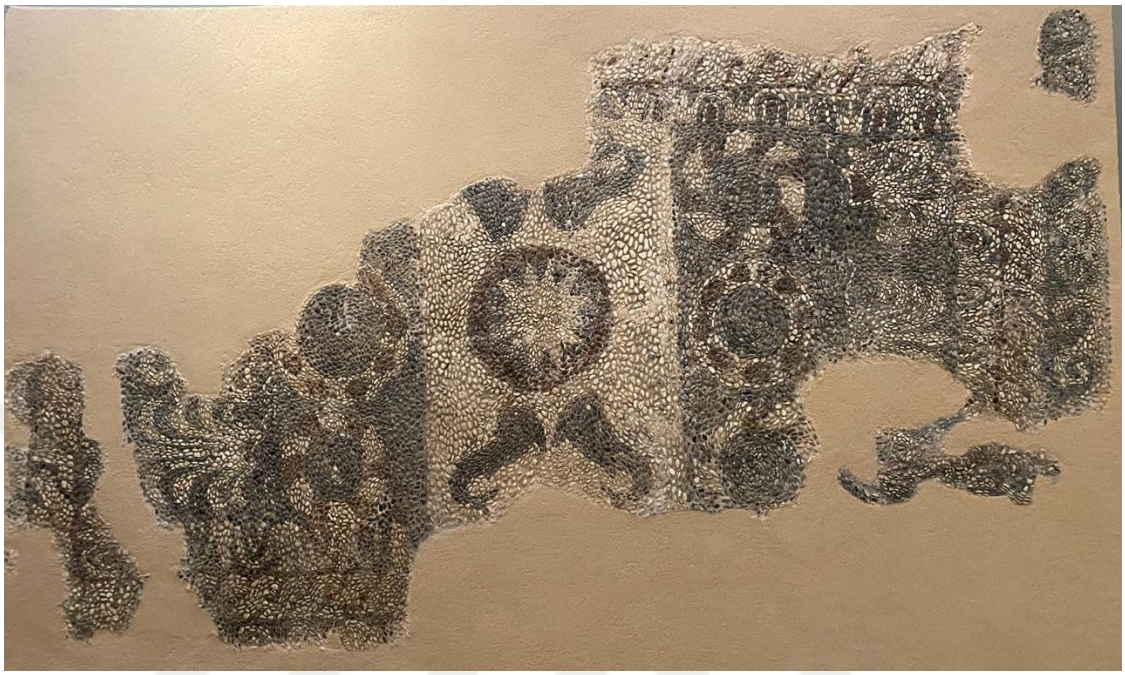
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, sarı, mavi, koyu yeşil, pembe, kırmızı, kahverengi.

Tanım: 3.08 x 4.30 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş zemin döşemesi. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Okeanos ve Tethys'in betimlendiği figürlü bir emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü ise tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.73-77, fig.40, s.73, fig.41-42, s.75-76; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.106-108; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.11.18-22,s.66-68; Tülek**, Kilikya Aşk Öyküleri: Mozaikte İmgelenmiş Antik Yazın,** s.1178, Res.1, s.1184.

Kat.no.35

Resim 35: Çakıl taşı mozaik

Buluntu Yeri: Tarsos, Gözlükule, Hellenistik Ev, Oda 6

Döşeme Tarihi: MÖ 3.yy ikinci yarısı/ MÖ 2.yy başı

Döşeme Tekniği: Çakıl taşı döşeme

Tessera Renkleri: Kırmızı, beyaz, mavi-siyah

Tanım: 3.10 x 1.90 m ölçülerinde, pembe harç içine yerleştirilmiş polykrom çakıl taşlarıyla oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği çeşitli floral ve geometrik motiflerin betimlendiği orta panodan meydana gelmiştir. Döşemenin yalnızca bir parçası günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl.I.1; Goldman, **Excavations at Gözlü Kule, Tarsos**,Vol.I, s.8-14; Goldman, **Excavations at Gözlü Kule, Tarsos**,Vol.I, pl.10-13; Salzmann, **Undersuchungen zu den Antikten Mosaiken**, s.15, Nr.125, taf.63.3-4.

Kat.no.36

Resim 36: Üç Parçalı Mozaik

Buluntu Yeri: Tarsos, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

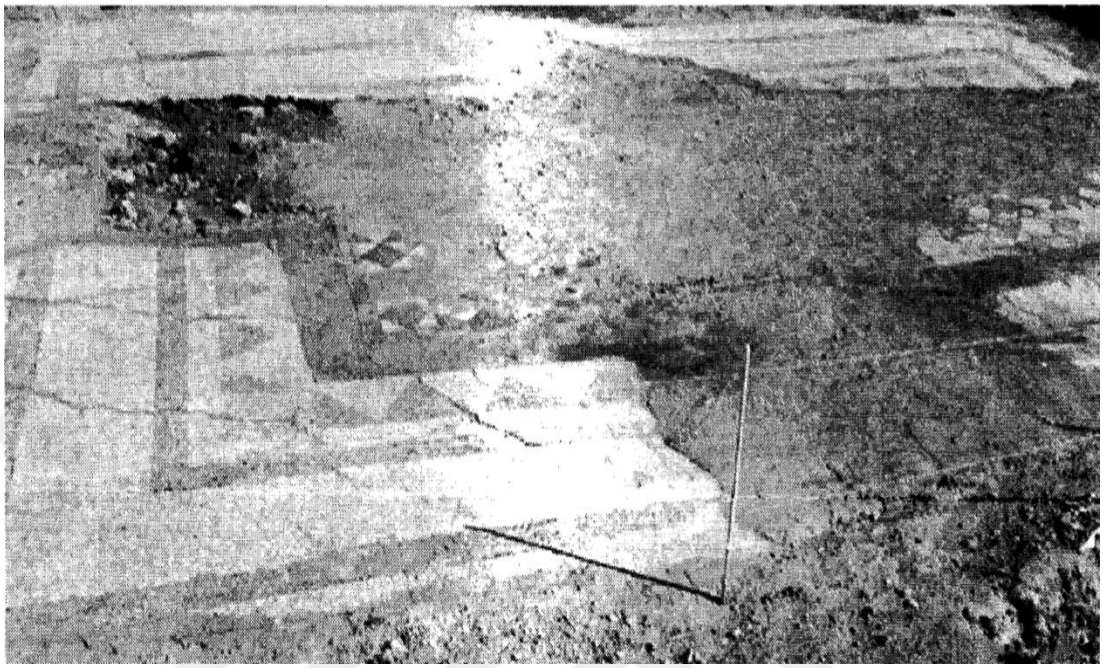
Tessera Renkleri: Beyaz, sarımsı kahverengi, kırmızı, siyah, kahverengi, sarı, pembe, gri.

Tanım: 7.90 x 3.60 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı, cam ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş üç adet panelden meydana gelmiş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği sırasıyla Ganymedes'in Kaçırılışı, Dans Eden Mainad-Satyr ve Orpheus'un Hayvanları Evcilleştirmesi mitoslarının betimlendiği figürlü emblemalardan meydana gelmektedir. Dans Eden Mainad-Satyr paneli büyük oranda tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.49-55, fig.23-24, s.50-51, fig.25-27, s.53-55; Balty, **Mosaiques du Proche-Orient** s.405-406; Balty, **Mosaiques Antiques du Proche-Orient: Chronologie, Iconographie, Interpretation** s.241-3;Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band I-II,s.123-124, fig.22, s.122, abb.113-167, s.127-154; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.144-149; Keskil, **Tarsus Mozayiği ve Özellikleri**, s.67-72; Tekan, **Tarsus Mozaiyiği**, s.415-425; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.158-166; Tülek, **Late Roman /**

Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia, Vol II, fig.20.1-16,s.121-128; Tülek, **Efsuncu Orpheus,** s.48-49, fig.6, illus.17-19, s.VIII-X.

Kat.no.37

Resim 37: Siyah-Beyaz Mozaik

Buluntu Yeri: Tarsos, Roma Evi, Atrium ve Impluvium

Döşeme Tarihi: 3.- 4.yy

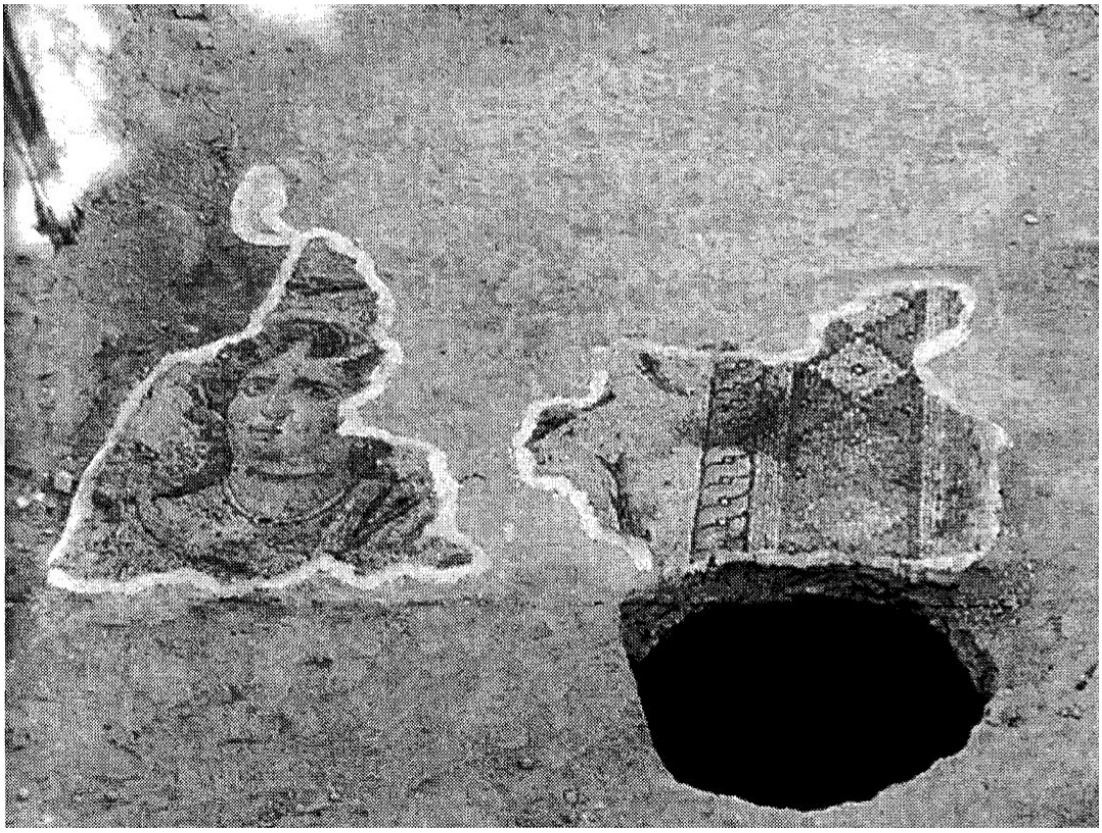
Döşeme Tekniği: Opus Scutulatum, Opus Sectile

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz

Tanım: Atrium zemini için opus scutulatum, impluvium zemini için opus sectile tekniği kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşemede geometrik motifler kullanılmıştır.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.166-167; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.20.27-30,s.135; Zoroğlu, **Tarsus Cumhuriyet Alanı 1994 Yılı Çalışmaları**, s.253, res.12, s.262; Zoroğlu, **Tarsus Cumhuriyet Alanı 1997**, s.466.

Kat.no.38

Resim 38: Tethys Mozaiği

Buluntu Yeri: Tarsos, 6L Meydanı

Döşeme Tarihi: 4.yy ikinci çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, pembe, kahverengi-turuncu, sarı, sarımsı kahverengi, yeşil, mavi, kızıl

Tanım: Yaklaşık olarak 2.30 x 3.10 m ölçülerinde bir alanı kapladığı düşünülen polykrom taş ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği deniz canlıları ile Tethys'in betimlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Söz konusu döşeme iki parça halinde günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Erarslan, **Tethys and Thalassa in Mosaic Art**, s.4, fig.6,s.11; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.167-170; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.20.19-23,s.130-133.

Kat.no.39

Resim 39: Figürlü Mozaik (?)

Buluntu Yeri: Tarsos, Su Deposu

Döşeme Tarihi: 2.yy sonu-3.yy başı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, gri, sarı, kırmızı, pembe, mavi/gri, sarı, koyu sarı, gri tonları

Tanım: 9.73 x 5.05 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden oluşan bordürün çevrelediği, kendi içinde üç adet figürlü panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin genelinde çatlaklar mevcuttur. Sağ bölüm ise günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Dunbabin, Adıbelli vd, **The Man Who Came Late to Dinner. A Sundial, a Raven, and a Missed Dinner Party on a Mosaic at Tarsus** , s.329-358.

Kat.no.40

Resim 40: Kilise Mozaiği

Buluntu Yeri: Yarbaşı, Kilise

Döşeme Tarihi: 4.yy sonu

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, sarı, kahverengi

Tanım: 6 x 12 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden meydana gelmekte, merkezinde ise bir hristogram yer almaktadır.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.171-173; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.21.1, 21.3-4,s.136-137; Tülek, **A Mosaic Image of a Peacock from Osmaniye**, s.43.

Kat.no.41

Resim 41: Konut Mozaiği

Buluntu Yeri: Alanya-Kadıpaşa, Konut Yapısı

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci on yılının son on yılı-3.yy ilk on yılı arasına ait olduğu düşünülmekte.

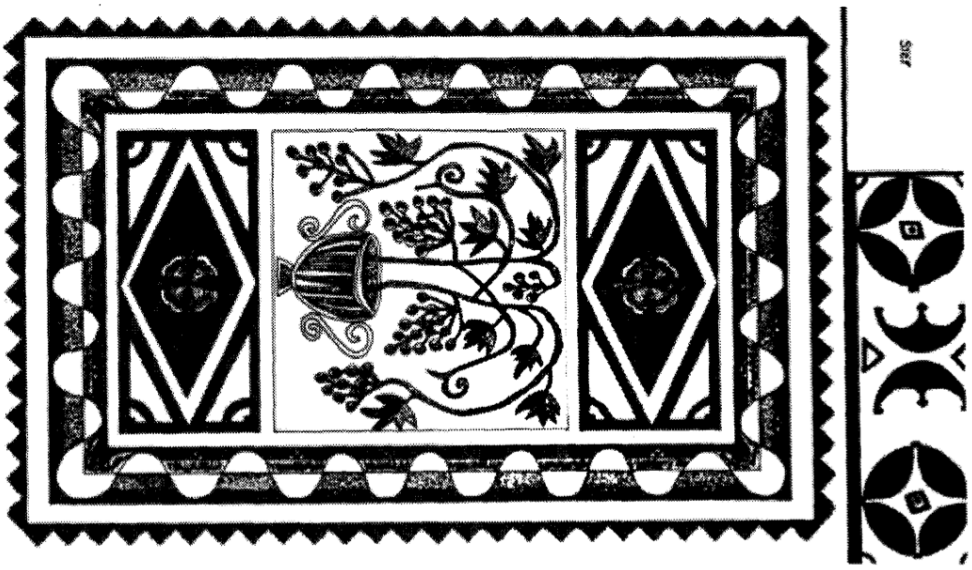
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, sarı, beyaz, pembe, bordo-kahverengi

Tanım: 3.71 x 5.84 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı, cam ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, çeşitli geometrik motiflerin çevrelediği kuş figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.184-186; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.24.6-9, s.144-146.

Kat.no. 42

Resim 42: BI 16a Mezarı Antre Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Mezar yapısı, Antre

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-4.yy başı

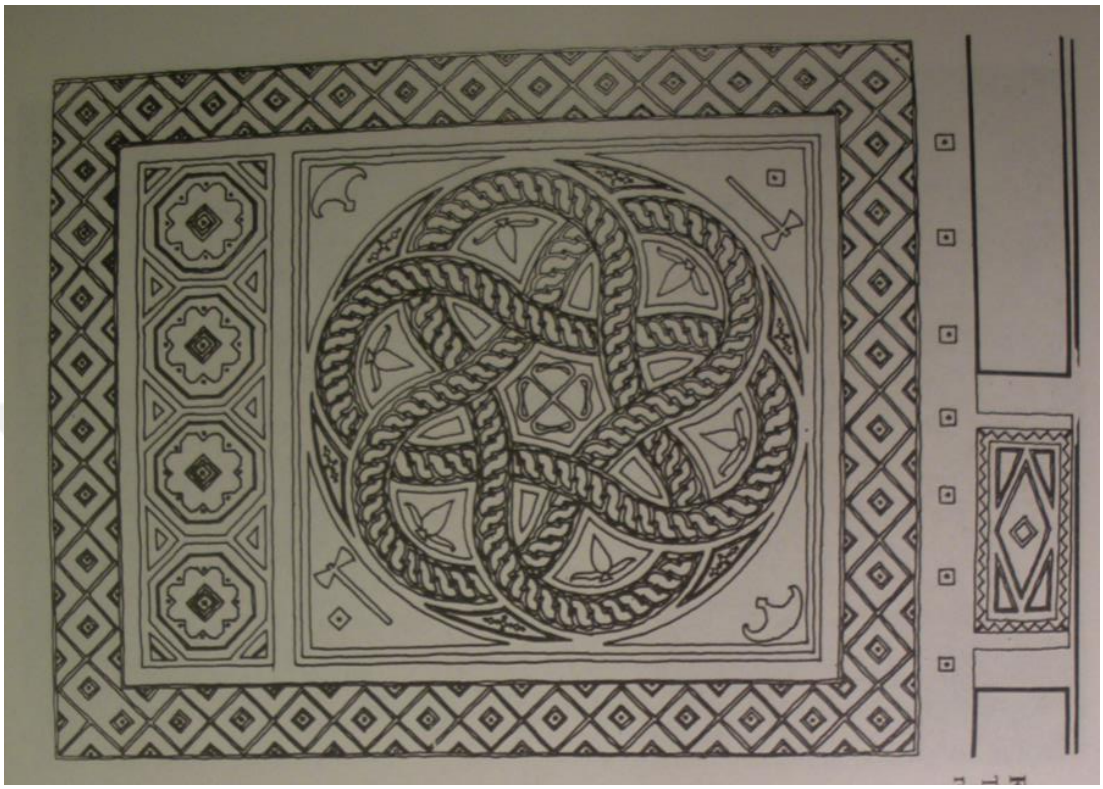
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, mavi tonları, kırmızı

Tanım: 2.92 x 1.91 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden oluşan bordürün çevrelediği, kendi içinde üç adet geometrik ve floral öğeler içeren panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.55, fig.60, pl.235; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.224-225; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.42, s.180.

Kat.no.43

Resim 43: BI 16a Mezarı Üst Kat Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Mezar yapısı, Üst Kat

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-4.yy başı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, gri

Tanım: 4.13 x3.36 m ölçülerinde, bikrom kireştaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden oluşan bordürün çevrelediği, kendi içinde iki adet geometrik öğeler içeren panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.55, fig.59, pl.230-231; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.225-226; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.43, s.180.

Kat.no.44

Resim 44: BI 16a Mezarı Üst Kat Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Mezar yapısı, Üst Kat Antre

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-4.yy başı

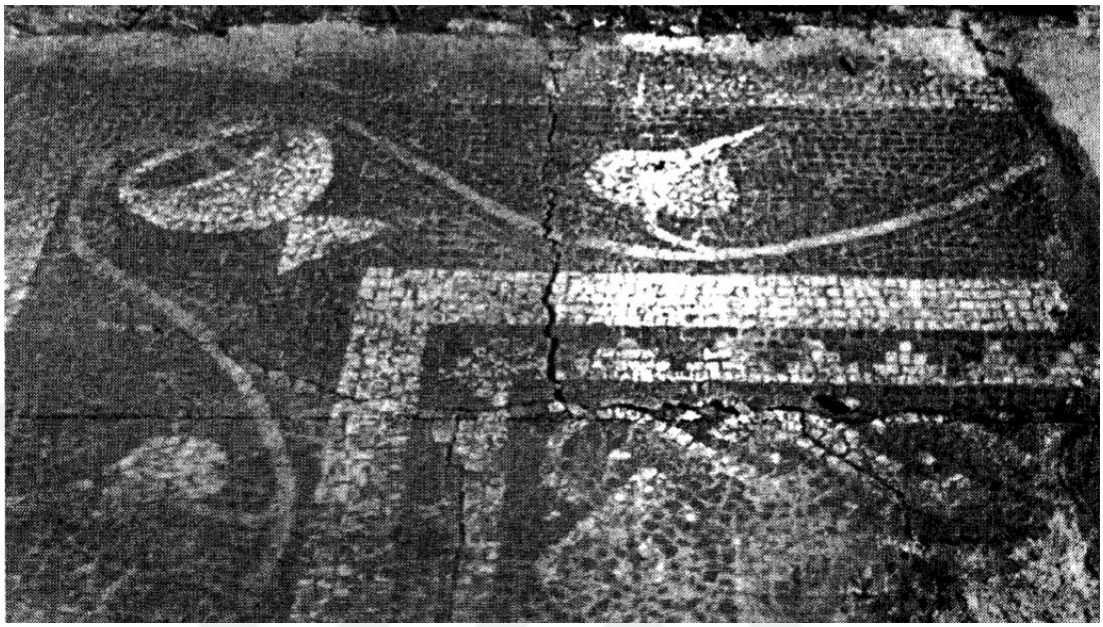
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi tonları

Tanım: 3 x 5 m ölçülerinde, bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden oluşan bordürün çevrelediği, geometrik öğeler içeren panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.55, pl.232-233; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.226; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.43, s.180, fig.27.45,s.181.

Kat.no.45

Resim 45: BI 16a Mezarı Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, BI 16a Mezarı

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-4.yy başı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, koyu mavi, pembe

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş köşe parçasıdır. Söz konusu bu parça, geometrik ve floral bordür motiflerini içermektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.55, pl.234; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.227; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.47, s.182.

Kat.no.46

Resim 46: Avlanan Eros Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, BI 16b Mezarı

Döşeme Tarihi: 3.yy son çeyreği

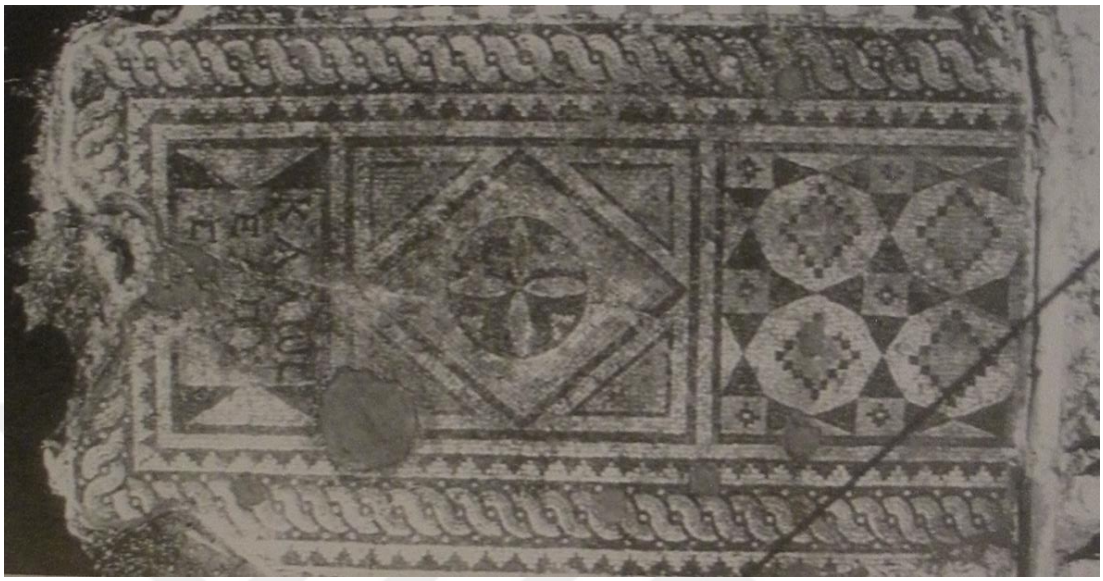
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, pembe, yeşil, turuncu, mavi

Tanım: Güneyde 1.50 m, kuzeyde 1.04 m, doğuda 2.33 m ve batıda ise 1.94 m boyutlarında polykrom kireçtaşı tesseralardan oluşmuş döşeme. Döşeme, geometrik bir bordürün çevrelediği figürlü orta panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.55, pl.238-241; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.227-229; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.48-51, s.183-184.

Kat.no.47

Resim 47: Palaestra-Güney Koridor Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Palaestra, Güney Koridor

Döşeme Tarihi: 3.yy ortaları

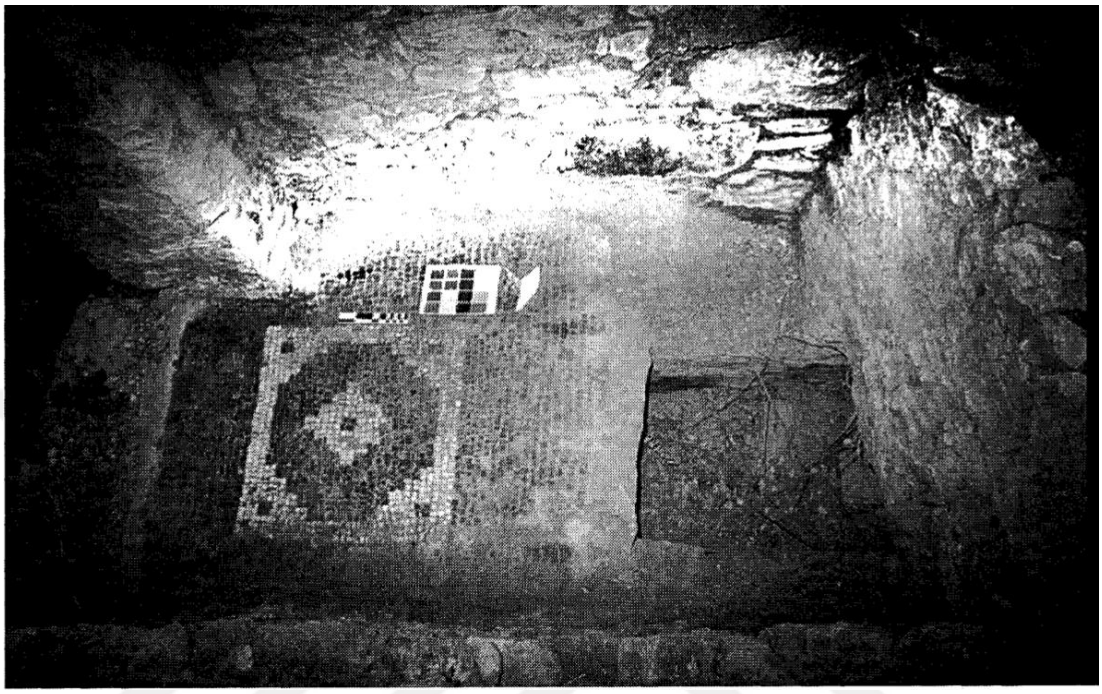
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, açık mavi, pembe

Tanım: 2.03 x 3.42 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin oluşturduğu bordürün çevrelediği, kendi içinde biri yazıtlı ikisi geometrik olmak üzere üç panelden meydana gelen orta panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.30, fig.29-30, pl.136; Russell, **Mosaic Inscriptions from the Palaestra at Anemurium**, s.95-98, fig.2-3, s.97; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.237-238; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.70-71, s.194.

Kat.no.48

Resim 48: Eksedra Binası Birim A Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Eksedra Binası, Birim A

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, açık mavi

Tanım: 1.05 x 2 m boyutlarında bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bezemesiz bir alanın üzerinde geometrik motiflerden meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.13-14, fig.16-17, pl.49-54; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.41-242; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.80-81, s.199-200.

Kat.no.49

Resim 49: Eksedra Binası Birim B Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Eksedra Binası, Birim B

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Koyu mavi, beyaz

Tanım: 2.50 x 2.50 m boyutlarında bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerden oluşan bir bordürün çevrelediği geometrik motiflerden oluşan bir orta panelden meydana gelmektedir. Ek olarak aynı alanda 1.85 x 1.20 m boyutlarında bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş eşik döşemesi yer alır. Döşeme geometrik motiflerden meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.13-14, pl.51-52; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.241; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.79, s.198.

Kat.no.50

Resim 50: Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Pembe tonları, beyaz

Tanım: Bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş, Üç Güzeller mitosunun işlendiği figürlü döşeme. Döşemenin büyük bir bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.15-16, fig.20, pl.56; Russell, **Conservation and Excavation at Anemurium (Eski Anamur) 1987**, s.261-271; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.224-245; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.88, s.205.

Kat.no.51

Resim 51: Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kahverengi, kırmızı, koyu mavi, sarı

Tanım: Polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin oluşturduğu bir bordürün çevrelediği, kendi içinde iki adet figürlü panelden meydana gelmiştir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.15-16, pl.57-58; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.245-246; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.89-90, s.205-206.

Kat.no.52

Resim 52: Yol Kenarı Binası Vestibulum Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kahverengi, kırmızı, koyu mavi, gri ,sarı

Tanım: 1.20 x 0.75 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin oluşturduğu bir bordürün çevrelediği, figürlü panelden meydana gelmiştir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.16-17, pl.59-61; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.246-247; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.87, s.204.

Kat.no.53

Resim 53: Yol Kenarı Binası Antre Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, Antre

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, sarı, siyah, kahverengi, pembe, kırmızı, mavi tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin oluşturduğu bir bordürün çevrelediği, kendi içinde üç adet geometrik panelden meydana gelmiştir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.16-17, fig.60, pl.62-65; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.247; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.98, s.211.

Kat.no.54

Resim 54: Yol Kenarı Binası A Birimi Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, A Birimi

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kahverengi, kırmızı, pembe, sarı

Tanım: Polykrom kireçtaşı kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin oluşturduğu bir bordürün çevrelediği, kendi içinde iki adet geometrik panelden meydana gelmiştir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.17-18, pl.67-69; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.47-248; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.92-95, s.207-209.

Kat.no.55

Resim 55: Yol Kenarı Binası B Birimi Döşemesi

Buluntu Yeri: Anemurion, Yol Kenarı Binası, B Birimi

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı/ 4.yy

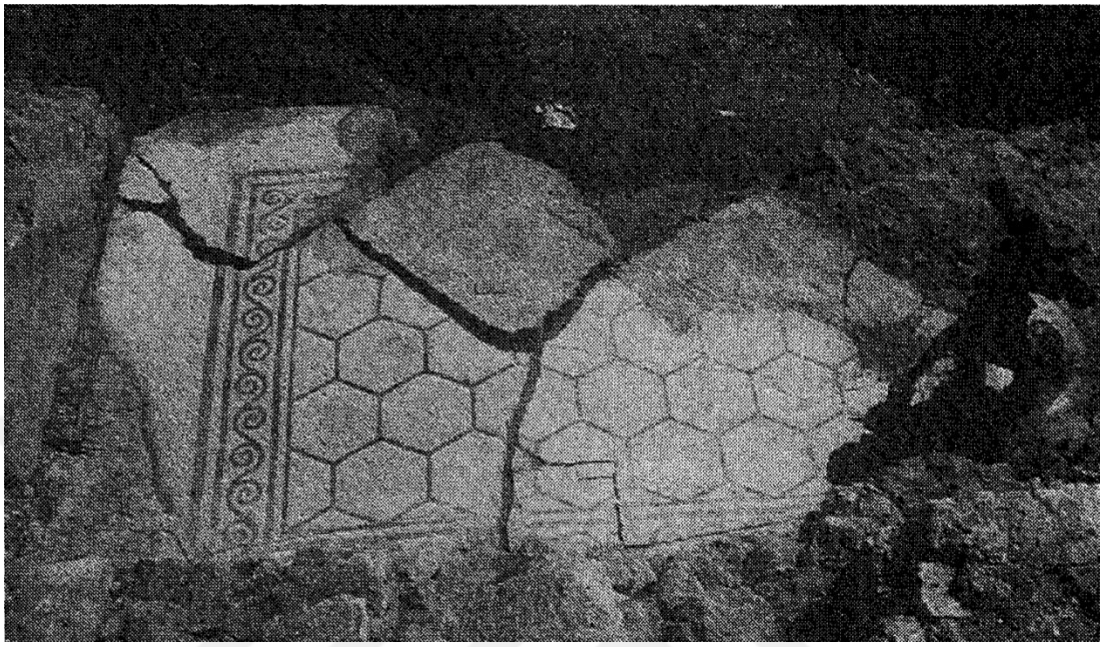
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, mavi-gri, mor, pembe tonları, yeşil tonları

Tanım: 5.80 x 3.60 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı ve mermer tesseraların kullanıldığı döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği Tethys olduğu düşünülen figürlü bir panelden meydana gelmektedir

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Anemurium**, s.18, pl.70-75; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.248-250; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.27.96, s.209, fig.98-101, s.211-212.

Kat.no.56

Resim 56: Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi

Buluntu Yeri: Elaiussa-Sebaste, Tiyatro Altındaki Yapı Hamam (?)

Döşeme Tarihi: 2.yy

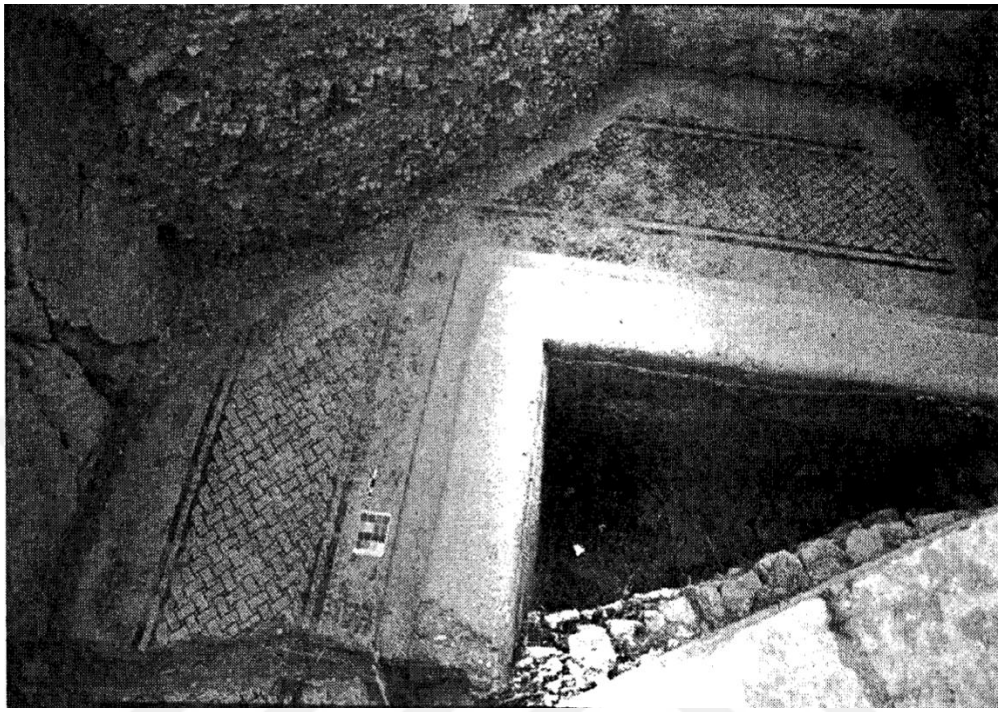
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz

Tanım: 3.60 x 2.48 m boyutlarında, bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bir bordürün çevrelediği geometrik bir orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin güneydoğu köşesi günümüze ulaşmamıştır.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.285-286; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.30.3-4,s.239.

Kat.no.57

Resim 57: Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi

Buluntu Yeri: Elaiussa-Sebaste, Tiyatro Altındaki Yapı Hamam (?)

Döşeme Tarihi: 2.yy

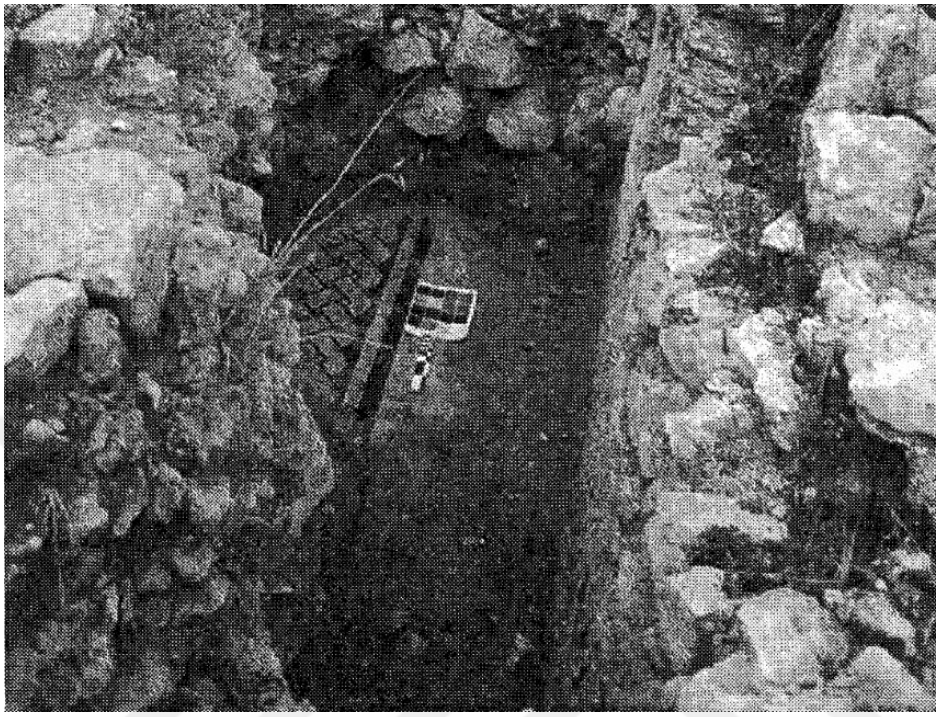
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı

Tanım: 5.60 x 1.14 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik döşeme.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.286-287; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.30-5-6,s.240.

Kat.no.58

Resim 58: Tiyatro Altındaki Yapı Hamam(?) Döşemesi

Buluntu Yeri: Elaiussa-Sebaste, Tiyatro Altındaki Yapı Hamam (?)

Döşeme Tarihi: 2.yy

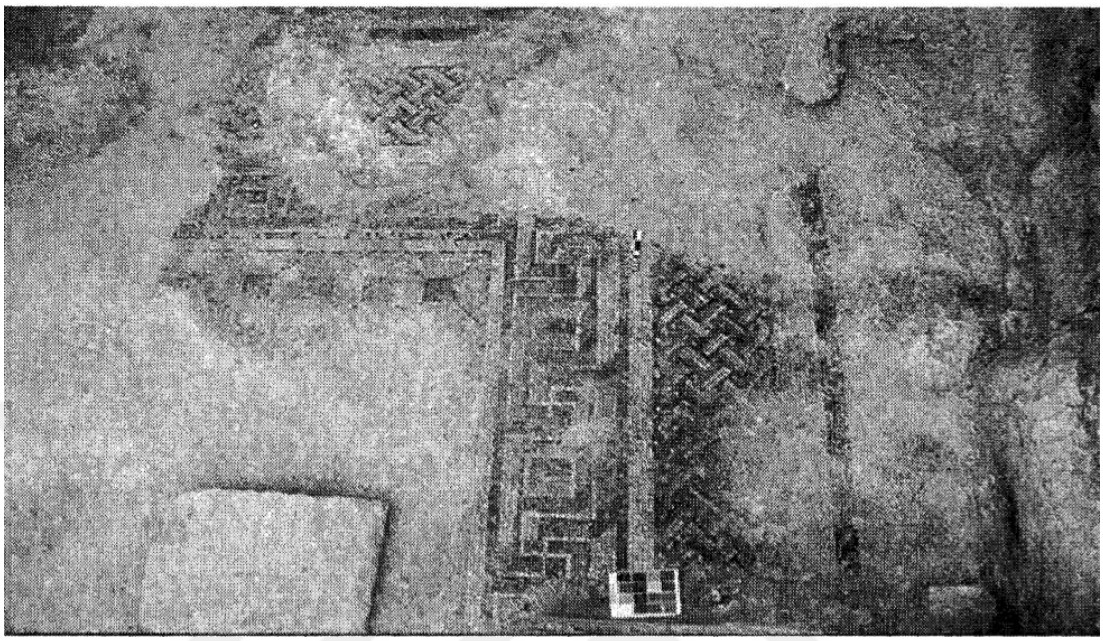
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik döşeme.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.287-288; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.30.7-8,s.241-242.

Kat.no. 59

Resim 59: Agora Döşemesi

Buluntu Yeri: Elaiussa-Sebaste, Agora

Döşeme Tarihi: 2.yy sonu-3.yy öncesine ait olduğu düşünülmekte

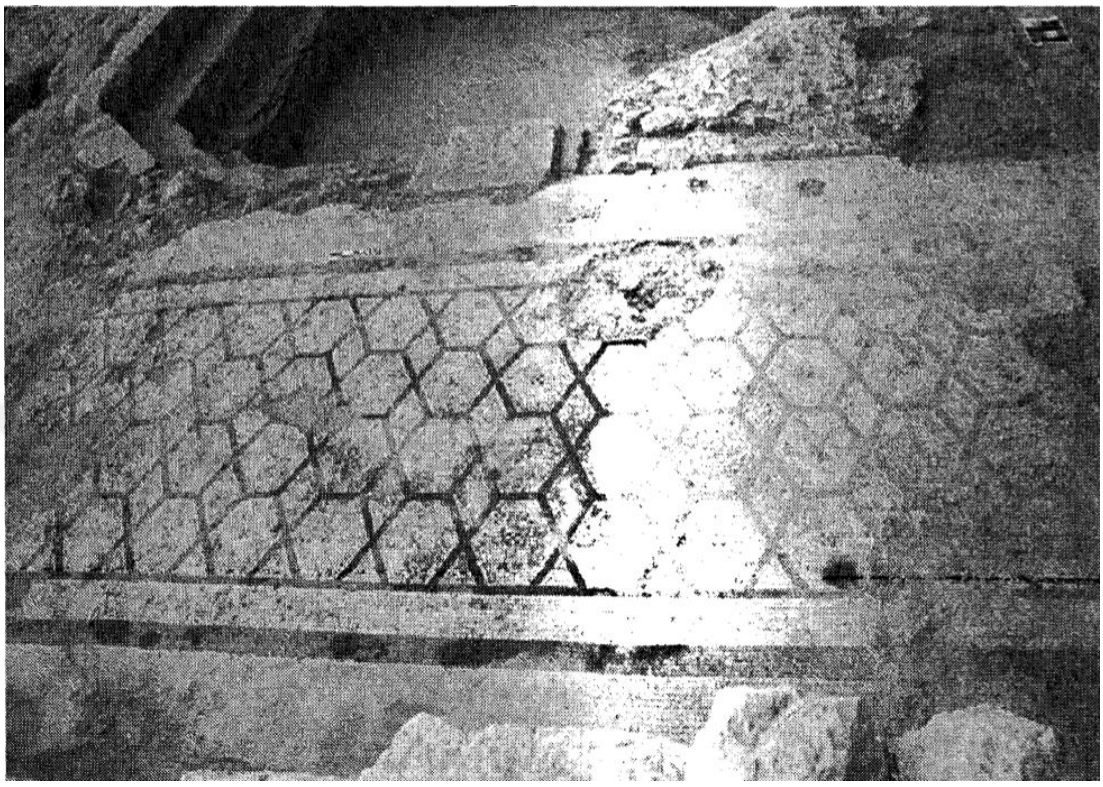
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kırmızı, sarı, siyah,gri-bej

Tanım: Batıda 2.30 x 1.26 m, kuzeyde ise 4.20 x 1.26 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği geometrik orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Schneider, **1999 Excavations and Research at Eleiussa Sebaste**, s.242; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.289-290; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.30.10-16,s.243-246.

Kat.no.60

Resim 60: Liman Hamamı Döşemesi

Buluntu Yeri: Elaiussa-Sebaste, Limam Hamamı, Kuzey Taban Döşemesi

Döşeme Tarihi: 1.yy ikinci yarısı ve sonrası olduğu düşünülmekte

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz

Tanım: Bikrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik motifli döşeme. Döşemenin ölçüleri bilinmemektedir.

Yayınlar: Schneider, **Excavation and Research at Elaiussa Sebaste: The 2002 Campaign**, s.304; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.291-292; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.30.18-19,s.247.

Kat.no.61

Resim 61: Büyük Hamam Yapısı Havuzlu Avlu Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia pros Kragou, Büyük Hamam Yapısı, Havuzlu Avlu

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, sarı, kırmızı, pembe, gri, koyu gri/yeşil, kahverengi tonları, siyah

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, merkezdeki havuzun çevresinde geometrik ve stilize çiçek desenleri içeren her biri 2.30 x 2.30 m ölçülerinde olan on altı adet panelden meydana gelmiştir. Ek olarak iki adet söz konusu panellerden daha büyük boyutlu geometrik paneller de bu alanda yer almaktadır. Bazı paneller, tahrip olmuş bir durumda günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Can, **Geometric Mosaics from the Courtyard of the Great Bath at Antiochia ad Cragum in Western Rough Cilica**, s.83-100; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.297-300; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.31.3-9,s.255-258; Türkmen, **Antiokheia ad Cragum Mozaikli Alan Kazısı**, s.7-9, çiz,1-4, s.11.

Kat.no.62

Resim 62: Üç Güzeller Mozaiği

Buluntu Yeri: Narlıkuyu, Poimenios Hamamı

Döşeme Tarihi: 4.yy son çeyreği

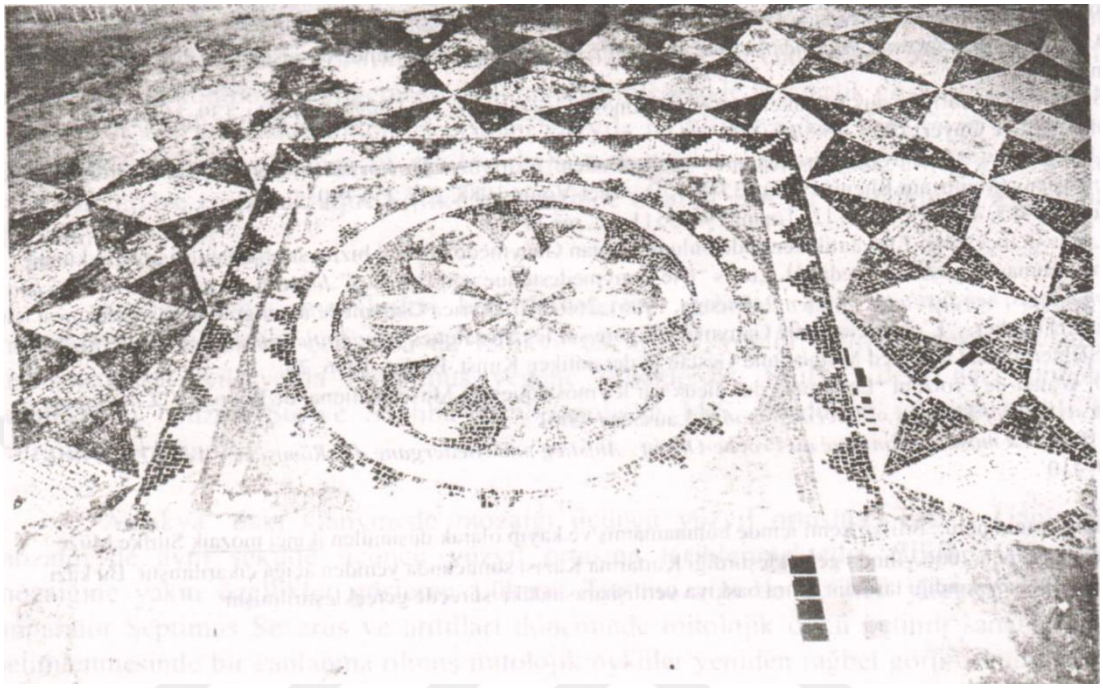
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, kırmızı, pembe, gri, kızıl kahverengi, mor

Tanım: 7.80 x 3.10 m ölçülerinde polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme üç adet geometrik, merkezde Üç Güzeller'in betimlendiği figürlü bir panel içermektedir. Merkez panelin üzerinde ise tabula ansata içerisinde dört satırlık bir yazıt yer almaktadır.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.78-87, fig.44-47, s.79-81; Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II, s.101-104, abb.92-103, s.105-110; Hellenkemper, **Kilikien und Isaurien.** s.364; Kaplan, **Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Kilikia Pedias (Çukurova) Yerleşimleri**, s.146-147; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.322-332; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.34.1-7,s.275-278, fig.34.9-10, s.279.

Kat.no.63

Resim 63: Konut Döşemesi

Buluntu Yeri: Seleukeia pros Kalykadno, Konut Yapısı

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

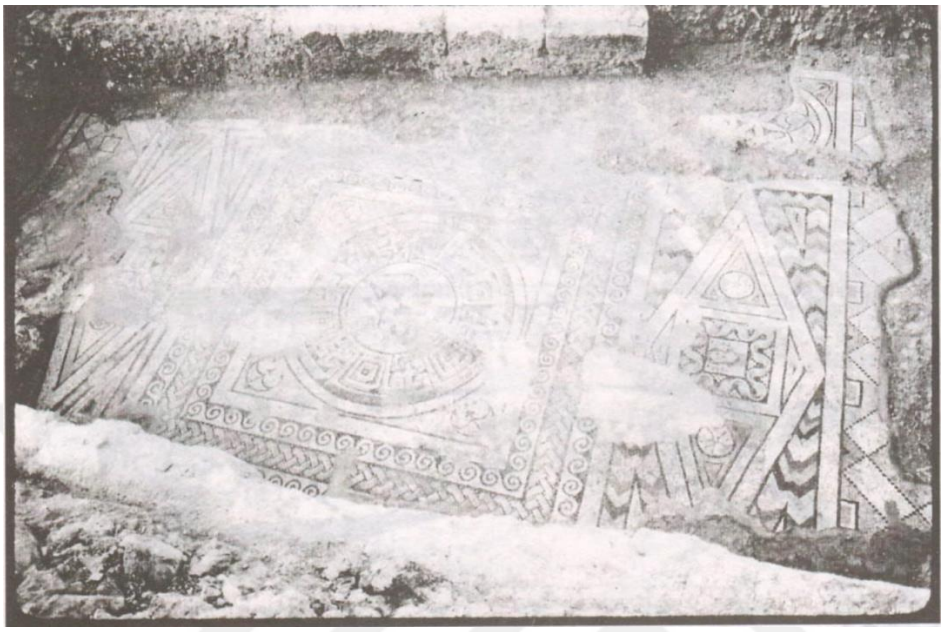
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, pembe, sarı, beyaz

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Geometrik motifler kullanılarak oluşturulmuş döşeme konut yapısının giriş, yan ve arka odalarının zeminini süslemektedir.

Yayınlar: Budde, **Antike Mosaiken Kilikien**, Band II, s.161, abb.171-174, s.165-166; Tülek, **Antik Silifke Mozaiklerinde İmgelenen Yaşam**, s.36-37, res.1-3, s.41-42.

Kat.no.64

Resim 64: Ganymedes'in Kaçırılışı Mozaiği

Buluntu Yeri: Seleukeia pros Kalykadno, C Açması

Döşeme Tarihi: 4.yy ortası

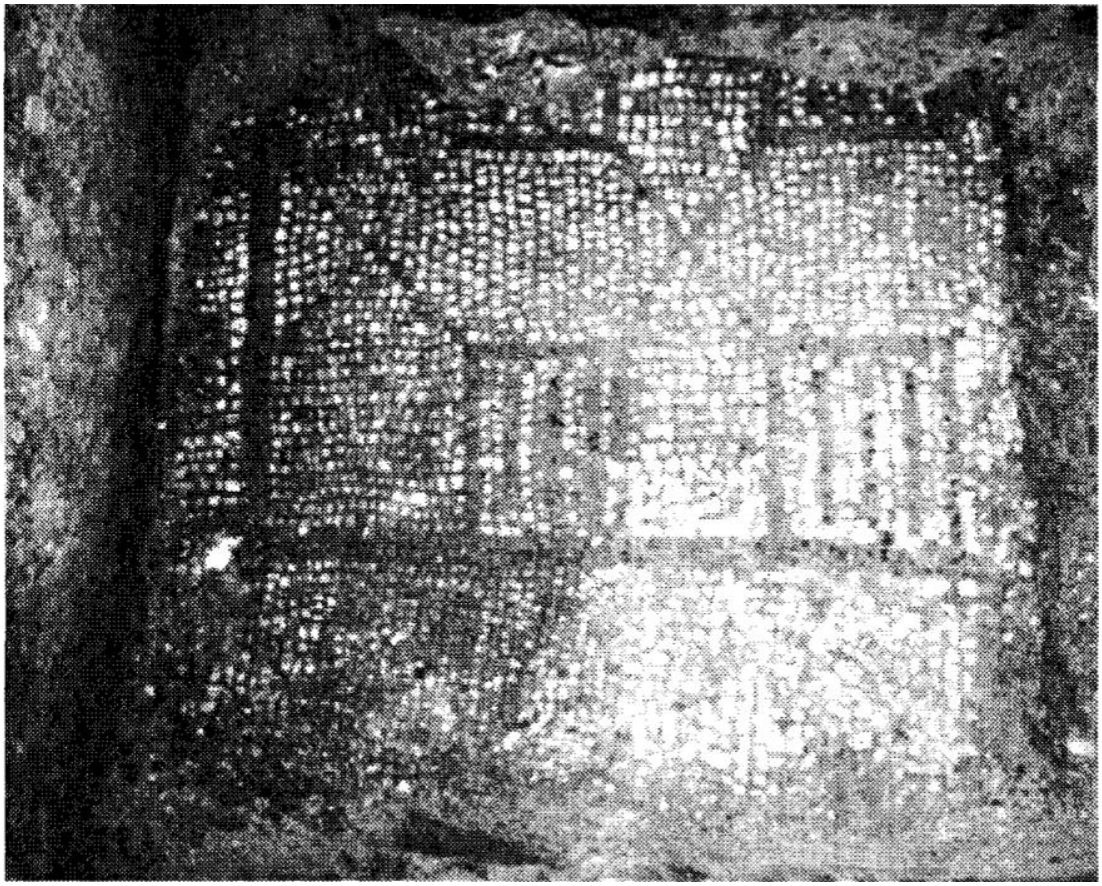
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, kırmızı, pembe, sarı, siyah ,kahverengi, yeşil, gri, sarımsı kahverengi

Tanım: 4.40 x 9.40 m ölçülerinde polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, çeşitli geometrik motiflerle beraber ortada Ganymedes'in Kaçırılışı ve iki yanda da "ΜΕΘΟΠΩΡΙΝΗ" ile "ΕΑΡΙΝΙC" personifikasyonlarının betimlendiği üç panelden meydana gelmiştir.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** s.88-95, fig.51, s.90, s.105-115, fig.61-63,s.106-108; Topçu, **Seleukeia-Kalykadnos (Silifke) 1983 Yılı Kazı Çalışmaları**, s.450-451, res.10-12, s.457; Topçu, **Seleukeia-Kalykadnos 1984 Yılı Kazı Çalışmaları**, s.511, res.12-13, s.517; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.361-365; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.36.18-20, s.298-300, fig.36.23-24, s.302; Tülek, **Antik Silifke Mozaiklerinde İmgelenen Yaşam**, s.38-39, res.7-7b, s.45-46.

Kat.no.65

Resim 65: Mağara Kilisesi Döşemesi

Buluntu Yeri: Seleukeia pros Kalykadno, Mağara kilisesi, kuzey şapelin doğu ucundaki odanın önünde yer alan hendek(?) zemini

Döşeme Tarihi: 3.yy sonları-4.yy başları

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı-pembe (?)

Tanım: Bikrom olarak işlenmiş, taş tesseralar kullanılarak oluşturulmuş geometrik temalı zemin döşemesi. Döşemenin bazı bölümlerinde pembe tesseraların da kullanıldığı düşünülmektedir.

Yayınlar: Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.314-316; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.33.4-5,s.269.

Kat.no.66

Resim 66: Balık Tutan Eroslar Mozaiği

Buluntu Yeri: Syedra, Aşağı Kent- Liman Kenti, Limanın hamam kompleksine ait olduğu düşünülmektedir.

Döşeme Tarihi: 3.yy ortaları

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, mavi, yeşil, siyah, kırmızı, sarı, pembe, gri, kızıl kahverengi

Tanım: 2.96 x 3.11 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği sandala binmiş iki eros ve çeşitli deniz canlılarının betimlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Doğusunda drenaj deliği bulunan döşeme, batı tarafı eksik bir şekilde günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Can, **Syedra ve Teritoryumu,** s.43; Karamut, **1994 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme Çalışmaları**, s.82, res.8-9, s.89; Karamut, **1995 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme ve Kurtarma Kazısı Çalışmaları**, s.51; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.366-369; Tülek, **Late**

Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia, Vol II, fig.37.2-7,s.308-311; Tülek, **Lore of Late Antique Culture in Cilicia**, s.639-645.

Kat.no.67

Resim 67: Hylas'ın Nympheler Tarafindan Kaçırılışı Mozaiği

Buluntu Yeri: Syedra, Aşağı Kent-Liman Kenti

Döşeme Tarihi: 3.yy başları

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, pembe, açık kırmızı, koyu kırmızı, kahverengi, gri, mavi tonları, yeşil

Tanım: 4.74 x 4.70 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik, floral ve figüratif bordürlerin çevrelediği Hylas'ın üç nymphe tarafindan kaçırılışı mitosunun işlendiği figürlü orta panodan meydana gelmektedir. Döşeme, alt kısmı eksik bir şekilde günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Can, **Syedra ve Teritoryumu,** s.43; Scheibelreiter, **Ein mythologisches Mosaikaus Syedra/Nauloi**, s.183-202; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol I, s.369-374; Tülek, **Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia**, Vol II, fig.37.8-12,s.312-314.

Kat.no.68

Resim 68: Eroslar Mozaiği

Buluntu Yeri: Olba, Manastır zemini

Döşeme Tarihi: Severuslar Dönemi (2.yy sonu-3.yy başı)

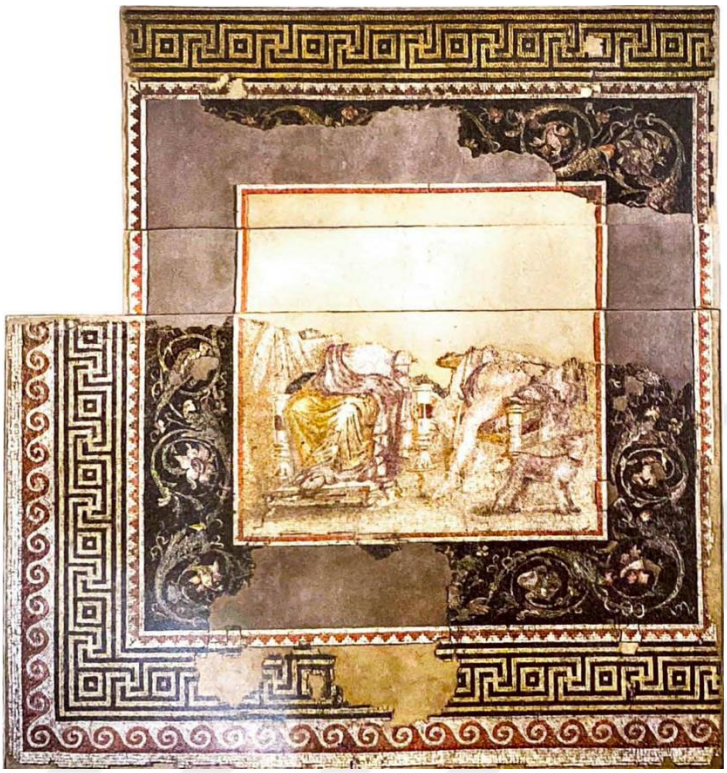
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, gri, siyah/koyu gri, kiremit rengi, mavi, sarı tonları

Tanım: 6.61 x 4.58 m ölçülerinde polykrom taş ve cam tessera kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme iki panel ve ayırıcı olarak bir ara panelden oluşmaktadır. Döşeme alt kısmı eksik bir şekilde günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Balıkçı, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesindeki Mozaiklerde Personifikasyon,** fig.56-60, s.97-102, fig.73,74,79, 82, s.116-125; Erten, **Olba 2015 Kazılarından Yeni Bir Buluntu: Roma Mozaiği,** s.61-91; Erten, **Olba Kazıları-2015 Dönemi Çalışmaları**, s.2-6, çiz.3-4-5, s.12-13.

Kat.no.69

Resim 69: Aphrodite ve Adonis Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Atrium Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, mor, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Aphrodite ve Adonis'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin üst-orta bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.20, pl.71; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.161; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.25, fig.14-15, s.91, fig.18-19, s.92, fig.23; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.24-25; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.II a.

Kat.no.70

Resim 70: Paris'in Yargısı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Atrium Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, mor, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Paris'in Yargısı'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl.VI; Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.19-20, pl.70; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.28-29; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.161, s.163,

fig.166; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.23-24, fig.12; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.16-21; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.I b.

Kat.no.71

Resim 71: İçki Yarışması **(**Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki Yarışması) Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Atrium Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, mor, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği İçki İçme Yarışması'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl.VII; Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.20-21, pl.72; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.26-27; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.161, s.162, fig.165; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.22, fig.10, s.27, fig.18, s.179; Levi,

Antioch Mosaic Pavements, Vol.I, s.21-24; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.I a.

Kat.no.72

Resim 72: Dans Eden Satyr Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Atrium Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, mor, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Dans Eden Satyr'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.21, pl.74; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.161; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.22, fig.9.

Kat.no.73

Resim 73: Dans Eden Mainad Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Atrium Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, mor, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Dans Eden Mainad'ın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.21, pl.73; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.161; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.22, fig.10.

Kat.no.74

Resim 74: Dionysos ve Ariadne Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Güneş Saati Evi, Oda 1

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası- 3.yy sonu

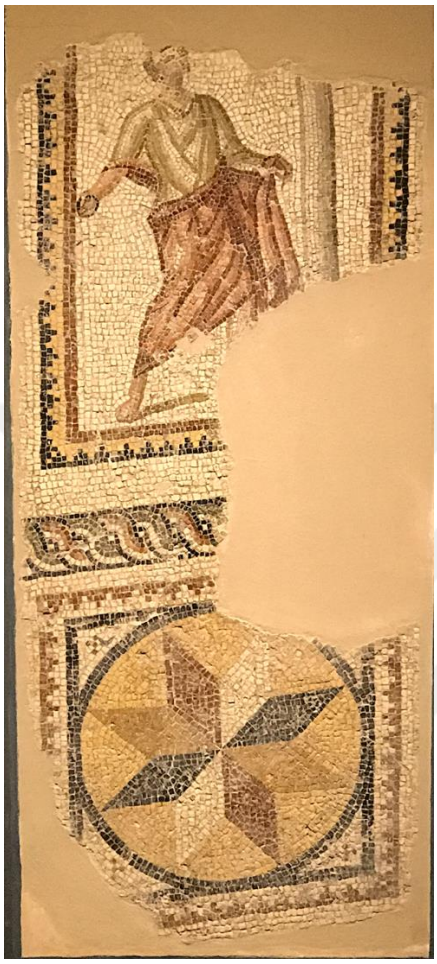
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı tonları, mavi

Tanım: Polykrom kireçtaşı, ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği kendi içinde iki geometrik ve bir adet figürlü panodan oluşmaktadır. Figürlü panoda Dionysos ve Ariadne betimlenmiştir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.191; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.182-188, s.186, fig.5-7; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.220-221; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIX c.

Kat.no.75

Resim 75: Güneş Saati Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Güneş Saati Evi, Oda 1

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası- 3.yy sonu

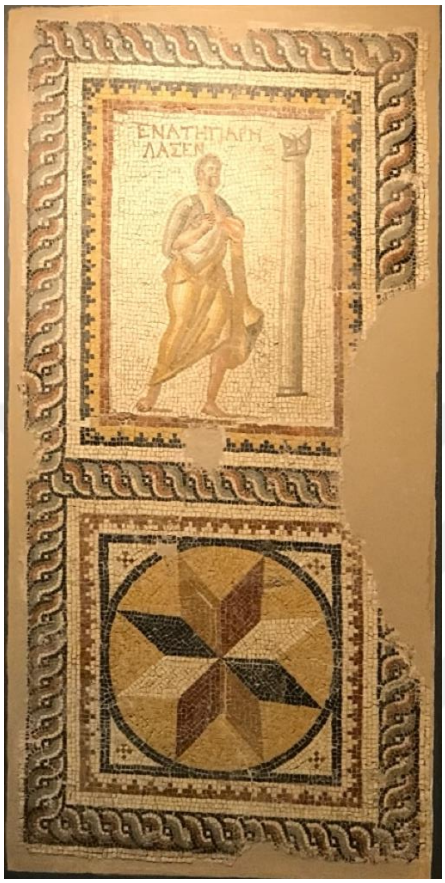
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı, ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği kendi içinde bir geometrik ve bir adet figürlü panodan oluşmaktadır. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.191; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.186-188, s.188, fig.9; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.221-222; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIX a.

Kat.no.76

Resim 76: Güneş Saati Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Güneş Saati Evi, Oda 1

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası- 3.yy sonu

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı, ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği kendi içinde bir geometrik ve bir adet figürlü panodan oluşmaktadır.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.193; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.186-188, s.187, fig.8; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.221-222; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIX b.

Kat.no.77

Resim 77: Kuşlar ve Krater Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Güneş Saati Evi, Oda 2

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası- 3.yy sonu

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı, ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik bordürün çevrelediği figürlü panodan oluşmaktadır. Panoda çeşitli kuşlar ve krater betimlenmişitr. Döşemenin alt bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.194; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.184-185, s.185, fig.4.

Kat.no.78

Resim 78: Briseis'in Vedası Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Aion Evi, Oda 1

Döşeme Tarihi: 235-312

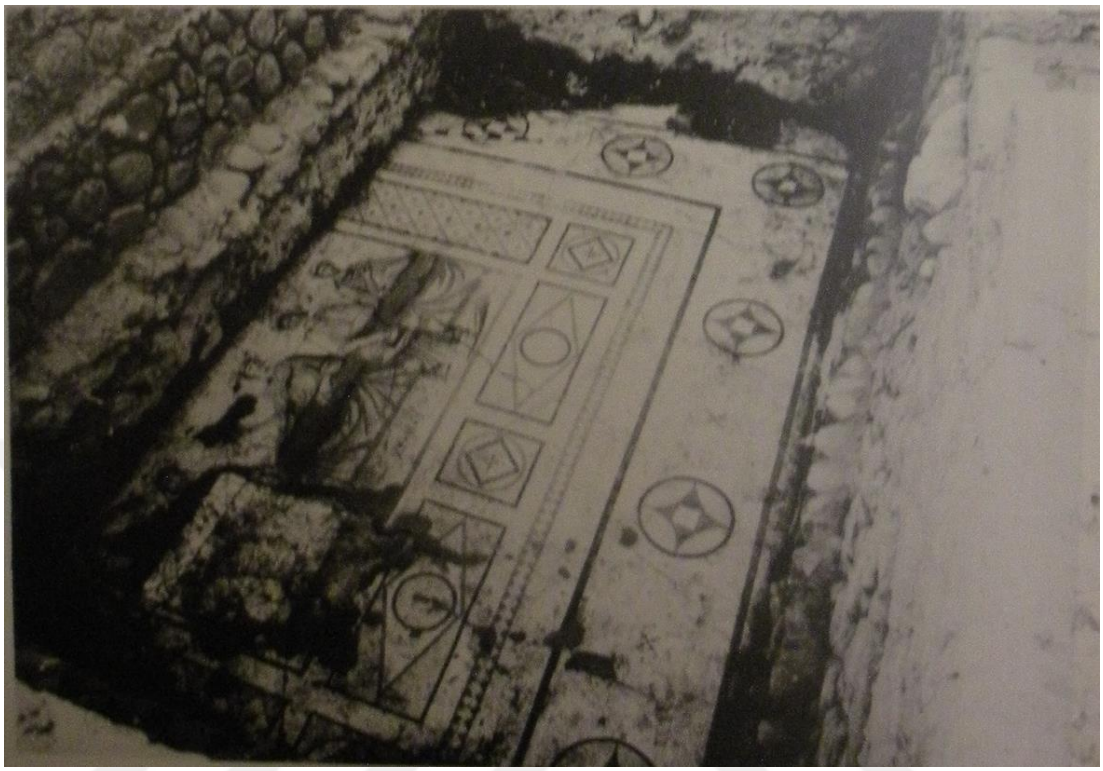
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, gri tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Briseis'in Vedası'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.57-58, pl.168; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.196-197; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIII c.

Kat.no.79

Resim 79: Aion ve Khreoni Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Aion Evi, Oda 2

Döşeme Tarihi: 235-312

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, gri, mor

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Aion ve Khreoni'nin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.58, pl.169; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.64, fig.1; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.197-198; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIII d.

Kat.no.80

Resim 80: Europa'nın Kaçırılışı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, yeşil tonları, kahverengi tonları, pembe, bej

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik, bitkisel ve figürlü motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Europa'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Emblemanın alt bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.152-153; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.169-172; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXV a-b.

Kat.no.81

Resim 81: Okeanos ve Tethys Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Okenaos ve Tethys'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin altında kuşların betimlendiği bant yer almaktadır.

Yayınlar: Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.151; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.168.

Kat.no.82

Resim 82: Pegasus ve Nympheler Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Oda 2

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel bir bordürün çevrelediği Pegasus ve Nymphelerin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.154; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.172-175; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXVI a-b

Kat.no.83

Resim 83: Psykhelerin Kayığı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Oda 3

Döşeme Tarihi: 3.yy

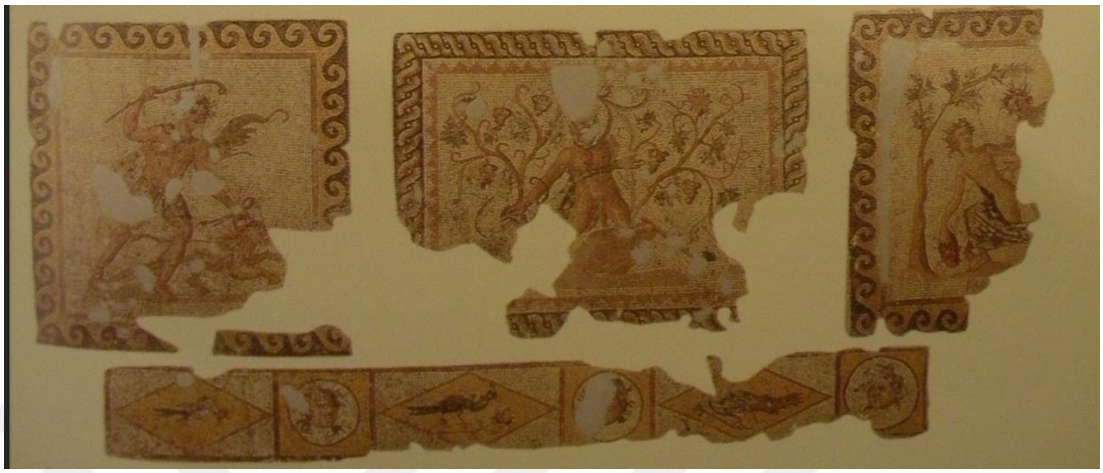
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Psykhelerin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.158-159; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.73, fig.6; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.176-178; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXVII b.

Kat.no.84

Resim 84: Satyr, Lykurgos ve Mainad Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Oda 3

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Satyr, Lykurgos ve Mainad betimli üç adet figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin altında figürlü bant yer almaktadır. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.160-165; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.178-183; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXVIII a-c.

Kat.no.85

Resim 85: Hermaphrodite Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Sarı tonları, pembe tonları, beyaz

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, Hermaphrodite ve satyr'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşeme yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.167; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.183; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XL b-c.

Kat.no.86

Resim 86: Tethys Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Oda 6

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: 1.93 x 1.37,5 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Okeanos, Tethys ve erosun betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.168-169; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.152-153, kat.no.39; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.186; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXIX b.

Kat.no.87

Resim 87: Agros ve Opora Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Psykhelerin Kayığı Evi, Oda 6

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Agros ve Opora'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.170-171; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.73, fig.7; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.186; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLII a-b.

Kat.no.88

Resim 88: Ayrılış Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi tonları, pembe tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.176-177; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.200-201; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIV c.

Kat.no.89

Resim 89: Nehirdeki Narkissos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Narkissos'un betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin üst-orta bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.178-179; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.75, fig.8; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.200-201; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLV a-b.

Kat.no.90

Resim 90: Menander ve Glykera Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Oda 11

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu

Tanım: Polykrom kireçtaşı ve mermer tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Menander ve Glykera'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.180-181; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.156, kat.40; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.201-203; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLV a-b.

Kat.no.91

Resim 91: Tryphe Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Oda 13

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Tryphe'nin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.182; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.76, fig.9; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.206; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVI.

Kat.no.92

Resim 92: Ladon ve Psalis Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Oda 13

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Ladon ve Psalis'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.183; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.76, fig.9; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.205; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVI.

Kat.no.93

Resim 93: Apollon ve Daphne Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Portiko 16

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, yeşil tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Apollon ve Daphne'nin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.184-185; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.211-214; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVII a-b.

Kat.no.94

Resim 94: Okeanos ve Tethys Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Avlu 17

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, turuncu, yeşil tonları, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Okeanos ve Tethys'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.186-187; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.214-215; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVII c.

Kat.no.95

Resim 95: Balık Tutan Eroslar Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Menander Evi, Atrium

Döşeme Tarihi: 3.yy

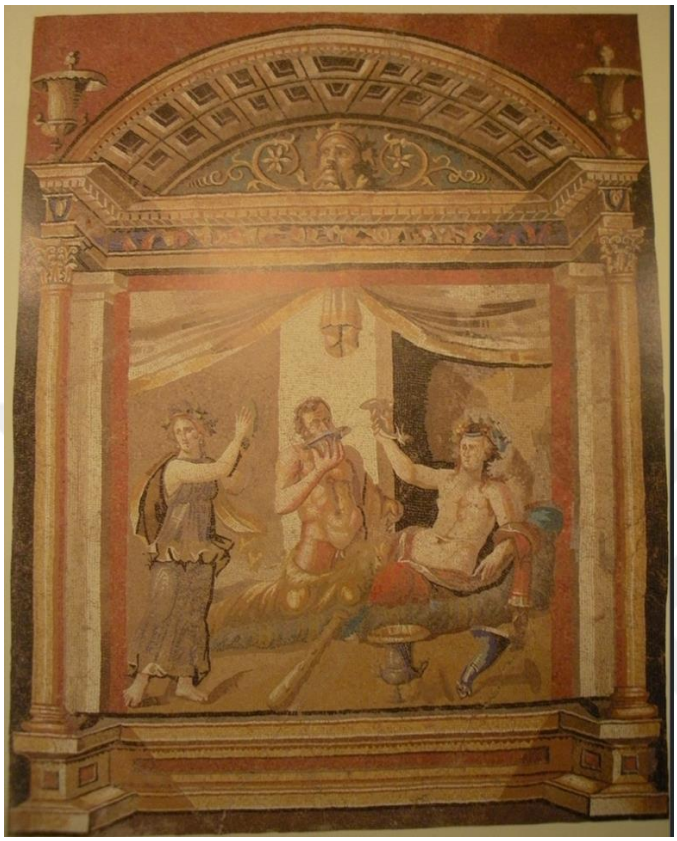
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, mavi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Ladon ve Psalis'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.188; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.57, fig.6, s.76, fig.9; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.198-200; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLIV a.

Kat.no.96

Resim 96: Herakles ile Dionysos Arasındaki İçki İçme Yarışması Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, İçki İçme Yarışması Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi tonları, pembe, bej, turuncu, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği İçki İçme Yarışması'nın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.134-135; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.164, fig.167; Kondelon, **The Arts of Antioch**, s.58, fig.50, s.91; Kondelon, **Antioch The Lost Ancient City**, s.55, fig.3; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.156-159; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXX.

Kat.no.97

Resim 97: Eros ve Psykhe Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, İçki İçme Yarışması Evi, Koridor

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Eros ve Psykhe'nin betimlendiği figürlü emblema ve gemometrik panelden meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.136-137; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.159-161; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXI b.

Kat.no.98

Resim 98: Mevsimler Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, İçki İçme Yarışması Evi, Koridor

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe tonları, bej

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği mevsimlerin betimlendiği 4 adet panelden meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.139-141; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.161-162; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXXII.

Kat.no.99

Resim 99: Takvim Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Takvim Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

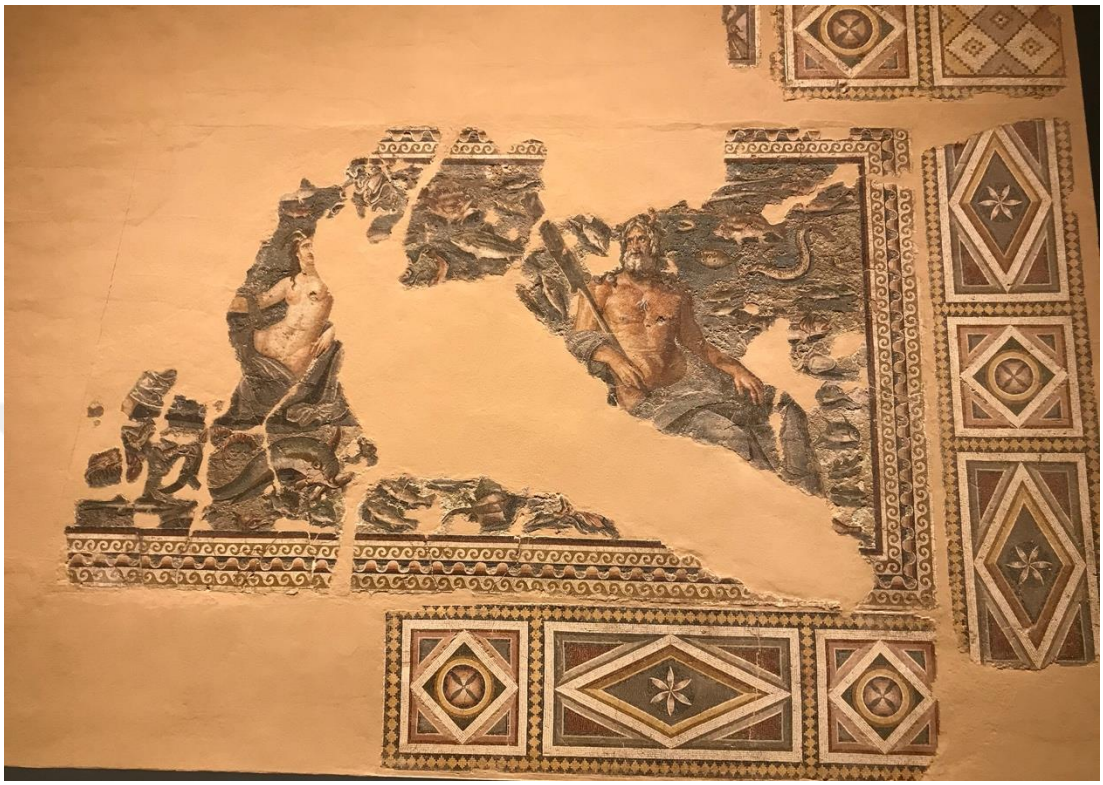
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Döşeme, bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği mevsimler ve ayların betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.61-62, pl.183-185; Lehmann, **The Dome of Heaven**, fig.13; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.36-38, s.37, fig.12; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.V b; Levi, **The Allegories of the Months in Classical Art**, s.251, fig.2-4; Webster, **The Labours of the Months**, pl.II, no.2.

Kat.no.100

Resim 100: Okeanos ve Tethys Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Takvim Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Beyaz, sarı tonları, mavi tonları, kırmızı, pembe, gri, yeşil, kahverengi

Tanım: 8.5 x 5.35 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı, cam ve pişmiş toprak tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Okenaos ve Tethys'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl.VIII; **Campbell**, **The Mosaics of Antioch,** s.60-61, pl.176-182; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.46-49; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.38-39, s.37, fig.12; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.VI.

Kat.no.101

Resim 101: Zenci Balıkçı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Takvim Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 2.yy

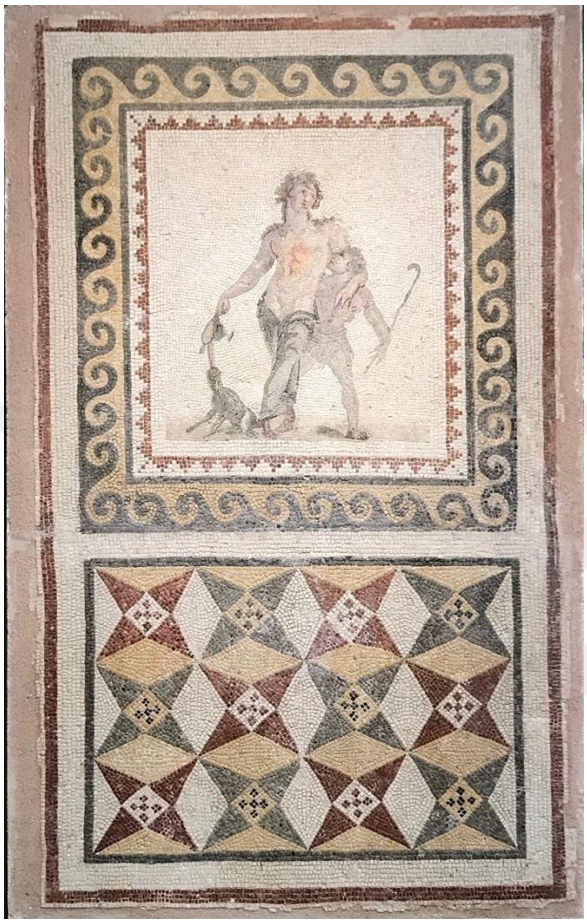
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Beyaz, siyah, sarı tonları, kahverengi tonları

Tanım: 8.5 x 5.35 m ölçülerinde, polykrom kireçtaşı, tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, iki yanda geometrik ve ortada bir adet zenci balıkçının betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.60, pl.174-175; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.44-45; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.39-40; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.VII a.

Kat.no.102

Resim 102: Sarhoş Dionysos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Sarhoş Dionysos Evi, Oda 5

Döşeme Tarihi: 2.yy

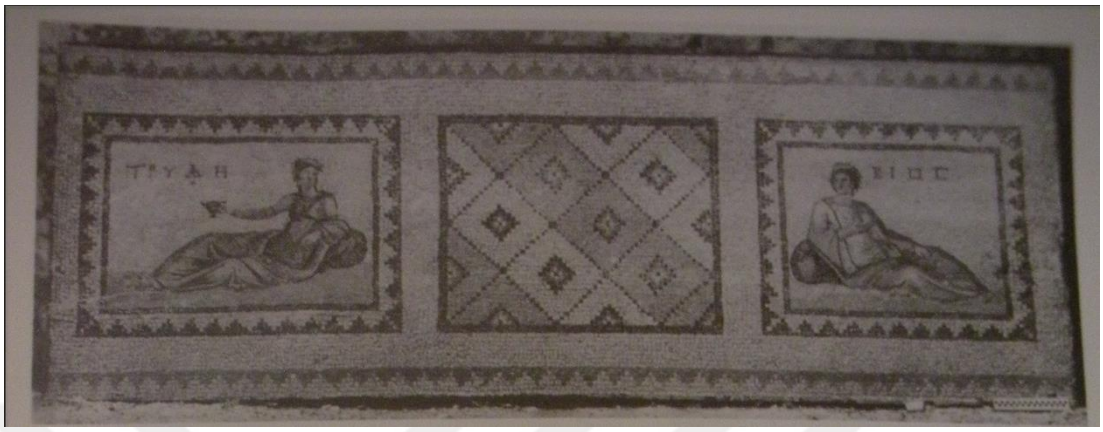
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kırmızı tonları, yeşil tonları, pembe tonları, mor

Tanım: 3 x 5 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı, tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği geometrik pano sarhoş Dionysos'un betimlendiği figürlü panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.63, pl.186-188; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.50-53; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.40, s.41, fig.13; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.VII b.

Kat.no.103

Resim 103: Tryphe ve Bios Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Sarhoş Dionysos Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy sonu-4.yy başı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, yeşil tonları, pembe, gri

Tanım: 1.20 x 3 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı, tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği iki yanda figürlü, ortada geometrik meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.64, pl.189-190; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.54-55; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.41, fig.13, s.224; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.LI a-c.

Kat.no.104

Resim 104: Balık Tutan Eros Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Sarhoş Dionysos Evi, Avlu

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, yeşil tonları, kırmızı-kahverengi, mavi

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, Balık tutan bir erosun betimlendiği figürlü panodan oluşmaktadır. Döeşmenin sağ bölümü günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.64, pl.191; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.224.

Kat.no.105

Resim 105: Triclinium Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kilikia Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi tonları, pembe tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, figüratif ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Kilikia personfikasyonunun betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.63-66; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.57, fig.21, s.57-58; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.IX b-d.

Kat.no.106

Resim 106: Narkissos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kırmızı Zemin Evi, Oda 6

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği iki yanda geometrik, ortada Narkissos'un betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.69; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.89, fig.34, s.88-89; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XIV b.

Kat.no.107

Resim 107: Kırmızı Zemin Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kırmızı Zemin Evi, Oda 1

Döşeme Tarihi: 2.yy

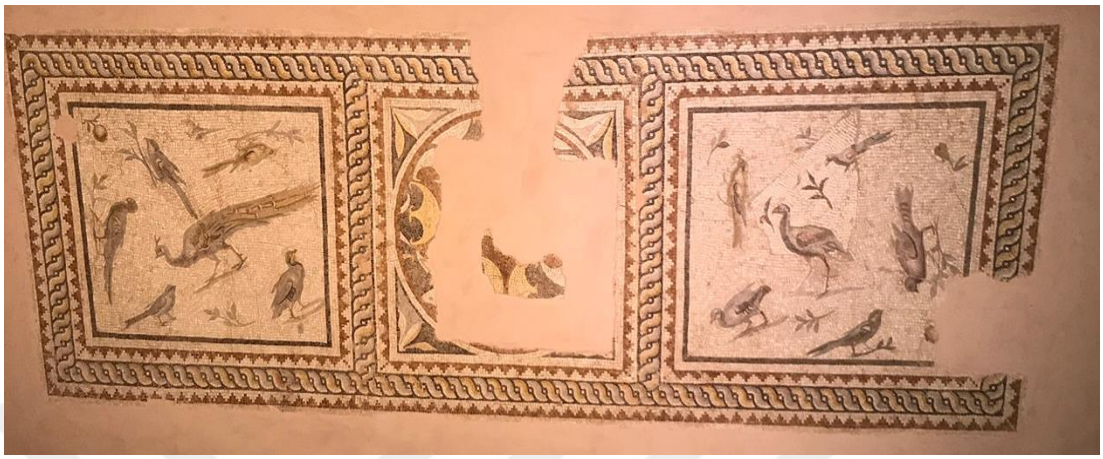
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, sarı tonları, pembe tonları, yeşil tonları, kahverengi tonları

Tanım: 5.70 x 5.80 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği dokuz figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.70-85; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.69, fig.28, s.69-87; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XII-XIII.

Kat.no.108

Resim 108: Kuşlar Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kırmızı Zemin Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 2.yy

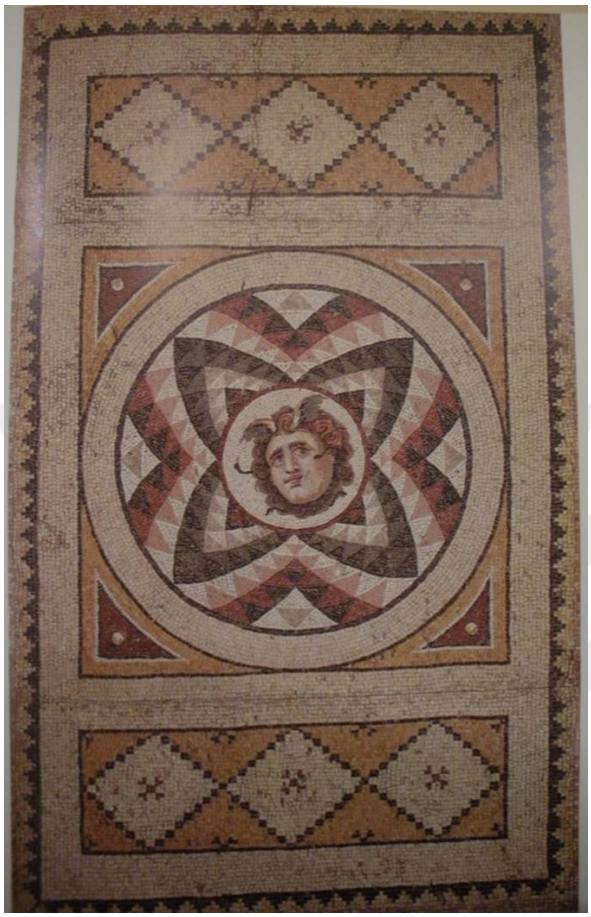
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, sarı tonları, pembe tonları, yeşil tonları, kahverengi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği iki yanda figürlü, ortada geometrik panelin bulunduğu orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin orta paneli günümüze ulamamıştır.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.86-87; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.87, fig.32, s.87-88.

Kat.no.109

Resim 109: Medusa Başı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kırmızı Zemin Evi, Oda 5

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, sarı tonları, pembe tonları, kahverengi tonları, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği iki yanda geometrik, ortada Medusa başının betimlendiği figürlü panelin bulunduğu orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.88-89; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.88; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XIV a.

Kat.no.110

Resim 110: Dionysiak Sahne Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Iphigenia Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy başı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, turuncu, mor tonları, gri tonları, mavi, kırmızı, sarı, kahverengi

Tanım: 1.30 x 1.30 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Dionysos'un betimlendiği figürlü panelin bulunduğu orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.55-56, pl.166; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.105; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.120; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXI.

Kat.no.111

Resim 111: Iphigenia Aulis'te Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Iphigenia Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy başı

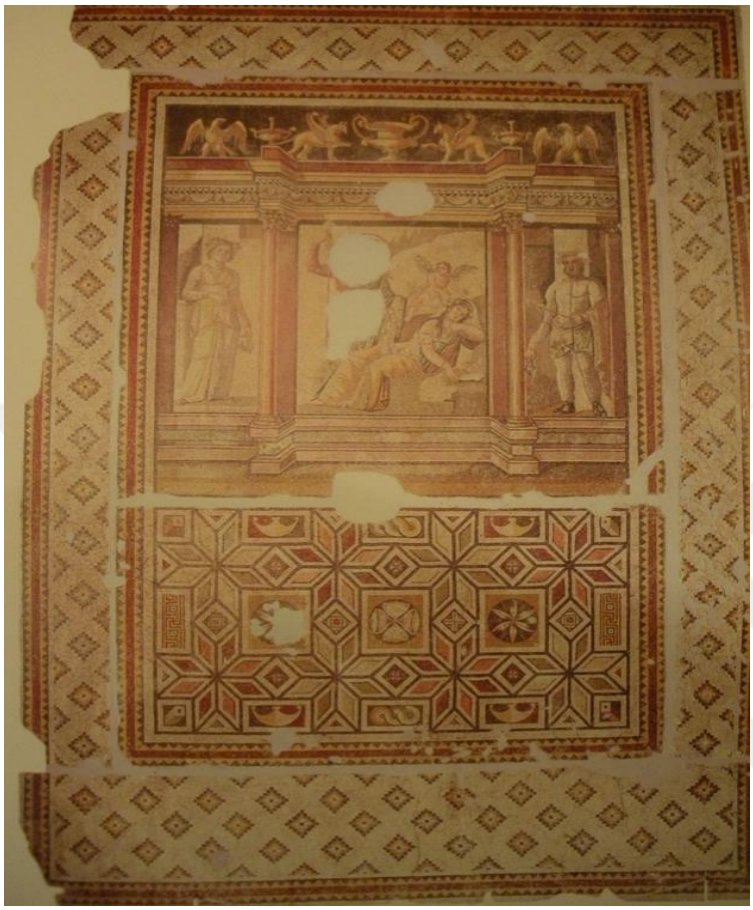
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, turuncu, mor tonları, gri tonları, mavi, kırmızı, sarı, kahverengi

Tanım: 1.95 x 1.50 m boyutlarında, polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Iphigenia'nın betimlendiği figürlü panelin bulunduğu orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.56, pl.167; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.106-107; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.120; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXI.

Kat.no.112

Resim 112: Dionysos ve Ariadne Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Dionysos ve Ariadne Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-sonu

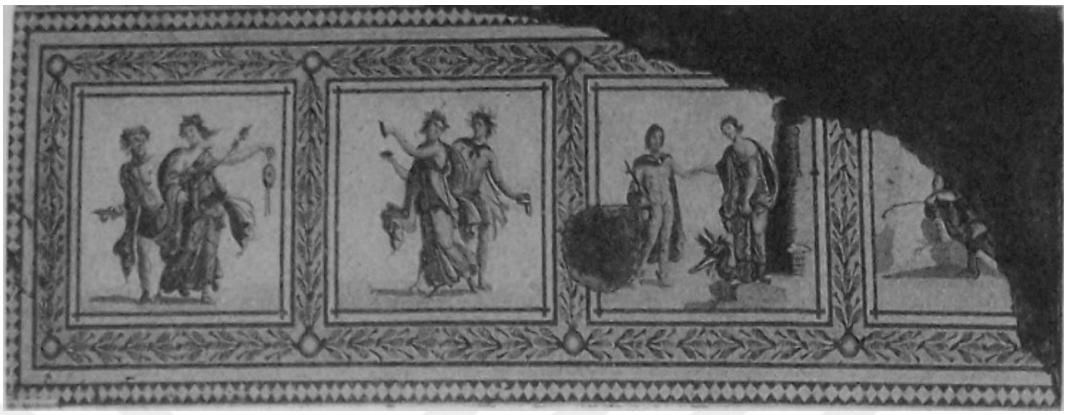
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, turuncu, kırmızı tonları, gri tonları, sarı tonları, kahverengi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği geometrik ve Dionysos ile Ariadne'nin betimlendiği figürlü panelin bulunduğu orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.124-128; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.142, s.143, fig.57; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXVIIa, XXVIII.

Kat.no.113

Resim 113: Perseus ve Andromeda Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Dionysos ve Ariadne Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy ortası-sonu

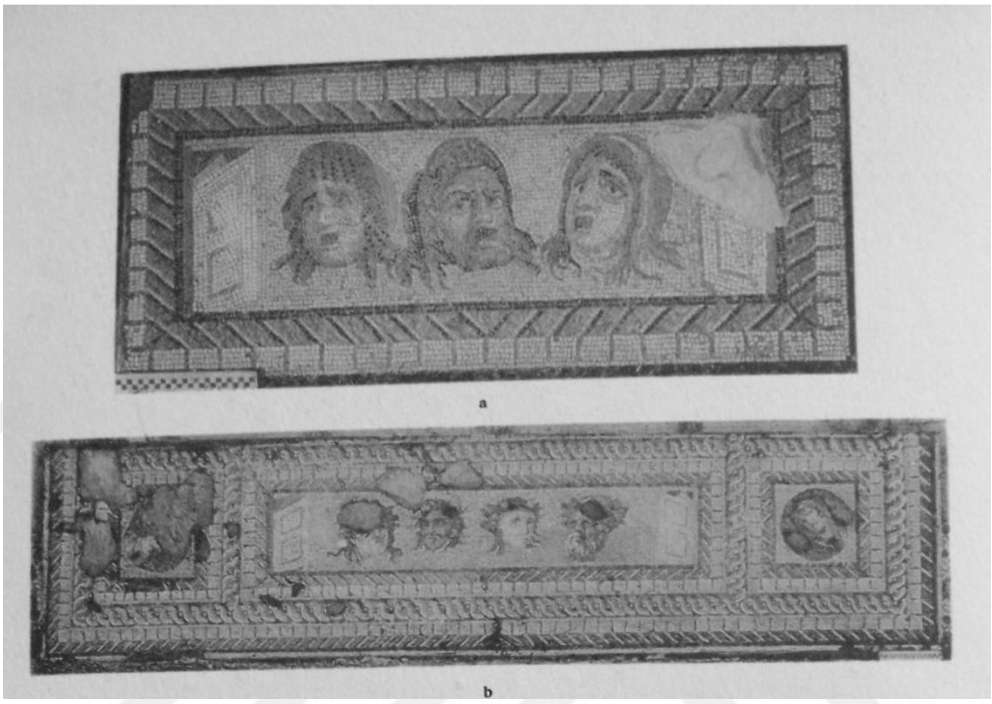
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, turuncu, kırmızı tonları, gri tonları, sarı tonları, kahverengi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik ve bitkisel motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği dört adet figürlü panonun betimlendiği orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin sol üst köşesi günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.129-133; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.150; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXIX b-c.

Kat.no.114

Resim 114: Dionysiak Sahne Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Dionysos'un Zaferi Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, gri

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü panellerden oluşan emblemadan meydana gelmektedir. Döşeme yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.91; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.93-99; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XVI a-b.

Kat.no.115

Resim 115: Dionysos'un Zaferi Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Dionysos'un Zaferi Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 2.yy

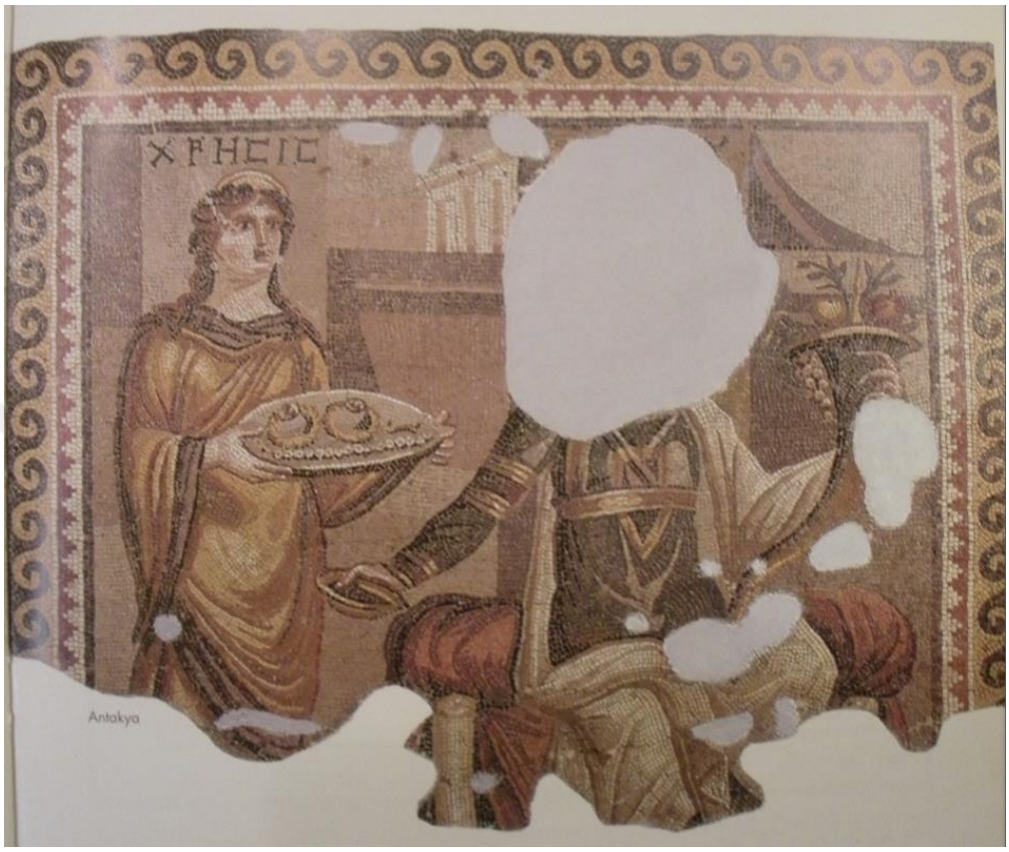
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, pembe tonları, bej, gri

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Dionysos'un Zaferi'inin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşeme yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.92-93; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.93-99; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XVI c.

Kat.no.116

Resim 116: Khresis Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Dionysos'un Zaferi Evi, Portiko

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, turuncu tonları, kırmızı tonları, kahverengi tonlRI, pembe tonları, bej, gri

Tanım: Polykrom kireçtaşı, mermer ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Khresis'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin alt ve orta bölümü tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.94-95; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.91-92.

Kat.no.117

Resim 117: Nehirler Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Portikolar Evi, Batı Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy

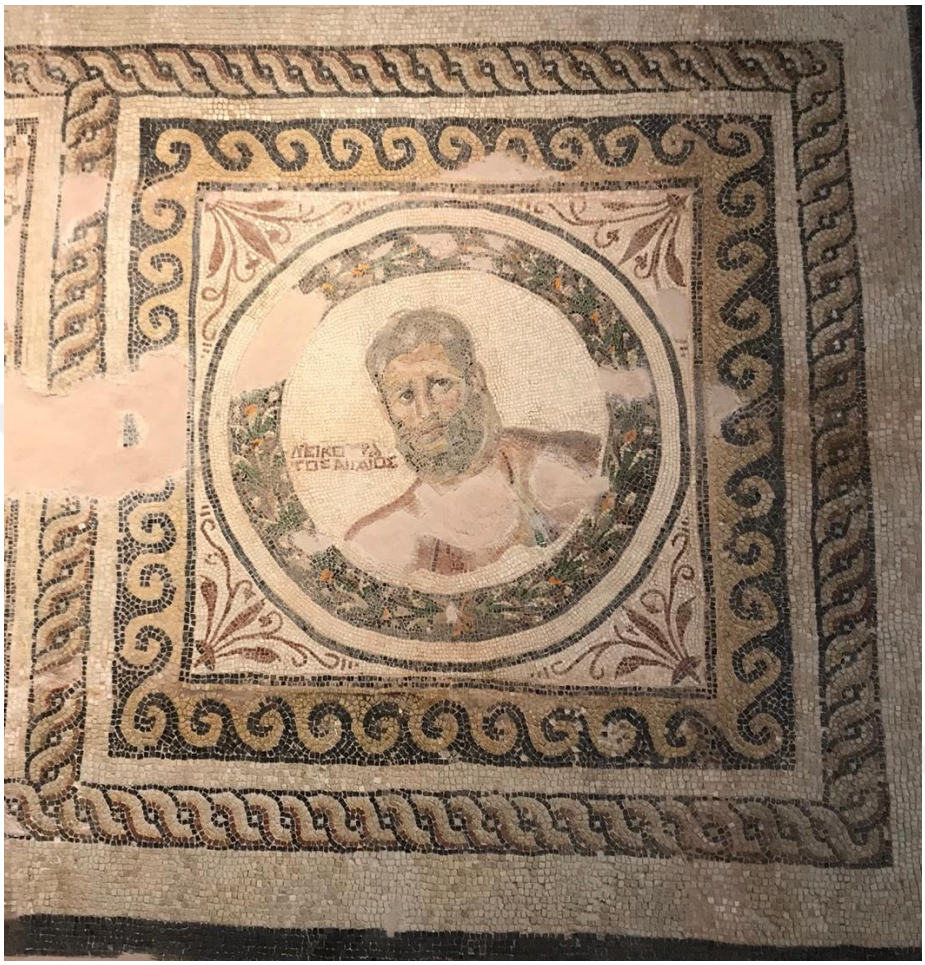
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, pembe tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği ve nehirlerin betimlendiği dört adet figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.97-101; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.109-110; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XVIII a-d.

Kat.no.118

Resim 118: Nikostratos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Portikolar Evi, Kuzey Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, kırmızı, pembe tonları, sar, yeşil tonları, kahverengi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.102; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.115-116; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XVIV.

Kat.no.119

Resim 119: Yılanları Öldüren Herakles Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kem Göz Evi, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 2.yy

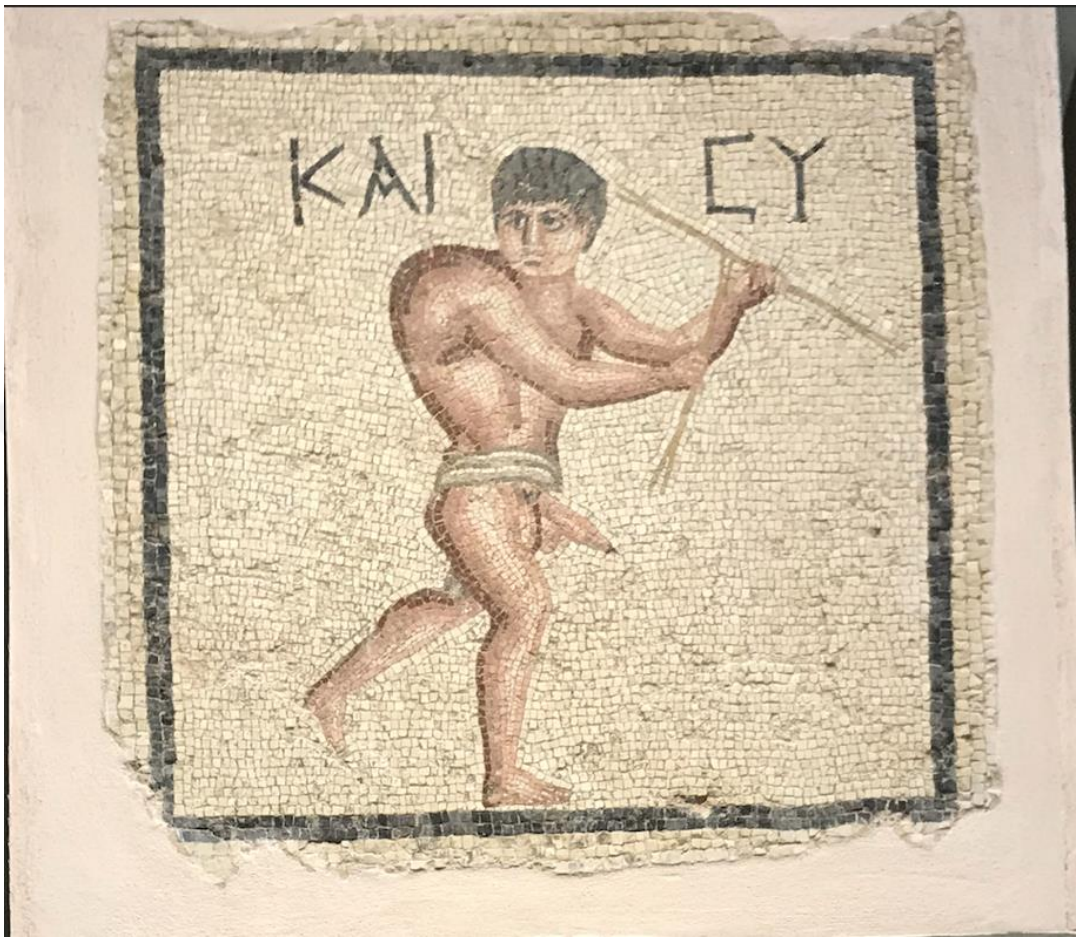
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kahverengi, pembe tonları, bej

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme düz bir bordürün çevrelediği, yılanları öldüren Herakles'in betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.32; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.32; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.IV b.

Kat.no.120

Resim 120: Şanslı Kambur Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kem Göz Evi, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 2.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kahverengi, pembe tonları, bej

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme düz bir bordürün çevrelediği, kambur bir cücenin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.34; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.32; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.IV a.

Kat.no.121

Resim 121: Kem Göz Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Kem Göz Evi, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 2.yy

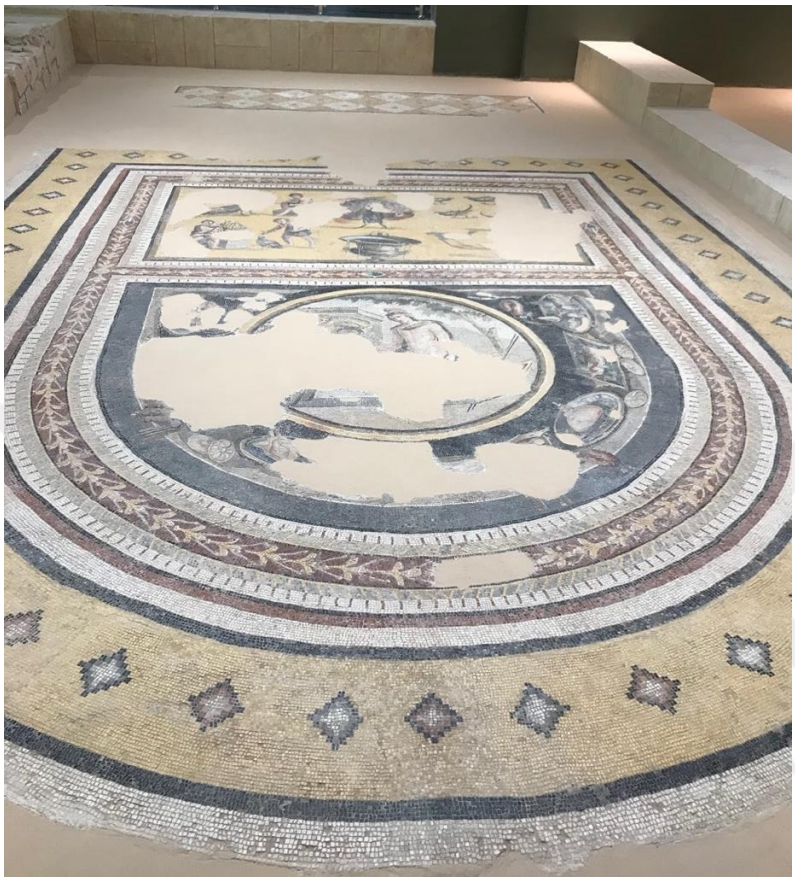
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı, kahverengi, pembe tonları, bej, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik motiflerin kullanıldığı bordürün çevrelediği, nazarın betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.36; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.33; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.IV c.

Kat.no.122

Resim 122: Apsidal Oda Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Büfe Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy

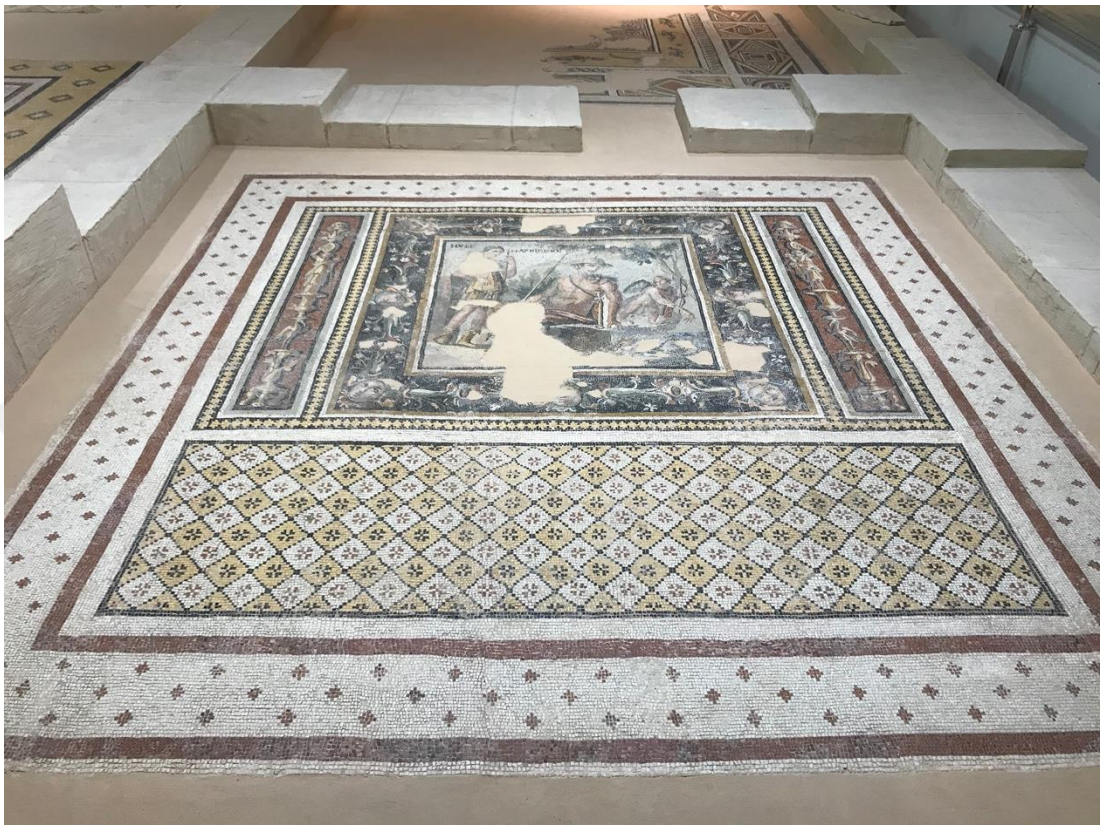
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Ganymedes'in betimlendiği figürlü emblema ve figürlü panelden meydana gelmektedir. Döşemenin orta bölümü yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.110-112; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.130-132; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXIII a-b, XXIV.

Kat.no.123

Resim 123: Narkissos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Büfe Evi, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, mavi tonları, yeşil tonları, kahverengi, pembe, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Narkissos'un betimlendiği figürlü emblema ve geometrik motifli ikinci panelden oluşan orta panodan meydana gelmektedir. Döşemenin orta bölümü yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.114-117; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.137; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XXIII c, CXLII b-c.

Kat.no. 124

Resim 124: Emblema ve Bordür Parçaları

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Büfe Evi, Batı Oda

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

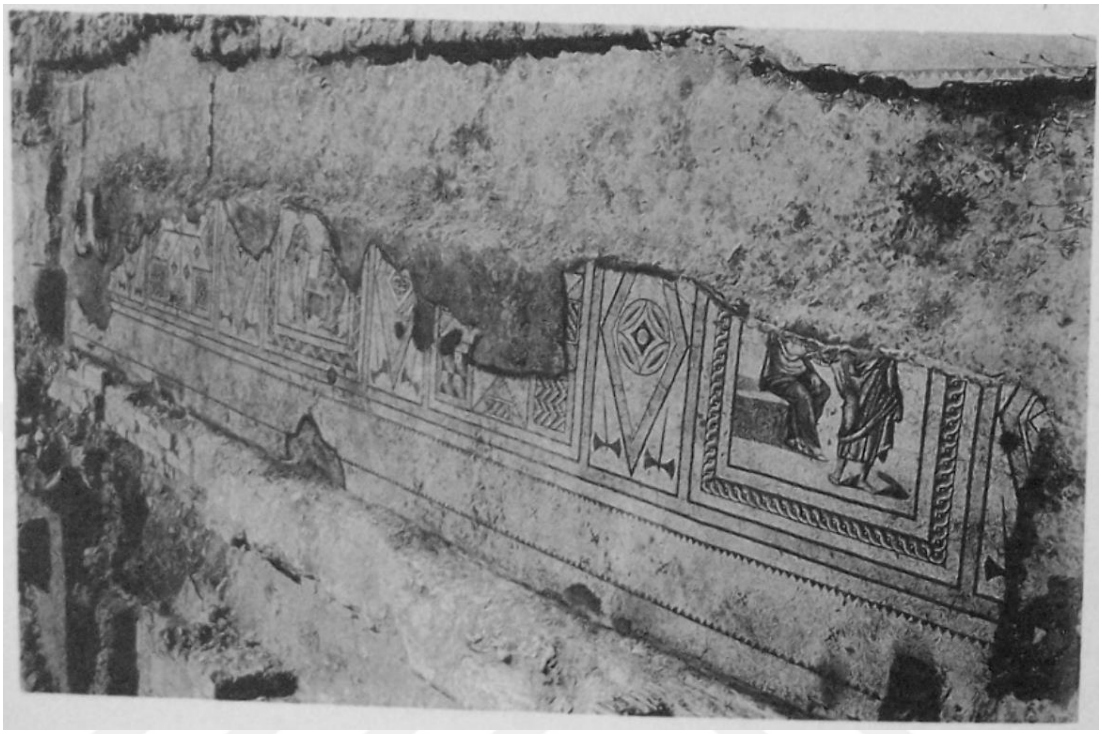
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, yeşil tonları, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği geometrik motifli emblemadan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.119; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.218-219; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVIII d.

Kat.no.125

Resim 125: Eğlenenler ve Heterae Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Büfe Evi, Güney Portiko

Döşeme Tarihi: 3.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü ve geometrik panolardan meydana gelmektedir. Döşemenin büyük bir bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.120-121; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.217; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl.XLVIII a-c.

Kat.no.126

Resim 126: Oda 1 Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Constantinianus Villası, Oda 1

Döşeme Tarihi: 4.yy

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları, yeşil tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik, bitkisel ve figüratif öğelerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü panolardan meydana gelmektedir. Döşeme, yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.201-221; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.164, s.165, fig.169-170; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.227-256, s.228, fig.86; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.II, pl LII-LXI.

Kat.no.127

Resim 127: Thiasos Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, E Hamamı, Oda 2

Döşeme Tarihi: 4.yy ortası

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, düz bir bandın kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü panolardan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.7-9, pl.7-21; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.222-224; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.236-373.

Kat.no.128

Resim 128: Hokkabazlar Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, E Hamamı, Vestibulum

Döşeme Tarihi: 4.yy ortası

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği hokkabazların betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.9-10, pl.7-21; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.225; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.273.

Kat.no.129

Resim 129: Mnemosyne Mezarı Döşemesi

Buluntu Yeri: Antiokheia epi Oronte, Mnemosyne Mezarı

Döşeme Tarihi: 4.yy ikinci yarısı

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi, bej, turuncu, gri tonları, mavi tonları

Tanım: Polykrom kireçtaşı ve cam tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği figürlü emblemadan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Campbell, **The Mosaics of Antioch,** s.77-78, pl.217-221; Cimok, **A Corpus Antioch Mosaics**, s.230-232; Levi, **Antioch Mosaic Pavements**, Vol.I, s.295.

Kat.no. 130

Resim 130: Geometrik Halı/ Kilim Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Triclinos Yapısı, Triclinium

Döşeme Tarihi: 1.yy

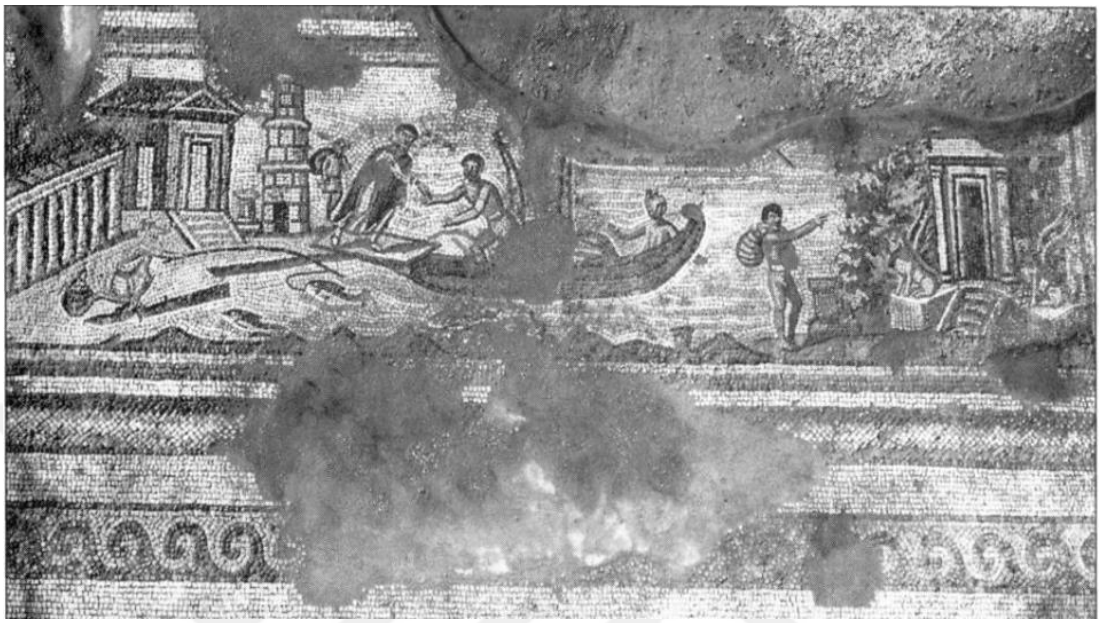
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, pembe/somon rengi, sarı, bej/kum rengi

Tanım: 10.80 x 9.20 m ölçülerinde polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme bant şeklinde bir bordürün çevrelediği geometrik motifli panolardan oluşmaktadır.

Yayınlar: Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient,** s.360-361, pl.I.1; Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl.V; Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie**, s.12-13.

Kat.no. 131

Resim 131: Tanrılar ve Bilgeler Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Triclinos Yapısı, Apsisli Oda

Döşeme Tarihi: 4.yy ikinci çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Turkuaz, beyaz, gri, yeşil tonları, kahverengi tonları, siyah, sarı tonları

Tanım: 12.06 x 9.94 m ölçülerinde polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme geometrik bir bordürün çevrelediği liman manzarasının betimlendiği figürlü orta panodan oluşmaktadır. Döşeme yer yer tahrip olmuştur.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie**, s.70-71; Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, s.177, s.181-183, pl XIV.2

Kat.no. 132

Resim 132: Yıl/Yaş ve Mevsimler Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Triclinos Yapısı, AW Odası Apsisi

Döşeme Tarihi: 4.yy üçüncü çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, yeşil, kırmızı, kahverengi tonları

Tanım: Polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme kendi içinde yarım daire şeklinde, geometrik motiflerin kullanıldığı alan ve kare biçimli geometrik kompozisyon içinde figürlü madalyonların bulunduğu alandan oluşmaktadır.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie**, s.72-75, Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, s.191, s.348, pl.XVI; Balty, **Mosaïque de Gê et des saisons à Apamée**, pl.XV.1, XVI,XVII,XVIII.2.

Kat.no. 133

Resim 133: Geometrik Dekor Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, V10 İnsulası, Triclinium

Döşeme Tarihi: 3.yy ikinci yarısı

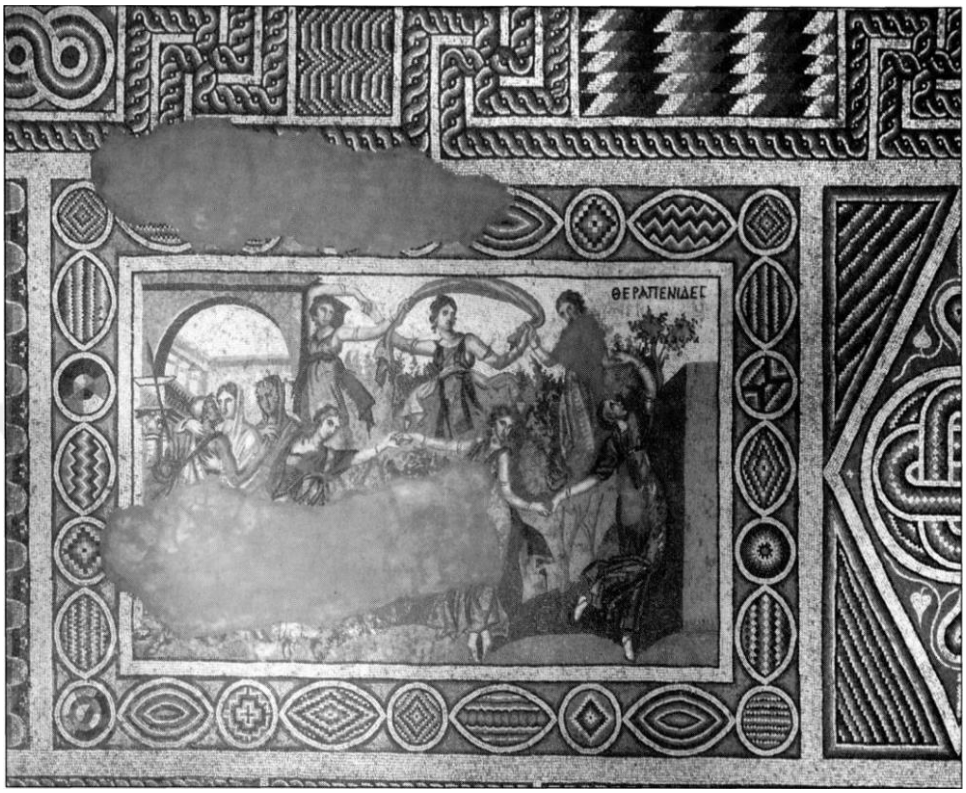
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: Geometrik bordürün çevrelediği geometrik ve figürlü emblemadan oluşan döşeme. Döşemenin figürlü alanından çok az bir bölüm günümüze ulaşmıştır.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie,** s.26-27, Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient**, s.41,s.335, pl.III.1; Balty, **La Mosaique Antique au Proche-Orient-Tétrarchie,** pl .XXXVI, XXXVII, XXXVIII.1.

Kat.no. 134

Resim 134: Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşü Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Katedralin altında yer alan pagan yapı

Döşeme Tarihi:4.yy üçüncü çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, turuncu, gri, kırmızı tonları

Tanım: 2.34 x 1.39 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, çeşitli geometrik motiflerin kullanıldığı bir bordürün çevrelediği Odysseus ve Therapsidlerin Dönüşünün betimlendiği figürlü emblemadan oluşmaktadır.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie,** s.76-77; Balty, **Nouvelles mosaïques païennes et groupe épiscopal dit « cathédrale de l'Est » à Apamée de Syrie**, s.105, fig.1; Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, s.380, pl.XLVIII.1; Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.169, fig.175.

Kat.no. 135

Resim 135: Nereidlerin Yargısı Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Katedralin altında yer alan pagan yapı

Döşeme Tarihi:4.yy üçüncü çeyreği

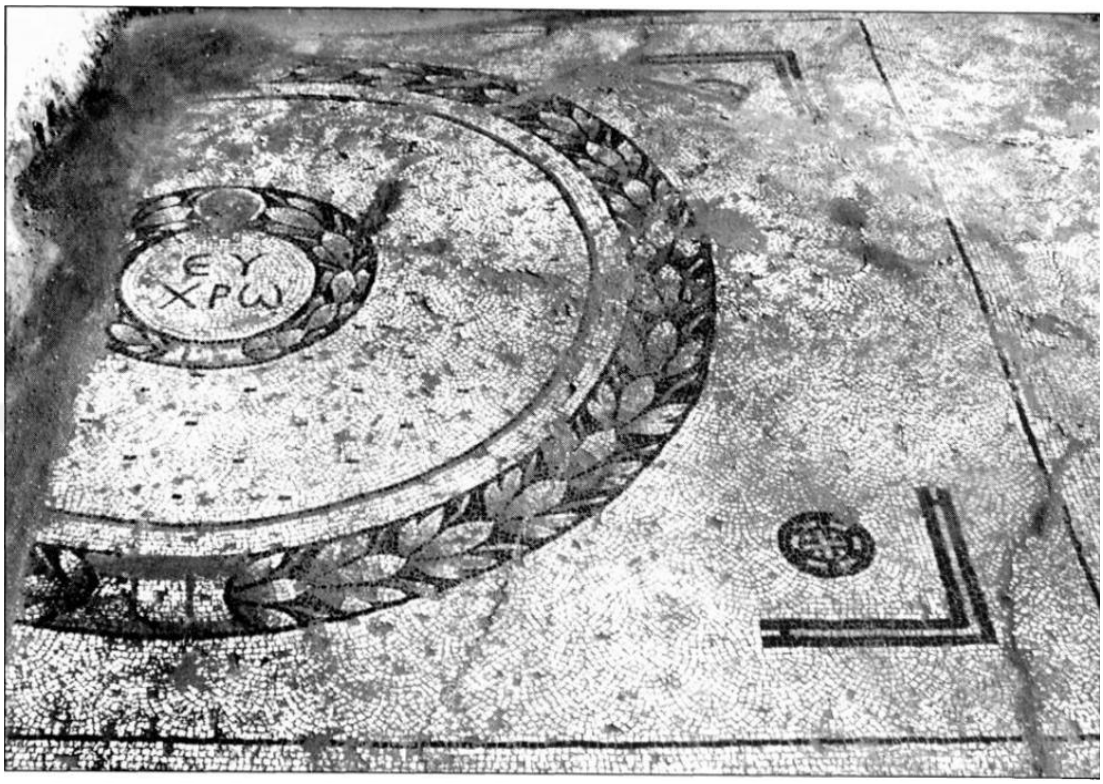
Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum, Opus Vermiculatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz, sarı tonları, kırmızı tonları, kahverengi tonları, yeşil tonları, pembe tonları, gri

Tanım: 7.69 x 1.56 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme, geometrik bordürün çevrelediği Nereidlerin Yargısının betimlendiği figürlü emblemadan oluşmaktadır.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie,** s.82-87; Balty, **Nouvelles mosaïques païennes et groupe épiscopal dit « cathédrale de l'Est » à Apamée de Syrie**, s.113-121, fig.5-11;Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, s.269-270, s.270, fig.3, s.381,pl.XLIX, s.382, pl.L.1,s.383, pl.LI.1;Dunbabin, **Mosaics of the Greek and Roman World**, s.169.

Kat.no. 136

Resim 136: Taç Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Katedralin altında yer alan pagan yapı

Döşeme Tarihi:4.yy üçüncü çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri: Siyah, beyaz

Tanım: 1.52 x 1.40 m ölçülerinde, bikrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme bazemesiz alanın merkezinde, içinde yazıt yer alan bitkisel öğelerle çevrili bir madayonun yer aldığı orta panodan meydana gelmektedir.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie,** s.88-89; Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, s.270-271, s.382, pl.L.2.

Kat.no. 137

Resim 137: Sokrates ve Bilgeler Döşemesi

Buluntu Yeri: Apamea epi Orontou, Katedralin altında yer alan pagan yapı

Döşeme Tarihi: 4.yy üçüncü çeyreği

Döşeme Tekniği: Opus Tessellatum

Tessera Renkleri:-

Tanım: 2.62 x 1.30 m boyutlarında, polykrom tesseralar kullanılarak oluşturulmuş döşeme. Döşeme, bitkisel bir bordürle çevrili Sokrates ve bilgelerin betimlendiği figürlü emblemadan meydana gelmiştir. Döşemenin orta-alt bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Yayınlar: Balty, **Mosaiques Antiques De Syrie**, s.78-81; Balty, **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, pl.XLVIII.2; Balty, **Nouvelles mosaïques païennes et groupe épiscopal dit « cathédrale de l'Est » à Apamée de Syrie**, s.107, fig.2, s.111, fig.3-4.

BİBLİYOGRAFYA

1.ANTİK KAYNAKLAR

Cato : **On Agriculture,** Çev. W. D. Hooper, Harrison Boyd Ash, Loeb Classical Library 283. Cambridge, Harvard University Press, 1934.

Cicero : **On the Orator**,. Çev. E. W. Sutton, H. Rackham. Loeb Classical Library 348. Cambridge, Harvard University Press, 1942.

Columella : **De Re Rustica,** On Agriculture, Çev. H. Boyd Ash. Loeb Classical Library 361. Harvard University Press, 1941.

Herodotos : **Tarih,** Çev. F. Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2017.

Hesiodos : **Theogonia,** Hesiodos Eseri ve Kaynakları, Çev. A. Erhat, S.Eyüpoğlu, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1977.

Hierokles Byzantinus : **Synekdemos**, Hieroclis Synecdemus: accedunt fragmenta apud Constantinum Porphyrogennetum servata et nomina urbium mutata, Ed. A.Burckhardt, Lipsiae, B.G.Teubneri, 1893.

Ioannis Malalas : **Chronographia,** Ed. L. A. Dindorf, Bonnae, Impensis Ed. Weberi, 1831.

Livius Andronicus : **Odyysia,** Odyssey, Çev. E. H. Warmington, Loeb Classical Library 314, Cambridge, Harvard University Press, 1936.

Lucian : **Verae Historiae,** Çev. A. M. Harmon, Loeb Classical Library 14, Cambridge, Harvard University Press, 1913.

Lucius Annaeus Florus : **Epitome of Roman History**, Çev. E. S. Forster, Loeb Classical Library 231, Cambridge, Harvard University Press, 1929.

Marcus Annaeus Lucanus : **Pharsalia**, Ed. E. Ridley, London, Longmans, Green & Co., 1905.

Oppian : **Halieutica or Fishing**, Çev. A. W. Mair, Loeb Classical Library 219, Cambridge, Harvard University Press, 1928.

Palladius : **The Fourteen Books of Palladius Rutilius Taurus Aemilianus, on Agriculture**, Çev. T. Owen, London J.White, 1807.

Plinius : **Naturalis Historia,** Natural History, Çev. D.E.Eichholz, Loeb Classical Library 419, Cambridge, Harvard University Press, 1962.

Pomponius Mela : **Chorographia**, Çev. A. Silberman, Paris, Les Belles Lettres, 1988.

Pseudo Skylaks : **Periplous,** Pseudo-Skylax's Periplous: The Circumnavigation of the Inhabited World, Çev. G. Shipley, Liverpool, Liverpool University Press, 2012.

Ptolemaios : **Geography**, Çev. J. L. Berggren, Alexander Jones, Princeton, Princeton University Press, 2000.

Seneca : **Epistles,** Çev. R. M. Gummere, Loeb Classical Library 76, Cambridge, Harvard University Press, 1920.

Sidonius Apollinaris : **Carmina**, Ed. W .B. Anderson, London, Harvard University Press, 1936.

Statius : **Silvae,** Çev. D. R. Shackleton Bailey. Yay. haz. Christopher A. Parrott, Loeb Classical Library 206, Cambridge, Harvard University Press, 2015.

Stephanos Byzantios : **Ethnika,** Ethnicorvm "quae svpersvnt", Çev. A. Meineke, G. Reimeri, Berolini, 1849.

Strabon : **Geographika,** Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap: XII-XIII-XIV, Çev. A. Pekman, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2015.

Suetonius : **Divus Iulius**, Ed. J. E. Reed, Alexander Thomson, Philadelphia, Gebbie & Co., 1889.

Tacitus : **Annales**, Annals, Çev.J. Jackson, Loeb Classical Library 312, Cambridge, Harvard University Press, 1937.

Vitruvius : **Mimarlık Üzerine**, Çev. Ç. Dürüşken, İstanbul, Alfa Yayınları, 2017.

2.MODERN KAYNAKLAR

Abbasoğlu, H.	:	Perge 2003, **ANMED,** 2004, s.45-48.
Abbasoğlu, H.	:	"Pamphylia'nın Yüce Kenti: Perge", **Toplumsal Tarih**, 125, 2004, s.88-91.
Abbasoğlu, H.	:	2004 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları, **ANMED 3,** 2005, s.67-71.
Abbasoğlu, H.	:	Perge 2006, **ANMED 5,** 2007, s.54-58.
Abbasoğlu, H.	:	**Perge 2007, ANMED 6**, 2008, s.58–62.
Abbasoğlu, H.	:	Perge 2008**, ANMED 7**, 2009, s.61–69.
Abbasoğlu, H., A. Özdizbay	:	"Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları 2007 Yılı Raporu", **KST 30/2**, 2009, s. 483-502.
Adıbelli, Işık A.	:	"Tarsus Roma Hamamı Geç Antik Opus Sectile Döşemesi" **JMR**, 13, 2020 s.51-71.
AJA	:	**American Journal of Archaeology**
AKMED	:	**Suna ve İnan Kıraç Akdeniz Araştırmaları Merkezi**
Alberti, L., v.d. (Ed.)	:	**Illustrated Glossary Technician Training for the Maintenance of In Situ Mosaics**, Tunis, Getty Conservation Institute/Institut National du Patrimoine, 2013.s
Altay, Hâdi M.	:	"Anavarza Mozayikleri Hakkında Ön Rapor", **TAD**, 15-2, 1968, s.49-54.
Arslan, N., C. Bakan	:	"Assos Mozaikleri," **JMR**, 5, 2012, 1-11.
Atik, N.	:	**Die Keramik Aus Den Südthermen Von Perge,** IstMitt Beiheft 30, Tübingen, E Wasmutth,1995.

Balıkçı, B. : "Faun Evi Taban Döşemeleri," Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi), İzmir, 2007.

Balıkçı, B. : "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesi'ndeki Mozaiklerde Personifikasyon", Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2020.

Balmelle, C. v.d. : **Le décor géometriqué de la mosaïque romanie. Répertoire graphique et descriptif des compositions linéaires et isotropes,** Paris, Picard, 1985.

Balmelle, C. v.d. : **Le décor géometriqué de la mosaïque romanie. II,. Répertoire graphique et descriptif des décors céntrés,** Paris, Picard, 2002.

Balty, J. : "Nouvelles mosaïques païennes et groupe épiscopal dit « cathédrale de l'Est » à Apamée de Syrie," **Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 116e année**, 1,1972. S.103-127.

Balty, J. : "Mosaïque de Gê et des saisons à Apamée", **Tome 50 fascicule 3-4**, 1973, s.311-347.

Balty, J. : **Mosaiques Antiques De Syrie,** Bruxelles,1977.

Balty, J. : **La Mosai'que Antique au Proche-Orient**, Berlin, ANRW 12.2, 1981.

Balty, J. : **La mosaique antique au Proche-Orient Chronologie**, Vol 140, Paris, Annales Littéraires de l'Université de Besancon, 1995

Becker, L., C. Kondelon : **The Arts of Antioch: Art Historical and Scientific Approaches to Roman Mosaics and a Catalogue of the Worcester Art Museum Antioch Collection**, Princeton, Princeton University Press, 2005.

Bingöl, O. : **Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei**, Mainz, Philipp von Zabern, 1997.

Bingöl, O. : **Arkeolojik Mimaride Resim**, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2005.

Birgit, T. : **Delos, Carthage, Amphurias: The Housing of Three Mediterranean Trading Centres**, Rome, L'erma Di Bretschneıder, 2005.

Blake, Marion, E. : "The Pavements of the Roman Buildings of the Republic and Early Empire," **Memoirs of the American Academy in Rome**, 8, 1930, s.7-159.

Boschetti, C. : "Vitreous Materials in Early Mosaics in Italy: Faience, Egyptian Blue, and Glass," **Journal of Glass Studies**, 53, 201,s.59-91.

Bruneau, P. : "Les Mosaïstes Antıques Avaıent-Ils Des Cahıers de Modèles ?", **Revue Archéologique,** 2, 1984, s.241-272.

Bruneau, P. : "Philologie mosaïstique", **Journal des Savants,** 1988, s.3-73.

Burford, A. : **Craftsmen in Greek and Roman Society**, New York, Cornell University Press, 1972.

Campbell, S. : "A Hellenistic Mosaic in Erythrae", **Anatolia**, 17,1973, s.207-209.

Campbell, S. : "Roman Mosaic Workshops in Turkey", **AJA**, 83,3, 1979, s. 287-292.

Campbell, S. : **The Mosaic of Antioch,** Toronto-Ontario Pontificial Institute of Medieval Studies, 1988.

Campbell, S. : **The Mosaics of Aphrodisias in Caria**, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies. 1991.

Campbell, S. : **The Mosaics of Anemurium,** Toronto, Pontifical Institute of Medieval Studies, 1998.

Can, B. : "Geometric Mosaics from the Courtyard of the Great Bath at Antiochia ad Cragum in Western Rough Cilica", **JMR,** 10, 2017a, s.83-100.

Can, B. : "Syedra ve Teritoryumu", **Barış Salman Anı Kitabı,** Ed. Işık A. Adıbelli, Gülçün İlgezdi Bertram v.d., İstanbul, Ege Yayınları, 2017b, s.37-52.

Cimok, C. : **A Corpus Antioch Mosaics**, İstanbul, A Turizm Yayınları, 2000.

Clarke. J., R. : **The Houses of Roman Italy, 100 B.C. - A.D. 250: Ritual, Space and Decoration**, California, University of California Press 1991.

Demir, F. : Anazarbos Mozaikleri Üzerine Notlar, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 30,1, 2021,s.175-182.

Demiriz, Y. : **Örgülü Bizans Döşeme Mozaikleri**, İstanbul, Yorum Yayıncılık, 2002.

Dodge, H. : "Decorative Stones for Architecture in the Roman Empire," **Oxford Journal of Archaeology**, 7, 1, 1988, s.65-80.

Donderer, M. : **Die Mosaizisten der Antike und ihre wirtschaftliche und soziale Stellung**, Eine Quellenstudie, Erlangen, Erlanger Forschungen Reihe A 48, 1989.

Downey, G. : **A History of Antioch in Syria**, Princeton, Princeton University Press, 1961.

Dunbabin, Katherine, M., D. : "Technique and Materials of Hellenistic Mosaics," **AJA**, 83, 3, 1979, s.265-277.

Dunbabin, Katherine, M., D. : **Mosaics of The Greek and Roman World**, Cambridge, Cambridge University Press,1999.

Dunbabin, Katherine, M.,D., v.d. : "The Man Who Came Late to Dinner. A Sundial, a Raven, and a Missed Dinner Party on a Mosaic at Tarsus",**JRA**,32, 2019, s.329-358.

Erarslan, Ş. : Tethys and Thalassa in Mosaic Art, **Art-Sanat,** 4/15, 2015, s.1-13.

Erdek, Ş. : "Perge Mozaiklerinin Korunması, Sergilenmesi ve Bakımı: Yöntem Önerileri," İstanbul Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yükseklisans Tezi), İstanbul, 2012.

Erol, Ayşe, F. : "Opus Musivum Tekniği," **III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri 8-10**

Haziran 2006, Ed.Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi, Bursa, 2007, s.93-100.

Erten, E. : "Olba 2015 Kazılarından Yeni Bir Buluntu; Roma Mozaiği",**Seleucia,** 6, 2016, s.61-91.

Erten, E., v.d. : "Olba Kazıları-2015 Dönemi Çalışmaları",**KST 38/2,** 2017, s.1-17.

Fabricotti, E. : **Una Tethys Venosina,** in Atti e Memorie della Società Magna Grecia, N.S. XV-XVII, 1974-76, s.207-216.

Goldman, H. : "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1937," **AJA,** 42,1, 1938, s.30-54.

Güzel, S. : "Syedra Tarihi ve Sikkeleri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018

Hellenkemper, H. : Kilikien und Isaurien, **TIB 5,** Ed.:H. Hunger, Viyana, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1990.

Işıklıkaya, Işıl, R. : "Perge Mozaikleri Macellum, Güney Hamam ve Geç Dönem Meydanı Doğu Portiği", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010.

Işıklıkaya-Laubsher, Işıl, R. **"Mosaics in Perge: Preliminary Report on the Mosaics of the Macellum"**, 11TH INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON ANCIENT MOSAICS (XI. Colloquium of AIEMA),Ed. Mustafa Şahin, İstanbul , Ege Yayınları,2011.

Işıklıkaya-Laubsher, Işıl, R. **Mosaics Decorating The Southern Baths in Perge**, XII COLLOQUIO AIEMA, 2012, s.249-257.

Işıklıkaya-Laubsher, Işıl, R. "Perge Mozaik Atölyeleri ve Akdeniz Havzası Mozaik Ekolleri İçerisindeki Yeri", **Adalya**, XIX, 2016, s.169-227.

İnan, J. : "Pamphylia Seleukeia'sı Kazısı 1979 Çalışmaları", **KST 2,** 1980, s.11-14.

İnan, J. : "Perge Kazısı 1983 Çalışmaları", **BELLETTEN,** 49,193, 1985, s.169-172.

İnan, J. : **Perge Kazısı 1984 Çalışmaları, KST 7,** 1985, s.397-420.

İnan, J. : **Toroslarda Bir Antik Kent: Lyrbe?- Seleukeia**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998.

JMR : **Journal of Mosaic Research**

Jobst, W. : "West Meets East: Roman Mosaics of Ionia," **JMR**, 10, 2017, s.213-222.

Joyce, H. : "Form, Function and Technique in the Pavements of Delos and Pompeii," **AJA**, 83, 3, 1979, s.253-263.

Kadıoğlu, M. : "Ankyra-Ulus Opus Sectileleri," **TAD,** XXXI, 1997, s.351-382.

Kaplan, A. : "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Kilikia Pedias (Çukurova) Yerleşimleri",Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2015.

Kaplan, Z., v.d. : "Roma Dönemi Döşeme Mozaiklerinin Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri," **Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu**, 2017, s.237-245.

Karamut, İ. : "1994 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme Çalışmaları", **MKKS VI**, 1995, s.77-90.

Karamut, İ. : "1995 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme ve Kurtarma Kazısı Çalışmaları", **MKKS VII,** 1996**,** s.49-56.

Keskil, S. : "Tarsus Mozayiği ve Özellikleri", **TAD,** 26, 1966, s.67-72.

Kondelon, C. : **Domestic and Divine: Roman Mosaics in the House of Dionysos**, New York, Cornell University Press, 1995.

Kondelon, C. : **Antioch the Lost Ancient City**, Ed. C.Kondelon, Princeton, Princeton University Press, 2000,

KST : **Kazı Sonuçları Toplantısı**

LDG : **Le Décor Géométrique**

Lehmann, K. : "The Dome of Heaven", **Art Bulletin**, 27, 1945, s.1-27.

Levi, D. : "The Allegories of the Months in Classical Art", **Art Bulletin**, 23, 1941, s.251-291.

Levi, D. : **Antioch Mosaic Pavement Vol I-II,** Princeton, Princeton University Press, 1947.

Ling, R. : **Roman Painting**, Cambrigde, Cambridge University Press, 1991.

Makaronas, Ch. J. : "Pella: Capital of Ancient Macedonia," **Scientific American**, 215, 6, 1966, s.98-105.

Matney, T., L. Rainville : "Seventh Preliminary Report on Excavations at Ziyarettepe (Diyarbakır Province) 2003 Season" **KST**, 26, 1, 2004, s.63-74.

Mitchell, S. : "Archaeology in Asia Minor 1990-98", **The Society for the Promotion of Hellenic Studies**, 45, 1998-1999, s.125-192.

MKKS : **Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu**

Moore, Richard, E., M. : "A Newly Observed Stratum in Roman Floor Mosaics," **AJA**, 72, 1, 1968, s.57-68.

Müller, V. : "The Origin of Mosaic", **Journal of the American Oriental Society**, 59, 2, 1939, s.247-250.

Neira, L. : "Unique Representation of a Mosaics Craftsman in a Roman Pavement from the Ancient Province *Syria*", **JMR**, 5, 2012, s.103-113.

Ödekan, A. : "Mozaik," **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,** 2, Ed. A.Gevgilili, vd., 1997, 1300-1302.

Özdizbay, A. : "Perge Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul, 2001.

Özdizbay, A. : "Perge'nin MS 1.-2.Yüzyıllardaki Gelişimi", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2008.

Özgüç, N. : "1985 Yılında Yapılmış Olan Samsat Kazılarının Sonuçları", **KST** 8, 1987, s.297-304.

Pekman, A. : **Perge Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları,1989.

Phillips Jr., Kyle, M. : "Subject and Technique in Hellenistic-Roman Mosaics: A Ganymede Mosaic from Sicily," **The Art Bulletin**, 42, 4, 1960, s.243-262.

Raynaud, Marie, P. : "Quelques remarques à propos de l'étude des sols *in situ*", **JMR**, 1-2, 2008, s.83-101.

Robertson, M. : "Greek Mosaics," **The Journal of Hellenic Studies**, 85, 1965, 72-89.

Robertson, M. : "Early Greek Mosaics", **Studies in the History of Art**, 10, 1982, s.240-249.

Russell , J. : "Restoration, Conservation, and Excavation at the Necropolis of Anemurium, Turkey, 1974-75", **Journal of Field Archaeology,** 4,1, 1977, s.45-62.

Salman, B., H. Göncü : Smyrna Bouleuterion'u Orkestrası Opus Sectile Döşemesi", **Arkeoloji ve Sanat Dergisi**, Mayıs-Ağustos/140, 2012, s.123-133.

Salzmann, D. : **Undersuchungen zu den Antikten KieselMosaiken**, Berlin, Gebr.Mann.Varlag, 1982.

Sayın, E. : "Kibyra Antik Kentinden Opus Spicatum Döşemeler," Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Bursa, 2015.

Sayın, E. : "Kibyra Kenti Agora I.Teras Caddesi'nde Yer Alan Zemin Döşemelerinin Koruma ve Onarım Çalışmaları," Ed.Mehmet Evsile, İbrahim Serbestoğlu, v.d., **Sosyal**

Bilimlerde Güncel Akademik Çalışmalar 2018, 2018, 3, s.99-116.

Schefold, K. : **Die Bildnisse der Antiken Dichter, Redner und Denker**, Basel, Schwabe Verlagsgruppe AG Schwabe Verlag, 1997.

Scheibelreiter, V. : "Ein mythologisches Mosaik aus Syedra/Nauloi", **Anzeiger der Philosophisch Historischen Klasse**, 1, 138, 2003, s.183-202.

Scheibelreiter, V. : "Mosaics in Roman and Late Antique Western Asia Minor" **III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri 8-10 Haziran 2006**, Ed.Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi Mozaik Araştırmaları Merkezi, Bursa, 2007, s. 63-77.

Schneider, Eugenia E. : "1999 Excavations and Research at Eleiussa Sebaste", **KST 22**, 2000, s.241-254.

Schneider, Eugenia E. : "Excavation and Research at Elaiussa Sebaste: The 2002 Campaign", **KST 25**, 2003, s.303-316.

Sear, Frank, B. : **Roman Wall and Vault Mosaics**, Heidelberg, Mitteilungen des deutschen Archaeologischen Instituts Römische Abteilung Ergaenzungsheft, 23, 1977.

Smirniou, M., G. Verri, v.d. : "Investigating The Construction Methods of an Opus Vermiculatum Mosaic Panel," **The British Museum Technical Research Bulletin**, 4, 2010, s.67-78.

Stone, Kathryn, A. : "The History and Origins of the Opus Aleksandrinum Pavement in the Trinity Chapel in Canterbury Cathedral, Kent, England," Yayımlanmamış Yükseklisans Tezi, Kent State University, 2017.

Stupperich, R. : "Das Statuenprogramm in den Zeuxippos- Thermen", **Istanbuler Mitteilungen**, 32, 1982, s. 210-235 .

Sweetman, Rebecca, J. : **The Mosaics of Roman Crete: Art, Archaeology and Social Change**, Cambridge Press, 2013.

Şar, E. : "Kilikia'da Ptolemaioslar", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010.

Tabanlı, D. : "Roma Dönemi Mozaiklerinin Efes Örneğinde İncelenmesi," Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Ana Sanat Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İzmir, 2007.

TAD : **Türk Arkeoloji Dergisi**

Tekan, R. : "Tarsus Mozaiği", **Türk Tarih Kurumu Kongresi Tebliğleri,** 9,4, 1952**,** s.415-425.

Tekocak, M., v.d. : "Anemurium Odeonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme",**Cevat Başaran'a 60.Yaş Armağanı,** Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2019,s.521-547.

Tekocak, M. : "Anemurium Antik Kenti'nde Kültürel Mirası Koruma ve Yaşatma Çalışmaları" **Kültürel Miras Araştırmaları**, 2(1), 2021, s.1-15.

Temizkan, M. : "Seleukoslar Dönemi'nden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: Seleukos Tetrapolisi", **OANNES,** 3,1, 2021, s.

TIB : **Tabula Imperii Byzantini**

Topçu, Ç. : "Seleukeia-Kalykadnos (Silifke) 1983 Yılı Kazı Çalışmaları", **KST 6**, 1984, s.449-459.

Topçu, Ç. : Seleukeia-Kalykadnos (Silifke) 1984 Yılı Kazı Çalışmaları", **KST 7,** 1985, s.509-519.

Tsakirgis, B. : "The Decorated Pavements of Morgantina I: The Mosaics," **AJA**, 93, 3, 1989, s.395-416.

Tsakirgis, B. : "The Decorated Pavements of Morgantina II: The Opus Signinum," **AJA**, 94, 3, 1990, s.425-443.

Tülek, F. : **Efsuncu Orpheus**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998.

Tülek, F. : "Late Roman / Early Byzantine Floor Mosaics of Cilicia", University of Illinois at Urbana-Campaign, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Urbana-Illionis, 2005.

Tülek, F. : "Antik Silifke Mozaiklerinde İmgelenen Yaşam",**Silikfe Müzesi Konferansları**, yay.haz. İlhame Öztürk Silifke, Silifke Müze Müdürlüğü Yayınları, 2007, s.34-46.

Tülek, F. : **"A Mosaic Image of a Peacock from Osmaniye"**, Ed.Hakan Öniz, SOMA 2008,Proceedings of the XII Symposium on Mediterranean Archaeology, Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus, 2009, s.43-50.

Tülek, F. : Lore of Late Antique Culture in Cilicia the Syedra Mosaics, 2011.

Tülek, F. : "Kilikia Aşk Öyküleri Mozaikte İmgelenmiş Antik Yazın", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı EUERGETES**, yay. haz. İ.Delemen, S,Çokay-Kepçe v.d., Antalya, AKMED, 2018.

Türkmen, S., A. Gaffaroğlu : "Antiokheia ad Cragum Mozaikli Alan Kazısı", **MKKS 14**, 2005, s.7-14.

Uğur, T. : "Perge Antik Kentine Ait Mozaik Harçlarının Karakterizasyonu", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek LisansTezi), İstanbul, 2011.

Üstüner, Ali, C. : **Mozaik Sanatı**, Ankara, Engin Yayıncılık, 2002.

Vos, M. : "Paving Techniques at Pompeii", **Arch. News**, 16, 1-4, 1991, s.36-60.

Wages, Sara M. : "A Note on the Dumbarton Oaks "Tethys Mosaic", **Dumbarton Oaks Papers**, 40, 1986, s.119-128.

Webster, James C. : **The Labours of the Months,** Evanston, Ill., Northwestern University, 1938.

Webster, T., C. : **The Labours of the Months**, Princeton, Monographs in art and Archaeology 21, 1938.

Westgate, R. : "Greek Mosaics in Their Architectural and Social Context", **Bulletin of the Institute of Classical Studies**, 42, 1997-98, s.93- 115.

Wootton, W. : "Making and Meaning: The Hellenistic Mosaic from Tel Dor," **AJA**, 116, 2, 2012, s.209-234.

Yıldırım, N. : "Lyrbe Agorası", Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Antalya, 2014.

Young, Rodney, S. : "Early Mosaics at Gordion", **Expedition**, 1965, s.4-13.

Zernaji, A. : "Hellenistik ve Roma Kültürünün Suriye'nin Kuzey ve Orta Bölgesi'ndeki Kutsal Alanlarla Olan Etkileşimi", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019.

Zeyrek, Turgut, H. : "Perge Doğu Konut Alanı 1989-98 Kazılarında Ortaya Çıkarılan Evler: Mimari Açıdan Bir Değerlendirme", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı,(Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,2002

Zoroğlu, L. : "Tarsus Cumhuriyet Alanı 1994 Yılı Çalışmaları", **KST 17/2**, s.245-262.